

VECTOR EUROPEAN
Revista de cercetări socio-umanistice

Nr. 3 / 2015

ISSN 2345-1106

CHIȘINĂU 2015

Redactor-șef: TURCAN Aurelia, Prorector USEM, doctor, Profesor universitar inter., Republica Moldova

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Președinte: SEDLETCHI Iurie, Rector USEM, doctor, Profesor universitar, Republica Moldova

Membrii:

Academician AŞM CIOBANU Mitrofan, Republica Moldova

Academician AŞM MIȘCOI Gheorghe, Republica Moldova

Membru corespondent AŞM ȘLAPAC Mariana, Republica Moldova

Profesor universitar BĂIEȘU Aurel, Doctor habilitat în drept, Republica Moldova

Profesor universitar BURIAN Alexandru - Doctor habilitat în drept , Republica Moldova

Profesor universitar CUŞNIR Valeriu - Doctor habilitat în drept , Republica Moldova

Profesor universitar EGOROV Igor - Doctor habilitat , profesor universitar, Ucraina

Profesor universitar GOHBERG Leonid - Doctor habilitat „, profesor universitar, Rusia

Profesor universitar MORARU Victor - Doctor habilitat, profesor universitar, Republica Moldova

Profesor universitar JABA Elisaveta- Doctor, profesor universitar, România

Profesor universitar SANDU Steliana - Doctor, profesor universitar, România

Conferențiar universitar BAHNEANU Vitalina - Doctor, conferențiar universitar, Republica Moldova

Conferențiar universitar KRASOVSCAI A Olga - Doctor, conferențiar, Ucraina

Conferențiar universitar PÎRȚAC Grigore - Doctor în științe politice, , Republica Moldova

Conferențiar universitar PERCINSCAIA Natalia - Doctor, conferențiar universitar, Republica Moldova

Conferențiar universitar NASUFI Eldina- Doctor, Albania

Fondator:

Universitatea de Studii Europene din Moldova.

Preluarea textelor editate în revista „Vector European” este posibilă doar cu acordul autorului.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor aparține în exclusivitate autorilor. Formulările și prezentarea materialelor nu reprezintă întotdeauna poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția.

Adresa redacției: Complexul Editorial, USEM.
or. Chișinău, str. Ghenadie Iablocikin 2/1, officiu 500, Indexul poștal: MD-2069.
tel.: 022- 509 129, fax: 022- 509 122
web: www.usem.md/activitatea_stiintifica; e-mail: aurelia-turcan@mail.ru

„VECTOR EUROPEAN: Revista de cercetări socio-umanistic” Publicație periodică științifico-teoretică și informațional-practică fondată în 2013 de **Universitatea de Studii Europene din Moldova**. Revista Vector European constituie o publicație științifică din domeniul științelor socio-economice și umanistice. Publicația este recomandată tuturor celor interesați de problemele socio-economice și umanistice actuale, inclusiv: doctoranzilor, studenților PHD la specialitățile sus-numite, specialiștilor din domeniile respective etc.

Toate materialele prezentate sunt recenzate și aprobate spre publicare la ședința Senatului USEM proces verbal nr. 4 din 23 decembrie 2015.

Redactor literar (l. română): CONSTANTINOVICI Elena, dr. hab., prof.univ.

Redactor literar (l. franceză): BAHNEANU Vitalina, dr., conf.univ.

Redactor literar (l. engleză): RAILEAN Elena, dr.

© UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA, 2015

SUMAR

	pagina
Sumar în română	4
Sumar engleză	5
Sumar în rusă	6
OPINII	
D. IONIȚĂ. Realități legislative și interpretări practice privind activitatea Comisiei Naționale de integritate a Republicii Moldova	8
STUDII, EVALUĂRI, ANALIZE ALE SOCIETĂȚII CUNOAȘTERII	
1. A.MANZOOR. Sălile de clasă bune necesită integrarea tehnologiei efective	12
2. I. DUBYNSKY. Evoluția Ucrainei în UE - cooperarea CDI	20
3. V.IAȚCHEVICI. Extinderea comunicărilor în transfer tehnologic în regiunea transfrontalieră România-Ucraina-Republica Moldova	24
4. A. ȚURCAN (ŞUŞU), O. OPREA. Analiza statistică a finanțării activității științifice în Republica Moldova în contextul economiei bazate pe cunoaștere . <i>Articol de sinteză</i> .	29
5. I.YEGOROV. Poate substitui integrarea europeană relațiile cu Rusia?	39
STUDII ȘI CERCETĂRI ECONOMICE	
6. A.ȚURCAN (ŞUŞU). Inovații în competențele și calificările manageriale. <i>Articol de sinteză</i> .	48
7. Jiwa T. TUNGGADEWI Gatut L. BUDIONO Environmental pollution and global climate change: a strategic deterrence business and social problem	57
8. V. SHSCERBATIUC, V. EVDOKIMOVISC. Întrebări teoretice ale controlului financiar și economic. <i>Articol de sinteză</i> .	66
9. N. GUSLICOVA. Unele aspecte de reglementare a remunerării muncii în țară și peste hotare, cu scopul de a atinge un nivel decent al salariilor	75
PERFORMANȚĂ PRIN CERCETARE ÎN ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ADMINISTRATIVE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN SPAȚIUL EUROPEAN	
10. B.SOSNA, D.GRECU. Reglementarea juridică a accesului copiilor cu dizabilități la educație de calitate	84
11. I. PASCALU. Identificări conceptuale ale politicii externe, interesului național și procesul integratiionist	90
12. Idamaria FUSCO. Complexitatea guvernării teritoriale în epoca modernă. Cazul Italiei.	94
ȘTIINTELE SOCIAL - UMANISTE IN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE	
13. Matilda PARLLAKU. Caracteristici lingvistice în texte juridice	107
14. Fjoralba DADO. Traducerea textelor de știri: cazul siglaison	113
15. Eglantina GISHTI, Fjoralba DADO. Numele proprii: o figură de stil pentru a vocabularul lexical	122
16. G. RUSNAC. Prefixul expresiv „o” - în limba română	128
17. Eldina NASUFI. Componența culturală în dezvoltarea competenței în limbile străine	134
18. Silvia CHEIANU. Aspectele dependenței psihice, fizice și facrorii de risc a consumului de droguri	140
RECENZII	
Cerințe de prezentare a articolelor științifice	147
	149

CONTENTS

	page
Contents in Romanian	4
Contents in English	5
Contents in Russian	6
OPINIONS	
D. IONITA. Legislative facts and practical interpretations on national integrity commission of Moldova	8
STUDIES, EVALUATIONS, ANALYSIS OF THE KNOWLEDGE SOCIETY	
1. A.MANZOOR. Better classrooms need effective technology integration	12
2. Y. DUBYNSKYI. Evolution of the Ukraine – EU STI cooperation	20
3. V.IATCHEVICI. Expansion of ties in technology transfer in the border region Romania-Ukraine-Moldova	24
4. A. TURCAN (SUSU), O. OPREA. Statistical analysis of financing scientific activities in Moldova in the context of the knowledge economy. <i>Analytical reviews.</i>	29
5. I.YEGOROV. Could euro-integration substitute economic ties with Russia?	39
ECONOMIC STUDIES AND RESEARCH	
6. A.TURCAN (SUSU). Innovations in managerial competencies and qualifications. <i>Analytical reviews.</i>	48
7. Jiwa T. TUNGGADEWI Gatut L. BUDIONO Environmental pollution and global climate change: a strategic deterrence business and social problem	66
8. V. SHSCERBATIUC, V. EVDOKIMOVISC. Theoretical questions of financial and economic control. <i>Articol de sinteză.</i>	66
9. N. GUSLICOVA. Some aspects of the regulartion of work compensation in the country and abroad in order to reach decent wage levels.	75
PERFORMANCE THROUGH RESEARCH IN THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL SCIENCES INTO THE EUROPEAN INTEGRATION	
10. B.SOSNA, D.Grecu. Legal regulation of access to quality education of children with disabilities	84
11. I. PASCALU. Conceptual identification foreign policy, national and integration process	90
12. Idamaria FUSCO. Complexity territorial governance in the modern era. Example Italy	94
SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION	
13. Matilda PARLLAKU. Linguistic features in legal texts	107
14. Fjoralba DADO. The translation of news texts: the case of siglaison (La traduction des textes de presse : le cas de la siglaison)	113
15. Eglantina GISHTI, Fjoralba DADO. Proper names: the figure of speech to an element of the lexicon (Les noms propres : de la figure du discours à un élément du lexique)	122
16. G. RUSNAC The expressive prefix „o” – in the romanian language	128
17. Eldina NASUFI . Component in the cultural development of literacy in foreign languag (La composante culturelle dans le developpement de la litteratie en langue etrangere)	134
18. Silvia CHEIANU. Aspects of the psychic and physical addiction and the risk factors of drug	140
REVIEWS	
<i>Requirements for the presentation of scientific articles</i>	147
	149

СОДЕРЖАНИЕ

	страница
Содержание на румынском	4
Содержание на английском языке	5
Содержание на русском языке	6
МНЕНИЯ	
Д. Ионицэ. Законодательные реальности и практическая интерпретация деятельности Национальной антикоррупционной комиссии Р. Молдовы	8
ИССЛЕДОВАНИЯ, ОЦЕНКА И АНАЛИЗ ОБЩЕСТВА ОСНОВАННОГО НА ЗНАНИЯХ	
1. А.МАНЗУР. Лучше классы нуждаются в эффективной интеграции технологий	12
2. В. ЯЦКЕВИЧ. Расширение связей по технологическому трансферу в приграничном регионе Румыния-Украина-Молдова	20
3. И.ДУБИНСКИЙ. Эволюция Украины в ЕС через НИР (R & D) сотрудничество.	24
4. А. ЦУРКАН (ШУШУ), О.ОПРЕА. Статистический анализ финансирования научной деятельности в Молдове в контексте экономики знаний. <i>Аналитическая обзорная статья</i> .	29
5. И. ЕГОРОВ. Может евроинтеграция заменить экономические связи с Россией?	39
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ	
6. А. ЦУРКАН (ШУШУ). Инновации в управленческих компетентностях и квалификациях. <i>Аналитическая обзорная статья</i> .	48
7. Джива Т. ТУНГАДЕВИ, Гатут БУДОНИО. Загрязнение окружающей среды и глобальное изменение климата: стратегический бизнес сдерживание и социальные проблемы	57
8. В. ЩЕРБАТОК, В. ЕВДОКИМОВИЧ. Общетеоретические вопросы финансово-хозяйственного контроля. <i>Аналитическая обзорная статья</i> .	66
9. Н. ГУСЛИКОВА. Некоторые аспекты регулирования оплаты труда в стране и за рубежом в целях достижения достойного уровня заработной платы	75
КАЧЕСТВЕННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В АДМИНИСТРАТИВНЫХ И ЮРИДИЧЕСКИХ НАУКАХ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ	
10. Б. СОСНА, Д.ГРЕКУ. Правовое регулирование обеспечения доступа детей с ограниченными возможностями к качественному образованию	84
11. И.ПАСКАЛУ. Концептуальная идентификация внешней политики, национальных интересов и в процесса интеграции	90
12. И. ФУСКО. Комплексность территориального управления в современной эпохе. Пример Италии.	94
ОБЩЕСТВЕННО-ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ - В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ	
13. Матильда ПАРЛАКУ. Лингвистические особенности в юридических текстах	107
14. Фжоралба ДАДО. Перевод текстов новостей: случай «siglaison»	122
15. Еглатина ЖИСТИ, Фжоралба ДАДО. Собственные имена: фигура речи к элементу лексики	128
16. Г. РУСНАК. Выразительный префикс „о” - в румынском языке	134
17. С. КЕЯНУ. Аспекты психической и физической зависимости и факторы риска наркомании	140
РЕЦЕНЗИИ	
Требования к презентации научных статей	147
	149

**REVISTA ȘTIINȚIFICĂ AL UNIVERSITĂȚII DE STUDII EUROPEENE DIN MOLDOVA
«VECTOR EUROPEAN»**

Revista științifică al Universității de Studii Europene din Moldova "Vector European" a fost lansată în anul 2014 ca proiecție a unui forum științific ce promovează valorificarea diferitelor opinii, uneori diametral opuse, cu privire la starea actuală a societății. Spectrul problemelor examineate este extrem de larg. O atenție sporită este acordată elucidării problemelor teoretico-practice din domeniul științelor social-economice și umaniste prin prisma vectorului European al aspirațiilor cetățenilor în contextul integrării în spațiul European al cercetării. Revista conține articole ale specialiștilor de vază atât din Republică, cât și de peste hotare, doctori habilitați și doctori – adepti ai diferitelor viziuni, care se expun activ pe marginea proceselor ce au loc în viața politică, economică și socială a țării. De asemenea, Revista este un bun prilej pentru doctoranzii care abia acumulează experiență în domeniul cercetărilor științifice, dar care doresc să se afirme. Prin intermediul "Vectorului European" aceștia își pot face publice opiniiile cu privire la diferite probleme actuale din domeniul economic, relațiilor internaționale contemporane, dreptului, psihologiei și psihopedagogiei, lingvisticii și comunicării, diversificând astfel spectrul problemelor abordate.

**SCIENTIFIC JOURNAL OF EUROPEAN UNIVERSITY OF MOLDOVA
«EUROPEAN VECTOR»**

Scientific Journal of European University of Moldova "European vector" was launched in 2014 as a projection of a scientific forum that promotes the value of different opinions, sometimes diametrically opposed on the current state of society. The spectrum is extremely broad issues discussed. Special attention is given to elucidate the theoretical and practical problems of socio-economic sciences and humanities through the European vector aspirations in the European Research Area for citizens.

The scientific journal contains articles by prominent PhD specialists from Moldova as from abroad, followers of different visions that are exposed active on the processes taking place in the political, economic and social development of the country.

Also, the journal is a good opportunity for graduate and doctoral students wishing to gain experience in research and express their views on relevant issues. Through the journal "European vector" they can express their views on various current issues in the economic sphere, modern international relations, law, psychology and pedagogy, linguistics and communication, diversifying the range of problems addressed.

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ ЕВРОПЕЙСКОГО УНИВЕРСИТЕТА МОЛДОВЫ
«ЕВРОПЕЙСКИЙ ВЕКТОР»**

Научный журнал Европейского Университета Молдовы "Европейский вектор" был запущен в 2014 году как проекция научного форума, который способствует обсуждению различных мнений, иногда диаметрально противоположных, о текущем состоянии общества в рамках устремления граждан к Европейскому вектору развития страны.

Спектр обсуждаемых тематик чрезвычайно широк. Отражая сложную научно – аналитическую тематику, публикация отображает изменения в обществе. Особое внимание уделяется определению теоретико-практических проблем социально-экономических и гуманитарных наук через вектор Европейской интеграции исследовательского пространства.

Журнал содержит статьи видных национальных и зарубежных специалистов, докторов и кандидатов наук - последователей различных мнений. Они активно изъясняются по поводу процессов происходящих в политической, экономической и социальной жизни страны. Кроме того, журнал является хорошей возможностью для аспирантов и докторантов желающих накопить опыт научных исследований и высказать свою точку зрения по интересующим их проблемам. Через журнал «Европейский вектор» они могут высказать свои мнения по различным текущим вопросам в экономической сфере, современных международных отношениях, праве, психологии и педагогики, лингвистики и коммуникации, диверсифицируя, таким образом, круг отражаемых проблем.

OPINII

REALITĂȚI LEGISLATIVE ȘI INTERPRETĂRI PRACTICE PRIVIND ACTIVITATEA COMISIEI NAȚIONALE DE INTEGRITATE (CNI) A REPUBLICII MOLDOVA

Comisia Națională de Integritate a Republicii Moldova (în continuare CNI, Comisia) este un organ extrem de important pentru asigurarea unui proces eficient de luptă împotriva corupției și a faptelor cu caracter corupțional. În alt aspect CNI prin activitatea sa de verificare a declarațiilor contestabile are și un rol educațional și de responsabilizare a demnitarilor și funcționarilor publici, precum și a altor categorii de persoane, pe dimensiunea conștientizării obligațiunii de a declara veniturile, proprietățile, conflictele de interes, incompatibilitățile și cadourile acceptate.¹

În cei aproape trei ani de existență a Comisiei Naționale de Integritate nu avem persoane publice condamnate pentru falsul în declarații. Legea cu privire la CNI și legile care reglementează declararea veniturilor și intereselor personale conțin formulări ambigui, care lasă loc de interpretări. Unii experți atestă că "Pornind de la atribuțiile CNI, este important să vedem cum sunt prezentate acestea în legi diferite. În Regulamentul Comisiei Naționale de Integritate se spune că membrii acestei instituții efectuează controlul declarațiilor cu privire la venituri și proprietate și al declarațiilor de interes personale. În Legea cu privire la conflictul de interes este prezentată însă formularea „control al informațiilor din declarațiile de interes personale”.

Așadar, din aceste prevederi diferite, nu știm în prezent care sunt atribuțiile exacte ale CNI. La capitolul deficiențe, se indică: lipsa unor termene concrete în procesul de examinare a unei sesizări, până la adoptarea unui act de constatare al CNI; ambiguitatea procedurilor administrative ce ar trebui aplicate pentru persoanele care ar fi încălcat regimul juridic al conflictului de interes sau averii; dublarea tipurilor de răspundere juridică pentru aceeași încălcare, dar și insuficiența mecanismelor de contestare a deciziilor și acțiunilor autorităților publice².

Mai mult, suplimentar celor invocate supra se menționează că și aspectele de procedură la gestionarea de către CNI a cazurilor nimerite în vizor de către această instituție sînt ignorate pe calea aplicării mecanismelor stabilite în lege.

Prin urmare, deși rezultatul atribuțiilor de control a CNI se materializează în acul de constatare, care constituie act oficial și executoriu pentru subiecții vizați, de cele mai dese ori *actul de constatare nu corespunde exigențelor impuse de pct. 28 al Legii nr. 180 din 19.12.2011*, în felul în care acesta atestă lipsa următoarelor indicatoare obligatorii: *obiectiile și explicațiile persoanelor supuse controlului, numele, prenumele și funcția persoanelor care asistă la constatare sau eventual care reprezintă persoana supusă controlului, obiectiile și explicațiile acestora, precum și argumentele care stau la baza constatării*. Respectiv aceste aspecte rămîn a fi discreționare în cazurile neprezentării declarantului la ședința CNI de examinare a cazului său, *fiind completate cu ce se impune de lege chiar și dacă nu este de unde*.

Or , doar o simplă reiterare a prevederilor legale cu privire la regimul încălcat de declarant nu constituie argument suficient în favoarea constatării acestuia.

Totodată, Actele de constatare a CNI selectiv sînt sau nu succedate de o careva decizie, acțiune impusă de pct. 26 (prin corelare cu pct.14 lit.c)) al Legii nr. 180, circumstanță care la fel indică la lipsa de coerentă și consecvență în activitatea de control a CNI.

Or, chiar în cazurile de control CNI, publicate în pagina web.oficială a Comisiei, pe lîngă actele de constatăre, în corespondere cu pct. 26 al Legii nr. 180 a adoptat și deciziile respective (*de exemplu cauza Nastas Oleg, primarul comunei Regina Maria, raion. Soroca.*).

¹ Donciu Anatolie: interviu acordat la 14.02.2015 tribuna.md

² Kalughin Mariana/ Comisia Națională de Integritate la doi ani de activitate:așteptări și realizări. Chișinău 2012, pag.4-6.

Deși din conținutul Actelor de constatare în care se invocă încălcarea regimului juridic cu privire la conflictul de interes, deseori **interesul personal** a subiecților supuși controlului ramiine în motivația actelor de constatare neargumentat, alegătiile CNI în acest sens neavând suport juridic și factologic, neconcretizîndu-se în ce constă încălcarea admisă de declarant. Totodată, și instanțele deseori preiau aprecierea evazivă că, *participarea unui funcționar public la luarea unor decizii de natură să faciliteze obținerea unor avantaje de natură patrimonială pentru o associație al cărei președinte și membru fondator este soțul respectivului funcționar public constituie o încălcare a prevederilor legale privind regimul juridic al conflictelor de interes*, fără a întreprinde careva măsuri în vederea stabilirii în ce constă interesul personal al declarantului.

Or, **interesul personal**, potrivit art.2 al Legii cu privire la conflictul de interes (nr.16 din 15.02.2008),... reprezintă orice interes, material sau nematerial, care rezultă din necesitățile sau intențiile personale ..., din activități care altfel pot fi legitime în calitate de persoană privată, din relațiile lor cu persoane apropiate sau persoane juridice, indiferent de tipul de proprietate, din relațiile sau afiliațiile personale cu partide politice, cu organizații necomerciale și cu organizații internaționale, precum și care rezultă din preferințele sau angajamentele acestora.

Prin urmare, nu poate fi considerat interes personal de exemplu simplul fapt că persoanele care sunt numiți/aleși legal activează în cadrul unei instituții publice sănătoșii, ambii deținând calitățile de funcționari publici legați de activitatea sa prin jurămînt de respectare a Constituției Republicii Moldova, de executare în mod obiectiv și imparțial a legilor țării, de îndeplinire conștiincioasă a obligațiilor legate de exercitarea funcției publice, gama acordată de Legea cu privire la conflictul de interes fiind sufficient de variată în acest sens. În asemenea circumstanțe, nu poate fi lovitură de nulitate orice decizie luată cu implicarea ambilor sănătoșii în vederea gestionării eficiente a patrimoniului unei instituții publice pe motivul conflictului de interes.

Suplimentar, potrivit statutului instituției publice, în vederea realizării competențelor atribuite instituției, conducătorul poate eventual să încheie și reziliaze contracte manageriale de administrare a patrimoniului cu conducătorii organizațiilor de drept public din diverse domenii, cu conducătorii întreprinderilor și organizațiilor auxiliare, fiind responsabil de elaborarea și implementarea politicii statului în anumite domenii.

Prin urmare, în cazul dat, nu poate fi vorba de careva conflict de interes, care în esență afectează grav imaginea și autoritatea instituțiilor de stat sub aspect material sau/și moral, dacă nici instituția respectivă, nici nici statul, la general, nu au suportat prejudicii, iar declarantul cu prezumata persoană aflată în conflict de interes cu sine nu au beneficiat de careva avantaje sau favoruri necuvenite.

Suplimentar, deseori în practică deși din conținutul actului constatator (partea dispozitivă) se indică la prezența în acțiunile declarantului a elementelor contravenției stabilite de art. 313/2 Cod contravențional, **interesul personal** care este determinant la conflictul de interes, nefiind stabilit, acțiunile acestuia respectiv nu pot întruni semnele cărorva fapte antisociale (contravenție/infracțiune).

Mai mult, la fel de frecvent se crează situația că existența unei eventuale nedechiarări a conflictului de interes deseori nu poate genera aplicarea sancțiunii contravenționale în baza art. 313/2 CC și respectiv utilitate și pe motivul expirării la momentul adoptării Actului de constatare CNI a termenului de prescripție pentru tragerea la răspunderea contravențională.

Or, potrivit art. 30 al codului contravențional, termenul general de prescripție pentru tragerea la răspunderea contravențională este de 3 luni, acesta curgînd de la data comiterii contravenției. În circumstanțele expuse, caracterul eronat al acestui act se impune chiar din momentul inițierii de către CNI a procedurii de control. Asemenea stare de lucruri denotă o atitudine formală pentru activitatea desfășurată, disponind inițierea procedurilor de control, din start fiind evidentă lipsa continuității acestora, odată ce eventuala contravenție presupune un termen de prescripție expirat.

Prin raportare la regimul juridic de declarare a veniturilor și proprietăților, se menționează că, deși în practică inclusiv instanțele pornesc de la justificarea poziției Comisiei Naționale de Integritate precum că, CNI-ul nu este competentă de a examina o faptă care, conform legii, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, ci doar constată încălcarea regimului juridic al declarării veniturilor și

proprietății și acest Act de constatare nu se supune căilor de atac pe motiv că stabilește suspendarea controlului cu sesizarea Procuraturii Generale în vederea examinării prin prisma prevederilor art. 352/1 cod penal - argumentul expus nu poate fi unul plauzibil, favorabil respingerii cererii de contestare a actelor de constatare în aceste cazuri pentru că, prin raportare la prevederile Regulamentului Comisiei Naționale de Integritate (în continuare CNI), deși Comisia chiar și pentru situațiile de suspendare a controlului adoptă *acte de constatare* (art.49,51), același Regulament nu interzice contestarea separată a actelor emise în acest caz. Totodată, Regulamentul CNI nu stabilește o finalitate, care se impune logic, a procedurii de control *inițiată dar suspendată prin actul de constatare*. Respectiv, situația creată generează confuzii, legea nefiind suficient de clară și previzibilă, cu caracter limitativ, pentru subiecții declarării persistând poziția că, procedura de control inițiată rămâne mereu nefinisată, persoana vizată fiind suspectată nelimitat de comiterea anumitor ilegalități legate de declararea veniturilor și prioprietății. În special din cele expuse, se apreciază corect a se acorda prioritate în aplicare actelor normative cu caracter general/fundamental, internațional și național (art.6 paragr. 1, art.13 din Convenția pentru apărarea drepturilor Omului și libertăților fundamentale, art.20 alin. (1) , (2), art.53 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, art.1 alin (1) din Legea cu privire la contenciosul administrativ), care vin să valorifice *dreptul de acces* nelimitat *la justiție* a oricărei persoane, drepturile, libertățile și interesele legitime ale căreia sînt încălcate. Respectiv accesul la justiție este perceput ca drept la un proces echitabil, nefiind posibil în lipsa garanțiilor art.6 parag.1 al Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. Iar, deoarece, potrivit pct.29 din Regulamentul CNI, actul de constatare rămas definitiv este un act oficial, executoriu pentru subiecții vizăți, aceste acte produc efecte juridice pentru persoanele vizate și deci, pot fi contestate separat în instanța de contencios administrativ competentă.

Mai mult, la 18.05.2015 Plenul Curții Supreme de Justiție a emis un aviz consultativ în contextul aplicării legislației cu privire la verificarea legalității actelor de constatare adoptate de Comisia Națională de Integritate, potrivit căruia, art.4 al Legii contenciosului administrativ nu stabilește că actele de constatare adoptate de CNI în situațiile stabilite la pct. 49 și 51 din Regulamentul Comisiei sînt exceptate de controlul judecătoresc.

Totodată, devin puțin convingătoare alegațiile CNI pe larg susținute în instanțe, precum că actele de suspendare a controlului nu sînt producătoare de efecte pentru persoana vizată. În situația lansării în mijloacele mass-media cu titlul de știre aproape la toate canalele televizate a informației despre comiterea de către declarantul-persoană cu funcție publică (de demnitate publică) a infracțiunii stabilite la art. 352/1 cod penal și pedepsei pe care o riscă, încălcarea mediatizată fiind subiect de dezbatere între anumite persoane notorii din stat, rămâne puțin convingător ca acesta nu este în stare de a produce careva efecte. Incontestabil abordarea respectivă cauzează efecte, posibil nejuridice, dar cu certitudine traumatizante atât subiectului controlat, cît și rudelor, persoanelor apropiate ale acestuia.

Situări similare se crează și în cazurile în care cu erori flagrante de către Comisie se inițiază procedurile de control cu întocmirea proceselor verbale în acest sens, cînd în baza unor circumstanțe neverificate sau verificate insuficient cu titlul de știre în mijloacele mass media unele neaddevăruri se lanseză ca și temei de sancționare a funcționarului. Prin urmare, fiind contestată procesele verbale de inițiere a controalelor, se resping contestațiile cu argumentul că, *actele pregătitoare sau operațiunile administrative și tehnico-materiale care au stat la baza emiterii actului administrativ contestat nu pot constitui de sine stătător obiect al acțiunii contenciosului administrativ, deoarece nu produc efecte juridice prin ele însele*.

Or, potrivit art. 16 al Codului Civil, *orice persoană are dreptul la respectul onoarei, demnității și reputației sale profesionale*.

Totodată, se apreciază rezonabilă în acest caz aplicarea Legii cu privire la libertatea de exprimare nr.64 din 23.04.2010- pentru eliminarea practicii defectuase a CNI în accesarea acestei libertăți la etapele incipiente ale controlului, mai cu seamă în mijloacele mass-media.

Suplimentar, abordarea instanțelor de fond, precum că *CNI nu este competență de a examina o faptă care, conform legii, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii (pct.20)*, se consideră

defectuosă și pe motiv că disconsiderară presupunția nevinovăției, reiese că declarantul aprioric, din circumstanțele actului de constatare nr. 02/151, ar fi comis o infracțiune.

Or, potrivit alin. (1) art. 8 cod proc. pen., prin raportare la art. 21 al Constituției R.Moldova, *persoana acuzată de săvîrșirea unei infracțiuni este prezumată nevinovată atât timp cît vinovăția sa nu-i va fi dovedită, în modul prevăzut de prezentul cod, într-un proces judiciar public, în cadrul căruia îi vor fi asigurate toate garanțiile necesare apărării sale, și nu va fi constatată printr-o hotărîre judecătorească de condamnare definitivă.*

Mai mult, actele CNI, emise în temeiul pct. 49 al Regulamentului Comisiei Naționale de Integritate chiar și în aspect de constatare a elementelor infracțiunii stabilite la art. 352/1 cod penal cu sesizarea Procuraturii Generale se plasează în regim de ilegalitate pe motiv că, CNI nu este organ de constatare în sensul art. 273 cod proc. penală - din care reiese exhaustiv care sunt *organele de constatare a infracțiunilor, competența și acțiunile acestora*. Asemenea abordare la fel generează confuzii, situații că legea nu este suficient de clară și previzibilă atât pentru cetățenii supuși controlului, cât și pentru organele de urmărire penală, procurură și instanțele de judecată, care urmează să valorifice rezultatele controalelor realizate de Comisie. Adevărul care se impune este că, anume practică judiciară trebuie să genereze modificări în legislație în felul, în care CNI să se regăsească printre organele de constatare, dacă tot se pretinde că aceasta (Comisia) a realizat un control din care se constată elementele unei infracțiuni.

Prin urmare, abordarea limitativă, unilaterală și defectuoasă a instanțelor generează disconsiderarea altor argumente, care eventual s-ar referi la fondul cauzei, optindu-se pentru preluarea eronată a poziției CNI, precum că contestarea Actelor de constatare care stabilesc suspendarea controalelor de către subiecții declarării este prematură.

Or, potrivit art. 240 Cod procedură civilă, la deliberarea hotărârii instanța judecătorească apreciază probele, determină circumstanțele care au importanță pentru soluționarea pricinilor, care au fost sau nu stabilite, caracterul raportului juridic dintre părți, legea aplicabilă soluționării picinii și admisibilitatea acțiunii.

Or, hotărârea judecătorească este actul final de dispoziție a primei instanțe prin care cauza se soluționează în fond cu putere de lucru judecat. Hotărârea instanței judecătorești se pronunță în numele legii, trebuie să fie legală, întemeiată și să conțină răspunsuri la toate pretențiile, hotărârea judecătorească trebuie să fie clară, înțeleasă de părțile implicate în litigiu și să răspundă în mod sigur și expres la toate cererile și obiecțiile formulate de reclamant și pîrît (Principiu nr.6 al Recomandării nr. R (84) 5 privind principiile de procedură civilă menite pentru ameliorarea funcționării justiției, adoptate de Comitetul Ministrilor al Consiliului Europei la 28.02.1984).

Dreptul la un proces echitabil, garantat de art.6 din Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor omului și a libertăților fundamentale, prezumă dreptul la o hotărâre și decizie motivată.

Prin urmare, ne dorim să credem că aspirațiile de perfectionare a legislației cu privire la reglementarea diferitor regimuri, al declarării cărora demnitarii sunt subiecți, se vor realiza în felul în care să nu avem preteze de invocare a situațiilor lacunare și a încalcării drepturilor fundamentale a persoanelor supuse controlului.

IONIȚĂ Diana
Dr., lector universitar USEM
dinela.ionita75@yahoo.com

STUDII, EVALUĂRI, ANALIZE ALE SOCIETĂȚII CUNOAȘTERII

BETTER CLASSROOMS NEED EFFECTIVE TECHNOLOGY INTEGRATION

Amir MANZOOR
Bahria University, Karachi, Pakistan
amirmanzoor@yahoo.com

Abstract. *Technology is the buzzword in today's academia. Practitioners and researchers around the globe continue to emphasize the importance of technology use to enhance instruction, enhance student learning, and improve achieving learning objectives. While many institutions continue their efforts to bring technology in their classrooms, the desired outcomes of technology use in classrooms still not achieved. There could be various reasons to this but the most important reasons is that to be fruitful, technology in the modern classrooms needs to be effectively integrated into the instructional approaches. The article also provides strategies and recommendations for effective technology integration in the classrooms.*

Keywords: Teaching, Effectiveness, Learning, Students, Outcomes.

Introduction:

Today's students are digital natives and for them it is hard to remember a time without technology at their fingertip and seamlessly integrated into every aspect of their lives. Academic institutions are preparing students for jobs that may not exist today. However, one thing we know for sure that technology will continue to be an essential part of the job market. We know that almost every occupation requires an interaction with any use of technology. Keeping future students in mind, the educators should continually affect that schools are asking future students to power down and step back into the 1980s when their teachers did the school. Technology allows teachers to interact with student in their own element and in their own language. Technology should be like oxygen. We expect that it is going to be there and available for us. It is necessary for today's learners as we proceed to the future. The famous academician John Dewey criticized the current education system for its inability to foster personal growth by noting, "If we teach today as we taught yesterday, we rob our children of tomorrow." (Dewey, 1916). Dewey argued that education needs new instructional approaches based on future societal needs else we would jeopardize the future of young people. Dewey envisioned our current digital world filled with electronic resources (such as digital textbooks, interactive blogs, and social media) a century ago. His basic message, that schools should re-invent themselves to engage students and equip them with what they need for needed areas, is still high relevant today. Use of technology is one such fundamental element that is crucial for re-invention of schools. However, use of technology is not enough. Technology needs to be integrated into today's classrooms in order engage students and equip them with what they need for needed areas.

Many years ago, the only technology present in the classrooms was the overhead projectors. Many teachers used them just because the institution invested money to buy them or because some government department started some initiative so that teachers were required to make use of these projectors. However, this use of technology for the sake of technology is definitely not enough to engage students and improve learning. Effective technology integration is achieved when its use supports curricular goals (Edutopia, 2012). Technology is ubiquitous. It touches almost every part of our lives. Yet, many schools have not made satisfactory progress towards integrating technology into classroom learning. Many schools have started implemented technology but still far behind realizing the true potential of technology for teaching and learning. An effective and proper technology integration can provide students with the skills they need to succeed in future's highly complex and technological knowledge-based economy (Edutopia, 2008).

Effective technology integration in classrooms goes beyond teaching basic computer skills in separate classes. To be effective, technology integration should occur across curriculum and deepen/enhance the learning process. When an institution effectively integrates technology, the use of technology becomes a routine and its use is aligned with curricular goals. With effective technology integration, teachers find new and effective ways of teaching different types of learners. They can assess students understanding in different ways and enhance their relationships with students. Teaching with technology becomes more meaningful and fun (Edutopia, 2008).

RATIONALE FOR TECHNOLOGY INTEGRATION

Motivation

Technology integration helps improve the learning culture by providing motivation. Teachers are motivated because they see new ways to engage with their students, observe their working, and help them learn more effectively. Students are motivated because use of technology in learning is closely related to them as they are frequent users of technology in their daily lives (Rau, Gao, & Wu, 2008).

Student-centered and Engaged learning

Today's students are digital natives. When technology is integrated in the instructional practices, students learning becomes more engaged and student-centered (Hirumi, 2002).

Student Responsibility

With effective technology integration, the role of a teacher is more of a facilitator in learning. Students have higher responsibility here because they are no longer passive receivers of the information. They not only participate in learning but also they also take part in deciding which technology tools can be more appropriate for learning, a task that was normally left for teachers to decide (Ertmer, 2005).

Relevant Learning Experience

Technology integration makes learning experience for students more relevant. For example, use of social media allows students to communicate and collaborate with their peers and teachers in ways that are more familiar (Paladino, 2008).

Increased teacher productivity

Technology integration helps teachers focus on students learning and save time on mundane activities such as spending hours and hours going through calculations to finalize students grading (Christensen, 2002).

Powerful Teaching and Learning Tool

There exist ample powerful teaching and learning tools that can facilitate communication, collaboration, group work etc. (Levin & Wadmany, 2006).

Skill Development

Technology integration can allow students to develop some critical skills such as complex thinking and critical problem solving (Baylor & Ritchie, 2002).

ROLE OF TEACHER

Technology really does change the role of teachers. No longer it is necessary for faculty to be the provider of all knowledge and information. It creates an opportunity for the teachers to become a guide, a coach and mentor (Demeulle, Lowther, & Morrison, 1998; Carey, 1993; Crosby, 2000 ;Ertmer, Ottenbreit-Leftwich, Sadik, Sendurur, & Sendurur, 2012). There are limitless tools available to support faculty in the classroom and make their work easier and more streamlined. Technology tools provide an excellent way to gather both formal and informal data in progress without the hours and hours and hours of grading (Delialioglu & Yildirim, 2008). Take example of taking a picture of the response cards of your students. It is simple and easy way to go back and reflect on how your students are doing. This role changer provides an opportunity to become more available and interact with

students. Teachers can engage in their students' learning, watch them, and observe while students work individually, in pairs, or in trios. It allows teachers to encourage individuals to think more critically, explain the reasoning, work out their thought prediction, correct misconceptions, and gather important formative assessment information (Baylor & Ritchie, 2002). The other benefit of this new role as learning facilitator is the ability to learn firsthand the impact that technology is having on student learning in real time (Mistretta, 2005). Just using technology in the classroom doesn't really help educators reach their goal of increase student learning, improve teaching, and improve achievement. There are other pieces of puzzle that affect the technology integration.

TECHNOLOGY TOOLS TO FACILITATE LEARNING

Table 1 provides review of some important technology tools that can help provide differentiated instructions and provide engaging learning experience for students.

Table 1: Important Technology Tools for Educators

Tool	Functionality	Category
Podcasting	Users can record their voices. Storycorps is an excellent app for students to record interviews and they can listen to the interviews stored in the Library of Congress.	Communication
Twitpic	Upload photos, videos, or visual content related to classes or coursework and share them directly to Twitter	Information Sharing
Twtpoll	You can use this tool to poll students about their thoughts, take a quiz, or reach out to colleagues and put new ideas through a peer-reviewed test phase. These polls can be shared on other social media sites such as Facebook.	Information gathering/Sharing
GroupTweet	Can be used to create a course-specific classroom Twitter group where authorized Twitter users can contribute.	Collaboration/Communication
FollowerWonk	A Twitter Follower data tool, that can be used to analyze Twitter users and follower trends.	Analysis
Lino	A web-based sticky notes services that provides its users virtual stickies operable on a web browser along with "canvas", a user specific bulletin board-like online area. Users can post stickies on a canvas, and relocate or remove them when needed. Lino can be used for managing to-do, organizing ideas, exchanging ideas with friends or colleagues	Collaboration/Communication
GoAnimate	A cloud-based platform that users can use to develop animated videos. The videos can be either narrative videos or video presentations.	Communication
Voki	A tool that can be used to create talking characters.	Presentation
Kidblog	A tool used by teachers to engage students in writing process.	Writing
Wikispaces	This tool provides a classroom workspace where teachers and students can communicate and work on writing projects alone or in teams. Teachers can measure student contribution and engagement in real-time.	Communication /Writing
Prezi	A free web based tool for creating engaging presentations.	Presentation
Storyboard That	An online tool to visually communicate ideas and concepts.	Presentation

Sophia	Free teacher tools for blended learning and tracking student progress every step of the way with the data and analytics.	Learning Aid/Analysis
Khan Academy	Micro lectures in the form of YouTube videos	Learning aid
Screencast-O-Matic	A screen capture software that can be used to create video from your screen (i.e. short lectures or course tours)	Presentation
Google Apps for Education	A free set of communication and collaboration tools that includes email, calendar, and documents	Communication /Collaboration
Blabberize	A photo editing tool that creates talking animations from a photo or other image.	Presentation
Wallwisher	A tool used by students to post their thoughts on a common topic using electronic sticky notes on a shared digital wall. Students' contributions can be made synchronously or asynchronously.	Collaboration
Study Island	This software provides standards-based instructional, practice, assessment, and productivity tools that improve the performance of educators and students.	Assessment/Productivity
Vimeo	A video-sharing website in which users can upload, share and view videos. It is a great demonstration tool for classes such as mathematics and geography.	Teaching Aid
Caemeo	A free iOS app to import, edit, and add professional-grade video effects and styles to photos. Edited photos can be uploaded to social media sites such Facebook.	Sharing
Nearpod	A tool that can provide interactive lessons & assessments that students can access on any device.	Teaching aid
Google Classroom	A tool to simplify creating, distributing and grading assignments.	Teaching Aid
Padlet	A collaboration tool.	Collaboration
Kahoot	A social, fun and game-based learning space with real-time connectivity.	
IXL	A site that comprehensive, standards-aligned math and language arts practice for K–12.	Learning aid
Adobe Slate	An iPad app that can be used to create visually appealing newsletter, report, invitation etc.	Presentation
Adobe Voice	An iPad app that can be used to create persuasive animated videos.	Presentation
Twitch.tv	It is a live streaming video platform owned by Amazon.com.	Presentation
Make Beliefs Comix	It is a free website that allows students to create comics.	Presentation
ThingLink	An interactive media platform that educators can use to create more engaging content by adding rich media.	Presentation
Google Forms	A data collection and aggregation tool.	Assessment/Analysis
Zaption	Zaption provides free interactive video tools and ready-to-use video lessons to engage learners.	Presentation/Learning Aid
Raz-kids	It is an online guided reading program with interactive ebooks, downloadable books, and reading quizzes.	Learning Aid
Sumdog	This site provides games to improve math efficiency.	Learning Aid

ScootPad	This site provides an adaptive learning platform to improve students skills in math, reading, spelling, vocabulary, writing etc.	Learning Aid
Nearpod	A tool for educators to create interactive lessons & assessments that students can access on any device.	Assessment/Teaching Aid
Quizlet	A tool used to easily create and share study materials with a class.	Learning Aid
Edmodo	A collaboration tool teachers can use to get their students connected and access assignments, grades etc.	Collaboration/Learning Aid
WeVideo	It is a software-as-a-service platform that provides a collaborative video editing platform.	Collaboration/Presentation
Blendspace	A tool educators can use to blend their classroom with digital content.	Learning Aid
Blubbr.tv	A tool that can be used to play and create video trivia games about various things you love.	Learning Aid

TECHNOLOGY INTEGRATION: IMPLICATIONS/RECOMMENDATIONS**Change: The Fundamental Requirement for Technology Integration**

People are naturally resistant to change, but become particularly so when they believe a change initiative is attacking them as workers. In order to be successful, a change initiative must not only advocate value-added processes, but also value workers for their ability to carry though these processes. Technology integration in the classrooms is a significant change that is met by resistance by the teachers as well (Hannafin & Savenye, 1993; (Blin & Munro, 2008). As such, there should be a change management plan in place. Academic institutions should first assess the change and then prepare for change. These preparations should result in a plan to implement change. Once the change is made, the system should be monitored to sustain the change made. Take an example of interactive white boards implementation in an academic institution. To build momentum, first some early adopters can be identified. These early adapters can be provided training and support for using the interactive whiteboards in classrooms. The success stories of these early adopters can be shared across the institutions to build further momentum. These early adopters can be involved in attracting and training other teachers on the use of interactive whiteboards thus a collaborative effort can be initiated. Documentation can be prepared where the teachers willing to adopt the technology would fill out an application form stating the reasons why they wanted to use the technology, what were the desired learning outcomes. This initiative will help create excitement about the technology and resisting teachers would be instantly intrigued to adopt the technology and help others (Alavi & Gallupe, 2003; Benjamin & Levinson, 1993; (Tondeur, Van Keer, van Braak, & Valcke, 2008).

Encouraging Teachers to Use Technology

To encourage teachers' use of technology institution needs to support them. Teachers supported by ongoing professional development are much more likely to implement technologies. Allowing and expecting teachers to be trained adequately to use devices is an absolute must (Butler & Sellbom, 2002). Additionally, training on proper pedagogy and teaching strategies support effectiveness. It all starts from the top so the top leadership is the key to the success of the initiative. On the administrative and technical side, it is important to create an environment to try and learn new things (Ertmer, 2005). Institutions may also want to model the new technologies and resources and share tools. From the technical leadership side, it is important to identify any barriers that might be keeping teachers from being successful. Encouragement and modeling are the keys to success in initiatives for bringing technology innovations to classrooms. Finally, institutions must have a proper infrastructure in place. Institutions should make sure that teachers have the necessary tools to be proficient with technology. If teachers do not have what they need to learn, they must communicate that to their learning leadership.

Institutions should make sure they have enough bandwidth available and proper policies are in place such as acceptable use policies. All these pieces of puzzle are essential for effective integration of technology in the classrooms. Another important question is how to figure out which tools, devices, and applications are appropriate in a particular case (Vannatta & Nancy, 2004). For the sake of teacher encouragement, one program that might be helpful is Intel's Teaching Tools (Intel, 2015) and the Teaching to the Future curriculum (EDC, 2015). With this program, teachers learn the difference between being teacher centered and student centered classrooms. The program offers training specifically for teachers to develop into mentors, administrator specific training on how to effectively evaluate integration/implementation, and has designed programs for the program to be implemented district wide. Another feature is LoTi (Levels of Technology Implementation) survey (Loticonnection, 2015). The survey has three categories that it ranks each participant in. First category is Personal Computer usage. Second category is Current Instruction Practices. The final category ranks the individual based on LoTi's own levels. The survey is also broken down into levels of 21st Century skills and areas of importance based on participants' answers. The surveys permits institutions to point out that teachers need professional development.

Technology Integration: A Systematic Approach

We can follow a systematic approach to implement technology in the classroom in a more effective and efficient manner. Research shows that to deepen learning with the help of technology, four things must happen. First you must have active engagement, second, participation in groups, third, frequent interaction and feedback, and fourth, connection to the real world expert. You should first take a look at your curriculum to identify where you could apply these steps (Edutopia, 2008).

Identification of Advantage

As a first step, determine whether the inclusion of technology provides any benefits in a lesson or a unit. Ask yourself if the use of tool or application results in improvement of student learning outcomes or better support not possible with the traditional method of teaching. Think about a problem that technology can solve and then find out a technology tool that can solve that problem. Ask yourself whether this tool would support differentiated instruction or provide help in specific learning issues (Jonassen, Howland, Marra, & Crismond, 2010).

Objective Assessment and Instructional Strategies

Another important question is how effective integration is measured or evaluated. For this, you should always begin by determining what you want your students to achieve and what are learning objective that you wanted to meet. Check to make sure that these objectives are clear, measurable, and achievable. The second thing is your strategic plan. Ask yourself about the possible number of students that would be able to do it and how long they will take to do it. Ask yourself about the percentage of learning objectives you expect to meet and the evidence of students learning. One example of this evidence could be that after three weeks of using a specific math software, say, all students will be able to recall basic multiplication facts at an 85% present accuracy rate (Edutopia, 2007). With clear and measurable objectives, it would be easier to determine whether the use of technology has been effective or not. However, you must first asses the readiness level of your students (The Thinking Stick, 2008).

Building the Right Environment

Your students must have cognitive and physical capabilities to work with the technology tool or device (South Carolina Assistive Technology Program, 2015). Some great tools, such as poll everywhere, allows you to do brainstorming activities and test open response questions. This tool allows you to get instant feedback and if you want to gather bunch of ideas together. This tool is free, easy to use, and intuitive. However, you must first know what their learning styles and abilities are. Once you do that it's time to demonstrate to your students how you can use technology in learning. One example is

anatomy class. Here you may decide that if students are able to create a virtual model of the human body and all its features, it would serve as the evidence of student learning. Teachers are working hard to catch up with the use of technology with their students because they are digital natives. In many situations, students know more about the technology than their teachers do. Teachers, therefore, need to do extra efforts to familiarize themselves with the new tools or technologies. Pick a tool that you love to use and start learning. Ask your students to make suggestion which tools to use and identify students who are familiar with these tools so that they could help other students in use of technology (Loveless, 2013).

Results Analysis/Evaluation and Revision of Practices

This step is critical and beneficial to complete this process of technology integration into classrooms. This step allows you to reflect on the experience and monitoring and adjust your practice by determining what worked and what didn't based on those learning objectives and goals that you set earlier (The Thinking Stick, 2008). Analyzing results, evaluating and revising such important common processes keep us focused on what we can do to make instruction better. It is important to always keep in mind that it is okay to fail as long as you fail forward. Whatever happened always ask what you learned and what you do differently next time. Ask yourself if technology increase engagement that make learning more relevant and offer opportunities for connections beyond the classroom into the real world. If you answered yes to the question, it indicates that this probably whatever you're trying to do is probably an effective use of technology. If you're getting no response, it indicates that technology may not be effective with no meaningful connection to the students (Jonassen, Howland, Moore, & Marra, 2003). The Technology Integration Matrix (TIM) is a tool that illustrates how teachers can use technology to enhance learning for K-12 students. The TIM incorporates five interdependent characteristics of meaningful learning environments: active, constructive, goal directed (i.e., reflective), authentic, and collaborative. The TIM associates five levels of technology integration (i.e., entry, adoption, adaptation, infusion, and transformation) with each of the five characteristics of meaningful learning environments. Together, the five levels of technology integration and the five characteristics of meaningful learning environments create a matrix of 25 cells (Florida Center for Instructional Technology, 2015).

Conclusion:

Technology integration is needed and is important given the wide availability of new and emerging technology tools. These tools can make learning a more powerful experience. Technology tools help teachers make learning easier and more interesting and diverse student bodies really have an easy way to connect to their abilities and interests. The integration of digital tools with strong instruction offers a pathway for differentiated instruction. Teachers need to see technology support and enhance their current work. Teachers need to see the examples to help them understand there might be something out there that could help them. However, the help needs to be meaningful that shows them how to teach their subjects in new ways. Demand for student learning is going up, and teachers need to keep up with the demand. If the teachers choose to use Google Earth to show battle sights, or just write notes on the chalkboard. The real problem is trying to get the students interested in the material, and that is where technology comes in.

Institutions can just purchase technology, hand them to teachers, and say they have a great technology in our schools. However, the task is so much bigger than this. Institutions must get regular learning opportunities in front of teachers so that their technology understandings grow before institutions can even think of expanding technology to students. It is not all about test scores students get, but preparing them for a technological future, which starts with what teachers know and can do around the area of technology integration.

References:

1. Alavi, M., & Gallupe, R. B. (2003). Using information technology in learning: Case studies in business and management education programs. *Academy of Management Learning & Education*, 2(2), 139–153.

2. Baylor, A. L., & Ritchie, D. (2002a). What factors facilitate teacher skill, teacher morale, and perceived student learning in technology-using classrooms? *Computers & Education*, 39(4), 395–414.
3. Baylor, A. L., & Ritchie, D. (2002b). What factors facilitate teacher skill, teacher morale, and perceived student learning in technology-using classrooms? *Computers & Education*, 39(4), 395–414.
4. Benjamin, R. I., & Levinson, E. (1993). A framework for managing IT-enabled change. *Sloan Management Review*, 34(4), 23–33.
5. Blin, F., & Munro, M. (2008). Why hasn't technology disrupted academics' teaching practices? Understanding resistance to change through the lens of activity theory. *Computers & Education*, 50(2), 475–490.
6. Butler, D. L., & Sellbom, M. (2002). Barriers to adopting technology. *Educause Quarterly*, 2, 22–28.
7. Carey, D. M. (1993). Teacher roles and technology integration: moving from teacher as director to teacher as facilitator. *Computers in the Schools*, 9(2-3), 105–118.
8. Christensen, R. (2002). Effects of technology integration education on the attitudes of teachers and students. *Journal of Research on Technology in Education*, 34(4), 411–433.
9. Crosby, R. H. (2000). AMEE Guide No 20: The good teacher is more than a lecturer—the twelve roles of the teacher. *Medical Teacher*, 22(4), 334–347.
10. Delialioglu, O., & Yildirim, Z. (2008). Design and development of a technology enhanced hybrid instruction based on MOLTA model: Its effectiveness in comparison to traditional instruction. *Computers & Education*, 51(1), 474–483.
11. Demeulle, L., Lowther, D. L., & Morrison, G. R. (1998). *Integrating computer technology into the classroom*. Prentice Hall PTR.
12. EDC. (2015). Intel Teach to the Future Evaluation | Education Development Center, Inc. Retrieved October 8, 2015, from http://www.edc.org/projects/intel_teach_future_evaluation
13. Edutopia. (2007, November 5). How to Integrate Technology. Retrieved October 8, 2015, from <http://www.edutopia.org/technology-integration-guide-implementation>
14. Ertmer, P. A. (2005). Teacher pedagogical beliefs: The final frontier in our quest for technology integration? *Educational Technology Research and Development*, 53(4), 25–39.
15. Ertmer, P. A., Ottenbreit-Leftwich, A. T., Sadik, O., Sendurur, E., & Sendurur, P. (2012). Teacher beliefs and technology integration practices: A critical relationship. *Computers & Education*, 59(2), 423–435.
16. Florida Center for Instructional Technology,. (2015). Technology Integration Matrix. Retrieved October 8, 2015, from <http://fcit.usf.edu/matrix/faq.php>
17. Hannafin, R. D., & Savenye, W. C. (1993). Technology in the classroom: The teacher's new role and resistance to it. *Educational Technology*, 33(6), 26–31.
18. Hirumi, A. (2002). Student-centered, technology-rich learning environments (SCenTRLE): Operationalizing constructivist approaches to teaching and learning. *Journal of Technology and Teacher Education*, 10(4), 497–537.
19. Intel. (2015). Intel® Education: Free Teaching Resources, Tools. Retrieved October 8, 2015, from <http://www.intel.com/content/www/us/en/education/k12/teachers.html>
20. Jonassen, D., Howland, Marra, & Crismond. (2010, July 20). How Does Technology Facilitate Learning? | Education.com. Retrieved October 8, 2015, from <http://www.education.com/reference/article/how-does-technology-facilitate-learning/>
21. Levin, T., & Wadmany, R. (2006). Teachers' beliefs and practices in technology-based classrooms: A developmental view. *Journal of Research on Technology in Education*, 39(2), 157–181.
22. Loticonnection. (2015). Welcome to the LoTi Connection. Retrieved October 8, 2015, from <http://www.loticonnection.com/>
23. Loveless, D. (2013). *Academic Knowledge Construction and Multimodal Curriculum Development*. IGI Global.

24. Mistretta, R. M. (2005). Integrating Technology into the Mathematics Classroom: The Role of Teacher Preparation Programs. *Mathematics Educator*, 15(1), 18–24.
25. Paladino, A. (2008). Creating an interactive and responsive teaching environment to inspire learning. *Journal of Marketing Education*.
26. Rau, P.-L. P., Gao, Q., & Wu, L.-M. (2008). Using mobile communication technology in high school education: Motivation, pressure, and learning performance. *Computers & Education*, 50(1), 1–22.
27. South Carolina Assistive Technology Program. (2015, May 19). What is assistive technology and how is it used in schools? Retrieved October 8, 2015, from <http://www.sc.edu/scatp/cdrom/atused.html>
28. The Thinking Stick. (2008, January 23). Evaluating Technology Use in the Classroom | The Thinking Stick. Retrieved from <http://www.thethinkingstick.com/evaluating-technology-use-in-the-classroom/>
29. Tondeur, J., Van Keer, H., van Braak, J., & Valcke, M. (2008). ICT integration in the classroom: Challenging the potential of a school policy. *Computers & Education*, 51(1), 212–223.
30. Vannatta, R. A., & Nancy, F. (2004). Teacher dispositions as predictors of classroom technology use. *Journal of Research on Technology in Education*, 36 (3), 253–271.

Recomandat spre publicare: 14.10.2015.

EVOLUTION OF THE UKRAINE – EU STI COOPERATION

Yegor DUBYNSKYI,
National Academy of Sciences of Ukraine,
National NCP Coordinator of Ukraine

Abstract: The Ukraine – EU STI cooperation has more than 20 years history. Its evolution connected with a long term EU-oriented approach of Ukraine and raise of practical STI cooperation. Development of its legal base reflects also a level of intergovernmental cooperation and political trends of both sides. The results of participation of Ukrainian partners in the projects of the Seventh Framework Program of the EU are analyzed. Certain practical measures for the implementation of the associate member status of Ukraine in the Horizon 2020 are considered.

Key words: EU, Ukraine, international co-operation, legal base, FP7, Horizon 2020

Резюме: Сотрудничество Украины и ЕС в научно-инновационной сфере имеет более чем двадцатилетнюю историю. Его эволюция связана с долгосрочным евро-интеграционным подходом Украины и приростом фактической кооперации. Развитие правовой базы сотрудничества отражает также уровень межправительственного взаимодействия и политические курсы обеих сторон. Проанализированы результаты участия украинских партнеров в проектах Седьмой Рамочной программы ЕС. Рассмотрены некоторые практические меры для реализации статуса Украины как ассоциированного члена Программы Горизонт 2020.

Ключевые слова: ЕС, Украина, международное сотрудничество, правовая база, РП7, Горизонт 2020

JEL Classification: O320 , O33 , O39 .

Introduction

Legal foundations for the Ukraine-EU relations development

Relations between Ukraine and the European Union were first established in December 1991, when Minister of Foreign Affairs of the Netherlands, holding the presidency of the EU at that time, officially recognized Ukrainian independence on behalf of the European Union.

The legal basis of the Ukraine-EU relations was laid down by the Partnership and Cooperation Agreement (PCA) from the 14th of June 1994 (came into force on the 1st of March 1998) [1]. In the PCA were listed 7 priorities of cooperation: energy, trade and investments, justice and home affairs, adaptation of Ukrainian legislation to that of the EU, environment protection, transport, border cooperation, cooperation in areas of science, technology and space. This proves that STI cooperation

was recognized as a strategic element for both sides and its following evolution refers to this basement. On the 22nd November 2010 a PCA Protocol concerning access of Ukraine to the EU programmes was signed, opening for Ukraine a way to participate in the Union's programmes particularly in Framework Programmes on research and development.

During the last few years, the European Union considered Ukraine as the country of primary importance in the framework of the European Neighborhood Policy, launched in 2004 [2]. This policy was extended to countries of East Europe, South Caucasus and South Mediterranean, thus unifying the EU approaches towards the development of relations with countries of the specified regions.

To deepen the relations with its Eastern neighbors on the basis of new principles EU in May 2009 launched the Eastern Partnership initiative which covers Ukraine, Moldova, Georgia, Belarus, Armenia, Azerbaijan [3]. The Eastern Partnership does not provide partner countries with a candidate status, but it is a new multilateral forum for a dialogue between the EU and its neighbors and the platform supporting mutual projects between the EU, its member states and partner countries in such areas as infrastructure, exchange of best practices and economic integration.

Some activities within the EaP policy are devoted to strengthening STI cooperation between EaP countries and with the EU. Particularly in frame of the Eastern Partnership Multilateral Platforms was established "Platform 4: People-to-people contacts" with special focus on students, teachers, researchers, young people, artists and cultural professionals. The key objectives of Platform 4 are to increase participation of EaP countries in EU international cooperation programmes, strengthen capacity to implement reforms and increase cooperation and exchange good practice between EU and partners' education and training authorities, higher education and research institutions, youth and cultural organizations.

To enhance a policy dialogue on STI in with EaP countries in frame of the Platform 4 was established a special Panel on research and innovation (the first meeting Brussels was held on the 15 of November 2013).

The policy of Ukraine aiming to develop the Ukraine-EU relations is based on the Law of Ukraine dating from the 1st of July 2010 "On the Foundations of Internal and Foreign Policy" [4]. According to the Article 11 of this Law, one of the key elements of Ukrainian external policy is "ensuring the integration of Ukraine into the European political, economic and legal area in order to obtain the EU membership".

Results and discussions:

Taking into account that the 10-year term of PCA was expiring in March 2008, in 2007 Ukraine and the EU launched the negotiation process on a new agreement. Upon the entry of Ukraine to the World Trade Organization, in the 2008 Ukraine and the EU launched negotiations on creating a free trade area, opening ways towards the liberalization of movement of goods, services, capital and non-tariff instruments of economic regulatory policy. On 19 December 2011, the parties announced that they agreed on the full text of the Association agreement, but it was signed and entered into force only in 2014 after "Euromaidan Revolution" in Ukraine.

To ensure an importance of STI cooperation "the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their member states, of the one part, and Ukraine, of the other part" [5] has a special Chapter 9: "Cooperation in science and technology".

Particularly, in the Article 374 we can read:

The Parties shall develop and strengthen their scientific and technological cooperation in order to contribute both to scientific development itself, and to reinforce their scientific potential for contributing to the resolution of national and global challenges. The Parties shall endeavor to contribute to progress in acquiring scientific and technological knowledge relevant to sustainable economic development, by strengthening their research capacities and human potential. The sharing and pooling of scientific knowledge will contribute to the competitiveness of the Parties, by increasing the ability of their economies to generate and use knowledge to commercialize new products and services. Finally, the Parties will develop their scientific potential in order to fulfil their global

responsibilities and commitments in areas such as health-related issues, environmental protection including climate change and other global challenges. Formal access to the Framework Programmes was stated in the Protocol III of a framework Agreement between the European Union and Ukraine on the general principles for the participation of Ukraine in the European Union's programmes. Legal base of Ukraine - EU Cooperation in science and research is constituted by the Agreement for scientific and technological cooperation between the European Community and Ukraine from the 4 of July 2002 [6], which was renewed on the 3 of March 2015 following the adoption of the Law of Ukraine №602-VIII, dated 15 July 2015 [7]. Only 20 countries have such agreements with the EU.

Two meetings of the Joint Committee established under the EU-Ukraine S&T Cooperation Agreement took place in Brussels the 23 November 2011 and in Kyiv the 24 of May 2013. These meetings allowed parties to define priorities, agreed long-term vision and concrete actions of bilateral STI cooperation.

Before that Ukraine already did two attempts to become an associated member of the FP7:

- Decree of the President of Ukraine from May 12, 2009 №303 "About the delegation of Ukraine to participate in negotiations with the EC on Ukraine's participation in the Seventh Framework Programme for EU Research and Technological Development" [8].
- Decree of the President of Ukraine on April 13, 2012 № 259 "On Ukraine delegation for negotiations with the EC on Ukraine's participation in the Seventh Framework Programme for EU Research and Technological Development" [9].

As a result of successful participation in the FP7 and long-term approach to bilateral activity in August 2013 Ukraine was recognized a strategic partner of the EU in S&T Cooperation. In the FP7, Ukraine was one of the most proactive international cooperation partner country following USA and BRICS countries in terms of successful projects. Among the Third Countries Ukraine (UA) ranks the 9th in terms of number of applicants and the 7th in terms of requested EC contribution.

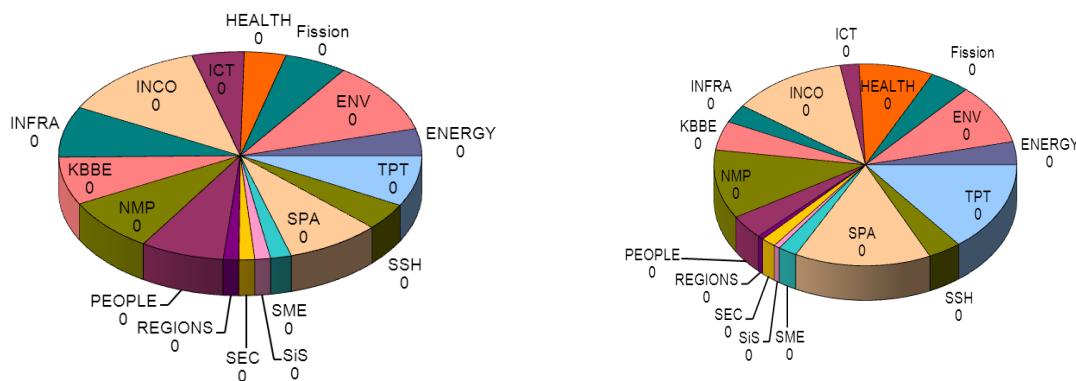
In terms of a number of successful applicants, the 10 biggest Third Country participants in FP7 have been (in descending order): the USA, Russia, China, Brazil, India, Australia, Canada, South Africa, the Ukraine and Argentina.

In terms of EU financial contribution, the 10 biggest beneficiaries (in descending order) have been the USA, Russia, India, China, South Africa, Brazil, the Ukraine, Egypt, Argentina and Mexico.

Table 1
The thematic breakdown of participants from Ukraine in the FP7 could help to find area of the most successful cooperation

Project Program	Project Program Description	Number of Participants	Participant EC Contribution	Participant Total Cost
INCO	Activities of International Cooperation	28	2 965 886	3 306 149
ENV	Environment (including Climate Change)	24	2 334 272	3 051 618
NMP	Nanosciences, Nanotechnologies, Materials and new Production Technologies – NMP	18	2 651 092	3 824 694
SPA	Space	18	3 504 365	5 064 217
INFRA	Research Infrastructures	17	710 800	824 642
TPT	Transport (including Aeronautics)	17	3 465 782	5 893 507
KBBE	Food, Agriculture and Fisheries, and Biotechnology	16	1 113 762	1 414 948
PEOPLE	Marie-Curie Actions	16	923 089	923 089
Fission	Nuclear Fission and Radiation	12	1 032 942	1 551 767

	Protection			
ICT	Information and Communication Technologies	10	482 186	593 599
ENERGY	Energy	9	885 015	1 195 604
SSH	Socio-economic sciences and Humanities	9	851 993	1 098 772
HEALTH	Health	8	1 911 178	2 621 972
SME	Research for the benefit of SMEs	4	485 393	671 514
REGIONS	Regions of Knowledge	3	149 265	167 400
SEC	Security	3	380 580	501 960
SiS	Science in Society	3	153 773	168 458
	Sum:	215	24 001 372	32 873 910

not the same with bilateral STI priorities, constituted by the Joint Committee on Science and Technology Cooperation between Ukraine and the EC.

Analysis of partner's structure in the FP7 shows the following top five collaborative links in the MS countries:

1. DE - Germany (259)
2. UK - United Kingdom (244)
3. IT - Italy (231)
4. FR - France (208)
5. ES - Spain (182)

Regarding the abovementioned results in the FP7 and giving a political support of the EU-oriented trend of Ukraine development after "Euro-Maidan Revolution" in April 2014 the EU established negotiations on associate membership of Ukraine in the Horizon 2020.

The Agreement between the European Union and Ukraine on the participation of Ukraine in the Union programme Horizon 2020 – the Framework Programme for Research and Innovation (2014-2020) was signed on the 20th of March 2015 entered into force since the 17 of August 2015 [10].

As associate member of the Horizon 2020 Ukraine become eligible to participate in many new specific instruments of the Framework:

- Programme committees;
- SFIC (Strategic Forum for International S&T Cooperation);
- ERAC (European Research Area Council);
- ESFRI (European Strategic Forum on Research Infrastructures);
- risk finance instrument, SME instrument, fast track to innovations etc.

But to use all advantages of an associate membership in the Horizon 2020 Ukraine needs external assistance which could be provided through peer-reviews of the PSF (Policy Support Facility), wide application of the EaP instruments and development of the National Contact Points system. The Horizon 2020 was an important starting point to enter Ukraine in the EU Framework Programmes. On the 19th of November 2015 in Kyiv Vice Prime Minister – Minister of Culture of Ukraine Viacheslav Kyrylenko and European Commissioner for Education, Culture, Youth and Sport Tibor Navracsics signed an Agreement between the Government of Ukraine and the European Commission on Ukraine's participation in EU programme Creative Europe.

Conclusion:

Following this comprehensive approach, the next steps of Ukraine to widen collaboration with the EU in the STI sphere should be expected:

- Ukraine is interested in joining the EU Programme for the Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises (COSME). The relevant negotiations are ongoing.
- Ukraine is ready to deepen cooperation with the European Atomic Energy Community (Euratom), in particular within the framework of possible agreement on associate participation of Ukraine in Euratom research and training programme, which is complimentary to the EU research and innovation Horizon 2020 Programme. Official consultations on this issue are already established.

References:

1. Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, and Ukraine - Protocol on mutual assistance between authorities in customs matters - Final Act - Joint Declarations - Exchange of Letters in relation to the establishment of companies. Official Journal L 049 , 19/02/1998 P. 0003 – 0046
2. Communication from the Commission - European Neighbourhood Policy - Strategy paper {SEC(2004) 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570} /* COM/2004/0373 final
3. Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit, Prague, 7 May 2009, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/107589.pdf
4. The Law of Ukraine "On the principles of domestic and foreign policy" (News of Verkhovna Rada of Ukraine, 2010, № 40, art.527)
5. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, Official Journal of the European Union, L 161, 29 May 2014.
6. Agreement for scientific and technological cooperation between the European Community and Ukraine, Official Journal of the European Union, L 36, 12 February 2003.
7. Law of Ukraine of 15.07.2015 №602-VIII "On ratification of the Agreement (exchange notes) between Ukraine and the European Union renewing the Agreement between Ukraine and the EU on scientific and technological cooperation" (News of Verkhovna Rada of Ukraine, 2015, № 35, art.347).
8. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/303/2009>
9. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/259/2012>
10. Law of Ukraine 15.07.2015 №604-VIII "On ratification of Agreement between Ukraine and the European Union on the participation of Ukraine in the European Union Framework Programme for Research and Innovation" Horizon 2020 "" (News of Verkhovna Rada of Ukraine, 2015, № 35, art.349)

Recomandat spre publicare: 10.12.2015.

EXTINDEREA COMUNICĂRILOR ÎN TRANSFER TEHNOLOGIC ÎN REGIUNEA TRANSFRONTALIERĂ ROMÂNIA-UCRAINA-REPUBLICA MOLDOVA

IATCHEVICI Vadim,
Doctorand, Șeful secției Transfer Tehnologic,
Agenția pentru Inovare și Transfer Tehnologic,
Chisinau, Republica Moldova,
vadim.iatchevici@gmail.com,

Rezumat: Transferul tehnologic reprezintă un proces activ prin care tehnologia este transmisă între două sau mai multe entități, cu scopul ca dezvoltările științifice și tehnologice să fie accesibile unui domeniu mai larg de utilizatori, în vederea comercializării sub forma de noi produse și/sau servicii. Unul din Programele UE prin care este susținut transferul tehnologic în regiunea transfrontalieră, este Programul Operațional Comun România-Ucraina-Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: Comunicari, transfer tehnologic, transfrontalier, transferabilitate, Program, proiecte.

Summary: Technology transfer is an active process where the technology is forwarded between two or more entities, with the purpose that scientific and technological developments to be accessible to a broader range of users, to be marketed as new products and / or services. One of the EU Programmes which support the technology transfer in the cross-border region is the Joint Operational Programme Romania-Ukraine-Republic of Moldova.

Key words: Communications, Technology transfer, cross-border, transferability, Programme, projects.

Резюме: Трансфер технологий — основная форма продвижения инноваций. Это процесс передачи знаний, а также права на их использование, между физическими лицами или организациями с целью их последующего внедрения и/или коммерциализации. Одной из Программ ЕС посредством которой осуществляется поддержка технологического трансфера в приграничном регионе, является Совместная Операционная Программа Румыния-Украина-Республика Молдова.

Ключевые слова : Связи, трансфер технологий, приграничный, перемещаемость, Программа, проекты.

JEL Classification: O320 , O33, O39.

Introducere:

Pentru dezvoltarea economiei și a societății în ansamblu este necesar de a implementa în economia națională tehnologiile și inovațiile care sunt disponibile pentru țările dezvoltate din întreaga lume, dar în special din statele cu care Republica Moldova are hotare comune. Transferul tehnologiilor noi dintre România-Ucraina-Republica Moldova reprezintă o necesitate și o soluție pentru dezvoltarea și modernizare unei industrii competitive, în special a Republicii Moldova și Ucraina, dat fiind faptul că România este membru UE și beneficiază direct de toate avantajele pieței europene, aflînduse la un nivel mai înalt din punct de vedere al asigurării economiei sale cu tehnologiile și inovațiile de ultimă oră.

Pentru ca transferul de tehnologii să se realizeze cât mai eficient și mai rapid între aceste trei țări este necesar de o extindere a comunicării între toți partenerii sociali ce sunt vizati în transferul tehnologic, aici pot fi menționati: autoritățile locale și regionale, instituțiile de învățămînt, camere de comerț și industrie, ONG-uri, asociații de profil, parcurile științifico-tehnice, incubatoarele de afaceri și alți subiecți responsabili.

Inițial considerăm oportună începerea cercetării temei date cu descifrarea sensului termenului de transfer tehnologic, dat fiind faptul că el este elementul defenitoriu din acest subiect și prezintă un înțeles mult mai global.

Așadar, conceptul de transfer tehnologic în sens larg reprezintă un proces de comunicare, care are drept efect introducerea în practică a rezultatelor cercetării sau a unor informații noi, prin transmiterea de cunoștințe de la cercetarea fundamentală la o tehnologie aplicativă în sectorul real al economiei. Transferul tehnologic în esență este o problemă de flux de cunoștințe de la unii oameni la alții, care poate avea loc prin intermediul colaborării educaționale, prin intermediul literaturii științifice și prin contactul direct dintre actorii vizati în procesul transferului de tehnologii.

În sens restrâns sub conceptul de transfer tehnologic se înțelege diseminarea și adoptarea invențiilor și tehnicilor dintr-o zonă geografică în alta, dintr-o disciplină la alta sau dintr-un sector al economiei la altul, cu scopul fabricării unui produs, aplicării unui proces sau livrării unui serviciu.

De asemenea transferul tehnologic poate fi înțeles ca o toatlitate de procese prin intermediul cărora are loc transmiterea de informații științifice sau tehnologice, transmiterea unor tehnici și a experienței industriale, a unor echipamente noi între diferite părți implicate: guverne, întreprinderi industriale private, instituții financiare, ONG-uri, instituții de cercetare și învățămînt.

Obiectul transferului tehnologic poate consta în tehnologii de fabricație, tehnologii de produs, tehnologii de proces, tehnici de management, procedee de prestare a serviciilor și.a. Conținutul fizic al acestu-i tip de transfer poate consta din materiale și componente care împreună formează produsul finit sau utilaje de producție și scule, dar el poate consta și din transmiterea de documentație și proceduri asupra proiectului produsului și fabricației acestuia sau instrucțiuni de utilizare a utilajului implicat în fabricație.

La fel pentru o înțelegere profundă a subiectului dat este necesar de examinat termenul de transferabilitate, care joacă un rol important în cadrul procesului de transfer tehnologic. Prin urmare, transferabilitatea reprezintă ușurință, cu care un procesul de fabricație poate fi transferat, și reprezintă capacitatea internă a procesului de fabricație de a fi adaptat, transmis și asimilat, în limitele resurselor receptorului de tehnologie. Acest aspect este necesar de luat în considerație la transferul tehnologic facut de la țările industrializate către țările în curs de dezvoltare, cum este și Republica Moldova, deoarece aceste țări sunt caracterizate prin piețe locale mici, constrângeri referitoare la materiile prime sau materiale, lipsa de forță de muncă cu calificare specială și infrastructură subdezvoltată. Astfel, cu excepția celor mai simple transferuri, tehnologiile vor trebui, în general, să fie modificate pentru a deveni adecvate la noul mediu industrial.

Pentru ca transferul tehnologic să poată avea loc, el este îmbrăcat în anumite mecanisme contemporane, care permite migrarea tehnologiilor în spațiul internațional, printre care putem menționa: dezvoltarea subcontractată a produselor, consulting, programe de cercetare în cooperare, brevetarea și licențierea, transferul de documente, vînzarea sau cumpărarea de produse sau servicii, instruirea personalului, transferul de personal, cooperarea în cercetarea fundamentală, cooperarea în cercetarea aplicativă, cooperarea în dezvoltarea produselor, alianțe strategice, investiții străine directe, programe de schimb, schimburi de personal de specialitate, conferințe tehnice, expoziții tehnice, tîrguri comerciale cît și alte mecanisme.

În continuare succint vom analiza aceste mecanisme de transfer tehnologic, dat fiind faptul că ele sunt instrumentele practice și actuale de internaționalizare a rezultatelor din domeniul științei și inovării:

- ❖ *Dezvoltarea subcontractată a produselor* reprezintă un mecanism de transfer tehnologic în care un beneficiar comandă proiectul produsului la o firmă specializată de proiectare, oferind acestea informația și specificațiile proiectului;
- ❖ *Consulting* este un mecanism de transfer de tip - prestări servicii, care oferă beneficiarului analize, studii, recomandări tehnologice;
- ❖ *Programe de cercetare în cooperare* constituie un mecanism de transfer, care constă în crearea unor entități, utilizate în cercetarea pre-competițională, cu scopul de a pregăti calea pentru introducerea de noi tipuri de produse și servicii, într-o fază ulterioară. Aceste programe sunt inițiate în special de organizații din sfera infrastructurii de inovare și transfer tehnologic, cum sunt parcurile științifico-tehnologice și incubatoare de inovare;
- ❖ *Brevetarea și licențierea* constituie mecanismul complex din punct de vedere documental și juridic, care servește la transferarea rezultatelor procesului de dezvoltare tehnologică dintr-o firmă, pentru exploatarea în altă firmă, dintr-o altă regiune;
- ❖ *Transferul de documente* este un mecanism intens codificat, care include documente foarte diverse, cum sunt: scheme de fluxuri tehnologice, schițe de mașini sau utilaje, documente în contractul de know-how etc. ;

- ❖ *Vînzarea sau cumpărarea de produse sau servicii* include vînzarea, achiziția și importul de mijloace de producție (mașini și echipamente pentru fabricarea produselor);
- ❖ *Instruirea personalului* este indicat pentru transferarea de abilități și competențe între participanții la transfer, se realizează deseori ca serviciu oferit de universități pentru industrie;
- ❖ *Cooperarea în cercetarea aplicativă* este un mecanism de transfer tehnologic mai aproape de sectorul real al economiei și se realizează între firmele noi și universități;
- ❖ *Investițiile străine directe* reprezintă o formă de transfer de tehnologie efectuat de societățile multinnaționale din țările dezvoltate către regiunile mai puțin dezvoltate, care are ca efect integrarea tehnologiei globale cu competențele de producție locale.

Rezultate și discuții:

În cele ce urmează vom aborda subiectul dat din perspectiva practică în contextul transferului de tehnologii dintre Republica Moldova, Ucraina și Romania. În vederea atingerii acestui scop a fost elaborat în comun de cele trei țări partenere un program, și transmis în data de 10 martie 2008 către Comisia Europeană pentru negocieri în vederea adoptării. Programul Operational Comun Romania-Ucraina-Republica Moldova 2007-2013 a fost aprobat de către Comisia Europeană în data de 29 iulie 2008.

Programul Operațional Comun România-Ucraina-Republica Moldova 2007-2013 (Programul Ro-Ua-Md), este finanțat de Uniunea Europeană prin Instrumentul European de Vecinatate și Parteneriat. Programul are ca obiectiv crearea unei punți de legătură între cele trei state partenere, cu scopul susținerii comunităților din zonele de frontieră în găsirea unor soluții comune la problemele similare cu care acestea se confruntă. Prin intermediul acestui program, autoritățile locale și alte organizații din zonele de frontieră sunt încurajate să colaboreze în vederea dezvoltării economiei locale și rezolvării anumitor probleme legate de mediul înconjurător. Programul promovează, de asemenea, o mai bună interacțiune între comunitățile din zonele de graniță. Contribuția UE la Programul Operațional Comun Romania-Ucraina-Republica Moldova 2007-2013 este de 126,72 mil. euro, iar statele participante în program co-finanțează cu minimum 11,4 mil. euro.

Scopul acestui program este de a îmbunătăți situația economică, socială și cea a mediului înconjurător în aria programului, în contextul unor granițe sigure, prin intensificarea contactelor dintre partenerii de pe fiecare parte a graniței, iar ca principalele priorități pot fi enumerate:

- Către o economie mai competitivă a zonei de frontieră, având ca scop îmbunătățirea performanțelor economice ale zonei de frontieră prin diversificarea și modernizarea economiei într-o manieră durabilă;

- Mediul și pregătirea pentru situații de urgență având ca scop sprijinirea soluțiilor pe termen lung la problemele de mediu cu care se confruntă zonele de frontieră, în special cele asociate urgențelor de mediu în cazul cărora o abordare coordonată este esențială;

- Promovarea activităților "people to people" având ca scop promovarea unei interacțiuni intensificate între populația și comunitățile care locuiesc în zona de frontieră.

În vederea realizării obiectivelor propuse s-a creat de către cele trei state membre la program un mecanism de management care să coordoneze toate activitățile și proiectele destinate programului dat:

- ❖ Comitetul Comun de Monitorizare, care supervisează implementarea programului operational, este alcătuit din reprezentanți ai celor trei state partenere în program;
- ❖ Autoritatea Comună de Management este un organism executiv, având întreaga responsabilitate pentru gestionarea programului operațional comun, inclusiv a asistenței tehnice, și punerea în aplicare a deciziilor luate de către Comitetul Comun de Monitorizare;
- ❖ Autoritatea de Audit de pe langă Curtea de Conturi a României realizează o evaluare financiară ex-post asupra conturilor Autorității Comune de Management;
- ❖ Secretariatul Tehnic Comun asistă Autoritatea Comună de Management și Comitetul Comun de Monitorizare în realizarea sarcinilor lor specifice.

- ❖ În cadrul acestui program au fost realizate diverse proiecte investiționale cu un impact socio-economic pozitiv printre care am putea menționa cele mai majore:
- ❖ Îmbunătățirea capacitatei de răspuns a Serviciului Mobil de Urgență, Resuscitare și Descarcerare (SMURD) prin intermediul unui sistem comun integrat pentru monitorizarea eficientă și atenuarea consecințelor dezastrelor, pentru populația aflată între granițele comune ale României, Ucrainei și Republicii Moldova;
- ❖ Conducta de gaz pentru interconectarea sistemului de transport al gazelor naturale din România și sistemul de transport al gazelor naturale din Republica Moldova din direcția Iași (România) – Ungheni (Moldova);
- ❖ Studiu de fezabilitate pentru interconectarea sincronă dintre sistemele de alimentare cu energie electrică din Ucraina și Republica Moldova cu sistemul continental european de transport al energiei electrice ENTSO-E;
- ❖ Prevenirea și protecția împotriva inundațiilor pe bazinele fluviale superioare ale Siretului și Prutului, prin intermediul implementării unui sistem modern de monitorizare cu stații automatizate – EAST AVERT .

Concluzii:

În final am dori să menționăm faptul că transferul tehnologic reprezintă un proces mult mai amplu și complex, care trebuie realizat prin eforturi și resurse comune a tuturor subiecților cointerisați. De asemenea este de menționat faptul că transferul tehnologic în regiunea transfrontalieră reprezintă o necesitate pentru dezvoltarea regiunii date, ca o precondiție pentru integrarea Republica Moldova și Ucraina în spațiul economic European.

Astfel, în vederea realizării obiectivelor propuse a fost implementat Programul Operațional Comun România-Ucraina-Republica Moldova 2007-2013 (Programul Ro-Ua-Md), care este finanțat de Uniunea Europeană prin Instrumentul European de Vecinatate și Parteneriat. Prin intermediul acestui program au fost implementate o serie de proiecte.

Conchidem subiectul dat cu accentuarea necesității de continuare a comunicării și colaborării între partenerii celor trei țări, pentru a continua procesele începute, a contracta noi proiecte și a asigura dezvoltarea tehnologică prin transferul de tehnologii, pentru a putea fi concurențiali pe piața europeană.

Referințe bibliografice:

1. Iatchevici V., Smid S., Moraru V., Varzari V. 2015. Technology Transfer Handbook (in English). ISBN 978-9975-4089-7-4.
2. <http://www.ro-ua-md.net/ro/>
3. https://ro.wikipedia.org/wiki/Transfer_de_tehnologie

Recomandat spre publicare: 19.11.2015.

ARTICOL DE SINTEZĂ

ANALIZA STATISTICĂ A FINANȚĂRII ACTIVITĂȚII ȘTIINȚIFICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXȚUL ECONOMIEI BAZATE PE CUNOAȘTERE

Aurelia ȚURCAN (ȘUȘU)
dr., Profesor univ inter.,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
aurelia-turcan@mail.ru
Olga OPREA, AŞM

Rezumat: Scopul lucrării este de a prezenta o analiză asupra dinamicii alocațiilor bugetare, mijloace speciale și fonduri finanțate din surse externe în sfera științei și inovării în Republica Moldova, comparativ cu alte țări, cu începere din anul 2005 și până în 2014, iar pentru atingerea scopului sunt necesare de atins prin obiective ca: prezentarea specificului cadrului organizatoric al activității de cercetare și dezvoltare, elucidarea specificului sferei științei și inovării moldovenești în contextul ajustării la standardele europene și în mod special condițiile, drepturile și obligațiile republicii ca membru asociat la Programele PC7 și Orizont 2020, analiza finanțării sferei științei și inovării în perioada anilor 2005-2014 și îndeosebi a programelor și proiectelor științifice.

Elementele de inovație rezidă într-o analiză amplă a sistemului și procesului bugetar într-un sector complicat și important ca cel al științei și inovării, înglobând în sine o perioadă de zece ani.

Cuvintele cheie: sfera științei și inovării, direcții prioritare de finanțare, modalitate de finanțare, proiecte și programe de cercetare științifică, buget de stat, mijloace speciale, fonduri finanțate din surse externe, programe de cercetare și inovație comunitare.

Abstract: The purpose of this paper is to present an analysis on the dynamics of budgetary allocations, special means and external sources of finance in science and innovation in the Republic of Moldova in compared with other countries, starting from 2005 till 2014. To achieve the goal are necessary to achieve the objectives as: the presentation of the organizational framework of the research and development activity specificity, elucidation of the sphere of science and innovation in the context of adjustment to European standards and in the particular conditions, rights and obligations of the Republic of Moldova as an associate member of the Program FP 7, HORIZON 2020, analysis of sphere of science and innovation funding in the period 2005-2014 and, in particular, of the scientific programs and projects.

The elements of innovation resides in an comprehensive analysis of the system and budgetary process in a complicated and important sector like that of science and innovation, for a period of ten years.

Key words: science and innovation sphere, priority financing areas, way of financing, projects and programs of scientific research, the State budget, special means, external sources of finance, EU research and innovation programs.

JEL Classification: O320 , O33, O39.

Introducere:

Actualmente cunoașterea științifică a devenit un element de bază în sistemul funcțional al societății noastre. Dezvoltarea și modernizarea condițiilor de trai ale omenirii se datorează în mare parte descoperirilor științifice. Știința contemporană a transformat radical sfera tradițională a producției, astfel problema abordată în lucrare, privind specificul finanțării științei în Republica Moldova, rămîne actuală, în urma analizei acesteia se poate sesiza aportul statului și a instituțiilor din sfera științei și inovării la principalele domenii și activități de cercetare.

Pentru a construi o economie bazată pe cunoaștere este necesară o susținere financiară atât din partea statului cât și din partea altor subiecți ai statului cointeresați în dezvoltarea științei.

Metodologia cercetării: teoretică de introducere în problema cheie a lucrării, analitică - prin culegerea datelor din diferite surse cum ar fi dări de seamă, rapoarte financiare, note informative privind executarea bugetului, metoda de observare a diferitor documente oficiale: hotărâri, ordine, dispoziții, strategii etc., comparativă – printr-o comparație, la nivel de state și zone, a quantumului finanțării sferei științei și inovării.

Informația necesară în cercetarea științifică prezentată din lucrare a fost preluată din tabele de lucru prezentate Biroului Național de Statistică, Curtea de Conturi, Ministerul Finanțelor.

Rezultate și discuții:

Academicianul, I. Bersuker, în una din seminariile sale la Chișinău, a declarat: „Astăzi în lume nu se mai discută dacă știința fundamentală trebuie sau nu finanțată de la bugetul de stat: știința constituie baza progresului tehnico-științific, izvor al inovării, prestigiul țării și sursă de inspirație pentru popor – fără știință nu poate exista nici o țară dezvoltată sau în curs de dezvoltare.”[5]

În anul 2000, Consiliul European extraordinar de la Lisabona (23 și 24 martie 2000) lansează obiectivul strategic care reprezintă un set de obiective, domenii prioritare de acțiune, ținte și măsuri pentru orientarea politicilor europene de creștere economică și ocupare a forței de muncă pentru ca UE să devină „cea mai competitivă și dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă să susțină creșterea economică cu mai multe și mai bune locuri de muncă și cu o coeziune mai mare socială”.

Pentru îmbunătățirea atractivității UE și pentru a deveni cea mai competitivă zonă economică din lume este necesar îmbunătățirea condițiilor de cercetare, să se stabilească un climat favorabil pentru antreprenoriat în mare parte prin reducerea cheltuielilor birocratice.[3]

În ansamblu, Strategia de la Lisabona a avut un impact pozitiv asupra UE, deși principalele obiective (o rată de ocupare a forței de muncă de 70% și sume totale cheltuite pentru cercetare și dezvoltare la un nivel de 3% din PIB) nu vor fi atinse. Rata de ocupare a forței de muncă în UE a atins 66% în 2008 (de la 62% în 2000), înainte să scadă ca urmare a crizei. Cu toate acestea, UE nu a reușit să înlăture diferențele existente legate de creșterea productivității, în comparație cu țările cele mai industrializate: cheltuielile totale pentru cercetare și dezvoltare în UE exprimate în procent din PIB au crescut numai marginal (de la 1,82% în 2000 la 1,9% în 2008). Cu toate acestea, ar fi incorect să se tragă concluzia că strategia a eșuat pentru că aceste obiective nu au fost atinse.[4]

Reînnoirea strategiei în 2005 a contribuit la clarificarea domeniului de aplicare și obiectivelor prin definirea, în special, a patru domenii prioritare (cercetare și inovare, investiții în resursele umane/modernizarea piețelor forței de muncă, valorificarea potențialului întreprinderilor, în special pentru IMM-uri și energie/schimbări climatice) care a reprezentat un important pas înainte pentru o mai bună definire a obiectivelor strategiei. În toate statele membre, aceste teme se află pe prima pagină a agendei politice, ceea ce demonstrează capacitatea Strategiei de la Lisabona de a stabili programul de reforme.

O chestiune prioritară este de asemenea majorarea volumului de finanțare a cercetării, dezvoltării și inovării în rezultatul căruia UE să devină o economie de cunoștințe centrată pe o agenda ambițioasă. Introducerea indicatorului de 3% din PIB-ul UE pentru cercetare și dezvoltare a reprezentat un pas important și vizibil al politiciei de cercetare și inovare la nivelul UE. Există dovezi că multe state membre au o politică prioritară în investițiile publice pentru cercetare și dezvoltare: în 20 de state membre, ponderea științei în bugetul total al guvernului a crescut între anii 2000 și 2007. Cu toate acestea, performanța dezamăgitoare a unor state membre a dus la o performanță generală care doar marginal a îmbunătățit situația din anul 2000 (de la 1,85% din PIB la 1,9% din PIB).

Peisajul științific modern este, în mare parte, rezultatul acțiunii procesului de globalizare. Participarea în lanțurile de producție globală este determinată nu doar de capacitatea de a asigura costuri reduse de producție, dar și de standardele internaționale de calitate, de sistemele informaționale și de transport. Trecere la economia bazată pe cunoaștere a contribuit la înțelegerea faptului că investițiile în cercetare-dezvoltare constituie baza inovațiilor și a progresului tehnologic, precum și la luarea unor măsuri de sporire a capacităților științifice. Astfel, țările adoptă măsuri pentru dezvoltarea sistemelor naționale de cercetare-dezvoltare cum ar fi resursele umane și infrastructură, puterea de generare și absorție a inovării în economie, posibilitatea de acumulare și utilizare a capitalului tehnologic, îmbunătățirea modalităților de distribuire și valorificare a resurselor științifice și tehnologice și de transformare în instrumente de inovare, în măsură să susțină și să accelereze dezvoltarea societății.[6]

Creșterea investițiilor în știință și tehnologie reprezintă una din tendințele globale. Se poate observa creșterea cheltuielilor în cercetare și dezvoltare în majoritatea țărilor lumii în ultimii ani la

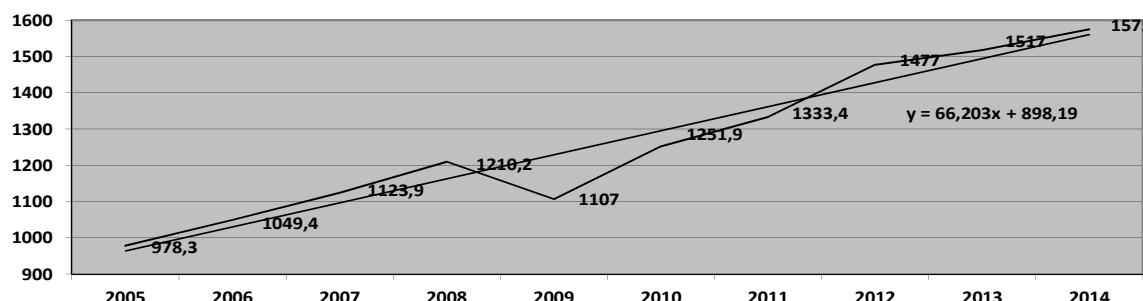
aceasta contribuind atât bugetele naționale, cât și mijloacele companiilor private, ale unor programe internaționale de profil și asociații non-profit.

Condițiile noi au determinat cererea globală pentru personal calificat – cercetători, programiști, manageri în domeniul tehnologiilor, iar drept consecință a creșterii personalului calificat crește numărul studenților și doctoranzilor.

Cele mai noi tendințe în dezvoltarea cercetării și dezvoltării sunt: sporirea rezultatelor științifice, repartizarea spațială uniformă a capacităților științifice și tehnologice, diversificarea spațială a peisajului științific global, specializarea științifică, schimbări în organizarea cercetărilor, multidisciplinaritatea cercetărilor, convergența tehnologiilor, internaționalizarea cercetării-dezvoltării, etc.[4]

În perioada anilor 2005-2014, volumul total al cheltuielilor globale pentru cercetare-dezvoltare are o tendință de creștere stabilă, cu excepția anului 2009 cînd acestea se reduc cu 103,2 milrd. USD americani sau cu 8,5% față de anul 2008. Urmează doi ani de creștere ușoară a cheltuielilor pentru cercetare ca în anul 2012 să se majoreze cu 143,6 milrd. USD sau 10,8,3% față de anul precedent – 2011. Ultimii doi ani păstrează tendința de a se majora ajutorul acordat cercetării și dezvoltării într-un ritm ușor și constant.

În anul 2014 volumul global al cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare constituie 1575,0 milrd. USD cu 58,0 milrd. USD mai mult față de anul precedent sau cu 3,8%.

Graficul 1. Dinamica cheltuielilor globale pentru cercetare și dezvoltare în perioada anilor 2005-2014 (milrd. USD)

Sursa: în baza datelor R&D Magazine, www.rdmag.com

În tabelele 1 și 2 este prezentată dinamică cheltuielilor globale pentru cercetare și dezvoltare și modificările structurale în perioada anilor 2005-2014 în diviziune regională unde se poate observa dinamica avansată a creșterii volumului cheltuielilor respective în Asia, ritmul anual al creșterii constituind 13,0% pînă în anul 2009 cînd acestea se reduc cu 25,0% ca apoi să revină la tendința de pînă la criza mondială.

Tot atât de reprezentative sunt și celelalte diviziuni regionale, iar cel mai caracteristic caz sunt cheltuielile pentru cercetare și dezvoltare în restul lumii în anul 2012 acestea majorîndu-se cu 39,6 milrd. USD sau 95,7% față de 2011.

Tabelul 1

Dinamica cheltuielilor globale pentru cercetare și dezvoltare 2005-2014
în diviziune regională (milrd. USD)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
America	369,1	374,9	387,0	401,1	433,3	473,7	491,8	485,0	489,0	504,0
Asia	341,3	387,2	436,2	494,4	372,5	429,9	473,5	561,0	596,0	633,0
Europa	236,1	264,3	276,3	288,8	267,0	310,5	326,7	350,0	349,0	351,0
Restul lumi	31,8	23,0	24,4	25,9	34,2	37,8	41,4	81,0	83,0	87,0
Total	978,3	1049,4	1123,9	1210,2	1107,0	1251,9	1333,4	1477,0	1517,0	1575,0

Sursa:R&D Magazine, Battelle, OECD, World Bank

Se poate observa că cea mai mare pondere a cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare din cheltuielile globale o are America care începând din anul 2012 este depășită de Europa.

Această tendință se datorează politicii europene în domeniul cercetării și dezvoltării. În anul 2007 a fost lansat „cel de-al Șaptelea Program - Cadru pentru Cercetare și Dezvoltare Tehnologică” care a devenit un instrument cheie creat pentru a răspunde nevoilor Europei în ceea ce privește locurile de muncă și competitivitatea, și pentru a menține ca lider în cadrul economiei globale a cunoașterii și se bazează pe două obiective strategice principale: de a întări baza științifică și tehnologică a industriei europene și de a încuraja competitivitatea sa la nivel internațional, promovând în același timp cercetarea în sprijinul politicilor UE.

Astfel banii din cadrul PC7 sunt prevăzuți pentru subvenții acordate persoanelor implicate în cercetare din întreaga Europă și din afara acesteia, pentru co-finanțarea cercetării, dezvoltarea tehnologică și proiecte demonstrative.

În anul 2011, șefii de stat și de guvern din UE a invitat Comisia Europeană să reunească toate finanțele pentru cercetare și dezvoltare într-un cadru strategic comun unic astfel luând naștere Programul Orizont 2020, cel mai mare program de cercetare și inovare al UE care ar exista vreodată cu aproape 80 de miliarde de euro din fondurile disponibile și cu un termen de peste 7 ani (2014-2020).

Scopul principal al Programului Orizont 2020 este de a asigura Europa cu producție științifică de talie mondială, de a elimina barierele în calea inovării și pentru a facilita procedura de lucru în sectorul public și privat în furnizarea inovației.

Programul Orizont 2020 va orienta fondurile către trei obiective principale: pentru sprijinirea poziției UE ca lider mondial în domeniul științei se alocă un buget de 24,6 milrd. EUR, care include o creștere cu 77 % a fondurilor alocate Consiliului European pentru Cercetare (CEC) pentru succesele obținute. Pentru contribuția la asigurarea primatului industrial în domeniul inovării se alocă un buget de 17,9 milrd. EUR care include o investiție majoră de 13,7 milrd. EUR în tehnologii cheie, precum și un acces sporit la capital și sprijin pentru IMM-uri. În sfîrșit, se vor aloca fonduri de 31,7 milrd. EUR pentru abordarea principalelor preocupări comune tuturor europenilor, împărțite în şase teme-cheie: sănătatea, schimbările demografice și bunăstarea; securitatea alimentară, agricultura durabilă cercetarea în domeniul marin și maritim și bioeconomia; sursele de energie sigure, ecologice și eficiente; mijloacele de transport inteligente, ecologice și integrate; combaterea schimbărilor climatice, utilizarea eficientă a resurselor și materiile prime, precum și societățile sigure, inovatoare și incluzive.

Tabelul 2

Dinamica modificărilor structurale ale cheltuielilor globale pentru cercetare și dezvoltare în perioada anilor 2005-2014 în diviziune regională (%)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
America	37,7	35,7	34,4	33,1	39,1	37,8	36,9	32,8	32,2	32,0
Asia	34,9	36,9	38,8	40,8	33,7	34,3	35,5	38,0	39,3	40,2
Europa	24,1	25,2	24,6	23,9	24,1	24,8	24,5	23,7	23,0	22,3
Restul lumi	3,3	2,2	2,2	2,2	3,1	3,1	3,1	5,5	5,5	5,5
Total	100,0									

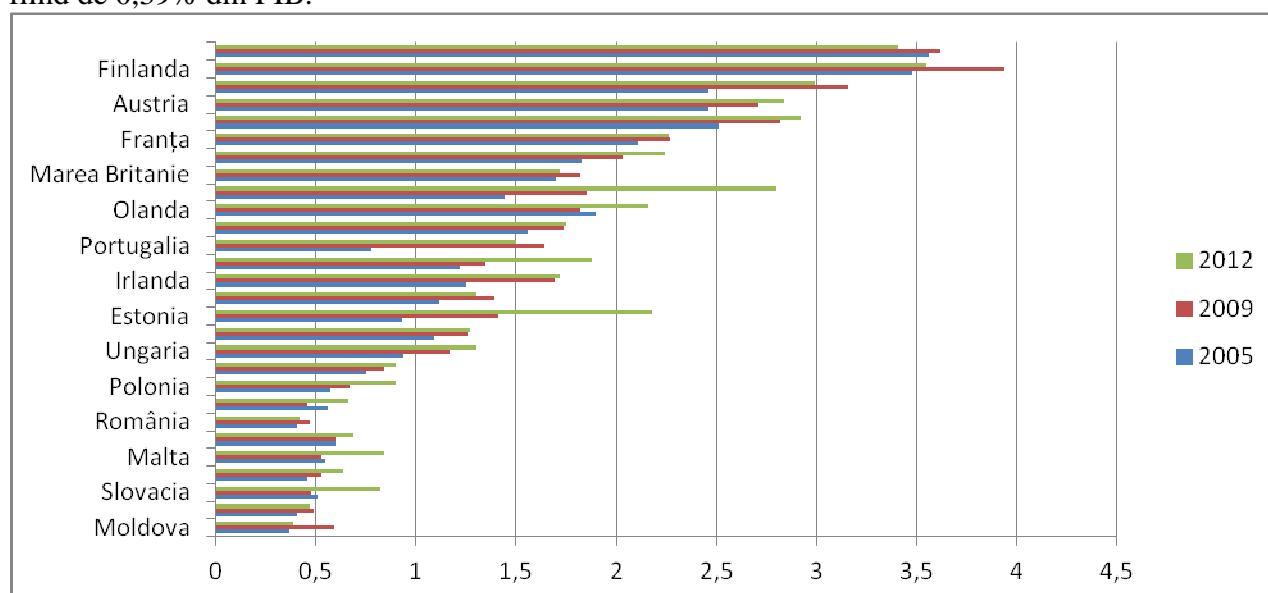
Sursa: R&D Magazine, Battelle, OECD, World Bank

Majorarea cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare se datorează continuității tendințelor declanșate în a doua jumătate a anilor 90 ai secolului XX de transferare a cheltuielilor din țara de proveniență (pentru început, din Europa de Vest și Japonia, iar apoi și SUA) în țara recipient. Este vorba de așa numitul *offshore R&D outsourcing*, practicate în Asia, mai ales în China, India, Coreea de Sud și Singapore. [7]

Referindu-ne la cheltuielile pentru cercetare un aspect important al finanțării îl constituie ponderea cheltuielilor în PIB.

După cum se poate observa în graficul 2. ponderea cea mai mare a cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare în UE o are Finlanda cu 3,55% din PIB-ul UE urmată de Suedia cu 3,41%, Danemarca – 2,99%, Austria – 2,84%, Germania – 2,92%, Slovenia – 2,80%, iar ponderea cea mai mică Cipru – 0,47%, Grecia – 0,69%, România – 0,42%.³

República Moldova are ponderea cea mai mică comparativ cu statele UE în anul 2012 acesta fiind de 0,39% din PIB.

Graficul 2. Cheltuieli pentru cercetare și dezvoltare, % din PIB

Sursa: în baza datelor Documentului de evaluare a Strategiei de la Lisabona

Pentru o comparație mai amplă este indicat de a se prezenta dinamica cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare în țările/zonele care sunt considerate lideri în domeniul dat.

³Pentru comparație s-au luat datele pentru anul 2012

Tabelul 3.***Dinamica cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare în perioada anilor 2005-2014 pe țările/zona lideri (milrd. USD)***

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
SUA	319,6	343,0	353,0	365,0	383,6	395,8	405,3	447,0	450,0	465,0
China	124,0	141,7	175,0	216,8	123,7	141,4	153,7	232,0	258,0	284,0
Japonia	124,5	136,7	143,5	150,4	139,6	142,0	144,1	160,0	163,0	165,0

Sursa: R&D Magazine, Battelle, OECD, World Bank

Tabelul 4.***Dinamica modificărilor structurale ale cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare în perioada anilor 2005-2014 pe țările lideri (%)***

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
SUA	32,7	32,7	31,4	30,1	34,7	31,6	30,4	30,3	29,7	29,5
China	12,7	13,5	15,6	17,9	11,2	11,3	11,5	15,7	17,0	18,0
Japonia	12,7	13,0	12,8	12,4	12,6	11,3	10,8	10,8	10,7	10,5

Sursa: R&D Magazine, Battelle, OECD, World Bank

Desigur, trebuie remarcată poziția dominantă a SUA în investirea în domeniul cercetării și dezvoltării atât în aspect cantitativ (cheltuielile sunt în ascensiune ușoară din an în an) cât și relativ – ponderea SUA în volumul total al cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare rămâne stabil pe parcursul anilor atingând cota de 30%.

Este remarcabil și ritmul mediu anual al cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare în China, în ciuda faptului că în anul 2009 acestea se reduc cu 93,1 milrd. USD ceea ce constituie 43,0% față de anul 2008 însă din anul 2010 și pînă în prezent ocupă un loc destul de favorabil în contextul cheltuielilor globale în acest scop.

Referitor la Republica Moldova observăm, că în anul 2014 pentru sfera științei și inovării a fost aprobat un volum de 401,4 mil. lei, inclusiv: 322,8 mil. lei cheltuieli din surse bugetare, 38,8 mil. lei – mijloace speciale și 39,8 mil. lei proiecte investiționale finanțate din surse externe, ceea ce reprezintă o creștere de 67,0 mil. lei sau 20,0% față de anul 2013.

În ciuda faptului, că cheltuielile pentru știință și inovare în RM constituie doar 0,37 la sută din PIB are loc consolidarea tendinței generale de majorare a cheltuielilor, fapt stipulat în Acordul de parteneriat pentru anii 2005-2013.

O componentă importantă a Codului științei este înzestrarea bazei tehnico-materiale, ceea ce a determinat îmbunătățirea condițiilor de muncă a cercetătorilor.[7]

O altă acțiune nu mai puțin importantă a fost majorarea salariilor personalului încadrat în știință și atragerea de noi cadre (cadre tinere).

Este evident că măsurile AŞM în ultimii ani a influențat pozitiv procesul de cercetare în republică și fără dubii are un impact pozitiv asupra întregii economii.

Anul 2004 a fost unul de cotitură în viața științifică a țării și a AŞM și în primul rînd adoptarea Codului cu privire la știință și inovare, care a modificat substanțial paradigma instituțională și funcțională a AŞM, statutul ei științific și social. Cea mai mare realizare în acest sens a fost atribuirea, în baza acestui act, AŞM i-au fost delegate competențele Guvernului în domeniul elaborării și promovării politiciei de stat în sfera științei și inovării. În rezultat rolul AŞM în adoptarea deciziilor privind dezvoltarea economică și socială a sporit considerabil. AŞM cu începere din anul 2005 a participat activ la elaborarea și implementarea a aşa politici ca Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (SCERS), Programului național „Satul Moldovenesc”, Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova.

În urma aprobării Codului științei și inovării și a Acordului de parteneriat una din cele mai serioase probleme a fost finanțarea sferei științei și inovării care este una din cele mai importante

verigi, ce determină activitatea în domeniu. Guvernul prin Acordul de parteneriat și-a luat angajamentul de a finanța sectorul științei și inovării în proporție de pînă la 1% din PIB, însă în RM la capitolul dat nu a fost atins deocamdată.

Totodată, pînă în anul 2009, alocațiile bugetare pentru sectorul știință și inovare cresc ascendent care au dus la posibilitatea îmbunătățirii condițiilor de muncă a cercetătorilor științifici, de a atinge cota de 3870 lei în 2013 a salariului mediu lunar al unui cercetător științific, a îmbunătății baza tehnico-științifică a laboratoarelor de specialitate și a pune la dispoziția populației un complex întreg al Bibliotecii Științifice.

Dacă în întreaga lume susținerea sferei științei și inovării are loc în linii generale din contul alocațiilor financiare ale firmelor și întreprinderilor, fondurilor naționale și ale investitorilor străini iar cota statului constituie cca. 15-30 la sută atunci activitatea științifică în RM se finantează practic doar din bugetul de stat - în jur de 80-90 la sută (a se vedea tabelul 5).

Tabelul 5.

Dinamica quantumului finanțării sferei științei și inovării în anii 2005-2014 (executarea de casă), mil.lei

Sursele de finanțare	Anii									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Alocații bugetare (inclusiv investiții capitale)	124,7	178,8	284,1	359,4	316,6	311,9	281,4	304,2	280,7	322,8
Mijloace și fonduri speciale	14,4	15,1	15,6	28,7	34,7	38,9	52,8	47,2	53,7	38,8
Proiecte investiționale finanțate din surse externe										39,8
TOTAL	139,1	193,9	299,7	388,1	351,3	350,8	334,2	351,4	334,4	401,4
Porcent în PIB	0,37	0,46	0,65	0,60	0,59	0,50	0,40	0,39	0,35	0,37

*Notă: pentru anul 2014 s-au inclus cheltuielile aprobate

Sursa: Rapoartele anuale privind activitatea managerială și rezultatele în sfera științei și inovării

Evoluția alocării mijloacelor financiare în perioada anilor 2005-2014 a cunoscut atât o creștere ascendentă a cheltuielilor de la bugetul de stat și a mijloacelor speciale pînă în anul 2008 cât și o descreștere, începînd cu anul 2009 care a durat o perioadă de trei ani. Anul 2012 se caracterizează printr-o creștere ușoară a cheltuielilor de bază păstrînd această tendință pînă în prezent.

Anul 2005, fiind o primă etapă în dezvoltarea finanțării sferei științei și inovare, după aprobarea Codului științei și Acordului de parteneriat, cunoaște o creștere economică substanțială față de 2001. Această creștere este condiționată de debutul mai multor reforme în domeniul organizatoric, al dezvoltării bazei tehnico-materiale, îmbunătățirea condițiilor de muncă, inclusiv și majorarea salariilor.

În scopul implementării Codului științei și inovării, Acordului de Parteneriat și a problemelor stringente ale economiei și sferei sociale AŞM a recurs la unele măsuri privind optimizarea structurii sferei științei și inovării. Astfel, începînd cu anul 2005 din contul cheltuielilor bugetare se finantează 38 instituții științifice, două muzeu și o filială a AŞM în orașul Bălți, iar 14 instituții aflate în gestiunea Ministerului Industriei și Infrastructurii au trecut la autofinanțare. În rezultat efectivul de personal s-a micșorat cu aproximativ 500 unități. Conform Hotărîrii Guvernului cu privire la măsurile de optimizare a infrastructurii sferei științei și inovării nr. 1326 din 14 decembrie 2005 au fost reorganizate 49 de organizații științifice în rezultatul cărora au fost create 23 organizații noi.[1]

În anul 2006 continuă politica AŞM în procesul de armonizare a sferei științei și inovării prin majorarea cheltuielilor pentru procurarea utilajului științific, pentru lucrările de cercetări științifice, pentru burse, reparații capitale și investiții capitale iar în primul rînd au fost aprobată majorări de salariu acesta majorîndu-se la 2028,0 lei față de anul 2005 de 1150,0 lei. Cheltuielile de la componenta de bază sa majorat cu 54,1 mil. lei sau cu 43,4 la sută față de anul 2005. Mijloacele speciale cresc ușor pînă la 15,1 mil. lei comparativ cu 14,4 mil. lei în anul 2005.

Volumul alocațiilor în sfera științei și inovării în anul 2007 a sporit cu 105,3 mil. lei sau 58,9 la sută față de anul 2006 ceea ce a permis revitalizarea bazei tehnico-științifice și crearea condițiilor pentru obținerea noilor cunoștințe, elaborarea și implementarea noilor tehnologii, materialelor polifuncționale, noilor metode de diagnosticare și tratament al unor maladii, hibrizilor și soiurilor de plante rezistente și productive. Concomitent au fost depuse eforturi în vederea atragerii de surse suplimentare în sfera științei și inovării din contul granturilor prin cofinanțare ale proiectelor de transfer tehnologic, participarea la programele internaționale de cercetare în urma semnării Acordurilor bilaterale de colaborare cu Rusia, Ucraina, Belarus, Uzbekistan, Muntenegru, Polonia, Ungaria, Bulgaria fapt ce prezintă și un mecanism de promovare a excelenței, competiției și motivației.

Anul 2008 este caracterizat prin debutul negocierilor de asociere la programul PC7, statutul de țară asociată oferind drepturi și obligații egale cu cele ale cercetătorilor științifici din spațiul european totodată măsură ce ar atrage mai multe fonduri comunitare în scopuri științifice. Volumul total al cheltuielilor de la bugetul de stat în 2008 s-a majorat cu 75,3 mil. lei sau 26,5 la sută față de anul precedent, cheltuieli prevăzute pentru majorarea salariilor colaboratorilor din sfera științei și inovării care a atins cotele medii de 2965,9 lei, renovarea și dezvoltarea bazei tehnico-științifice, majorarea burselor pentru doctoranzi și a investițiilor și reparațiilor capitale.

Tendința ultimilor ani se observă și în anul 2009, cel puțin la începutul anului, nivelul cheltuielilor bugetare ridicîndu-se la 482,4 mil. lei cu 123,0 mil. lei sau 34,2 la sută mai mult față de anul 2008. Însă, pe parcursul anului, în baza Legii pentru modificarea și completarea Legii bugetului de stat pe anul 2009 nr. 82-XVIII din 03 decembrie 2009, volumul alocațiilor a fost micșorat cu 140,9 mil. lei. Astfel alocațiile anului 2009 comparativ cu 2008 se reduc cu 42,8 mil. lei sau 12,0 la sută. A fost necesar de a se lua măsuri privind reorganizarea instituțională și reducerea personalului încadrat în sfera științei și inovării.

Efectele crizei economice din anul 2009 s-au simțit și în anii următori ce urmează: în 2010 cheltuielile bugetare se reduc cu 4,7 mil. lei, în 2011 cu 30,5 mil. lei sau 9,8 la sută față de anul 2010. Chiar dacă în anul 2012 bugetul alocă cu 22,8 mil. lei mai mult decât în anul 2011 pentru sfera știință și inovare acestea sunt destinate doar pentru acoperirea majorărilor salariale.

În anul 2014 situația nu este mai favorabilă decât în anii precedenți. Indicațiile metodice ale Ministerului Finanțelor privind particularitățile repartizării cheltuielilor bugetare pentru anul 2014 a prevăzut doar cheltuieli ce țin de majorarea salariului angajaților în sectorul știință și inovare fără nici o indexare a cheltuielilor pentru serviciile comunale, care sunt în continuă creștere, astfel instituțiile sunt nevoie să recurgă la modificări în planurile de finanțare de a diminua fondul de salarizare în scopul acoperirii celor pentru servicii.

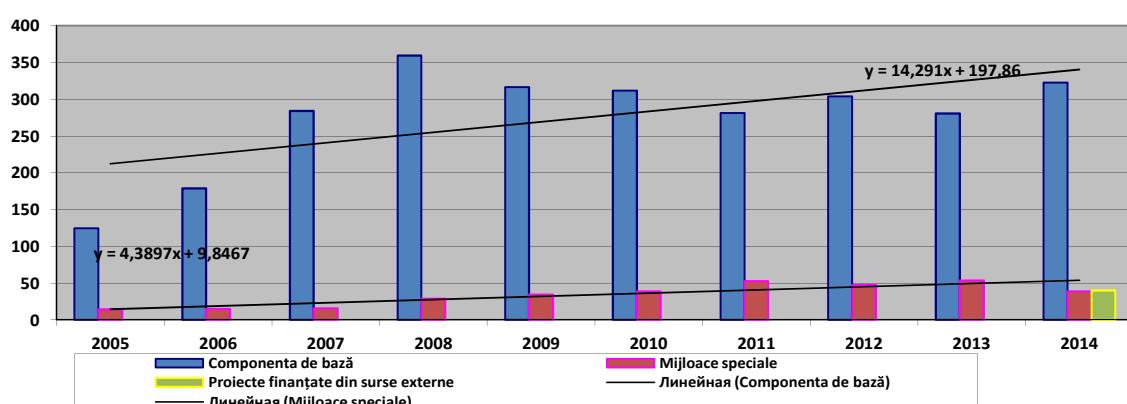

Figura 3. Dinamica cuantumului finanțării sferei științei și inovării 2005-2014

Făcînd o analiză detaliată pe parcursul anilor 2005-2014 a alocațiilor bugetare pe tipuri de cercetare putem observa, că ponderea cea mai mare o au cercetările științifice aplicative (grupa funcției 7.02) cu o pondere de 51,0 la sută față de total cheltuieli pentru sfera știință și inovare (inclusiv și

investițiile capitale), urmate de cercetările științifice fundamentale grupa funcției (7.01) cu o pondere de 20,6 la sută, organele administrative (grupa funcției 7.10) 10,1 la sută, instituții și acțiuni pentru știință și inovare neatribuite la alte grupuri (grupa funcției 7.04) și pregătirea cadrelor (grupa funcției 7.03) cu 4,6 la sută.⁴

Criteriile de distribuire a mijloacelor publice au fost incluse în Acordul de parteneriat pentru anul 2005 și distribuirea volumului total de finanțare în sfera științei și inovării a fost repartizat după cum urmează:

1. finanțarea cercetărilor fundamentale, aplicate și de transfer tehnologic	- pînă la 76%;
2. pregătirea și perfecționarea cadrelor științifice de înaltă calificare	- pînă la 8%;
3. finanțarea instituțiilor și acțiunilor neatribuite la alte grupuri	- pînă la 10%;
4. întreținerea aparatului administrativ de ramură	- pînă la 6,5%. [2]

Prin Acordul de parteneriat din anul 2013 această repartizare a fost omisă, însă în linii generale ea se păstrează și în anul 2014. Aceasta s-a datorat mai multor factori cum ar fi: trecerea cheltuielilor pentru pregătirea cadrelor la balanța ministerelor fondatoare, diminuarea, în fiecare an a cheltuielilor pentru aparatul administrativ și în același timp majorarea cheltuielilor salariale, a cheltuielilor pentru serviciile comunale, care se distribuie în mare parte cercetărilor științifice fundamentale și aplicative.

Tendința pe care o observăm în tabelul 1 este caracteristic și pentru repartizarea pe tipuri de cercetare. În evoluția distribuirii alocațiilor bugetare în perioada anilor 2005-20014 există două etape mari: prima - din anul 2005 cînd începe procesul de reorganizare, modernizare și reformare continuă, și totodată conducerea AŞM avînd susținere nemărginită din partea conducerii statului și pînă în anul 2009 – începutul crizei economice mondiale și a doua - după anul 2009.

Tabelul 6.***Repartizarea alocațiilor bugetare pe tipuri de cercetare pentru sfera științei și inovării (mil. lei)***

Tipuri de cercetare	Anii de referință (executat)									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Cercetări științifice fundamentale (7.01)	25,7	44,2	67,6	86,7	86,1	81,6	74,5	77,1	76,4	86,3
Cercetări științifice aplicative (7.02)	63,6	87,0	138,1	169,9	158,7	163,2	164,3	171,1	157,0	160,5
Pregătirea cadrelor (7.03)	5,7	11,5	11,7	14,3	14,8	13,5	13,1	14,6	2,7	2,8
Instituții și acțiuni pentru știință și inovare neatribuite la alte grupuri (7.04)	9,5	15,0	17,5	29,2	51,1	19,6	20,6	31,6	37,5	26,9
Organele administrative (7.10)	12,7	8,5	10,9	8,6	5,9	5,9	5,8	6,6	7,1	8,3
Total cheltuieli de bază	117,2	166,2	245,8	308,7	316,6	283,8	278,3	301,0	280,7	284,8
Investiții capitale	7,5	12,6	38,3	53,2	30,4	28,0	3,0	3,2		
Total cheltuieli pentru știință și inovare	124,7	178,8	284,1	361,9	347,0	311,8	281,3	304,2	280,7	284,8

Notă: pentru anul 2014 a fost inclus planul aprobat

Sursa: Rapoartele anuale ale AŞM privind activitatea CSŞDT și rezultatele științifice principale

Prima etapa se caracterizează prin majorarea continuă a alocațiilor bugetare cu circa 50 la sută anual, debutul numeroaselor proiecte și programe de dezvoltare științifică, creșterea treptată a autorității AŞM în sfera științei și inovării.

⁴Situația valabilă pentru anul 2005

A doua etapă cunoaște mai mult un regres decât un progres. În urma venirii la conducerea statului a unei noi puteri susținerea științei este din ce în ce mai slabă, iar tendința de a diminua autoritatea AŞM este din ce în ce mai clară. Sunt vehiculate propuneri privind revenirea la vechea structură a AŞM de pînă la 2005 și de a se crea o Agenție pe lîngă aparatul Guvernului, care să se ocupe nemijlocit cu problemele din sfera științei și inovării.

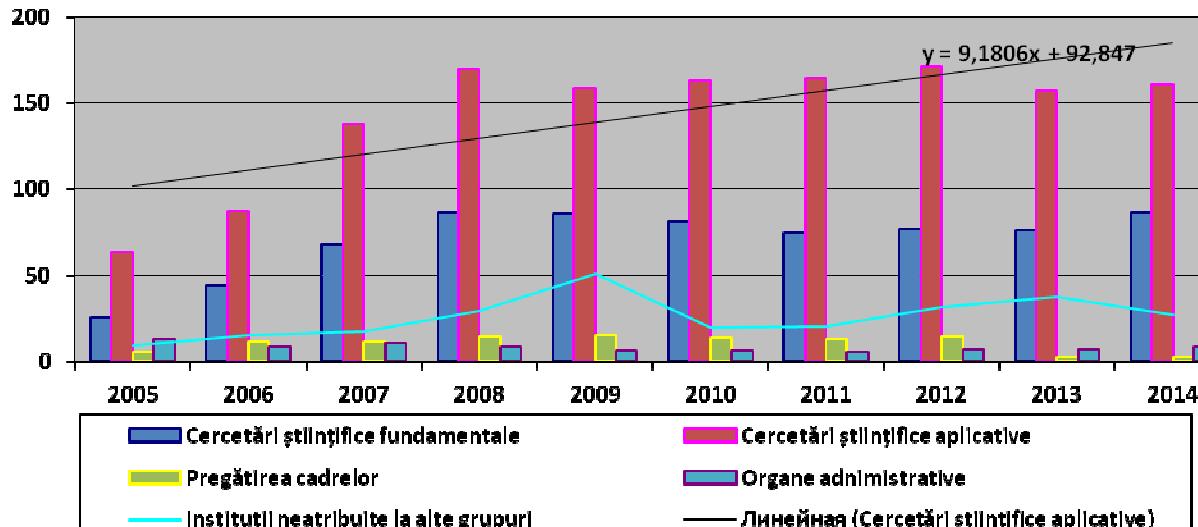

Figura 4. Dinamica quantumului finanțării sferei științei și inovării pe tipuri de cercetare 2005-2014

În urma analizării, pe parcursul anilor 2005-2014, a structurii cheltuielilor bugetare pe articole se poate observa aceeași tendință descrisă mai sus și anume perioada 2005-2009 și după 2009. Ponderea cea mai mare a cheltuielilor, după cum și este de așteptat, sunt cele prevăzute pentru fondul de salarizare care pînă în anul 2008 are o mișcare fluctuantă de la 47,3 la sută în anul 2005, 48,0 la sută în 2006, 40,0 la sută în 2007 și 37,9 la sută în 2008 după care crește cu 16,1% în 2009 din cauza reducerii drastice a cheltuielilor pentru serviciile comunale, deplasări, reparații și investiții capitale, ceea ce se perinde pînă la moment(ponderea cheltuielilor salariale constituie în jur de 60 la sută din totalul cheltuielilor) și totodată în legătură cu politica statului privind majorarea salariilor în sectorul bugetar iar aceasta se poate vedea din creșterea treptată a salariului mediu lunar al unui cercetător științific de la 1150,0 lei în anul 2005 la 3870,0 lei în anul 2013.

Locul doi al cheltuielilor îl ocupă cheltuielile pentru plata mărfurilor și serviciilor care au o pondere de pînă 30 la sută din totalul fondurilor bugetare, însă, care sunt în continuă diminuare în legătură cu situația social-economică din țară, iar instituțiile și organizațiile din sfera științei și inovării caută soluții intermediare de soluționare a acestei probleme prin atragerea de mijloace speciale din prestarea serviciilor, darea în arendă și comercializarea produselor confectionate în atelierele de lucru, în corespondere cu legislația în vigoare, precum și atragerea de proiecte investiționale atât din țară cât și de peste hotare.

Cheltuielile capitale (procurarea utilajului, reparațiile și investițiile capitate) au o pondere mai mică însă destul de semnificativă pentru activitatea eficientă a instituțiilor științifice. Ponderea acestor cheltuieli cunoște o dezvoltare ciclică: anii 2005 – 2006 fiind de 18,1 la sută, 2007 – 2008 se majorează pînă în jur de 28 la sută în anii 2009 – 2010 scad brusc pînă la 16 la sută, iar începînd cu anul 2011 aceste fiind reduse pînă la 3 la sută. În anul 2014 pentru procurarea utilajului au fost aprobați 1,8 mii lei ceea ce constituie 0,6 la sută din totalul cheltuielilor. Totodată aceste cheltuieli au permis modernizarea și dotarea unor obiecte cum ar fi Blocul experimental al Institutului de Fiziologie și Sanocreatologie, reconstrucția Centrului de Instruire Universitară, Postuniversitară și Perfecționare în cămin pentru doctoranzi, cazangeria sediului AŞM, reconstrucția Centrului de calcul și a blocului tehnic, reconstrucția blocului Institutului de Protecție a Plantelor și Agricultură Ecologică pentru amplasarea în el al Universității AŞM, construcția Liceului Academic Republican de tip internat.

Tabelul 7.
Structura cheltuielilor de bază, sub aspect economic, efectuate în sfera științei și inovării în anii 2005-2014 (mil. lei)

Indicii	Anii de referință (planul precizat)									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Volumul alocățiilor bugetare, total	124,7	178,8	284,1	368,6	341,5	313,6	282,4	305,6	283,1	322,8
inclusiv:	124,7	178,8	284,1	368,6	341,5	313,6	282,4	305,6	283,1	322,8
Fondul de salarizare	59,0	85,9	114,6	139,7	184,5	183,1	176,1	194,3	161,9	204,7
Plata mărfurilor și serviciilor	43,2	58,0	85,0	121,3	97,0	76,4	93,8	95,3	114,5	114,0
Deplasări		2,6	5,0	5,0	5,3	3,9	4,3	5,1	3,6	2,3
Procurarea utilajului	8,9	9,4	24,9	32,1	18,5	14,0	2,0	7,5	1,9	1,8
Reparații capitale	6,1	10,3	16,3	53,2	5,8	8,2	3,2	0,2	1,2	
Investiții capitale	7,5	12,6	38,3	17,3	30,4	28,0	3,0	3,2		
*Notă: salarial mediu lunar al unui cercetător științific	1150,0	2028,0	2433,0	2965,9	3061,0	2978,7	3077,0	3502,0	3870,0	3870,0

Sursa:Rapoartele anuale ale AŞM privind activitatea CSŞDT și rezultatele științifice principale

Concluzii:

Sfera științei și inovării trebuie finanțată în mare parte de către stat. De stat depinde producerea de cunoștințe științifice care să alimenteze economia tehnică, conduce la bunăstare, noul din știință putând gestiona crizele sociale, economice, financiare. Însă Republica Moldova practică o politică de distrugere treptată a științei. Prin Codul cu privire știință și inovare sfera științei și inovării ar trebui să primească de la bugetul de stat 1% din PIB, însă în baza datelor anului 2013 acesta a atins cota de doar 0,35%, tendință caracteristică în ultimii șapte ani.

Depășirea problemelor sociale și economice cu care știința se confruntă, depinde și de potențialul uman care activează în această sferă.

La momentul de față știința moldovenească se confruntă cu un șir de probleme majore cum ar fi: baza tehnico-materială învechită, îmbătrânirea sporită a cadrelor de cercetători, insuficienta integrare în spațiul european de cercetare, slaba interacțiune a transferului tehnologic și, aproape, lipsa parteneriatelor cu firmele și sectoarele producției, capacitatea slabă de absorbire și implementare a inovațiilor și rezultatelor științifice din partea sectorului real al economie.

Pentru îmbunătățirea situației actuale în sfera științei și inovării în Republica Moldova, care i-ar permite să se afirme ca bază a dezvoltării a societății, este necesar ca Guvernul, autoritățile publice să solicite cercetări concrete, axate pe necesitățile de dezvoltare social-economică a țării, astfel ca știința să devină mult mai competitivă și atractivă pentru a putea fi antrenată în elaborarea politicilor și strategiilor naționale.

Referințe bibliografice:

1. Academia de Științe a Moldovei, *Raport privind activitatea Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică și rezultatele științifice principale obținute în sfera științei și inovării în anul 2005*, Chișinău 2006, p. 11-17
2. Hotărîrea Guvernului cu privire la aprobarea Acordului de parteneriat între Guvern și Academia de Științe a Moldovei pentru anii 2005-2008 nr. 80 din 28.01.2005, în: Monitorul Oficial nr. 20-23/133 din 04.02.2005, pct. 17-18

3. Le Conseil européen extraordinaire de Lisbonne (mars 2000): vers une Europe de l'innovation et de la connaissance[online]
http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c10241_fr.htm
4. Comisia Europeană, *Document de evaluare a Strategiei de la Lisabona*, Bruxelles 02.02.2010 [online] http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/lisbon_strategy_evaluation_ro.pdf
5. Bersuker I. *Ştiinţa şi educaţia în SUA şi Republica Moldova. Analiză comparativă bazată pe experienţa personală*. În: Akademos, 2011, nr. 2(21), p. 23-27
6. Gheorghe CUCIUREANU, *Peisajul științific global. Trăsături și tendințe*: în Akademos 2009, nr. 3(14)
7. Valentina FETINIUC, Ivan LUCHIAN, *Tendințele globale ale cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare* în: Akademos, 2008, nr. 1-2(9)
8. Şușu-Turcan Aurelia, Oprea Olga. Finanțarea științei în republica moldova:evaluări și analize/ Monografie/ – Chișinău, 2014

Recomandat spre publicare: 19.11.2015.

COULD EURO-INTEGRATION SUBSTITUTE ECONOMIC TIES WITH RUSSIA?

Igor YEGOROV,
Professor, Institute of Economy and Forecasting,
National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

Abstract. After signing the agreement on Association with the EU, economic situation of Ukraine has changed dramatically, as the political orientation of the country has switched to the European Union. **The aim** of the article is to analyze recent dynamics of macroeconomic indicators, including indicators of foreign trade in 2014- beginning of 2015. Special attention is paid to the situation in high tech sectors of the Ukrainian economy. **The method** of this article is based on analysis of the national statistics and corresponding literature sources of Ukrainian and foreign authors. **The main result** is the identification of the key problems, related to the quick changes in the vector of economic development. Thus, the reasons for the decline in the volume of production and export of some industries have long -term nature, and it will be not easy to find a solution for their recovery in conditions of persisting conflict with Russia and existing constraints (first of all – quotas) in trade with the EU. Despite certain potential agriculture could not compensate loses, associated with breaking ties with Russia in the near future.

Keywords: EU, Ukraine, production, trade, high –tech sectors, agriculture

Абстракт. После подписания соглашения об ассоциации с ЕС, экономическое положение Украины резко изменилось, так как политически страна стала ориентироваться на Европейский Союз. Целью данной статьи является анализ динамики макроэкономических показателей, включая показатели внешней торговли в 2014- начале 2015 года, при этом особое внимание уделяется ситуации в высокотехнологичных секторах экономики Украины. Метод этой статьи основан на анализе национальных статистических данных и соответствующих литературных источников украинских и зарубежных авторов. Основным результатом работы является выявление ключевых проблем, связанных с быстрыми изменениями векторе экономического развития страны. В целом, причины для снижения объема производства и экспорта в некоторых отраслях носят долговременный характер, и будет непросто найти решение для их восстановления в условиях сохраняющегося конфликта с Россией и существующих ограничений (в первую очередь - квот) в торговле с ЕС. Несмотря на определенный потенциал сельского хозяйства, Украина не может компенсировать потерю, связанных с нарушением связей с Россией ближайшие годы.

Ключевые слова: ЕС, Украина, производство, торговля, высокотехнологичные отрасли, сельское хозяйство

JEL Classification: O320 , O33, O39.

Introduction. Since February 2014 political orientation of Ukraine has changed radically. New authorities have proclaimed euro-integration as their key priority.

Possible outcomes of this process in economic sphere were assessed differently by the different Ukrainian scholars. If Ukrainian ‘pro-Western’ think tanks made positive forecasts of the results of euro-integration, other scholars stressed problems, associated with this process. The paper is organized in the following way. First, key arguments of each side could be considered. Second, dynamics of main economic indicators in the Ukrainian national economy are analyzed. Ways of overcoming the crisis are presented in the last section.

Dynamics of key economic indicators in 2014- first half of 2015

According to official data, in 2014, Ukraine’s GDP contracted by 6.8%, with economic indicators are progressively worsening from quarter to quarter. In the first quarter of 2014, the GDP decline was at 1.2% (year-on-year) still rather modest; however, it accelerated to 4.5% in the second quarter, 5.4% in the third quarter and a dramatic 14.8% in the fourth quarter. In the first half of 2015 decline was slower. Starting from the second quarter of 2014, these figures do not cover Crimea and Sevastopol, and the figure for the fourth quarter also does not cover the eastern areas of Donbas which are not controlled by the central government. Conflict has destroyed more than 30% of the Donbas industrial potential. Approximately 2 million people left the region (approximately 1 million to other parts of Ukraine and 1 million – to Russia).

Coal mining and the metals industry – both heavily concentrated in war-torn areas – were hit particularly hard: by 31% and 15%, respectively (in Ukraine as a whole), while machine-building, whose main export market is Russia, also reported a 21% decline. It is important to stress that rebel separatists control more than half of Ukrainian coal production and the main cities of Donbas region. Ukrainian agriculture was the only sector, which demonstrated stable positive results in 2014, partially due to good weather and the record grain harvest of 63.5 million tons.

Economic decline accelerated in the first months of 2015, and it slightly slowed down in May, 2015 only. Initially Ukrainian government has predicted 5-6% slump but, as a result of recent events this forecast has been worsened to 9.2%. According to financial experts, annual inflation rate could reach 42% [1]. This figure is much higher, than it was predicted several months ago but it looks rather optimistic, bearing in mind that in January –May, 2015 inflation was higher than 30%.

National currency has depreciated by 3 times against the dollar since the spring, 2014, and it is not clear would it be possible to stabilize it at the current level for a relatively long period.

Institute of Economic Research and Political Consultations surveyed more than 300 enterprises in February, 2015. Only 1.7% of companies assessed the economic situation in the country positively. In their prospects for the next few months Ukrainian enterprises seemed to be uncertain and in hope for a basic stabilization. Most of them did not have positive or negative expectations. In February 2015, 68.4% of the polled enterprises believed that the business climate in Ukraine would not change in the following six months. One out of five respondents (18%) was pessimistic about future changes saying that business climate would deteriorate. The optimists made up 13.6% of the polled firms. They anticipated improvement of the business climate in the next half a year. Businesses’ expectations about the economic situation in Ukraine were practically the same in the previous quarter. In the October 2014 poll, 20% of the industrial enterprises expected business climate to worsen, 12.8% believed it would improve, and 67.2% thought it would not change. Thus, the index of business climate expectations had stayed at the same near-zero level for two quarters. In October 2014, its value was -0.09, and in February 2015, it was -0.06. Small and medium-sized firms had similar expectations about the future developments in the economic situation of Ukraine. 14.7% of small enterprises and 15.8% of medium ones assumed business climate would improve. 20.6% of small enterprises thought that business climate would get worse, as did 18.4% of medium firms. The remaining 64% of small entities and 65.85% of medium-sized enterprises did not expect business climate to change over the next six months. Big industrial enterprises mostly did not expect the economic situation in Ukraine to turn for the better or for worse over the following half a year. Specifically, 75% of them believed the business climate would not change during these months. Considering the current economic decline in Ukraine this appears to be quite an optimistic outlook [2].

Impact of Eurointegration processes on economic situation in Ukraine.

It is important to stress that Ukrainian elite had strong orientation on Eurointegration during the years of independence. Leading ideologist of President Kuchma's regime and his chief economic adviser Anatoly Galchisky wrote in 2003 that the integration to Europe had no alternative [3]. Ousted President Victor Yanukovich has also stressed permanently, that Ukraine would chose the 'European vector of development'. Majority of Ukrainian oligarchs are also oriented to the West. As a rule, their enterprises are working for the foreign but not Russian markets, they keep their money in Western banks, and they are really aware of Russian competition within Ukraine. On the other hand, substantial part of Ukrainian population felt sympathy to Russia. Ethnic Russians constitute more than one fifth of the Ukrainian population. According to survey of Russian experts, more than 400 industrial enterprises, first of all in machine-building sector had strong ties with Russian partners [4]. Ukrainian government tried to balance between Russia and the EU but the tendency to the EU was evident.

However, the situation has changed in late 2013, when President Yanukovich decided to postpone the signing of the association agreement with the EU. There were several reasons for such step, but the key idea was that the agreement could lead to serious loses for Ukrainian economy. In fact, the process of agreement preparation was conducted unprofessionally, without involvement of qualified experts from the Ukrainian side. Their group was limited by the diplomats from the Ministry of Foreign Affairs only. As a result, signing of the agreement could create great troubles for the Ukrainian economy. Yanukovich asked experts from the research community to make corresponding calculations just 3 weeks before proposed date of signing the agreement. It is worth to stress that the largest problems were associated not with the possible changes of trade regime but with the need to spend dozens of billion Euros to meet EU standards in energy sphere. Ukrainian specialists used 'comparative' approach in calculation of possible expenditures, bearing in mind similar expenditures that were made in CEE countries during the period of their accession to the EU. Even if these figures exaggerated real expenditures, it would be important to determine sources of money, needed for implementation of association. Another key reason for postponement of agreement was a position of Russia, which tried to integrate Ukraine into economic system of Customs Union, where Russia dominated.

In any case sudden decision of Yanukovich has provoked negative reaction from the part of Ukrainian society and has led to political rivalry and, later, to even armed conflict within the country. Political landscape has been changed and new President Petro Poroshenko signed agreement with the EU in spring, 2014.

No doubt, Association agreement creates new opportunities for the country. Some Ukrainian companies could be included into production chains of the EU firms. Ukrainian firms could receive assistance in technological upgrading, which is urgently needed. It is also possible to expect positive impact on business climate and situation with civil rights in the country, as well as introduction of progressive regulations and environmental standards. Openness to the European market could stimulate growth of competitiveness in different sectors of the Ukrainian economy.

Ukraine and the EU agreed on the establishment of a free trade area (FTA) within transition in a maximum of 10 years in accordance with the provisions of Article XXIV GATT 1994.

Under the agreement, each Party shall reduce or cancel duties on goods in accordance with established schedules, and for Ukraine the transitional period will last up to 10 years, while the EU will change tariffs schedule immediately after the implementation of the Agreement.

However, special quotas for the most sensitive products, traded between Ukraine and the EU were introduced. Ukraine has established quotas for pork, poultry and sugar and some other products, while the EU has included 36 positions into the 'quota list'. They and preferably comprise agricultural products and production of the food industry.

In theory, reducing import duties will have an 'asymmetrical mode' since the EU will reduce (or cancel) import duties almost immediately, while in Ukraine this process will be relatively long. This could create some additional opportunities for Ukrainian business by strengthening its presence in the EU market, while the domestic market will preserve a certain level of tariff protection from foreign competition.

Reducing Ukrainian import duties creates opportunities for reducing the domestic prices of a number of goods. According to IERPC calculations, based on utilization of general equilibrium model for Ukraine, trade liberalization through the reduction or elimination of import duties between Ukraine and the EU will lead to growth in aggregate household wealth in Ukraine by 1.3% in the medium term and to 4.6% in the long term *ceteris paribus*. At the same time, reducing non-tariff restrictions on trade will bring even greater economic benefits [5]. Similar and even more optimistic forecasts were made by other think tanks, which received financing from Western funds [6].

Deterioration of relations with Russia: economic results

On the other hand, deterioration of economic relations with Russia will have negative impact on some sectors of the Ukrainian economy, as co-operation in production and trade with this neighboring country has played a crucial role for Ukraine in recent years.

Specialists of the Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine and the Institute of Economic Forecasting of the Russian Academy of Sciences calculated that the free trade zone with the EU will result in reduction of trade turnover between Ukraine and countries of the Customs Union by approximately 2.5%, and this will lead to the loss of Ukraine's GDP, while Ukraine's accession to the Customs Union will lead to the additional growth of 6-7% by 2030 [7]. It should be noted that the scenario, in which the consequences were calculated, included the assumption that countries of the Customs Union will introduce protective measures in foreign trade [8].

Some Russian liberals were also skeptical about perspectives of economic integration between the EU and Ukraine. The website of the Committee of Civil Initiatives has published a report "Deadlock in struggle for integration in Europe". Experts of the Committee assessed the consequences of changes in the trade regime of Ukraine with the Customs Union. The authors, among whom was the head of the Institute of Contemporary Development Igor Yurgens, believe that the annual loss of Ukraine from signing the economic part of the Association Agreement with the EU and reduction of the level of trade and economic relations with Russia and the Customs Union will reach up to \$ 33 billion, or 19% of Ukrainian GDP.

Among the reasons for the losses for Ukrainian economy, authors called the possible reduction in export revenues, attraction of investments, income migration, as well as increasing gas prices together with the reduction of its transit, reduction in tourism, etc. According to the compilers of the study, "full implementation of the shock scenarios for the Russian-Ukrainian relations ... Ukraine will cost \$ 100 billion" [9].

According to Russian official position, Ukraine still has to decide, how comprehensive will be impact of the agreement on free trade between the EU and Ukraine on Customs Union. In principle, the duty can be raised on all Ukrainian goods by the Russian side directly or selectively. For example, obvious risks are food products: vegetable oils, meat, dairy products (not exotic fruits that do not grow in Ukraine). In addition, Russia could increase import of household appliances, clothes, shoes, toys, accessories to electronics. These products are easy to 're-mark', indicating the wrong country of origin: not Slovenia or Slovakia but, for example, Ukraine.

It is worth to mention that declining tendencies in economic sphere between Ukraine and Russia have started some years ago. Dependence of Ukraine from Russian market has decreased substantially over the last three years. Ukrainian export has diversified, sales in the markets of Africa and Asia have expanded and exports to the EU increased after introduction of unilateral preferences for Ukrainian suppliers in 2014. Russia still remains the main trading partner of Ukraine.

Ukrainian experts predict that the trade with Russia could be reduced to a 'non-critical' 10%-12% of the total foreign trade of the country in 2016, and loses could be compensated by the growth of sales in the EU market [10]. Similar ideas are expressed by famous Russian scholar V. Inozemtsev. First of all, he refers to potential of agricultural sector.

However, problems of changes in vector of economic activities could not be underestimated. First of all, substantial growth of Ukrainian industrial export to the EU in the near future is under a big question. In 2014, Ukrainian economy has demonstrated positive results in agricultural sector only. Other leading sectors of the national economy, such as metallurgy, chemical industry and machine-

building sector were in decline. Bearing in mind conflict in the East of the country, chances of growth in these sectors are low.

If some important sectors for the Ukrainian economy will be considered, the picture will be even gloomier.

So, Ukraine has preserved some competences in aviation sector. The country's leading aviation company Antonov has substantial experience in building commercial planes, including the world's largest cargo planes 'Ruslan' and 'Mryia'. However, about 70% of components the company receives from Russia and Belarus. Main production sites are also located in Russia, as well as the most important market. Russia has already rejected to finance production of 70 An-70 cargo planes and it has no plans to develop new models along with Ukraine. Moreover, Russian partners of Antonov claim rights on 50% of intellectual property of the newest Ukrainian An-188 plane. This could make its production very difficult in the future. Another problem is that the EU does not need any competitor in this lucrative and sophisticated market. The story with An-70, which was proposed to the EU for joint production in 1990s, proves this. Potential partners copied key elements of the construction and used them in production of their own A-400 plane: anyone could simply compare corresponding pictures. Of course, engines and some elements are different, but Airbus has not produced similar planes before and the utilization of Ukrainian design is clear. Probably, Ukrainian company into a specialized supplier for the Airbus in the future but the sector is very sensitive to the issues, related to the reliability, IPR protection and simply trust between the partners. Ukrainian firm would have to spend years to reach the level, which opens the way for serious co-operation.

Similar situation is with a number of remaining hi-tech and military-related companies. Contracts with a lot of them were stopped in 2014 by the decision of Ukrainian government without adequate compensation. Leading Ukrainian producer of space rockets Yuzhmash from Dnepropetrovsk reduced its production by more than 85% during the year. Motor Sich from Zaporozhie, which supplied 75% of engines to Russian helicopters (300-500 per year), has started to produce them in Russian factories. Similar future will face Hartron from Kharkov, which is involved in production of equipment for nuclear reactors, Zarya Mashproekt from Odessa, which produces turbines for military vessels and other firms, which were oriented predominantly to Russian market.

The problem is not only in these large firms but in their suppliers within Ukraine, which could not find new markets for their production easily.

In fact, almost all leading companies in machine-building sector also suffered from the disruption of existing links in production cooperation because of the export bans imposed by both countries, as well as Russia's import-substitution efforts.

The troubles are expected not only in military or space-related subsectors but in all segments of the machine-building industry. First victim of the Association Agreement was Russian-oriented production of railway equipment: a threefold drop in 2014. And the prospects for his recovery are not visible. The EU market could not compensate these loses in the near future. It is likely that some companies will be able to become so-called "specialized suppliers", but the question is how quickly it could happen.

Different situation is in the car industry. Ukraine has capacity to produce up to 200,000 cars per year, mainly in Zaporozhie plus in the assembly sites in other regions. EU has insisted on complete abolishment of duties on its car export to Ukraine. Majority of experts predict the death of existing car producers. Probably, they could be substituted by the companies from the EU. However, bearing in mind unstable political situation in the country and relatively small market for new cars, EU firms will start export of already assembled cars to Ukraine.

Ferrous metallurgy is in better position, as some enterprises have already direct ties with EU companies but they supply mainly low-value added products for metallurgy plants like Poltavvsky GOK, which produces enriched concentrate for export. It is also evident that obsolete Ukrainian plants could not compete with relatively new and technologically advanced companies from China. Probably, Ukrainian plants could be included into production chains of some EU companies but their advantages in the price of labor force and lower level of other costs will be under a big question, if indirect support

from the side of the state will be stopped and EU standards on energy savings and reduction of pollution will be introduced.

There are some perspectives for food and light industries but their role in Ukrainian export is limited, and their future looks brighter in the markets outside the EU.

Will agriculture help?

Perspectives of growth of agricultural export to the EU are also not good. EU imports predominantly those products, which are not produced in Europe (exotic fruits and vegetables, some types of meat and so on). Formally, the import duty on Ukrainian grain or meat has become zero but the EU has quotas on key Ukrainian agricultural products (grain), which limits export from the country.

According to the EU sources, these quotas could not be changed substantially in the near future, as the EU is extremely reluctant to make any concessions in the field of agricultural production. For instance, Ukraine could export 0.9 million tons of grain to the EU annually, and the Commission is ready to increase it by 0.1-0.2 million tons. Bearing into account that Ukrainian grain production was more than 63 million tons in 2014 domestic consumption was less than 50% of this volume, proposition about possible increase of supplies to the EU looks negligible.

However, new partners from the EU are interested in expanding delivery to the EU market of rapeseeds, sunflower seeds and other technical cultures that quickly deplete the soil and leads to its (often irreversible) degradation. Such production is limited by many EU countries on their territories. Other types of agricultural products from Ukraine in the saturated markets of the EU are not in demand. It is also known that two factors are working against Ukraine: relatively low labor productivity in agriculture and the high level of subsidies to farmers in the EU, which reduces the competitiveness of Ukrainian products. Grain yield in Ukraine increased by about 8% annually in the past seven years, but the productivity of the unit of land continues to be almost two times lower than, for example, in Germany. ‘Organizational’ reserves of growth in agricultural sector are largely exhausted. New investments require for further development but their growth is problematic in the situation of political instability. According to the most optimistic estimates, made by the experts of the Third Ukrainian agrarian forum in July, 2014, to achieve the EU average figures for grain production per unit of land will take at least a decade.

Another option for development relations between the EU and Ukraine is possible utilization of rich Ukrainian land for agricultural production. However, there is no consensus in Ukrainian society about the land privatization that creates certain problems for foreign investors.

Recent results of trade decline

As a result of the Association agreement and conflict with Russian Federation, merchandise exports to Russia, which used to account for a quarter of Ukraine’s exports in previous years, plummeted by a dramatic 35% last year (in US dollar terms). Exports to the European Union increased by 12% in 2014, but could not offset the decline of exports to Russia and the rest of the world; Ukrainian merchandise exports as a whole dropped by 14%, according to balance-of-payments statistics. The increase in exports to the EU was largely thanks to the unilateral abolition by the EU of most trade barriers for imports from Ukraine in spring 2014, which benefited particularly specific agricultural products. This measure represented a first step towards the implementation of the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) with the EU – part of the broader Association Agreement. However, the implementation of other parts of the DCFTA agreement – such as the gradual abolition of tariffs on imports from the EU – has been put on hold at least until the end of 2015, partly at the insistence of Russia. This currently asymmetric arrangement is advantageous for Ukrainian companies, but it will not be prolonged further by the EU side.

The process of declining of economic ties with Russia continues. As it was reported by the State Statistics Service of Ukraine in May, 2015, Ukraine reduced the export of goods to the Russian Federation by 60.4%, while imports from Russia – by 64.2% in January-April, 2015.

The Association agreement with the EU contains some opportunities but a lot will depend on specific measures to be implemented by the government of Ukraine and the decisions of the EU. In

short-term perspective, Ukraine could receive even more benefits from further development of trade relations with Asian and African countries than with the EU. In the medium and long term, the situation may change radically. But a lot will depend on the international situation, the situation within the EU, the success of the economic policy of the Ukrainian government, and the Europe's readiness to see Ukraine within the Community in the future.

Prospects of the Ukrainian economy

However, prospects of Ukrainian economy do not look bright. Even those, who support European choice of Ukraine, have serious doubts about the future of its economy. According to the Economist Intelligence Unit (EUI) forecast, this year low oil prices and recession in Russia will damage demand in important Ukrainian markets. Moreover, prices for steel and wheat—key Ukrainian export commodities—are to fall again. Very high inflation will erode further real wages and the real money supply, damaging income and wealth, even as another sharp increase in interest rates flattens credit demand. Household disposable incomes will be damaged further by fiscal tightening. Although Ukrainian hryvnya weakness will help to soften the impact of weak foreign demand, an uncertain financial and political outlook will continue to weigh on sentiment. EUI forecasts a drop in real GDP growth of 6.5%. Failure to avert a financial crisis could still turn Ukraine's recession into a slump.

However, in 2016-17 the positive impact on economic growth of a strong recovery in Ukraine's main export prices will be offset by a rise in global energy costs. EUI expects economic growth of 1.9% in 2016 and of 3.4% on average in 2017-19. Ukraine's medium-term outlook will be dampened by Russia's lower growth trajectory, and its long-term outlook by poor demographics [11].

Conclusion

It is possible to agree with experts from WIIW, who proposed key policy recommendations for overcoming the current crisis and changes the negative tendencies in the national economy [12].

1. The country needs a long-run strategy of restructuring concerning future areas of trade specialization and competitiveness in the global and regional contexts. This strategy should be elaborated, taking into account the EU integration challenges and opportunities. An industrial policy for the restructuring/conversion of sectors that are not likely to withstand competitive pressures and/or the potential loss of traditional markets also needs to be devised as an inherent part of the long-run economic development strategy.
2. For industries that are sensitive to EU technical requirements and market liberalisation (machinery, railway, chemicals, nuclear, and others) longer transition periods as regards approximation to the EU regulations should be negotiated in order to ensure orderly adjustment to a more competitive market environment. In fact, the same proposition was put forward by the Ukrainian experts in 2013-2014. There are 3 ways of solving the problem, which could be combined: postponement of introduction of some measures, 'softening' of some standards for Ukraine; development of mechanisms for financing of these regulations, which will not lead to unsustainable burden for the Ukrainian economy.
3. A more constructive stance should be taken by Ukraine and the EU with regard to Russia's strategic position and concerns expressed in relation to the AA/DCFTA effects. Trilateral negotiations focusing on trade-related matters should be facilitated and decoupled to the extent possible from non-trade issues to ensure practical dialogue. The objective of the trilateral negotiations should focus on the possibility of maintaining a preferential trade regime for Ukraine under the Customs Union and other Russian-led economic block framework. It is possible, in principle, if Ukraine will postpone its 'deep' integration with the EU in some areas.
4. Discussions concerning the feasibility, strategy and technical aspects of the hypothesised pan-European-Eurasian free trade area 'from Lisbon to Vladivostok' should be launched and transformed into a more consistent format, involving, besides the EU and Russia, other member states, which are associated with the EU and members of the Russian-led economic organizations.

References:

1. Inflation Report. (2015) National Bank of Ukraine. April, 2015 – 6 pages
2. Fedets I. (2015) Business Climate in Ukraine: Declining Indicators with Little Confidence in the Nearest Future. - Kyiv: Institute of Economic Research and Political Consultations - <http://4liberty.eu/business-climate-in-ukraine-declining-indicators-with-little-confidence-in-the-nearest-future/> (in Ukrainian)
3. Galchinsky A. (2003) Eurointegration as a Ukrainian choice – Kyiv: Institute of Strategic Studies (in Ukrainian).
4. Eurasian bank (2013). Survey of co-operative ties between Russian and Ukrainian enterprises. – Moscow (in Russian).
5. Burakivskyi V. and others (2014) Economic component of the Association Agreement between the EU and Ukraine: consequences for business, population and public administration – Kyiv: Institute of Economic Research and Political Consultations (in Ukrainian).
6. Panchenko V. and others (2013) Impact of the creation of the free trade Zone between the EU and Ukraine on Ukrainian economy. – Kyiv: International Centre of Prospective Studies (in Ukrainian).
7. Ivanter V., Heets V., eds. (2012) Complex assessment of macroeconomic effects of different forms of deep co-operation between Ukraine and the Customs Union countries. – RAS:St. Petersburg (in Russian)
8. Heets V., Shinkaruk L and others (2014). Estimates of impact of the Agreement on Association between Ukraine and the EU on Ukrainian Economy. – Kyiv: Institute of Economy and Forecasting (in Ukrainian)
9. Yurgens I. and others (2014) Deadlock struggle of integration in Europe - <http://news.tut.by/economics/404151.html> (in Russian)
10. Kramar I. (2015) Changes in the pattern of foreign trade of Ukraine – Ukrainian monthly Rev. February, p. 14-17
11. EIU – The Economist Intelligence Unit. Country Report. Ukraine. (2015) Generated on May 7, 2015 -www.eiu.com
12. WIIW (2015) Forecast Report No. Autumn 2015, November 2015, pp. 134-138 <http://wiiw.ac.at/ukraine-overview-ce-14.html>

Recomandat spre publicare: 05.12.2015.

STUDII ȘI CERCETĂRI ECONOMICE

ARTICOL DE SINTEZĂ INOVAȚII ÎN COMPETENȚELE ȘI CALIFICĂRILE MANAGERIALE

Aurelia TURCAN (ŞUŞU)

dr., Profesor univ inter.,

Universitatea de Studii Europene din Moldova,

aurelia-turcan@mail.ru

Rezumat: Lucrarea conține o prezentare a evoluției conceptului de manager, prin teoriile dezvoltate pe parcursul anilor, pentru o mai bună înțelegere a rolului, funcțiilor și tipurilor conducerilor. În lucrare sunt prezentate modele de succes, care sunt sistematizate conform teoreticienilor internaționali, și sunt identificate cele mai recente tendințe de eficiență în procesul de management.

Cercetarea include justificarea necesității poziționării managerului ca un catalizator și element indispensabil dezvoltării inovative a societății. În acest context sunt analizate modele de succes ale managerilor, accentuată legătura dintre existența managerilor eficienți și creșterea economică în ansamblu.

Concluziile formulate în lucrare exprimă opinia autorului referitor la tema inovării competențelor și calificărilor manageriale și sunt realizate pe baza studiului realizat.

Cuvinte cheie: manager, inovații, competențe și calificări manageriale.

Abstract: The paper contains a presentation about the evolution of manager's concept through the theories that were developed over the years, for a better comprehension of leader's roles, functions and different types. As well includes the reasoning of positioning managers as indispensable elements for society's development.

In this thesis are analyzed manager's successful models that are systematized by international theorists, and also are identified the most recent trends of efficiency in management process. Also it is pointed the connection between efficient managers an economic growth.

The meaning and applicative value of the work consists in identifying and analyzing the professional qualities of the most remarkable managers from Republic of Moldova as a premise of business success.

The conclusions expressed in this paper express author's opinion towards the analyzed subject and are based on the study conducted.

Keywords: manager, innovation, managerial skills and qualifications.

JEL Classification: O320 , O33, O39.

Introducere:

Managementul organizațional din anticitate, deși are unele tangente, diferă de ceea ce percepem noi, oamenii sec. XXI, chiar dacă unele elemente și concepte ale managementului le conturăm încă din antichitate. Dezvoltarea științei și tehnicii a accelerat și îmbogățit gândirea umană asupra conducerii și asupra organizării economice.

Rezultate și discuții:

Până la conceptele moderne din prezent, știința managementului a parcurs aproape un secol de transformări.

Dovezile existenței unui management priceput încă din timpurile străvechi sunt numeroasele proiecte grandioase ca piramidele faraonilor din Egipt, Grădinile Suspendate ale Babilonului, Marele Zid Chinezesc, etc.

Preocupările privind conducerea activității umane, conturate o dată cu primele forme de organizare socială, s-a amplificat pe măsura progresului material și spiritual al omenirii.

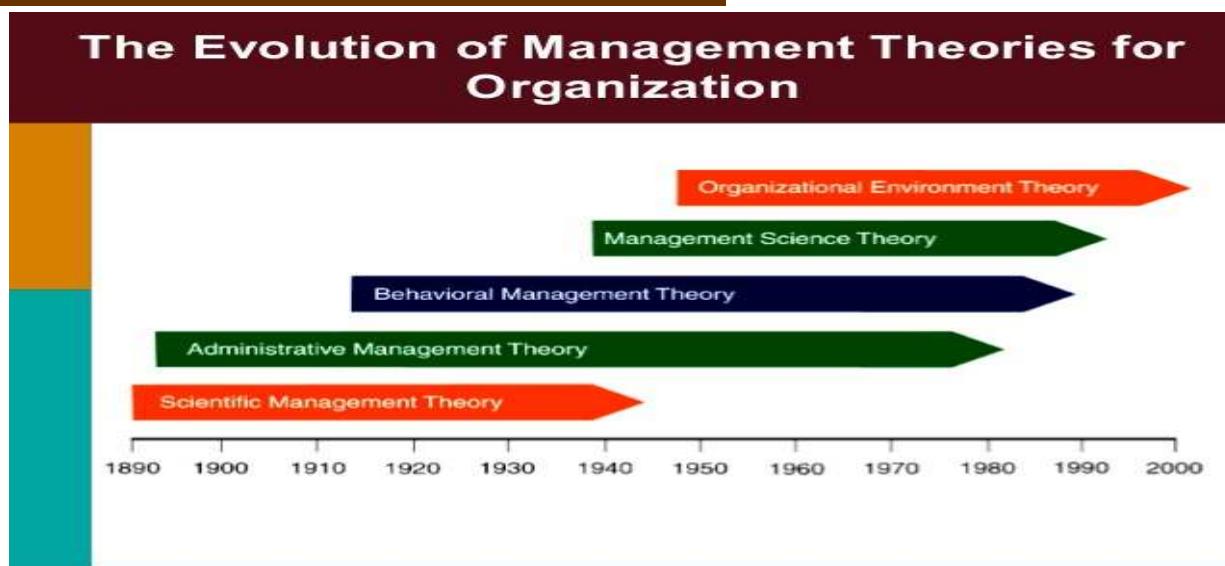

Figura 1. Evoluția teoriilor managementului organizațional.

Sursa: www.slideshare.net

1. Căi inovative de dezvoltare a succesului în carieră

Una din noile tendințe care se manifestă în managementul modern este liberalizarea cunoștințelor și practicilor de management. Odată cu accesul la noile tehnologii și cu mobilitatea crescută dată de libera circulație a persoanelor, practicile de management modern devin cunoscute tuturor celor interesați și produc plus-valoare pentru din ce în ce mai multe companii.

Această tendință de liberalizare și de creștere a accesului la instrumente de management care în trecut puteau fi accesate doar de marile corporații. Acum oricine, pe baza unui abonament modic, poate închiria spațiu de stocare pentru bazele sale de date, poate avea acces la instrumente de genul CRM (Customer Relationship Management) sau ERP (Enterprise Resource Planning) sau poate accesa o bază de date cu informații despre companii dintr-o piață externă.

O altă tendință, odată cu apariția ultimei crize globale este punerea sub semnul întrebării a vechilor modele de management: atât ale celor de tip corporatist cât și antreprenorial. Atât corporații cât și companiile mici și mijlocii, odată cu disfuncționalitățile apărute în piețele lor, au încercat să se reinventeze și să își adapteze modelele de management la noile realități.

Se observă o apropiere a celor două modele oarecum antagonice de management: corporațiile încercă să devină mai puțin rigide prin adoptarea de modele de lucru bazate pe managementul de proiect și pe stimularea spiritului antreprenorial în interiorul corporațiilor (intraprenoriat) în timp ce companiile antreprenoriale încep să implementeze procese și structuri de management care să le dea mai multă consistență și predictibilitate în viitor. Ambele tipuri de organizații încearcă să își crească competitivitatea prin internalizarea și securizarea competențelor cheie și prin externalizarea funcțiilor suport către companii sau persoane specializate.

Atenția cât și abilitățile sociale (soft skills) ale angajaților cheie (comunicare, leadership, coaching, social media, decision making etc) este o altă tendință manifestată în majoritatea companiilor indiferent de tipul acestora.

În corporații apar frecvent echipe de lucru independente, interne sau externalizate, care încearcă să stimuleze inovația, schimbarea sau spiritul antreprenorial și să compenseze rigiditatea structurilor manageriale corporatiste. Pentru companiile antreprenoriale apar soluții creative care până acum erau doar la dispoziția corporațiilor.

Managementul este atât o artă cât și o știință. Aceasta implică utilizarea resurselor umane, tehnice, financiare și informaționale pentru atingerea obiectivelor de afaceri care pot include realizarea de profit, satisfacerea cerințelor clientilor sau extinderea ponderii pe piață. Prin manageri,

organizațiile servesc nevoile societății, ating obiectivele de afaceri stabilite, conservă cunoștințe și asigură locuri de muncă.

Peter Drucker [1] susține următoarea afirmație care și-a dovedit veridicitatea de-a lungul timpului: "Managementul există pentru organizație. Este servitorul organizației. Orice management care uită acest lucru va provoca doar daune organizației."

Oamenii aduc cu ei la muncă speranțele și visele lor, dar la fel și temerile și frustrările lor. Unii dintre colegii tăi probabil depun un efort mai mare la muncă decât alții, unii nu își execută sarcinile de lucru la fel ca și ceilalți, dar managerul trebuie să îi trateze pe fiecare în mod egal.

Deciziile de personal ale unor directori s-au apropiat, totuși, de perfecțiune. În momentul atacului de la Pearl Harbor, toți generalii din armata SUA erau oameni înaintați în vîrstă. Deși niciunul dintre oamenii mai tineri nu fusese încercat în luptă sau nu avusese comanda unei unități de luptă importante, Statele Unite ale Americii au ieșit din al Doilea Război Mondial cu un corp de generali competenți mai mare decât cel avut vreodată de o armată. George C. Marshall, șeful statului major al armatei, alesese personal fiecare om.

Nu toate cazurile au fost un succes deosebit, dar practic niciunul nu a fost un eșec total. În cei aproximativ 40 de ani în care s-a aflat la conducerea companiei General Motors, Alfred P. Sloan Jr. i-a ales pe toți directorii acesteia – mergând până la cei de producție, controlori, directori tehnici și maștri mecanici de la cea mai mărunță unitate auxiliară. După standardele actuale, concepția și valorile lui Sloan pot părea limitate. Chiar erau.

El a fost preocupat doar de ceea ce se făcea în și pentru compania sa. Cu toate acestea, realizările obținute de el pe termen lung în ceea ce privește încadrarea oamenilor în posturile potrivite sunt ireproșabile. [5]

O metoda revoluționară este oferită de economistii Peter Economy și J. Papasan [13]. În anul 2013 publică o carte în care sunt descrise cele mai importante calități pe care trebuie să le aibă un om de succes în viață. Ei descriu miturile societății noastre și le critică, oferind alternative.

În primul rând vorbesc de multifuncționalitate profesionaliștilor, afirmând că doar provoacă performanțe mai rele, oamenii pierzându-și concentrarea și cheltuind mai mult timp de a reveni. Specialiștii spun că echilibrarea vine în ajutor, argumentând cu efectul Parreto, ce semnifică că doar 20% din eforturi aduc 80% câștiguri.

Leadershipul – ca model de succes inovativ al managerilor

Noțiunea de leadership e diferită de cea de management, dar nu în felul în care cred majoritatea oamenilor. Conceptul de leadership nu e nici mistic nici misterios. Nu are nimic de-a face cu "charisma" sau alte trăsături de personalitate exotice. Nu este un spațiu rezervat celor aleși. Nu este nici mai important ca managementul și nici un înlocuitor, scrie John P. Kotter în cartea "What Leaders Really Do". [6]

Mai degrabă, leadershipul și managementul sunt două sisteme de acțiune distințe și complementare (Fig. 2.). Fiecare are funcția proprie și activități caracteristice. Ambele sunt necesare pentru succes într-un mediu de afaceri volatil și din ce în ce mai complex.

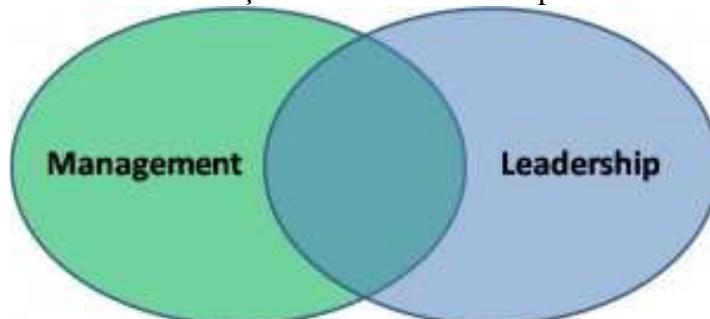

Figura 2. Leadership Vs. Management [5]

Majoritatea companiilor de astăzi sunt mai mult gestionate (managed) și mai puțin conduse

(lead). Ele au nevoie să-și dezvolte capacitatea de a-și exercita leadershipul. Companiile de succes nu așteaptă ca liderii să vina spre ele. Ele caută în mod activ persoane cu potențial de a deveni lideri și îi pun în situații proiectate pentru a le dezvolta potențialul.

Într-adevăr, cu o selecție atentă, dezvoltare și încurajare, zeci de persoane pot juca roluri importante de lideri într-o organizație. În timp ce își îmbunătățesc abilitățile de a conduce, companiile nu trebuie să piardă din vedere faptul că o situație de leadership puternic și management slab este mai rea decât reversul. Adevărata provocare este combinarea abilităților de leadership cu abilitățile de management, folosindu-le pentru o echilibrare reciprocă.

Bineînțeles nimeni nu este în același timp un foarte bun lider și un foarte bun manager. Unele persoane au capacitatea de a deveni excelenți manageri dar nu sunt la fel de buni ca lideri. Altele au un mare potențial de leadership, dar pentru o varietate de motive au mari dificultăți în a deveni manageri capabili.

Companiile inteligente pun în valoare ambele tipuri de persoane și se străduiesc să le facă să conlucreze în echipă. [7]

Când este vorba despre pregătirea de persoane care vor avea sarcini executive, multe dintre companii ignoră literatura recentă în care se spune ca o persoană nu poate să-si gestioneze și să și conducă eficient.

Aceste companii încearcă să dezvolte lideri-manageri. Managementul se preocupă îndeosebi de complexitate. Practicile și procedurile sale sunt de fapt un răspuns la una dintre cele mai semnificative dezvoltări ale secolului XX: apariția marilor organizații. Fără un bun management, întreprinderile complexe tind să devină haotice într-un grad ce le poate amenința însăși existența. Un management bun aduce ordine și consistență în domenii cheie precum calitatea și profitabilitatea produselor.

Leadershipul se luptă cu schimbarea. Unul dintre motivele pentru care a devenit atât de important în ultimii ani este faptul că lumea afacerilor a devenit din ce în ce mai competitivă și mai volatilă.

Schimbările tehnologice rapide, competiția internațională în creștere, modificările demografice sunt unii dintre factorii ce au contribuit la această evoluție. Rezultatul net se referă la faptul că ceea ce se făcea ieri sau ceea ce se face azi cu 5% mai bine decât ieri, nu mai este deloc o formulă de succes.

Schimbările majore sunt din ce în ce mai necesare pentru a supraviețui. Cu cât schimbările sunt mai mari, cu atât e nevoie de mai mult leadership. [8]

Aceste funcții diferite - luptă cu complexitatea și luptă cu schimbarea - stabilesc activitățile specifice pentru leadership și management. Fiecare sistem de acțiune implică decizii referitoare la nevoile ce trebuie satisfăcute, crearea de rețele de persoane și relații ce pot realiza un program. Un astfel de sistem implică apoi și încercără de a asigura că aceste persoane pot pune în aplicare toate aceste acțiuni. Dar, fiecare realizează acest lucru în moduri diferite.

Companiile care se luptă cu complexitatea, mai întâi planifică - stabilesc obiective pentru viitor, apoi stabilesc pași detaliați pentru a atinge aceste obiective și, în cele din urmă, alocă resurse pentru realizarea planurilor.

Prin contrast, conducerea unei organizații în direcția unor schimbări constructive începe prin stabilirea unei direcții - dezvoltarea unei viziuni (de regulă un viitor îndepărtat) împreună cu strategiile pentru realizarea unor schimbări necesare pentru a atinge acea viziune.

Managementul dezvoltă aceasta capacitate de atinge planurile prin organizare și coordonare - crearea unei structuri organizatorice și a unui set de posturi pentru a îndeplini cerințele planurilor, angajarea de persoane calificate, comunicarea planurilor către angajați, delegarea responsabilităților și realizarea de sisteme pentru a supraveghea implementarea.

Activitatea echivalentă a leadershipului este de a ghida oamenii. Aceasta înseamnă să comunice noua direcție pentru cei care pot crea grupuri ce înțeleg viziunea și sunt dedicați transpunerii acesteia în realitate.

În final, managementul asigură îndeplinirea planurilor prin control și rezolvarea problemelor - monitorizarea rezultatelor prin rapoarte, întâlniri și alte instrumente; identificarea abaterilor; apoi planificarea și organizarea pentru rezolvarea problemelor.

Pentru leadership, realizarea unei viziuni cere atât motivarea, cât și însuflețirea oamenilor - reunirea lor pentru a se deplasa în aceeași direcție, în ciuda obstacolelor majore în fața schimbării. [9]

Leadership-ul reprezintă un atribut dorit și cerut de organizații managerilor lor. Liderii au încredere în propriile forțe și generează încredere celorlalți. În preajma adevărăților lideri, angajații se simt mai competenți și găsesc munca mai interesantă. Leadership-ul se află în relație directă cu capacitatea de a influența comportamentul oamenilor.

Leadership-ul reprezintă un atribut al managerului care intrigă, uimește, dar și nedumerește în același timp. Doi dintre cei mai cunoscuți teoreticieni ai managementului și ai științelor comportamentale, scriau următoarele:

“Obiectivul nostru (în studierea a 60 de manageri executiivi) a fost acela de a găsi oameni cu abilități de leadership, nu doar managerii buni – lideri adevărați care imprimă cultură, care sunt arhitectii sociali ai acestor organizații și care creează și mențin valori. Liderii sunt oameni care fac lucrurile care trebuie; managerii sunt oameni care fac lucrurile cum trebuie. Ambele roluri sunt esențiale, dar profund diferite.” [10]

Unii specialiști din domeniu consideră că manager și lider sunt termeni sinonimi și îi folosesc în mod alternativ. Însă, leadership-ul și managementul reprezintă de fapt dimensiuni distincte ale persoanelor din conducere: leadership-ul reprezintă capacitatea de a determina oameni să acționeze. Managerul, în schimb, este individul care asigură atingerea obiectivelor organizaționale prin planificare, organizare și orientarea muncii către finalitate.

Prin urmare, o persoană poate fi un manager eficient fără a avea capacitatele unui lider. În ultimul deceniu, se acordă o tot mai mare atenție orientării managerilor spre obținerea de rezultate mai bune în leadership.

Leadership-ul reprezintă o caracteristică pe care toate organizațiile doresc să o regăsească la managerii lor.

Liderii:

- sunt capabili să îi orienteze pe oameni, creând o viziune pe care o comunică acestora;
- inspiră încredere și au încredere în ei însiși;
- au suficientă experiență pentru a privi greșelile drept o altă distragere de la drumul către succes;
- îi fac pe oamenii să se simtă mai puternici în preajma lor. Oamenii se simt mai competenți și mai încrezători în ei însiși, găsind astfel munca mai interesantă și mai provocatoare.

De-a lungul timpului, au fost enunțate o serie de teorii pentru a explica modul în care ia naștere leadership-ul, punându-se problema dacă liderii au calități înăscute sau devenirea lor este influențată de un factor situational. Unii specialiști consideră că leadership-ul este rezultatul charismei, în timp ce alții susțin că leadership-ul reprezintă suma comportamentelor care pot fi deprinse/invățate.

Cercetătorii au descoperit că liderii de succes acordă:

- mai mare importanță anumitor activități de conducere precum planificarea sau instruirea oamenilor;
- mai multă încredere subalternilor, fiind mai puternic orientați către oameni.

Deși unele abilități din leadership pot fi deprinse, este sortită eșecului încercarea de a-i instrui pe cei care nu consideră că au o nevoie de a-și îmbunătăți aceste abilități.

Problematica complexă a leadership-ului reprezintă un punct de interes de câteva decenii, specialiștii fiind interesați să afle cine sunt cei care au capacitatea de a-și imprima viziunea lor organizațiilor și de a influența activități importante ale acestora, și dacă aceste calități sunt naturale sau pot fi dezvoltate. Pentru identificarea caracteristicilor liderilor au fost analizați mari conducători, dar încă nu au putut fi descoperite tipare în care să se încadreze toți cei care au calități de lider.

Într-o din cercetările sale, W. Bennis a interviewat 60 de lideri ai unor corporații importante, având o vârstă medie de 56 de ani. Din acest eșantion, 48 erau bărbați albi, numai 6 erau femei și 6 bărbați negri. Toți erau căsătoriți, la prima căsnicie, și erau susținători ai instituției familiei. Bennis a descoperit existența a patru competențe comune tuturor celor interviewați, respectiv:

- managementul atenției;
- managementul semnificației;
- managementul încrederii;

– managementul propriei persoane.

Managementul atenției se referă la capacitatea liderului de:

- a atrage oamenii prin crearea unei viziuni;
- a comunica această viziune celorlalți;
- a-i determina pe oameni, prin puterea propriului exemplu, să încerce să împlinească împreună această viziune.

Managementul semnificației reprezintă capacitatea liderului de a le comunica celorlalți propria viziune în aşa fel încât aceştia să poată înțelege semnificația obiectivelor, direcțiilor sau aspectelor pe care aceasta le implică. Liderii au abilitatea de a integra fapte, concepte și anecdotă în semnificații pe care alții le înțeleg cu ușurință.

Managementul încrederei se referă la capacitatea liderilor de a inspira încredere celorlalți. Un element fundamental al construirii încrederei îl reprezintă soliditatea, trăinicia și consistența acestui sentiment. Oamenilor le place să urmeze lideri pe care se pot baza, chiar dacă nu le împărtășesc punctele de vedere, și nu lideri cu care sunt de acord, dar care își schimbă poziția. Încrederea are în vedere și capacitatea liderului de a-și respecta cuvântul dat, de a păstra secretul confidențelor încredințate și de a menține sistemul de valori instituit.

Managementul propriei persoane pornește de la concepția potrivit căreia liderii eficienți se înțeleg pe ei însiși (își cunosc punctele tari și punctele slabe) și acționează în limitele capacităților lor. Datorită acestui fapt, liderii au încredere în propria persoană și nu privesc greșelile drept eșecuri.

Teoreticienii managementului au creat modele manageriale pentru a prezenta rezultatele cercetărilor în aşa fel încât să le simplifice și să le facă mai ușor de utilizat. Aceste modele utilizează termeni ca management eficace sau leadership eficace ca termeni aproape sinonimi.

R. Blake și J. Mouton [13] la Universitatea din Texas au elaborat un model mai complex de măsurare a eficacității manageriale. Grila managerială măsoară preocuparea managerului față de două elemente esențiale – rezultatele muncii și preocuparea față de oamenii care muntesc. Cele două elemente sunt notate pe o scală de la unu la nouă, și pot fi ilustrate grafic într-o grilă bidimensională (Figura 3).

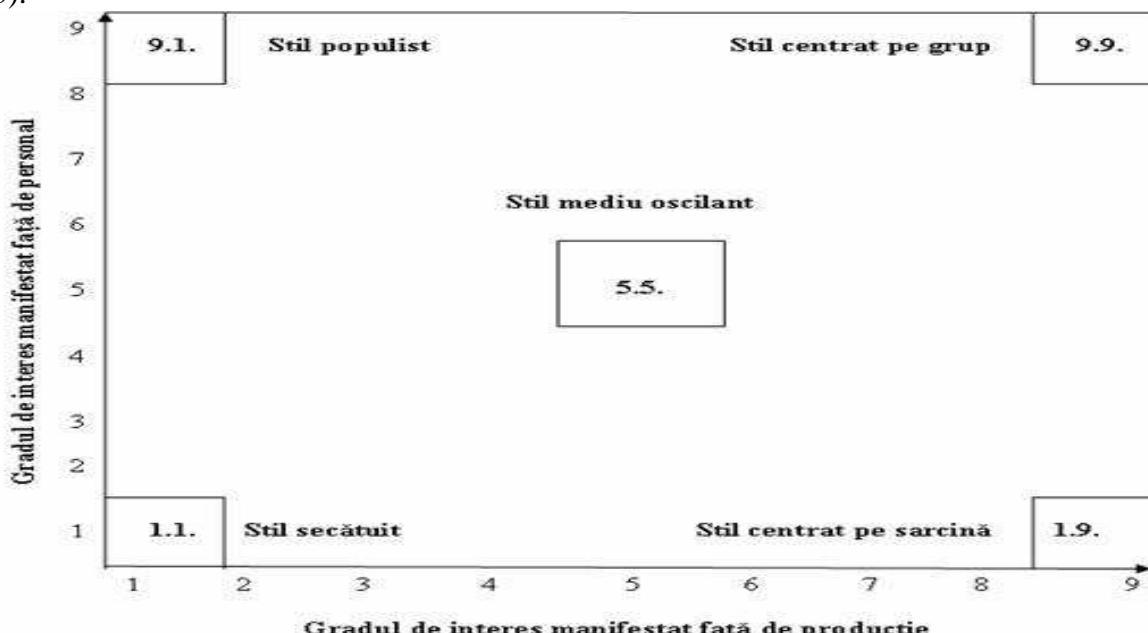

Figura 4. Grila managerială a lui Blake și Mouton [4, p. 327]

În leadership, problema care se ridică, este integrarea preocupării față de rezultate/producție cu preocuparea față de oameni. Fiecare membru al echipei este preocupat de ambele dimensiuni, și nu doar liderul.

Blake și Mouton au identificat câteva stiluri de leadership:

1. **9,1** Preocupare puternică față de rezultate și slabă preocupare față de oameni. Problema o reprezintă integrarea – preocuparea față de rezultate nu ar trebui să aibă drept efect neglijarea oamenilor care trebuie să obțină aceste rezultate.
2. **1,9** Preocupare puternică față de oameni și slabă preocupare față de rezultate. Dezechilibru în direcția opusă deoarece este acordată prea multă atenție oamenilor, în detrimentul desfășurării activităților de producție.
3. **1,1** Semn al unui leadership pasiv sau apatic, acest stil este caracterizat printr-o slabă preocupare față de oameni și producție deopotrivă.
4. **5,5** Aceasta este cel mai utilizat stil de leadership în Europa și America, reprezentând o abordare de compromis în care o parte din fiecare dimensiune este sacrificat pentru păstrarea *status quo*-ului.
5. **9,9** Stilul ideal, cu cea mai mare eficacitate. Liderul încearcă, prin încurajarea efortului întregii echipe, să rezolve problemele ridicate de ambele dimensiuni în același timp. Fiecare membru al echipei este preocupat de ambele dimensiuni, și nu doar liderul.

În grila managerială a lui Blake și Mouton, stilul managerial preferat în aproape toate situațiile este stilul 9,9. Productivitatea și starea de spirit, moralul echipei sunt în echilibru la un nivel optim. Această înaltă stare de echilibru este de obicei atinsă prin alcătuirea unei echipe în care sunt implicați toți angajații. Munca este divizată, iar managerii implică un număr cât mai mare de oameni în planificare, stabilirea de obiective și adoptarea de decizii. Oamenilor le sunt furnizate toate informațiile relevante, li se încredințează sarcini importante și se simt utili și necesari. Acest tipar managerial presupune o anumită “filosofie” asupra a ceea ce reprezintă managementul și o strategie efectivă de implementare a acestei filosofii. Stilul 5,5 creează echilibru, însă nu și la nivelele înalte ale organizației.[14]

Munca este divizată, iar managerii implică un număr cât mai mare de oameni în planificare, stabilirea de obiective și adoptarea de decizii. Oamenilor le sunt furnizate toate informațiile relevante, li se încredințează sarcini importante și se simt utili și necesari. Acest tipar managerial presupune o anumită “filosofie” asupra a ceea ce reprezintă managementul și o strategie efectivă de implementare a acestei filosofii.

R. Likert consideră că există un continuum. La un capăt, el stabilea existența unui sistem/stil managerial profund autoritar (Sistemul I), iar la celălalt capăt, a unui stil managerial participativ (Sistemul IV). Între cele două extreme există alte două stiluri manageriale: Sistemul II este autoritar, dar creează o legătură binevoitoare sau paternală cu subalternii (liderii care adoptă acest stil vor să facă lucrurile în felul lor, dar o fac cu bunăvoie), iar Sistemul III – cel mai des întâlnit de Likert – este adoptat de către liderii consultativi (liderii se consultă cu subalternii, dar păstrează controlul final și dreptul de a lua decizii finale).

Sistemul I	Sistemul II	Sistemul III	Sistemul IV
Profund autoritar	Autoritar – binevoitor	Autoritar – consultativ	Participativ

Figura 5. Cele patru sisteme ale lui Likert [11]

Toate aceste modele pun accent pe latura participativă a oamenilor aflați în posturi de conducere. Liderii încearcă să lucreze cu oamenii, să îi implice în adoptarea deciziilor și în activitățile organizației, și să îi ajute să se dezvolte prin munca lor.

Influențat la început de cercetările psihologului F. Fiedler, modelul teoriei situaționale a beneficiat de multă atenție. Argumentul principal este acela că nu există un stil de leadership care să își poată dovedi eficacitatea în orice situație – este nevoie de analizarea naturii sarcinii, a tipului de oameni și a cadrului temporal implicat, precum și a obiectivelor organizaționale, pentru determinarea

stilului de leadership care poate conduce la obținerea celor mai bune rezultate. Într-o situație de criză într-un cadru temporal restrâns, un stil autoritar poate fi mai eficient decât un stil participativ, mai relaxat.

Un model de leadership situational a fost creat de psihologul R. House. Principalul rol pe care îl are liderul în modelul lui House este acela de a înțelege situația și pe subalterni, pentru a se asigura că este liberă calea spre atingerea obiectivelor, și pentru a acorda recompensele considerate importante de către subalterni.

Primul element al acestui model îl reprezintă necesitatea motivării subalternilor de către lider, cel care, indicându-le recompensele pe care le pot primi, trebuie să îi orienteze spre atingerea obiectivelor. Dacă există obstacole sau nesiguranță, liderul trebuie să le eliminate, netezind calea către obținerea recompenselor personale.

Apoi, dacă este liberă calea și există structurile adecvate în funcțiune, atunci liderul trebuie să se asigure că au fost eliminate structurile adiționale, a căror prezență ar putea determina scăderea performanțelor.

Ideea cheie a acestui model este stabilirea unei relații între recompensă și atingerea obiectivului. Liderul acordă o recompensă doar în situația în care obiectivul a fost îndeplinit. Stilul de leadership care și-a dovedit eficacitatea este acela care clarifică tipul de comportament care va determina cel mai probabil atingerea obiectivelor și obținerea recompensei.

Acest model este situational deoarece obiectivele stabilite pentru un grup pot fi diferite de cele stabilite pentru alt grup, la fel cum diferite pot fi și nevoile subalternilor. Liderul trebuie să cunoască obiectivele organizației sau ale grupului/echipei de muncă, ale oamenilor implicați, și trebuie să elibereze calea de orice obstacol spre atingerea acestor obiective.

Datorită faptului că, în mare parte, succesul organizației depinde de eficacitatea liderilor sau managerilor, aproape toate organizațiile le oferă programe de instruire și dezvoltare. Presupunerea de bază este aceea că oamenii pot să își modifice comportamentul și își pot îmbunătăți abilitatea de a munci cu alții.

Măsura în care programele de instruire pot să modifice semnificativ comportamentul reprezintă încă un aspect dezbatut. Unii teoreticieni (în primul rând F. Fiedler de la Universitatea din Washington) susțin că cei mai mulți adulți sunt puternic legați de personalitatea și stilul lor de a se comporta, motiv pentru care principală preocupare ar trebui să o constituie armonizarea atributelor unei persoane cu cerințele postului. Alții teoreticieni consideră că oamenii pot învăța și se pot schimba dacă sunt supuși unui program de dezvoltare potrivit.

Există tot mai multe dovezi în sprijinul ideii că liderii de succes sunt orientați de valori, că aderă la o serie de principii etice care pun accent pe importanța oamenilor, a comunității și a mediului.

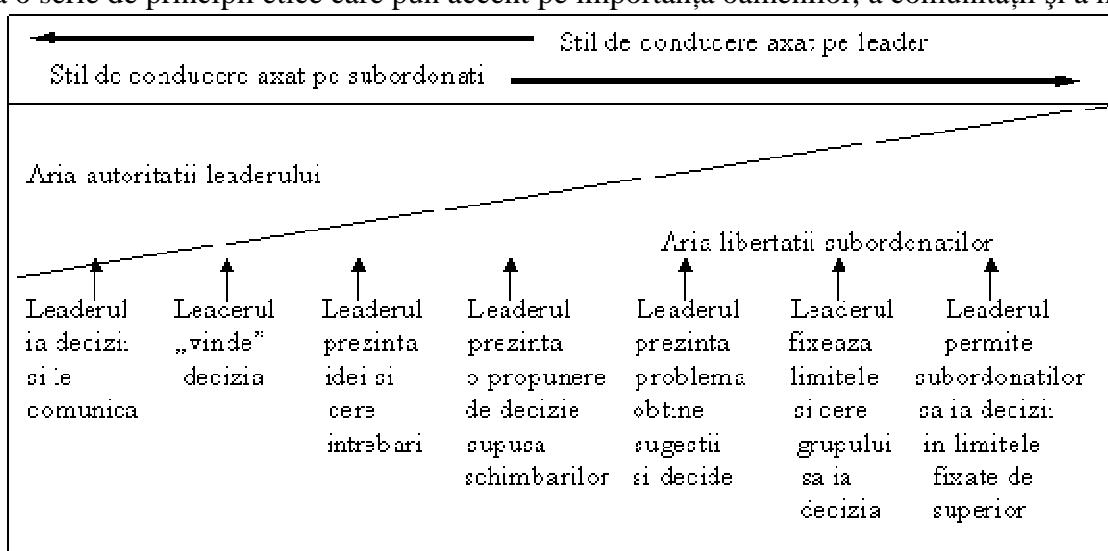

Figura 6. Schema stilului continuu de conducere [4, p333]

Concluzii:

Putem conchide că managerul este în esență liantul, catalizatorul, forța care conduce inovare într-o organizație. Sarcina lui este să realizeze ambiția propice pentru ca efortul grupului să fie orientat în sensul în care indivizi vor contribui la obiectivele grupului cu cel mai scăzut volum al unor resurse ca banii, eforturile și disconforturile materiale.

Cine sunt însă cei mai buni manageri?

Aceasta e o problemă a valorilor. Cei mai buni manageri fac ca lucrurile să meargă cum trebuie. În general, funcțiile managerului se poate de rezumat doar la una singură, la cea de a pune lucrurile în mișcare.

Misiunea managerilor într-o organizație este aceea de a transforma sarcinile acesteia în acțiuni concrete în vederea atingerii unor obiective. Ei acționează pentru reducerea risipei și maximizarea eficienței

Își motivează subordonații să muncească și muncesc cu plăcere și pasiune pentru organizație.

Își exercită munca de conducere fără a-și exterioriza strident prezența, dar dacă munca lor discretă nu ar fi corespunzătoare, s-ar instala haosul.

Managerii valoroși nu sunt supraoameni, sunt pur și simplu profesioniști abili, care pot determina oamenii să muncească.

Ei sunt oamenii receptive, care acționează pe baza cunoștințelor acumulate dintr-o varietate de surse, care le permite să înțeleagă lecțiile trecutului și să anticipateze viitorul.

Referințe bibliografice:

1. Drucker P.F. Problemele actuale ale conducerii întreprinderii, editura Politică, București, 1971, p128
2. Nelson Bob, Economy Peter. The Management Bible. Editura Wiley, New Jersey 2005, p.59
3. Keller G., Papasan J. The one thing, Editura Clays, 2013
4. Russu Corneliu. Management: concepte, metode, tehnici, Editura Expert, București, 1996.
5. Aptitudini necesare managerilor de succes http://www.revista.forter.ro/2009_1_t/06-inv/02.htm#sus
6. <http://www.referatele.com/referate/economie/online1/LEADERSHIP--STILURI-DE-CONDUCERE---OBIECTIV-COMUN-referatele-com.php>
7. <http://daris.ro/tendinte-in-managementul-modern/>
8. <http://www.zf.ro/profesii/managerii-romani-practica-leadershipul-fara-sa-stie-2988822>
9. Management Vs Leadership <https://www.emergenetics.com/blog/management-vs-leadership-whats-difference/>
10. <http://www.financiarul.ro/2012/09/14/antreprenorii-nu-sunt-innascuti-ci-formati/>
11. Management levels <http://www.encyclopedia.com/topic/Management.aspx#3>
12. www.slideshare.net
13. <http://www.consultanta-psihologica.com/cercetarea-comportamentului-liderilormanagerilor/>
14. MANAGEMENT – Lecția 9 www.xa.yimg.com/kq/groups/.../name/B.+MANAGEMENT+-+Lectia+9.doc
15. Evolutii și etape în știința conducerii <http://www.slideshare.net/NiceTimeGo/1-evolutie-si-etape-in-stiinta-conducerii-in-management>
16. Modern management theory <http://managementlearningcenter.blogspot.com/2012/09/modern-management-theory-in-principle.html>
17. Tendințe în managementul modern <http://daris.ro/tendinte-in-managementul-modern/>
18. Eficientizarea calității managerului <http://www.revista-achizitii.ro/index.php/eficientizarea-prestatiei-managerilor>
19. <http://consulting.md/rom/statistici-si-publicatii/modele-de-ascensiune-in-cariera-caracteristice-pentru-republica-moldova>

Recomandat spre publicare: 14.10.2015.

ENVIRONMENTAL POLLUTION AND GLOBAL CLIMATE CHANGE: A STRATEGIC DETERRENCE BUSINESS AND SOCIAL PROBLEM

Gatut L. BUDIONO,

PhD, professor,

University of Pancasila, Indonesia,

gatutbudiono@gmail.com

Jiwa T. TUNGGADEWI,

MM, University of Pancasila, Indonesia,

jiwa.tunggadewi@gmail.com

Abstract: Global environmental pollution causes of global climate change would lead to occurrence of business and social problems. Environmental conditions damaged a cause of diseases, labor sickness and low productivity would lead low business profitability. These would cause severe employees termination and unemployment. The unemployment would cause social problem and society's decline purchasing power a big loss of business opportunity. The research was using library research method and historical content analysis.

Keywords: Pollution, climate change, diseases, business and social problem

JEL Classification: M400, Q500

Introduction

Global environmental pollution and global climate change could cause business problems and social problems. Environmental conditions damaged, dirty and toxic could disrupt health, causing diseases to the human body that drives labor productivity to decline, even worse, a person can quit their jobs because of the weakness of the body, often sick and leave work. Declining public health cause laziness of work because of poor health, with these all condition in the near future unemployment is the worst possible scenario consequences arise. Furthermore, when unemployment has actually happens it will probably appear social problems, social unrest, such as theft, robbery, maybe even the fall of a government that is triggered by poverty and lack of food.

The paper would strategically like to discuss some condition as follows: What is the global phenomenon of climate change?, is the global climate change a cause of human health disorders and social vulnerability?, is it possible that social issues would arises a result of global climate change?, is the global climate change would cause of arising business problem out of global climate change?, what is the business reasons need to prevent global climate change?, is the business fees considered as company asset to prevent global climate change?, is the global climate change a consequence of business progress? Is the prevention of global climate change would builds economy? What is the global climate change risk for future industrial and social conditions?

The aim of this research strategically suggests that environmental pollution and global climate change were indeed harmful to human health and can cause economic and social problems, which inhibits human achievement and loss of business is therefore necessary strategies to address the problem of environmental pollution in the World.

Some environmental pollution event can be identified global climate change, among others: the Greenhouse Effect, the greenhouse effect arises because of uneven distribution of long wave radiation reflected earth to the sun in the atmosphere, causing the temperature of the earth is warmer (Trenberth and Stepaniak, 2004). The composition of gases causing the greenhouse effect is water vapor and carbon dioxide (CO₂). The production process of combustion fuel burning and forest fires increase the greenhouse effect in the atmosphere (Aldrian and Ratri, 2011). The heat retained in the atmosphere causes the greenhouse effect is natural, but if the heat is not trapped in the atmosphere, the temperature at the earth's surface would be too cold and maybe all the water on earth would freeze. Since 40 million years ago layer of the atmosphere change slowly. The natural cycle of cold and hot temperatures with symptoms indicating the occurrence of the rising and falling levels of methane gas and carbon dioxide in the upper atmosphere. Type of greenhouse gases is methane (CH₄), carbon

dioxide (CO₂), chlorofluorocarbons (CFCs) and nitrogen oxides (N₂O). The increase in temperature in 100 years ago is a result of human activity so that there is a spike of greenhouse gas warming potential impact on the surrounding natural environment.

Ozone layer depletion, the ozone layer is found in the Earth's atmosphere, serves to filter the sun's ultraviolet rays are dangerous to human life on earth. Ozone depletion occurs due to human activities that generate pollution such as that carried out by the manufacturer of motor vehicles and agricultural equipment. Forest damage, forests as the lungs of the world is very important to maintain a balance in the earth's ecosystems. Forests are able to absorb carbon dioxide (CO₂) that are harmful to human health and produce oxygen (O₂) that is needed by humans. If the condition of damaged forests, the carbon dioxide (CO₂) that is in the earth cannot absorb the maximum, lead to an increase in temperature of the earth. Melting ice in the Arctic, climate change impacts causing global warming melts the ice, especially in the north and south poles. The average temperature on Earth has increased by observation the researchers' detected changes in average temperature in a region (Dangermond and Artz, 2010).

There were several industrial countries contributors to environmental pollution. Group of industrialized countries accounted for 52% of global greenhouse gas emissions; the United States is the largest contributor of greenhouse gas emissions by 18.6%. There are 27 EU countries accounted for 17.1%. The Russian Federation contributed 7.2%. While Japan, Canada, Australia, New Zealand, Ukraine and other European countries third consecutive accounted for 2.8%, 1.9%, 1.7%, 1.5% and 1.1%. Developing countries accounted for 48% of greenhouse gas emissions, China ranked first contributor of greenhouse gas emissions by 11.6%. Indonesia was rank and under China contributor of greenhouse gas emissions by 4.8%. India is in the third position of 4.1%. The entire Southeast Asian countries except Indonesia accounted for 5.7%. While Brazil, Mexico, South Africa, Turkey, South Korea, Nigeria respectively accounted for 3.9%, 1.3%, 0.8%, 0.7%, 0.6% and 0.6%. Other African countries accounted for 5.7%, while other Latin American countries accounted for 4.6%. Countries of the Middle East accounted for 2.6%, 0.4% Saudi Arabia and other Asian countries accounted for 0.6% (Redaksihijau.com, 2013) (Burck et al, 2015).

Global Phenomenon of Climate Change

Temperature changes in the Pacific Ocean cause El Nino and la Nina, thawing permafrost in the Arctic, while influenced by the conditions in the equatorial forest destruction. The influence of gas affects ozone depletion Ultraviolet control function, the thinner ozone layer; the greater the Ultraviolet rays penetrate to the earth's surface (Prasetyo, 2013).

World temperature had risen due to greenhouse effects. The temperature of the hot air trapped in the layers of the earth's atmosphere, hot air is not absorbed by the soil, plants and heat reflected back into the atmosphere (Chair, 2003). Prolonged dry season resulted in drought, Chile one of the countries that experienced the longest drought for a period of 14 years. While the emergence of a potentially prolonged rainy season floods (Chair, 2003). This happens also in the Andes Mountains in South America, in Europe Mountains and the Himalayas (Prasetyo, 2006). There were Tornado winds arising in the United States caused by global warming (Novina, 2014). Forest fires occur because of persistent drought, causing high temperatures. Forest fires in Indonesia state generally occurs in the area of South Sumatra, Sulawesi and Kalimantan. There were sand storms, rain storms and thunderstorms. This happens because the sea surface temperature too low, there are three places in the world that the storm center of the Indian Ocean, the Pacific Ocean and Atlantic Ocean (Purnobasuki, 2012). Wind speed changed dramatically causing high seas. Kivalina village surrounded Bering Sea Alaska US increasingly threatened drowning. The phenomenon occurs because of rising temperatures melt sea ice in the Arctic causing coastal erosion (Azwar, 2013).

Human Health Disorders and Social Vulnerability

The human population in the world is difficult to control, increasing causing increased poverty and social disruption in the developing countries, tropical countries that have a longer summer have

difficulties in accessing health and mountainous areas potentially disease-causing iodine deficiency thyroid gland. The poor have social vulnerability and vulnerable to disease (Hallegatte et al, 2015) (Wilkinson, 1984) (Purnobasuki, 2012). Climate change causes changes in the habitat of pests that cause disease, such as typhoid disease, mosquitoes spread malaria, fever (Purnobasuki, 2012). There were changes in the pattern of the growing season in some areas. Rising temperatures cause farmers to change crop patterns, not a few farmers who experienced crop failure. This happened in the village of Bintang Mangalih, Kahingai Village and Village Banuan. There was coral bleaching, family symbiotic algae animal tissues resulting coral reef color to white (Jokiel et al, 2004) (Glynn, 1993). The incident arose due to an increase in surface temperature (Chair, 2003). Seawater temperature changes have lead fishes died or suffered displacement of fish habitat (Pariatmono, 2010). Changes in ecosystems, climate change causes changes in biodiversity, could even lead to the extinction of species that cannot maintain the self due to climate change.

Global climate changes occurred in the weather, weather forecasting failures arise because of the increase in global temperature (Purnobasuki, 2012). In the field of energy and industry, global climate change leads to reduced power supply, so that hampered industrial activities. It arises due to a prolonged dry season (Elnino) which causes shortage of water to supply water power engines (Chair, 2003). Conditions of human settlements disturbed. Sea level rise resulting small islands sinking and loss of coastal areas, as well as landslides (Azwar, 2013). In the field of irrigation, global climate change is able to lower the water supply in some areas, but it could increase water supplies in other regions. Field irrigation dependent on rainfall each region (Pariatmono, 2010). There were blowing hot and cold wind suddenly. There were abnormal seasonal changes occurred. Temperatures plummeted, in 2010, Saudi including Kuwait experienced the highest temperature of 19 countries that experienced the highest temperature of 52.6 degrees Celsius. Moreover in India in early 2003 heat wave disaster that threatens thousands of dehydration, and as many as 1,065 people died (Danish, 2012).

Social Issues Arise as a Result of Global Climate Change

Global climate change more adverse human life, and have caused damage to human health, ecosystems, social and economic aspects. There were changes in sea level rise, tropical cyclones, floods, droughts and health problems threatening the countries in the World. Amounts to a large population of poor countries extremely vulnerable to global climate change. Rising sea levels caused coastal erosion, increasing the risk of flooding, coastal ecological damage such as damage to mangrove forests and coral reefs, biodiversity is reduced. The condition is very direct impact on millions of poor people who mostly live and their economic activities in the coastal area (Mudiyarso, 2003).

In 1989 Hurricane Hugo occurred in coastal areas Carolina United States causing tremendous damage. The storm that had just occurred in Mecca Saudi Arabia led to many pilgrims died. The storm is a symptom of la Nina as the impact of global climate change. The impact of global warming due to the greenhouse effect affects the hydrological cycle cause high rainfall causing flood inundation area increase in the lowlands. The conditions just happened in China and Japan, the weather anomaly as the impact of global climate change.

Other losses impact of global climate change is a problem of drought that is now being struck in a few countries in the world one of which is Indonesia. Various regions in Indonesia hit by drought due to the dry season were longer than usual. Droughts trigger forest fires and cause smog, plus because of human activity as a contributing factor. Forest fires and smog are very detrimental to the life of society. Socio-economic activities disrupted. Activity, flight, business, education or school and other activities disrupted. Drought has impacted on food-producing areas such as rice the staple food of the people of Indonesia. Karawang area, Sadang, Indramayu experiencing longer dry season and drought decreased productivity, decreased food supply. Indonesia had to import rice to meet the consumption needs of society. Furthermore there has been a wider poverty.

Climate change due to rising temperatures and sea levels globally in the form of floods, hurricanes and drought also cause a variety of diseases and malnutrition. Other diseases that arouse include upper respiratory tract infections, malaria and dengue fever. Climate change, air pollution,

contamination of water and food also led to new diseases. Global climate change greatly affects the health and well-being of people worldwide. Climate change kills 150,000 people per year (Rosenblith, 2003). Humans are highly susceptible to climate change, the increase in air temperature, sea level rise, tropical cyclones, floods, droughts and health problems posed by global climate change (Izrael, 1990).

Global Climate Change Causes Arising Business Problem

Today, no less than 3 billion people living in poverty in the world, those most affected by climate change. The poor are highly dependent on natural resources and most do not have the ability to adapt to Climate Change. Various pest cut harvests and natural disasters that can destroy the lives of the poor. Meanwhile the world's poorest countries are most responsible for climate change. Poor countries only contribute 10% of world carbon dioxide emissions per year (Hall, 2014).

Some 70% of companies declared climate change disrupt supply systems and harming the company's business, even worse multinational companies did not behave in an environmentally friendly. Climate change brings short-term risk for the company. 51% of the risk is the threat of drought and extreme rainfall that will occur within the next 5 years. During this time, two of the risk has a major impact on the company's operations, particularly the supply of raw materials distribution and delivery of merchandise to market. However Multi National Corporation had not moved to immediately address the destruction of the environment. They were more use climate change as an investment consideration rather than solve it (CDP, 2013).

Erratic weather makes it difficult to estimate the time farmers land management. The phenomenon of the rainy season is shorter with higher rainfall, longer dry season, bringing the threat of hydro-meteorological disasters such as floods, droughts, and other hazards. Climate change affects businesses and economies worldwide. Climate change could spend between 5 to 20 percent of world gross domestic product per year, but as a comparison, it costs only 1% of GDP just to reduce the impact of climate change (Hall, 2014).

Business Reasons Need to Prevent Global Climate Change

The act of disregard of business ethics businessman causing damage to the environment has triggered global climate change which eventually also causes tidal business advantage. Various World policies had not been able to overcome environmental pollution (Hall, 2014). Environmental pollution conducted by the World business people actually end up harming their own profit. As many as 70% of companies in the world that climate change is happening very extreme had disrupted supplies and hurt their business. Moreover, not all of the company's operations pay attention to environmentally friendly behavior. Climate change carries the risk of short-term losses for the company. The risk threat at least as form of drought and extreme rainfall will occur within the next 5 years. During this time, two of the risk has a major impact on the company's operation (CDP, 2013). A superpower like the United States, Russia and China agreed to reduce emissions of carbon dioxide gas. The two countries have great influence in the change. Their influence has been proven, at the same time 8,000 multinational companies agreed to set a price on CO₂ emissions (Hall, 2014).

If the environmental damage continues to occur, the business world can experience the devastation and loss. Without realizing it, actually a good environment would bring the success of the business world. CO₂ makes efficient use of trade competition becomes better and think of applying the concept of green marketing, today the company has been vying with each other to implement green marketing. The activity has been extended until the green movement of the West to the Pacific Rim, Eastern Europe, Africa and the Middle East. World companies implement a sustainable competitive advantage (Oyewole, 2001) the more green corporate behavior, the more consumers' world sympathetic and willing to buy their products continuously (Situmorang, 2011).

Industry companies have to provide some funds are required to CSR Corporate Social Responsibility for fixing the value of environmental conservation. Funds for CSR issued mining companies are very expensive repair environmental damage, prompted many industries do not reclaim

the damaged environment. Least environmental conservation activities affect company's image for the better because it is loved by the community.

Industry production process produces harmful gases meet the Earth's atmosphere. This situation makes the surface temperature of the earth is getting hotter, the temperature of the earth rose an average of 0.4-0.8 ° C (Tompkins, 2002), temperature changes have a negative impact; precipitation levels worsened, and there the possibility of increasing seawater discharge or forest fires and floods. The situation could be prone to give rise to social problems; it could be led to the food crisis, new diseases arise that might hamper the production process. Therefore, it is important for industry to participate in the prevention of climate change.

Industry has a role of protecting the environment in the area of industry. It is very important for future growth (Sahasrakirana et al, 2012), when the environment and society as a whole resource in good condition, it can be optimally empower industrial production resources. Mining companies have the characteristics of exploiting the natural resources that exist in the industry (Bieber et al, 2012). It is a negative impact for the community and the environment. Nature becomes damaged and medical communities around declining. The industry is responsible for maintaining and repairing the damaged environment (Darwin, 2007).

Some companies just put profit groups. While most businesses consider business and society is a unified whole, everything that has been built in the community are useful for businesses (Brooks, 2003) (Smit and Wandel, 2006), this group has several characteristics including vision, mission, strategy, tactics, control and supervision of the business environment as the main reference. Industry business costs incurred to prevent climate change (Yakhou and Dorweiler, 2002). Costs incurred research costs may include the manufacture of environmentally friendly products, or perform activities that are more environmentally friendly and perform production activities effectively and efficiently. CSR spent costs is the cost of a company's responsibility to the environment, today the cost is supposed to be spent, because of public concern about the environment (Porter and Kramer, 2006).

The true environmental cost is not the company's cost, but the company's assets (Denton, 1994). With environmentally friendly products, it means, companies reduce environmental pollution. Environmentally friendly products can be one of the company's promotional efforts so that their products more salable in the market. Production activities often generate waste substances that harm society (Yakhou and Dorweiler, 2004) as its environmental management system. How is the public reaction very firm market player in addressing environmental problems? Capital market participants reacted negatively due to the leakage of chemical substances in the chemical company Du Pont, but these chemical companies managed to make the exhaust substances into new products that are ready to be consumed by the market (Blacconiere and Patten, 1994).

Global Climate Change is a Consequence of Business Progress

Global climate change is a logical consequence of the efforts of business that pollute the air. Global climate change is a major challenge for the world of business in the world. Greenhouse gases in the Earth's infrared radiation resist, causing an increase in temperature of the earth's surface, eventually forming global warming and extreme climate changes on earth (Hadad, 2010). All this was happening because of human activities use energy carbon-based fossil fuels, forest cutting, resulting in the release of carbon dioxide emissions into the air, impact of global climate change.

Humans have to take any action to tackling the effects of carbon emissions to improve the climate among others, temperature, radiation, air pressure, humidity, wind, rainfall, intensity of solar radiation, the state of the cloud, dew and lightning (Susandi, 2004), various sectors of life fauna, flora, human beings, other creatures of the earth (MOE, 2004) avoid the threat of forest fires, droughts water, ecosystems, the extinction of biological diversity, the spread of pests, declining food production, social and economic disruption due to the increase in temperature is getting warmer, whilst industrial world is just merely looking for high profits quickly and had a bit consideration and concern for the environment. Nature simply be treated as a resource that constantly taken for the benefit of the company's profit on economic policy, climate and energy economic structure of each country

(Houghton, 2004). Policy utilization of energy resources disturb the ecological system of the Earth changes affect weather, climate, rainfall, heat waves, and various other natural disturbances felt, and suffered all the nations on earth.

Prevention of Global Climate Change Builds Economy

Prevention of global climate change is urgent to implement, global warming could produce the extinction of marine ecosystems is causing the decreased supply of marine fish and marine production (Buchdahl et al, 1999). In the agricultural sector, global warming results in changes in the amount of rainfall. An increase or decrease of rainfall would decrease the supply of food products, triggered by drought in the world.

Prevention of global climate change is now a major concern for many industry and trade. Unilever giant companies make environmental protection as the goal of his company, committed to reducing the negative impact of the manufacture and use of products on the environment up to half (Confino, 2012). World's major companies have realized that the only way to continue to survive business activity is to prevent the worsening of climate change and global warming. If not prevented, then there will be food shortages, decline in the quality of human life as the supply of labor and the target market for the industry. Worsened quality of life led to a decline in work ability and lower purchasing power. These events have a negative impact on the activities of the company, industry, trade and the global economy. Runaway global warming is bad for human survival on earth.

Global warming, extinction of some animals and encourage the plants being unable to adapt to the environment, which is characterized by forest fires due to the effect of El Nino. For the people of the world, global climate change causing air pollutants that interfere with public health, water supply is significantly reduced due to prolonged drought. For some countries, global warming is driving climate change and changes in rainfall patterns. One major contributor to greenhouse gases that cause global warming is the development of industry irresponsible (Weart, 2015).The industry's only high priority to profit quickly and little consideration as well as environmental concerns. Nature is regarded as a continuous power source may be taken for the benefit of corporate profits. But now, many companies began to realize that the industry should not exploit the natural resources recklessly. Nature and the environment in which it operates would influence on all aspects of human life as the supply of labor and consumers for industry and trade activities.

Risk of Future Industrial and Social

Global climate change may interfere with the activity of the industry. Distribution of raw materials to the industry will be disrupted and become progressively worse. Process industry will become increasingly slow and lower quality. Predictably the global climate change would continue to happen in the future. The global climate change causes changes in the pattern of the flow cycle of wind, rain, temperature, humidity continue unavoidable (Nicholls, 1981), the instability of the atmosphere (Hidayati, 2007) would disturb agricultural activities and forestry. In the period of the last hundred years, the increase in average temperature at the earth's surface that occur around $0.74 \pm 0.18^{\circ}\text{C}$, although still below 2°C but the increase in average temperatures continue to occur and compromise the quality of life of the World. In the year 2100 predicted that the earth's temperature will continue to increase in spite of greenhouse gases amounted to remain. The greenhouse gases have already resembles a blanket and can settle up to a hundred years. If the greenhouse gases cannot be controlled, then the beginning of the 22 century CO₂ concentrations increased approximately 3times compared to pre-industrial.

Global climate change impact on yield reduction - agriculture and fisheries, due to lack of water, the plants become dry or failed crops and causing prices of agricultural products is expensive. The increase in prices will affect the growth of the industry and lead to social insecurity. Home industry may face bankruptcy. The increase in prices of basic commodities price hike will be followed by other needs, and the price of industrial materials. The increase in the price of industrial goods will raise the cost of production and selling price increases but it is difficult to raise the amount of sales. These

conditions encourage the company suffered losses and employee terminations mass social impact of unemployment and raise crime. Global climate change causes various diseases such as malaria and fever. Low quality of people's lives, especially the economic and social life of the lower classes.

Conclusion

Efforts to suppress global climate change needs to be prioritized. Global climate change and global warming should be down pressed maximum in order not to endanger the health and human life.

America is the country's most widely contributor of greenhouse gases. Developed countries play an important role in global warming than the developing countries. The pattern of community life hedonism highly accelerates global warming.

Good environment will support the ongoing success of the business, if the business cost of prevention of environmental damage is not done, then a lot of the injured party including the community, environment, industry and even got the negative impact of global climate change. Society and the environment is a vital resource in the productivity of the industry, so it is important to be maintained.

Business costs for the prevention of global climate is not an expense, but rather an asset of the company, the cost of a business can be an instrument company to achieve better outcomes achievement, even the company's profit includes gain a positive image in the community assessment.

Global warming is the impact of global climate change, which ultimately cause harm to humans. To suppress global climate change, it is necessary to understanding and joint efforts between the world organization, the government of each country, industry and communities to work together in order to reduce global climate change. Thus, the Earth would home to a peaceful, safe and comfortable for humans.

Climate change has occurred due to human greed in business activity, business profits have made humans forget themselves and damage the environment and do not pay attention to the impact on the environment. When there is the environmental impact of damage caused by business activities, humans realized the importance of caring for nature. However, that has occurred does not need to be sad, the important thing now repair and maintain nature that has been damaged, searching for the most effective way to restore the situation to normal, a better life in the future, by creating a friendly business environment.

The prevention of climate change, global warming drive sustainable global economic growth is essential. Continuity, conservation of nature and the environment ensure a constant supply of natural resources and manpower, to ensure the availability of sufficient purchasing power markets can significantly maintain business continuity, thus the business activities of the state and the global economy can continue to grow and develop. The participation of large companies will be able to encourage innovation efforts to preserve the environment and grow a positive impact for the benefit of world economic growth.

Humans will certainly suffered heavy losses when the delay improvement of environmental quality. Loss of industry and social fields will appear. Loss industry brings enormous social losses. Ignoring environmental improvement will destroy the Earth. Humans will certainly inconvenience due to very high repair costs. Improvements took so long overdue. The main disadvantage is that the next generation cannot live in a healthy earth.

Suggestions

To minimize the loss of global climate change, society needs to preserve the environment, among others such as not littering, using environmentally friendly products, energy saving, planting trees. Programs should be encouraged environmentally sound like reforestation, enforcement against environmental destruction such as deforestation, burning of forests, illegal mining, and reducing exhaust emissions industry.

The uses of industrial technologies and clean fuels and environmentally friendly would prevent further depletion of the ozone layer. It is necessary to research and strategic development of biofuel products environmentally friendly fuels, one concrete solution to pressing climate changes. The use of

mass transit is an effective means to reduce the use of fuel decrease air pollution. Preserving the forests, the lungs of the earth as the oxygen is needed to absorb the carbon dioxide humans can be harmful to human life.

Various countries contributor exhaust emissions compensation fund should provide assistance and technology transfer to help process mitigation and adaptation, and calls on developed countries to pay more attention commitment to reduce exhaust gas emissions as a form of consciousness the world over contribute to fix environmental problems.

Two ways of tackling climate change is to slow climate change, among other "mitigation" and "adaptation". Mitigation works to reduce global climate change and shifting seasons. Mitigation can be done also by strengthening, increase or expand the network of earth system which is useful as a store of carbon and naturally absorbing carbon emissions and carbon back into the atmosphere bouncing.

Efforts to adjust to adapt to the impact of the changes that occur, through the anticipation that will happen and when it happened, estimate how much effect, as well as how to lower the risk and mitigate the impact precisely, quickly and effectively so as not to cause a disaster or greater risk of loss.

To cope with the impacts of climate change and other issues, various parties have tried to create innovative agricultural technology, develop bio fertilizer technology to increase the production of food availability. A technology innovation that has generated research, believed to be able to reduce the impact of climate change on the sustainability of agricultural production. Anticipation, mitigation, and adaptation to climate change should be an integral part of agricultural development policy.

Promote cessation of deforestation, more carbon dioxide to reduce emissions. Measure and reduce carbon emissions come up with a way to save energy and water. Promote environmental protection and the prevention of climate change. The public can participate or donate some funds to the organization environmentalists.

Some efforts can be taken to prevent and overcome the effects of global climate change, including increased participation of environmental researchers, environmental activists concerned advise company managers to maintain the quality of the environment in the production business.

Efforts to prevent global climate change in the agricultural sector can be done through several strategies include mitigation and adaptation strategies. Prevention of global climate change will have a positive impact on economic progress. For the agricultural sector, the prevention of global climate change will facilitate farmers cultivate farmland, these conditions encourage the public food supply smoothly. Economically, the production of food products can improve the welfare of society in particular and increase state revenues, as well as encouraging the growth of the world economy.

Global warming can be avoided by changing human behavior. There should be required energy conservation, use of renewable energy sources, and the implementation of environmentally friendly technology.

People can personally participate reduce environmental destruction, among others, reforestation to restore forest functions. There should be forestation to prevent flooding and landslides. People should be using environmentally friendly transportation such as walking, taking mass transportation, bicycle, power-efficient, and power-efficient design homes.

Bibliography

1. Aldrian E., Ratri, D.N. 2011, Report 2007, Jakarta: BMKG
2. Azwar, 2013, EsKutub Utara Mencair, Desa Kivalina di Alaska
3. Blacconiere, Walter G. and Patten, Dennis M. 1994, Environmental disclosures, regulatory costs, and changes in firm value, [Journal of Accounting and Economics](#), vol. 18, issue 3, pages 357-377, edited by J. L. Zimmerman, S. P. Kothari, T. Z. Lys and R. L. Watts
4. Buchdahl, Joe Rebecca Twigg & Laura Cresswell. 1999, up dated 2002, Global Warming, Atmosphere, Climate & Environment Information Program supported by the Department for Environment Food & Rural Affairs, Manchester Metropolitan University, Manchester

5. Brooks, Harold E. July 2003, On the Relationship of Tornado Path Length and Width to Intensity, Journal of Weather and Forecasting, Noaa/National Severe Storms Laboratory, Norman, Oklahoma, USA
6. CDP, Carbon Disclosure Project, 2013, Reducing Risk And Driving Business Value, London, England
7. Confino, Jo, Unilever's Paul Polman: Challenging The Corporate Status Quo, The Guardian, 2012, London
8. Danish, NET, 2012, 10 Negara Terpanas di Dunia
9. Dangermond J., Artz M. 2010, Climate Change is a Geographic Problem, New York: Esri
10. Glynn, P, W. 1993, Coral Reef Bleaching: Ecological Prospectives, Coral Reefs, 12, 1-17
11. Hadad, Ismid, 2010, Financing Policies for Climate Change Mitigation in Indonesia, Paper prepared for "International Workshop on Innovative Financial Solutions for Climate Change Mitigation", sponsored and organized by Agence Francaise de Developppment (AFD), the Bill & Melinda Gates Foundation and the World Bank, in Paris, France, on 4-5 March 2010
12. Hall, Irene, 2015, Obama Tegaskan Pentingnya, DeutsceWelle, Germany
13. Hallegatte, Stephane. Bangalore, Mook.Bonzanigo, Laura. Fay, Marianne. Kane, Tamara. Narloch, Ulf. Rozenberg Julie. Treguer, David. Vogt-Schilb, Adrien. Shock Waves Managing the Impacts of Climate Change on Poverty, 2016, International Bank for Reconstruction and Development, Washington, DC, USA
14. Houghton, J. 2004, Global Warming, the Complete Briefing.3rd Ed, Cambridge University Press, Cambridge, UK
15. Izrael, Tu.A. "Potential Impacts of Climate Change", Report from Working Group II to IPCC, 20 Juli 2005
16. Jan Burck, Franziska Marten, Christoph Bals, the Climate Change Performance Index, Results 2015, Germanwatch, Climate Action Network Europe, Belgium
17. Jokiel, Paul, and Brown, Erick. 2004, Global Warming, Regional Trends and Inshore Environmental Conditions Influence Coral Bleaching in Hawaii, Global Change Biology (2004) 10, 1627–1641, doi: 10.1111/j.1365-2486.2004.00836.x, Blackwell Publishing Ltd
18. Lestari, Santi DwiDesy. Saputra, Yudha, Andrian. 2012, Finansial Risk Assessment Production Sharing Contract Indonesia KegiatanEksplorasiMinyakBumi Dari PerspektifKontraktor, JurusanTeknikIndustri, InstitutTeknologiSepuluhNopember, Surabaya, Kampus ITS,Sukolilo Surabaya 60111
19. Nicholls, Neville, 1981, Air-Sea Interaction and the Possibility of Long-Range Weather Prediction in the Indonesian Archipelago, Australian Numerical Meteorology Research Centre, Melbourne, Victoria, Australia
20. Oyewole, Philemon, 2001, Social Costs of Environmental Justice Associated with the Practise of Green Marketing, Journal of Business Ethics, Vol. 29
21. Prasetyo, Sulung, 2006, 2013, Jurnal Bumi
22. Porter, Michael E. and Kramer, Mark R. 2006, Strategy and Society: The LinkBetween Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility, Harvard Business Review
23. Rosenblith, Lara. 2003, WHO Study of the Impact of Climate Change on Human-Health
24. Smit, Barry. Wandel, Johanna. 2006, Adaptation, Adaptive Capacity and Vulnerability, Department of Geography, University of Guelph, Guelph, Ont., Canada N1G 2W1, Elsevier on Line Journal Global Environmental Change 16 (2006) 282–292,
25. Tompkins, Heather, "Climate Change and Extreme Weather Events: Is There a Connection?" Maret 2002
26. Tompkins, Adrian M. 2002, A Prognostic Parameterization for the Subgrid-Scale Variability of Water Vapor and Clouds in Large-Scale Models and its use To Diagnose Cloud Cover, June 2002, Journal of the Atmospheric Sciences,Vol. 59, No.1215, American Meteorological Society, Max-Planck-Institut FÜR Meteorologie, Hamburg, Germany

27. Trenberth K.E., Stepaniak D.P. 2004, The Flow of Energy through the Earth's Climate System, Royal Meteorological Society, Vol 130: Page 2677 – 2701
28. Ullman A., Monbaliu J. 2009, Contemporary and Future Climate Variability and Climate Change: Impacts on Sea-Surge and Wave Height along the Belgian Coast, Leuven: Seamocs
29. Burck, Jan, Marten, Franziska, Bals, Christoph. 2015, The Climate Change Performance Index Results 2015, Germanwatch, Climate Action Network Europe
30. Susandi, A. 2004, the Impact of International Greenhouse Gas Emissions Reduction on Indonesia, Jerman: Report on Earth System Science, Max Planck Institute for meteorology
31. KLH, 2004, *Indonesian DNA's Approval Mechanism*, KLH, Jakarta
32. Yakhou, Mehenna and Dorweiler, Vernon P. 2004, Environmental Accounting: An Essential Component of Business Strategy, Georgia College and State University, Michigan Technological University, Business Strategy and the Environment, p 65–77, Published online in Wiley InterScience, DOI: 10.1002/bse.395, USA
33. Weart, Spencer. 2015, the Discovery of Global Warming, American Institut of Physics, 2015, Maryland, United States
34. Wilkinson, Kenneth P. 1984, Rurality and Patterns of Social Disruption, ERIC, Rural Sociology, v49 n1 p23-36 Spr 1984, ISSN: ISSN-0036-0112, United States.

Recomandat spre publicare: 05.11.2015.

ARTICOL DE SINTEZĂ
**ОБЩЕТОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ФИНАНСОВО-ХОЗЯЙСТВЕННОГО
КОНТРОЛЯ**

Василий ЩЕРБАТЮК

доктор экономических наук, конференциар университета,
Европейский университет Молдовы
vserb@mail.ru

Владимир ЕВДОКИМОВИЧ

кандидат экономических наук, профессор,
Белорусский торгово-экономический
университет потребительской кооперации

Аннотация: подробно раскрыты сущность, значение, функции, принципы и задачи контроля. Дано всесторонняя характеристика различных видов финансово-хозяйственного контроля в контексте современных проблем развития национальной экономики и европейской интеграции.

Ключевые слова: приоритетные направления экономического развития, признаки классификации контроля, его роль и место в обеспечении эффективной рыночной конкуренции.

Adnotare: descris în detaliu natura, semnificația, funcțiile, principiile și obiectivele de control. Ne da un răspuns cuprinzător la diferite tipuri de control finanțiar și economic în contextul problemelor contemporane de dezvoltare economică națională și integrarea europeană.

Cuvinte cheie: domenii prioritare de dezvoltare economică, semnele de clasificare de control și rolul său în asigurarea concurenței efective pe piață.

Summary: disclosed in detail the nature, significance, functions, principles and objectives of the control. We give a comprehensive response to various kinds of financial and economic control in the context of contemporary problems of national economic development and European integration.

Keywords: priority areas of economic development, the signs of the classification of control and its role in ensuring effective market competition.

JEL Classification: M400.

Введение:

В соответствии с Национальной стратегией развития «Молдова-2020», утвержденной Законом Республики Молдова от 11 июля 2012 года № 166 в редакции от 3.07.2014 г. № 121, приоритетными направлениями долгосрочного устойчивого экономического развития нашей страны являются:

- 1) приведение системы образования в соответствие с требованиями рынка труда в целях повышения производительности рабочей силы и увеличения уровня занятости в экономике;
- 2) увеличение публичных инвестиций в дорожную инфраструктуру национального и местного значения в целях сокращения транспортных расходов и увеличения скорости доступа;
- 3) сокращение затрат на финансирование за счет увеличения конкуренции в финансовом секторе и разработки инструментов управления рисками;
- 4) улучшение делового климата, продвижение конкурентной политики, оптимизация нормативно-правовой базы и применение информационных технологий в сфере публичных услуг, предназначенных деловым кругом и гражданам;
- 5) снижение энергопотребления путем повышения энергоэффективности и использования возобновляемых источников энергии;
- 6) обеспечение финансовой устойчивости пенсионной системы в целях гарантирования адекватного уровня замены заработной платы;
- 7) повышение качества и эффективности правосудия и борьба с коррупцией в целях обеспечения равного доступа всех граждан к общественным благам;
- 8) повышение конкурентоспособности агропродовольственной продукции и устойчивое сельское развитие.

Успешное решение этих сложных социально-экономических проблем в значительной степени зависит от уровня развития, организации и эффективности контроля финансово-хозяйственной деятельности. Он является одной из основных функций управления и способствует получению правильной оценки выполнения плановых заданий и результатов бизнеса, выявлению и мобилизации внутренних резервов, внедрению в практику новых технологий, выработке и принятию оптимальных управленческих решений.

Контроль – один из важных элементов развивающейся рыночной экономики, в условиях которой действуют системы как государственного, так и независимого контроля, позволяющие обеспечивать необходимой информацией все уровни хозяйственного управления. Теоретическим, организационным, методологическим и методическим вопросам развития и применения контроля посвятили свои труды многие зарубежные и отечественные ученые и специалисты: В.Д. Андреев, И. Балан, И.А. Белобжецкий, Н.Т. Белуха, П. Бодарев, Н.Д. Бровкина, Ф.Ф. Бутынец, В.И. Евдокимович, Л. Лапицкая, П.В. Смекалов, Б.Н. Соколов, А.А. Терехов, В.А. Хмельницкий и др. Вместе с тем в Республике Молдова имеется острая необходимость в глубоких комплексных и системных исследованиях различных теоретических вопросов контроля и его эффективного практического использования в контексте современных проблем развития национальной экономики и европейской интеграции.

Основная часть:

Термин «контроль» впервые появился несколько столетий назад и происходит от французского «*controle*», которое означало «список, ведущийся в двух экземплярах». Со временем содержание понятия «контроль» приобретает дополнительное содержание и в наиболее общем виде контроль представляет собой совокупность мероприятий по установлению достоверности имеющейся информации, ее соответствия заданным параметрам и выявлению причин ее искажения.

Согласно Лимской декларации руководящих принципов контроля, принятой IX Конгрессом Международной организации высших контрольных органов в 1977 г., контроль – «неотъемлемая часть системы управления, целью которой является вскрытие отклонений от принятых стандартов и нарушений принципов законности, эффективности и экономии расходования материальных

ресурсов на возможно более ранней стадии с тем, чтобы иметь возможность принять корректирующие меры, в отдельных случаях привлечь виновных к ответственности, получить компенсацию за причиненный ущерб или осуществить мероприятия по предотвращению или сокращению таких нарушений в будущем».

Контроль является сложной динамической системой и обособившейся функцией менеджмента в экономике. В нем выделяют управляющую и управляемую системы. Являясь функцией управления, контроль подчинен решению задач управляющей системы. Поэтому назначение контроля соответствует целям управления, которые определяются экономическими и политическими закономерностями развития общества.

Сущность контроля состоит в том, что субъект управления осуществляет учет и проверку того, как управляемый объект выполняет его предписания. Основная цель контроля – блокирование отклонений деятельности субъекта управления от заданной управленческой программы, а при обнаружении аномалий – приведение управляемой системы в устойчивое положение при помощи всех регуляторов.

Как известно, процесс управления состоит из следующих функционально-логических стадий: управленческое решение, контроль и проверка исполнения, оценка результатов. Следовательно, контроль является необходимой самостоятельной стадией управления.

Контроль и проверка исполнения начинаются с изучения управленческого решения, сопровождают процесс составления программы конкретных действий и наиболее полно проявляются на стадии фактического исполнения решения. Завершая процесс управления, контрольная деятельность создает благоприятную перспективу для нового управленческого цикла. Таким образом, в процессе контроля выявляются: качество самого управленческого решения; эффективность организационных мер, принятых для его исполнения; соответствие организации объекта целям успешного выполнения предписаний, содержащихся в управленческом решении; качество подбора и расстановки кадров.

Контроль позволяет получать оперативную информацию, объективно отражающую состояние дел на подконтрольных объектах, соответствие их деятельности принятой программе; выявлять недостатки в подготовленных решениях, организации их исполнения, приемах и способах осуществления; изучать деловые качества специалистов и др. Целью контроля является не регистрация отрицательных фактов в финансово-хозяйственной деятельности, а их предупреждение, сосредоточение внимания на том, чтобы каждое принятое решение было выполнено в установленный срок, а начатое дело доведено до завершения. Контроль является закономерным средством улучшения работы субъектов, укрепления организованности и дисциплины управленческого аппарата, повышения ответственности кадров за порученные участки деятельности.

Таким образом, контроль – это система наблюдений и проверки соответствия процесса функционирования управляемого объекта принятым управленческим решениям, определение результатов управленческих воздействий на управляемый объект путем выявления отклонений, допущенных в ходе выполнения этих решений. Иначе говоря, контроль представляет собой постоянный процесс, обеспечивающий достижение организацией поставленных целей путем своевременного обнаружения возникающих в ходе финансово-хозяйственной деятельности проблем (отклонений от плановых заданий, нормативов, стандартов) и изменений внешней среды. Он включает следующие действия:

- определение фактического состояния управляемого объекта;
- сравнение фактических данных с базовыми (плановыми или нормативными, принятыми за основу);
- выявление между ними отклонений и их причин;
- оценка влияния этих отклонений на различные стороны деятельности исследуемого объекта.

Осуществляя контроль, устанавливают причины и виновников отклонений в целях устранения отрицательных явлений и недопущения их в будущем. Контроль, являясь функцией

управления, выступает средством обратной связи между объектом и системой управления, сообщая о действительном положении управляемого объекта, фактическом выполнении управленческих решений.

Являясь составной частью хозяйственного управления, экономический контроль направлен на решение различных задач, стоящих перед экономикой, и выполняет следующие функции:

- информационную,
- профилактическую,
- мобилизующую,
- воспитательную.

Информационная функция заключается в том, что информация, полученная в результате контроля, является основанием для принятия соответствующих управленческих решений, обеспечивающих нормальное функционирование контролируемого объекта. Данная информация способствует объективному изучению состояния дел и помогает выявить факторы, влияющие на эффективность производства.

Профилактическая функция заключается в том, что контроль призван не только выявлять недостатки, хищения и злоупотребления, но также способствовать их устраниению и недопущению в работе. Усиление профилактической функции контроля является объективной необходимостью совершенствования управления экономикой, обеспечения динамического и пропорционального развития всех производств и отраслей, успешного достижения целей, стоящих перед контролируемым объектом.

Мобилизующая функция экономического контроля требует, чтобы субъект хозяйствования обеспечил целевое и рациональное использование всех средств и ресурсов, ответственно выполнял свои обязательства. Целевое использование средств означает, что они должны расходоваться в соответствии с конечной целью функционирования предприятия. Рациональное использование средств предполагает достижение наиболее высоких показателей производства при наименьших затратах трудовых, материальных и финансовых ресурсов.

Контроль выполняет и воспитательную функцию. Приобщая людей к управлению производством, он воспитывает у работников потребность неукоснительного соблюдения законов, трудовой дисциплины и четкого исполнения своих обязанностей, сознательное отношение к труду и собственности предприятия, является важнейшим средством борьбы с бесхозяйственностью.

Контроль – это процесс, сопровождающий определенную деятельность, и часть управления экономическими процессами и объектами. Вместе с тем он рассматривается как комплексная функция, неотъемлемая часть управленческой деятельности, самостоятельный управленческий процесс и целостная система. Для более глубокого познания контроля используется, в частности, метод классификации.

Под классификацией контроля понимается распределение его видов по качественно однородным группам исходя из различных признаков. В специальной литературе ей уделяется значительное внимание [4-10], однако единогласие по этому вопросу до настоящего времени отсутствует: имеется различный подход к формированию классификационных схем контроля, теоретическое обоснование его видов дается по-разному и т.д. Между тем, аргументированная классификация контроля существенно влияет на его качество и эффективность.

Мы согласны с утверждением, что «в реальной действительности нет "контроля вообще", а есть контроль конкретного содержания и конкретных форм. В этом смысле следует различать понятия административного, технического, хозяйственного, финансового и других специализированных разновидностей контроля» [3, с. 7]. Существование различных видов контроля вызвано сложностью и многогранностью его функций на разных уровнях хозяйственного управления. Общее, что объединяет все виды контроля, – единство экономического содержания, предмета и метода.

В связи с вышеизложенным следует отметить, что чем больше используется признаков классификации объекта, тем выше уровень его познания, и поэтому контроль можно классифицировать по многим признакам. Однако лучше это делать, используя оптимальное количество наиболее важных, существенных критериев, руководствуясь здравым смыслом, правилом золотой середины и стремясь к тому, чтобы последующая классификация была полезной для познания сущности контроля и улучшения его практики во всех отраслях рыночной экономики. Исходя из вышеизложенного, можно дать следующую классификацию контроля (табл. 1).

Таблица 1.

Классификация контроля

№ п/п	Классификационные признаки	Виды контроля
1	Субъекты контроля	Государственный, общественный, независимый
2	Содержание контроля	Общекономический, финансово-хозяйственный
3	Подчиненность объектов контроля	Внутренний, внешний
4	Вид субъектов контроля	Ведомственный, вневедомственный
5	Время проведения контроля	Предварительный, текущий, последующий
6	Форма проведения контроля	Ревизия, аудит, тематическая проверка, следствие, служебное расследование
7	Источники информации	Документальный, фактический, комбинированный
8	Уровень организации контроля	Плановый, внеплановый

В зависимости от субъектов контроля он подразделяется на государственный, общественный и независимый.

Государственный контроль является неотъемлемой частью государственного устройства, одной из важнейших функций управления страной, обязательным условием нормального функционирования ее финансово-кредитной системы. Он осуществляется государственными органами контроля и управления, а также органами законодательной власти. К ним относятся Счетная палата, Национальный банк, Финансовая инспекция, Главная государственная налоговая инспекция, Министерства экономики и финансов, Таможенная служба, Национальное бюро статистики, Национальная комиссия по финансовому рынку, Национальный центр по борьбе с коррупцией Республики Молдова и др.

Основными задачами государственного контроля являются:

- ✓ оценка обоснованности и контроль за своевременным исполнением доходных и расходных статей государственного бюджета;
- ✓ финансовая экспертиза проектов законов, предусматривающих расходы, покрываемые за счет бюджета;
- ✓ оценка эффективности деятельности министерств и ведомств по использованию бюджетных и внебюджетных средств;
- ✓ пресечение незаконных решений по предоставлению налоговых и таможенных льгот, государственных дотаций и другой помощи отдельным категориям лиц;
- ✓ выявление и предотвращение финансовых злоупотреблений в сфере бюджетных и межбюджетных отношений;
- ✓ проведение профилактической и информационной работы с целью повышения бюджетной дисциплины.

Общественный контроль осуществляется профсоюзными и общественными организациями, трудовыми коллективами, ревизионными комиссиями соответствующих предприятий. Профсоюзные организации имеют широкие полномочия по контролю за ходом выполнения планов и заданий, экономным использованием трудовых, сырьевых и топливно-энергетических ресурсов, соблюдением правил внутреннего распорядка и трудовой дисциплины, техники безопасности, оплаты труда, установления норм выработки, улучшения

условий труда и быта работников и т.д. Трудовые коллектизы участвуют в разработке перспективных и текущих планов экономического и социального развития организации (предприятия), осуществляют меры по их выполнению, заслушивают администрацию по вопросу о ходе выполнения планов и договорных обязательств, о причинах изменения планов, результатах финансово-хозяйственной деятельности и дают соответствующие рекомендации. Общественный контроль является активной формой воспитания работников и приобщения их к управлению деятельностью хозяйствующих субъектов.

Независимый контроль проводят аудиторские общества (фирмы, организации) и аудиторы-индивидуальные предприниматели, имеющие лицензии и сертификаты на осуществление аудиторской деятельности, в соответствии с Законом Республики Молдова «Об аудиторской деятельности» № 61-XVI от 16 марта 2007 г. Этот закон определяет правовые основы организации и осуществления аудиторской деятельности, регулирует осуществление профессиональной деятельности аудиторов.

Исходя из содержания, экономический контроль подразделяется на общеэкономический и финансово-хозяйственный.

Общеэкономический контроль имеет следующие объекты исследования: выполнение программ социально-экономического развития страны и регионов, удовлетворение жизненно важных потребностей людей, динамика ценообразования, конъюнктура рынка, использование ресурсов страны и региона, другие крупномасштабные национальные программы народнохозяйственного значения.

Финансово-хозяйственный контроль исследует финансово-хозяйственную деятельность организаций (предприятий) в сфере производства, обмена и потребления общественно необходимого продукта на микроэкономическом уровне.

В зависимости от подчиненности объектов контроля выделяются следующие два его вида: внутренний (внутрихозяйственный) и внешний.

Внутренний (внутрихозяйственный) контроль ведется руководителями, специалистами, штатными контролерами-ревизорами (аудиторами) организаций и предприятий за деятельностью их филиалов, цехов, участков, бригад, отделов, служб и других подразделений. Его задача – проверка выполнения бизнес-планов, эффективности использования трудовых, материальных и финансовых ресурсов, внедрения новых методов труда и прогрессивных технологий, выпуска продукции высокого качества, имеющей спрос на рынке, и др.

Ведущее место в проведении внутреннего контроля занимают главные и другие бухгалтеры. В соответствии с нормативными документами эти работники вместе с руководителями соответствующих подразделений и служб организации (предприятия) обязаны контролировать оформление, принятие и отпуск товарно-материальных ценностей, расходование заработной платы, соблюдение штатной, финансовой, кассовой и платежной дисциплины, законность списания с баланса недостач, проведение инвентаризаций, дебиторско-кредиторскую задолженность и др. Кроме того, главные бухгалтеры наравне с руководителями несут ответственность за нарушение правил и положений, регламентирующих ведение финансового, управленческого и налогового учета, а также составление отчетности.

Внешний контроль – это контроль, осуществляемый финансовыми, кредитными и другими органами и учреждениями за деятельностью неподчиненных им субъектов хозяйствования.

Следующим признаком, в соответствии с которым производится классификация контроля, является вид его субъектов. Исходя из этого, контроль подразделяется на ведомственный (внутриведомственный) и внеучреждений.

Ведомственный (внутриведомственный) контроль проводится министерствами, департаментами, комитетами и другими органами государственного управления за финансово-хозяйственной деятельностью подведомственных им предприятий, организаций, объединений и учреждений. Обычно такой контроль реализуется путем проведения ревизий и тематических проверок.

Вневедомственный контроль – это контроль, который осуществляют органы общей и специальной компетенции за деятельность непосредственно не подчиненных им организаций (предприятий) независимо от их формы собственности и видов деятельности. Эти органы осуществляют контрольные действия в соответствии с возложенными на них функциями управления в пределах своей компетенции.

В зависимости от времени проведения контроль подразделяется на предварительный, текущий (оперативный) и последующий.

Предварительный контроль осуществляется перед выполнением хозяйственных операций с целью предупреждения нерациональных расходов, бесхозяйственности, незаконных действий и различных потерь.

Текущий (оперативный) контроль осуществляется в процессе совершения хозяйственных операций и выполнения бюджетов. Основной его задачей является скорейшее выявление отклонений с целью принятия необходимых мер по устранению отрицательных факторов в работе и распространению положительного опыта.

Последующий контроль проводится после совершения хозяйственных операций. Его задача – проверка законности, достоверности и правильности совершенных операций, выявление нарушений и недостатков в работе, а также разработка мероприятий по устранению выявленных негативных явлений и недопущению их в будущем.

По форме контроль можно проводить, используя для этих целей ревизии, аудит, тематическую проверку, следствие, служебное расследование.

Ревизия – система контрольных действий, осуществляемых ревизионной группой или ревизором, за финансово-хозяйственной деятельностью подведомственных предприятий, при которой устанавливается законность, достоверность и экономическая целесообразность совершенных хозяйственных операций, а также правильность действий должностных лиц, участвовавших в их проведении.

Аудит представляет собой независимую экспертизу и оценку состояния бухгалтерского учета и достоверности отражения его показателей в финансовой отчетности.

Тематическая проверка есть проверка определенной темы (задачи) финансово-хозяйственной деятельности предприятия, например, проверка состояния учета товарно-материальных ценностей, сохранности денежных средств и ценных бумаг и др.

В ходе следствия устанавливают виновность отдельных лиц в совершении тех или иных нарушений, связанных с присвоением денежных средств, материальных ценностей, бесхозяйственностью и совершением должностных злоупотреблений. Следствие осуществляется судебно-следственными органами и регулируется особым процессуальным законодательством.

Служебное расследование предусматривает проверку соблюдения работниками предприятия должностных обязанностей, а также соблюдение должностных документов, регулирующих производственные отношения. Оно проводится специальной комиссией, создаваемой приказом руководителя предприятия в случаях выявления хищений, недостач, потерь, порчи материальных ценностей и в других случаях.

По источникам информации, используемой контролирующими органами, различают документальный (формальный), фактический и Комбинированный контроль.

Документальный (формальный) контроль заключается в установлении сущности и достоверности хозяйственных операций по данным первичной документации, учетных регистров и финансовой отчетности, в которых они нашли свое отражение.

Фактическим является контроль, при котором количественное и качественное состояние проверяемого объекта устанавливаются путем обследования, осмотра, обмера, пересчета, взвешивания, лабораторного анализа и других способов проверки действительного состояния объектов. Объектами такого контроля являются наличные денежные средства в кассе, основные средства, сырье, готовая продукция, незавершенное производство, нематериальные активы, другие активы и пассивы субъекта хозяйствования.

Комбинированный контроль представляет собой сочетание двух вышеуказанных видов контроля, когда наряду с документальной проверкой первичной документации, бухгалтерских записей на счетах и отчетности одновременно применяются методы фактической проверки.

Контроль также бывает плановым или внеплановым в зависимости от уровня его организации. Первый из них своевременно, еще до начала отчетного периода (обычно, года) включается в планы экономической работы и в строгом соответствии с ними, в заранее намеченные сроки проводится на предприятиях. Второй вид контроля осуществляется по распоряжению руководителя или требованию вышестоящих органов управления при возникновении непредвиденных ситуаций или в случаях особой необходимости.

Для обеспечения высокой эффективности контроля финансово-хозяйственной деятельности субъектов при его организации и проведении в Республике Молдова должны применяться принципы законности, массовости, гласности, непрерывности, действенности, объективности, плановости, гибкости, научности, экономичности, внезапности [11].

Принцип законности заключается в строгом соблюдении при проведении проверок (ревизий) Конституции, законодательных и других нормативно-правовых актов страны. Все органы управления государства, в том числе и контрольные, действуют на основе законности, обеспечивают защиту интересов как государства, так и граждан.

Принцип массовости проявляется в участии граждан и избранных на собраниях работников организаций (предприятий) в выполнении контрольных функций на общественных началах. Широкое привлечение этих лиц к осуществлению контроля способствует повышению их активности в выполнении хозяйствственно-организационных функций государства и воспитанию членов общества.

Принцип гласности вытекает из его сущности, осуществляемого в интересах государства и общества. Результаты контроля доводятся до сведения коллектива, чья деятельность проверялась, и общественности. Гласность результатов контроля и принятых по ним решений мобилизует трудовые коллективы на устранение выявленных недостатков и нарушений.

Принцип непрерывности означает, что систематическое выполнение контрольных функций обусловлено непрерывным характером динамических процессов производства. Использование контроля для улучшения хозяйствования, недопущения недостатков и нарушений должно осуществляться постоянно в деятельности проверяемых субъектов.

Принцип действенности требует активного воздействия процедур и действий контроля на процессы производства путем принятия эффективных управлеченческих решений по устранению выявленных недостатков и предупреждению повторения их в дальнейшей деятельности организаций (предприятий).

Принцип объективности предполагает правильное выполнение контрольных функций и правдивое освещение результатов контроля процесса производства на основе сопоставления содержания проверенных финансовых и хозяйственных операций с законами, инструкциями другими нормативными правовыми актами, регулирующими проверяемую деятельность и действия должностных лиц при ее осуществлении.

Принцип плановости – это выполнение контрольных функций в соответствии с заранее разработанными и утвержденными планами проведения контроля. Субъекты контроля проводят свою работу на основе годовых, квартальных и месячных планов проведения контрольных мероприятий.

Принцип гибкости предполагает возможность изменений планов проверок (ревизий) в осуществлении контрольных действий и процедур с целью более эффективной реализации функций контроля.

Принцип научности предусматривает использование достижений науки и передовой практики в организации и проведении контроля, что особенно важно в современных условиях рыночной конкуренции. С целью выявления резервов повышения эффективности производства, качества выпускаемой продукции, роста производительности труда контролирующие лица должны обладать необходимыми специальными знаниями и уметь определить главную задачу,

чтобы сосредоточить на ней внимание и разработать научно обоснованные предложения и рекомендации по поиску и использованию имеющихся резервов.

Принцип экономичности требует организацию и проведение контроля осуществлять с наименьшими затратами и минимальной численностью специалистов, владеющих его способами и приемами.

Принцип внезапности – осуществление контрольных мероприятий без предупреждения об их проведении проверяемых субъектов хозяйствования.

Строгое соблюдение вышерассмотренных принципов контроля на практике способствует повышению его эффективности и обеспечению сохранности долгосрочных и обратных активов, собственного капитала, своевременному выполнению долгосрочных и текущих обязательств, оптимизации доходов, расходов, затрат и правильному учету этих объектов рыночной экономики в соответствии с Международными стандартами финансовой отчетности и Национальными стандартами бухгалтерского учета.

Выводы:

Как специфическая и объективно необходимая функция государства контроль распределяется между различными частями системы общества в соответствии с их местом в этой системе и с учетом особенностей сфер общественной жизни, в которых она осуществляется. На современном этапе стратегическая линия развития общества состоит в развитии и совершенствовании демократии, в более полном осуществлении самоуправления народа на основе активного и единственного участия граждан в решении вопросов государственной и общественной жизни. Отсюда следуют функции управления экономикой в обществе, которые включают в себя контроль за деятельностью организаций (предприятий), за осуществляемыми ими процессами. Контроль способствует повышению эффективности финансово-хозяйственной деятельности всех звеньев народного хозяйства, выполнению утвержденных для них планов и заданий экономического и социального развития. Он позволяет определить научную обоснованность планов, их прогрессивность, напряженность выполнения, обеспечение ресурсами. Эффективное хозяйствование невозможно без применения системы мер по проверке исполнения правительственныеых решений в области рыночной экономики.

Развитие контроля в экономических системах подчинено производительным силам и производственным отношениям. Плановое регулирование временно возникающих противоречий между производительными силами и производственными отношениями осуществляется государством с использованием контрольных функций. При помощи контроля эти противоречия выявляются и принимаются управленческие воздействия по их устранению.

Выполняя функцию регулирования, контроль в государстве отражает функционирование принятых законов, способствует развитию производства, совершенствованию хозяйственного механизма, рациональному использованию трудовых, материальных и природных ресурсов.

В современных условиях проведения рыночных преобразований предусматривается совершенствование системы управления национальной экономики и ее структурных подразделений различных уровней с целью получения максимальной прибыли. А это связано с совершенствованием контрольных функций. В частности, требуется осуществлять строгий контроль за мерой труда и потребления, усилить заинтересованность коллективов и каждого работника в достижении лучших результатов, умело сочетать материальные и моральные стимулы трудовой деятельности.

Повышение эффективности производства, совершенствование распределения, обмена и потребления предусматриваются путем полного контроля использования товарно-денежных отношений в соответствии с присущим им при рыночных условиях новым содержанием. Необходимо усиливать режим экономии, контроль за количеством и качеством работы, применять весь арсенал экономических рычагов и стимулов с целью повышения эффективности управленческих решений.

Важное значение имеют задачи, стоящие перед контролем. Они зависят от среды, в которой он функционирует и для обслуживания которой создан. Под средой подразумевается все то, что окружает объект контроля или его элементы и воздействует на них. Основными задачами контроля являются:

- ~ выявление и предупреждение нарушений в хозяйственно-финансовой деятельности;
- ~ определение законности, целесообразности и эффективности совершенных финансовых и хозяйственных операций;
- ~ контроль законности и своевременности движения денежных средств и товарно-материальных ценностей;
- ~ контроль правильности ведения бухгалтерского учета и отчетности;
- ~ выявление резервов роста объемных и качественных показателей финансово-хозяйственной деятельности;
- ~ проведение профилактической работы с целью предупреждения негативных явлений в бизнесе;
- ~ проверка соблюдения субъектом хозяйствования законодательства в сфере экономических отношений;
- ~ проверка обеспечения сохранности активов, капитала и обязательств;
- ~ установление причин и условий, способствовавших хозяйственным нарушениям, хищениям и бесхозяйственности, а также виновных в этом должностных и материально ответственных лиц;
- ~ принятие мер по возмещению материального ущерба и поиску неиспользованных резервов повышения экономической эффективности;
- ~ своевременное обнаружение и предотвращение правонарушений, наносящих ущерб экономическим интересам Республики Молдова.

Строгое и точное выполнение этих задач весьма актуально на всех этапах развития национальной экономики и особенно в контексте недавних нарушений и злоупотреблений в банковской сфере, вызвавших новый острый социально-политический и экономический кризис в стране.

Представленная выше классификация видов контроля является достаточно подробной, полной, носит межотраслевой характер и имеет научное и практическое значение. Она позволяет глубоко и всесторонне раскрыть сущность контроля и дает о нем системное, целостное представление. Кроме того, эта классификация способствует дальнейшему развитию и совершенствованию теоретических основ, методики и организации контроля, а также составляет важное условие рационального использования его результатов в системе управления деятельностью хозяйствующих субъектов рыночной экономики Республики Молдова.

Библиографические сноски:

1. Закон Республики Молдова «О государственном внутреннем финансовом контроле» № 229 от 23 сентября 2010 г. // Официальный монитор Республики Молдова, 2010, № 231-234.
2. Постановление Правительства Республики Молдова «Об организации деятельности по финансовому инспектированию» № 1026 от 2 ноября 2010 г. // Официальный монитор Республики Молдова, 2010, № 221-222.
3. Белобжецкий И.А. Ревизия и контроль в промышленности. – М.: Финансы и статистика, 1987.
4. Грачева Е.Ю., Хорина Л.Я. Государственный финансовый контроль. – М.: Проспект, 2009.
5. Крамаровский Л.М. Ревизия и контроль. – М.: Финансы и статистика, 1988.
6. Лапицкая Л. Контроль и аудит. – Кишинев: Cartier, 2006.
7. Овсийчук В.Я. Контроль и ревизия: учебное пособие. – М.: Кнорус, 2005.

8. Соколов Б.Н. Внутренний аудит и контроль: организация, методика, практика. – М.: Бухгалтерский учет, 2010.
9. Хмельницкий В.А. Ревизия и аудит: учебный комплекс. – Минск: Книжный дом, 2005.
10. Шидловская М.С. Финансовый контроль и аудит: учебное пособие. – Минск: Вышэйшая школа, 2001.
11. Щербатюк В.В., Евдокимович В.И. Основы финансово-хозяйственного контроля: Учебное пособие. – Кишинев: Европейский университет Молдовы, 2015.

Recomandat spre publicare: 14.10.2015.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ОПЛАТЫ ТРУДА В СТРАНЕ И ЗА РУБЕЖОМ В ЦЕЛЯХ ДОСТИЖЕНИЯ ДОСТОЙНОГО УРОВНЯ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ

ГУСЛИКОВА Наталья,
научный сотрудник Национального института
экономических исследований (НИЭИ),
Республика Молдова
e-mail: guslini@rambler.ru

Sumar: Actualitatea articolului se confirmă prin necesitatea găsirii modalităților de ieșire din situația creată, de existența unui nivel foarte scăzut al salariilor în economia națională, care a dat naștere la sărăcia covârșitoare a majorității populației. Scopul acestui articol este de a analiza situația din Republica Moldova în domeniul remunerării salariale în ultimul deceniu, anii 2005-2014, având în vedere experiența internațională și internă în stabilirea și ajustarea nivelului salariului minim, luând în considerare rolul său important. În articol au fost utilizate **metodele** de logică și analiză statistică. Rezultatele activității sunt evidențiate prin propunerea măsurilor în vederea stabilirii unui salarid decent. **Cuvinte cheie:** salarid minim, salarid decent, activități economice, plata salariilor "în plin".

Summary: The novelty of the article is confirmed by the need to find ways out of the situation caused by the existence of a very low level of wages in the national economy that gave rise to the poverty of the overwhelming majority of the population. The purpose of the article is to analyze the situation in the Republic of Moldova in the field of wage remuneration, in the last decade 2005-2014, regarding to the international and the internal experience in establishing and adjusting the level of the minimum wage, expressing the important role that it has in the economy. For this methods were used logic and statistical analysis. The results of this article are highlighted by proposing measures to establish a decent wage.

Keywords: minimum wage, decent wages, economic activities, the informal salary.

Резюме: Актуальность статьи подтверждается необходимостью поиска путей выхода из ситуации, обусловленной существованием чрезвычайно низкого уровня оплаты труда в национальной экономике, что породило бедность подавляющей части населения страны.

Цель статьи заключается в проведении анализа ситуации, сложившейся в Республике Молдова в сфере оплаты труда за последнее десятилетие 2005-2014 г.г., в рассмотрении международного и отечественного опыта установления и регулирования уровня минимальной заработной платы, в рассмотрении её важной роли. Для этого были использованы **методы** логического и статистического анализа.

Результаты работы состоят в предложениях мер на пути к установлению достойного уровня заработной платы.

Ключевые слова: минимальная заработная плата, достойная заработная плата, виды экономической деятельности, выплаты зарплат «в конвертах».

JEL Classification: M120, M510, M520.

Введение:

Международная Организация Труда выдвинула концепцию достойного труда, цель которой является „помощь в поиске и проведении труда в условиях свободы, справедливости, гарантий защиты и безопасности” [1]. Обеспечение достойной работы предполагает получение работником достойной заработной платы, которая должна обеспечить работника экономической независимостью, возможностью содержать семью, возможностью приобретения жилья, инвестирования в собственное развитие, отдыхом. *Одной из первоочередных проблем в Республике Молдова является чрезвычайно низкий уровень оплаты труда.*

В трудовых законодательных актах ООН, Европейской социальной хартии, Хартии ЕС основных социальных прав работников содержатся главные положения относительно права работника на справедливое и удовлетворительное вознаграждение, обеспечивающее достойное человека существование для него самого и его семьи, и запрета дискриминации при установлении и изменении размеров заработной платы. Эти положения лежат в основе организации оплаты труда европейских работников.

Во многих европейских странах устанавливается общенациональный минимум заработной платы, размер которого определяется с учетом прожиточного минимума или индекса потребительских цен и др. Основой установления зарплатного минимума для ряда стран Европы является, ратифицированная ими Конвенция МОТ № 131 «Об установлении минимальной заработной платы с особым учетом развивающихся стран». В соответствии с Конвенцией МОТ № 131, при определении уровня минимальной заработной платы необходимо учитывать не только потребности работников и их семей, но и принимать во внимание экономические аспекты, включая требования экономического развития, уровень производительности труда и стремление к достижению и поддержанию высокой занятости в стране [2].

Каждая европейская страна должна разработать специальную процедуру, позволяющую устанавливать и при необходимости пересматривать минимальную заработную плату. Рекомендация МОТ № 135 предлагает проводить пересмотры ставок минимальной заработной платы с учетом стоимости жизни и других экономических условий.

В современной зарубежной практике зарплатный минимум устанавливается либо на основе определения «потребительской корзины», либо уровень минимальной зарплаты соотносится с уровнем фактически сложившейся заработной платы в стране. В европейских странах процедуры установления минимальной заработной платы имеют специфические национальные особенности. В одних странах минимальная зарплата устанавливается законодательными органами. В других странах, таких, как Нидерланды, законом предусматривается не национальная минимальная зарплата, а минимальная плата по отраслям экономики или профессиям.

Общая часть:

В настоящее время общегосударственный минимум заработной платы существует во многих странах: Великобритании, Франции, Испании, Бельгии, Португалии и др. В 2014 году к перечню стран с фиксированной минимальной заработной платой присоединились Германия, Сербия и Албания. Однако есть страны, где подобного понятия не существует. Среди этих стран Италия, Норвегия, Швеция, Австрия, Кипр, Финляндия, Исландия и Дания.

Практика установления минимальной заработной платы разнообразна: законодательное регулирование, регулирование на основе трехсторонних коллективных соглашений, регулирование исполнительными органами государственной власти. При этом минимальная заработная плата может устанавливаться как на общегосударственном, так и региональных и отраслевых уровнях.

Согласно данным Евростата, который проводит ежегодный сравнительный анализ минимальной оплаты труда, установленной в различных странах Европы, за 2014 год самая высокая минимальная оплата труда по Европе установлена в Люксембурге - 1 922,96 евро. [3]. В начале 2015 года минимальная зарплата в Бельгии составила 1 501,82 евро. Эта цифра не меняется уже два года. Таким образом, уровень Бельгии достигли Нидерланды с показателем минимальной оплаты труда в 1 501,80 евро.

С 1 января 2015 года минимальная оплата труда установлена в Германии. Ее размер составляет 1 473 евро. С 2007 года в Ирландии введена минимальная заработная плата в 1 461,85 евро. С тех пор ее размер не менялся. Минимальная зарплата во Франции на сегодняшний день пятая по величине в Европе и достигает 1 457,52 евро. С 2010 года ее размер увеличился на 8%. В Великобритании пять миллионов человек получают минимальную зарплату в размере 1 378,87 евро в месяц. В конце 2014 года ее размер составлял 1 301 евро.

По показателю минимальной оплаты труда в 790,73 евро Словения занимает первое место среди бывших советских республик и европейских стран, подверженных кризису (Испания, Португалия, Греция). Разница между минимальной зарплатой в Словении и Великобритании составляет 588 евро. В Испании в 2015-ом этот показатель достиг 756,70 евро в месяц. Минимальная оплата труда в Греции уменьшается с началом долгового кризиса в стране и если в 2010 году ее размер составлял 862 евро, то в 2015-м лишь 683 евро. В Португалии минимальная зарплата в два раза ниже, чем в Соединенном Королевстве – 589 евро против 1 378 евро.

В Польше совсем недавно минимальная оплата труда пересекла отметку в 400 евро и с 1 января 2015 года составляет 409,53 евро. В Черногории, где не так давно была введена минимальная зарплата, с 2014 года её размер установлен в 288 евро. Сербия пошла на ту же меру в этом году и размер ее установлен в 235 евро.

Румыния наряду с Болгарией – страны ЕС с самой низкой минимальной заработной платой. Так в Румынии ее размер составляет 217,50 евро, в Болгарии – 184,07 евро.

Многие европейские страны определяют минимальную заработную плату в виде часовой тарифной ставки.

Учитывая, что минимальные нормы заработной платы в большинстве стран устанавливаются на основе документов, принятых МОТ, Республика Молдова ратифицировала в 2010 году Конвенцию № 131[4] и Рекомендацию № 135(5). Основные тезисы этих документов нашли свое отражение в Законе РМ №. 1432 от 28.12.2000 О порядке установления и пересмотра минимальной заработной платы [6].

Минимальная заработная плата определена в указанном законе, как установленный государством размер заработной платы в леях за простой, неквалифицированный труд, ниже которого работодатель не вправе производить оплату за выполненную работником месячную или часовую норму труда. Соблюдение размера минимальной заработной платы является обязательным для всех хозяйствующих субъектов независимо от вида собственности и организационно-правовой формы. Этот размер не может быть уменьшен ни коллективным договором, ни индивидуальным трудовым договором.

В Молдове существует законодательный критерий минимальной заработной платы. Размер минимальной заработной платы определяется, исходя из конкретных экономических условий, уровня средней заработной платы по национальной экономике, а также прогнозируемого уровня инфляции. Необходимость изменения размера минимальной заработной платы рассматривается Правительством вместе с патронатами и профсоюзами не реже одного раза в год.

В ч.4 ст. 3 Закона № 1432-XIV от 28 декабря 2000 года, указано, что «Пересмотр размера минимальной заработной платы осуществляется Правительством после предварительных консультаций с патронатами и профсоюзами с учетом изменения индекса потребительских цен и динамики изменения средней заработной платы по национальной экономике за

соответствующий период, объема внутреннего валового продукта, производительности труда, а также прожиточного минимума в его стоимостном выражении».

В Молдове имеется нескольких уровней минимальной заработной платы.

Минимальная заработка общего применения. Этот уровень имеет ограниченный спектр применения. В Республике Молдова, начиная с 1 октября 2014 г., минимальная заработка по стране установлена, согласно Постановлению Правительства № 550 от 09.07.2014, в размере 1000 леев в месяц (53,76 евро при курсе 1 евро - 18,613 лей и 47,35 евро – при курсе 1 евро - 21,119 лея) при среднемесячной продолжительности рабочего времени 169 часов, что составляет 5,92 лея в час (0,28 евро цента в час).

Минимальная гарантированная зарплата в реальном секторе, которая, в соответствии со ст. 2 Закона № 847-XV от 14 февраля 2002 представляет собой минимальное гарантированных государством обязательное вознаграждение за труд работников в реальном секторе. Размер определяется Правительством после консультаций с социальными партнерами и ежегодно пересматривается на основе величины сводного годового роста индекса потребительских цен и темпа роста производительности труда на национальном уровне. С 1 мая 2014 года минимальный размер оплаты труда гарантировается в реальном секторе 1650 леев в месяц (88,57евро при курсе 1 евро- 18,613лея и 78,13 евро – при курсе 1 евро-21,119 лея). [7]

Поддержание низкого размера минимальной оплаты труда оказывает крайне негативное воздействие на повышение уровня оплаты труда в Республике Молдова.

Проанализируем ситуацию, сложившуюся в сфере оплаты труда в Республике Молдова за десять лет (2005-2014).

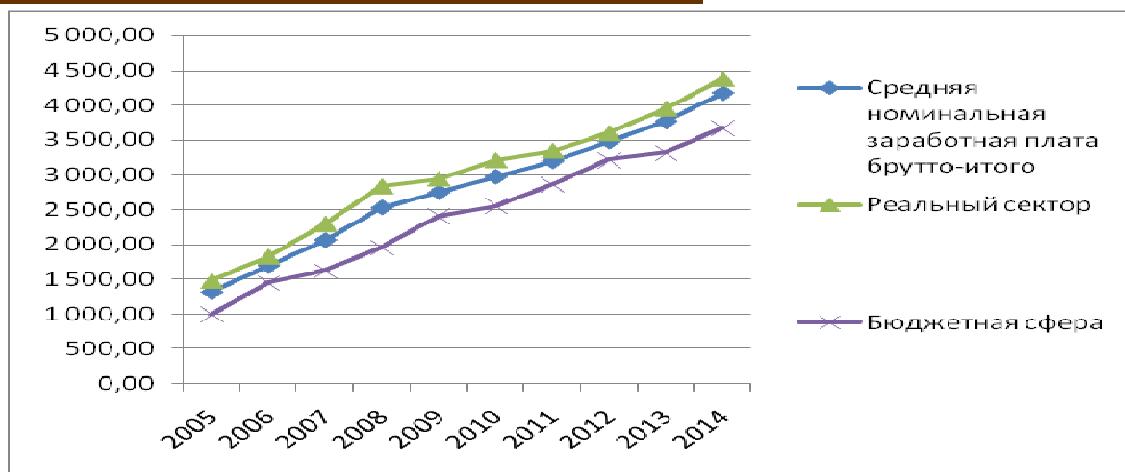
Таблица 1.

Динамика средней заработной платы, 2004-2014, леев

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014/ 2005
Средняя номинальная заработная плата брутто-итого	1 318,7	1 697,1	2 065,0	2 529,7	2 747,6	2 971,7	3 193,9	3 477,7	3 765,1	4 172,0	в 3,16 раза
Реальный сектор	1 485,0	1 830,0	2 296,1	2 837,6	2 944,4	3 210,9	3 345,5	3 600,0	3 948,6	4 378,6	в 2,95раза
Бюджетная сфера	992,4	1 450,1	1 624,5	1 954,3	2 406,5	2 552,5	2 860,2	3 210,2	3 317,2	3 673,9	в 3,7раза

Примечание: Разработано автором на основании данных НБС

В таблице 1 и на рисунке1 показано, как менялась заработная плата на 1 человека в Республике Молдова по годам. Она увеличилась и в реальном секторе (в 3,2 раза), а в бюджетной сфере (в 3,7 раза).

Рисунок 1. Динамика средней заработной платы, лей

Источник: разработано автором на основании данных НБС

Проанализируем более подробно заработную плату на 1 работающего (по видам экономической деятельности). Самая высокая зарплата в 2005-м году была в сфере финансовой деятельности, затем - в сфере электро- и теплоэнергетики, газа и воды, в сфере транспорта и связи, соответственно: 3450,7 лея, 2323,6 и 2142,9. В 2014 – м году картина самой высокой заработной платы наблюдается следующая: в сфере финансовой деятельности, в сфере электро- и теплоэнергетики, газа и воды, а на третьем месте –заработка плата работников сферы публичного управления, соответственно : 7845,8 ; 7 243,50 и 5260,4 лея. Самая низкая заработная плата была получена в 2005 году работниками сферы сельского хозяйства и охотоведения, образования , здравоохранения , соответственно: 744; 881,8; 1016,7 лея. В 2014 году в сфере рыболовства, гостиниц и ресторанов, образования были самые низкие уровни заработной платы, соответственно: 2203,4; 2775,4; 3357,4 лея.

Рассмотрим в некоторых странах ЕС и Республике Молдова *коэффициенты оплаты труда работников различных профессий*, в частности, соотношения уровней оплаты труда, занятых в разных отраслях хозяйства.

Наименьшая отраслевая дифференциация заработной платы среди стран ЕС в Швеции, Великобритании, Франции и Италии. Для этих стран характерна сравнительно высокая оплата медицинских работников – 91,3-104,8% по отношению к занятым в промышленности, а также занятых в образовании от 86,9% – в Швеции, до 119,6% к промышленности – в Великобритании. В Республике Молдова отраслевая дифференции оплаты труда представлена в таблице 2.

Из данных приведенных в таблице 2 можно сделать вывод, что в Молдове наблюдается тенденция к некоторому выравниванию оплаты труда по отношению к оплате труда в промышленности: в строительстве процент увеличивается и составил в 2014 году 97,5 %, в транспорте и связи снизился до 91,2 %, упав со 110,1 %. Падение в финансах также произошло, но гораздо в меньших величинах и здесь оплата труда превышает оплату труда в промышленности на 75,5 % .

Для Молдовы характерна сравнительно высокая оплата медицинских работников – 90,5 % по отношению к занятым в промышленности, но низкая оплата занятых в образовании 75,1% в 2014 году. При этом снижение произошло за последние 2 года (2013-2014 г.г.), на что необходимо первостепенно обратить внимание.

Таблица 2.

Отраслевая дифференциация оплаты труда в Республике Молдова
(в % к промышленности)

Среднемесячная зарплата на 1 работающего по типам экономической деятельности, лей				
	2011	2012	2013	2014
Промышленность	3 393,50	3 643,70	3 965,90	4 469,4
Строительство	2 889,20	3 470,50	3 822,40	4 357,3
Транспорт и связь	3 698,10	4 011,30	3 646,00	4 076,4
Финансы	6 047,10	6 345,80	7 016,30	7 845,8
Образование	2 755,60	2 997,40	3 040,00	3 357,4
Здравоохранение и социальная защита	3 032,90	3 335,10	3 610,00	4 046,5

Оплата труда по типам экономической деятельности (в % к промышленности)				
	2011	2012	2013	2014
Строительство	85,1	95,2	96,4	97,5
Транспорт и связь	109	110,1	91,9	91,2
Финансы	178,2	174,1	176,9	175,5
Образование	81,2	82,3	76,6	75,1
Здравоохранение и социальная защита	89,4	91,5	91,0	90,5

Источник: разработано автором на основании данных НБС

В каких же сферах заработная платаросла больше в анализируемое десятилетие с 2005-2014 г.г.? В сфере здравоохранения и социальной защиты и в образовании она выросла почти в 4 раза, в сельском хозяйстве и охоте – 3,6 раза. То есть рост был в тех сферах деятельности, в которых наблюдались самые низкие зарплаты в 2005 году. Эта тенденция была, на наш взгляд, правильной, однако, нужно стремиться к достижению уровня заработной платы, который позволит превратить труд в достойный труд и обеспечит достойный уровень жизни населения Республики Молдова.

Средняя зарплата в национальной экономике в 2014 году составила 4172,0 тыс.лей и увеличилась по сравнению с 2013 годом по номинальной стоимости на 10,8%, а в реальном выражении (скорректированная на индекс потребительских цен) – на 5,4%. Каждый десятый работник при соцопросе сказал, что получает либо часть (1,8% от общего числа работников) или даже полностью (8,4% от общего числа работников) заработную плату "в конверте". Феномен заработной платы "в конверте" преобладает в сельском хозяйстве (48,3%), в торговле (15,2%) и в строительстве (13,5%).

Международная организация труда (МОТ) поддерживает социальных партнеров и Правительство РМ по консенсусному принятию пакета мер, призванных существенно сократить феномен заработной платы "в конверте" и сделать его незначимым для рынка труда, таким образом способствовать продвижению и внедрению основных положений программы достойного труда. В этой связи очень важно присутствие социальных обязанностей, основанных на социальном диалоге, коллективных переговорах и принятии законодательной базы, благоприятствующей внедрению данных принципов.

С 2011 года в Молдове внедряется План мер по минимизации практики выплаты зарплат "в конвертах" и "нелегального труда", разработанный по инициативе профсоюзов. Этот план предусматривает ряд мер, касающихся внесения изменений в законодательство, принятию мер по информированию, осуществлению комплексных проверок, целью которых было сократить неформальную занятость. Таким образом, если ранее устанавливалось нарушение только по выявленному случаю, то согласно Плану были предусмотрены нарушения для каждого человека без трудового договора, а работодатель обязан заключать индивидуальные трудовые договоры и предоставлять копию штатного расписания в Территориальную инспекцию труда.

В то же время, экономические эксперты указывают на необходимость разработки и внедрения специальной программы, предназначеннной для информирования населения по вопросам о нарушении трудовых прав, социальных гарантий и возможностей социально-экономической защиты работников, с привлечением социальных партнеров и гражданского общества.

На сегодняшний день, пока все меры, принимаемые для искоренения практики выдачи заработной платы «в конвертах» и выводу части экономики из тени, не дали ощутимого результата. И в этом немаловажную роль играет установленный в экономике страны позорно низкий уровень минимальной заработной платы. Его подъём позволил бы, на наш взгляд, вывести из тени значительную часть заработной платы и тем самым увеличить так необходимые отчисления от неё.

Рыночные условия приводят к необходимости индексации заработной платы, которая в различных странах решается в основном в коллективных договорах. Зарубежная практика демонстрирует примеры сочетания централизованного и коллективно-договорного методов индексации заработной платы.

В трудовом законодательстве европейских стран устанавливается ответственность работодателей за задержку выплаты заработной платы. А также установлена международно-правовая норма относительно удержаний из заработной платы ущерба, причиненного имуществу работодателя. Согласно Рекомендации МОТ № 85, сумма таких удержаний не должна превышать стоимости причиненного ущерба. А в некоторых европейских странах установлено, что минимальная заработка вообще не подлежит взысканию.

Ограничений же в установлении окладов руководителям фирм и предприятий в странах с рыночной экономикой нет. Но существует требование обоснованности заработной платы для руководителей. За этим следят две организации: налоговое управление и собрание акционеров данной компании. Необоснованную заработную плату руководителей налоговое управление рассматривает как дивиденды, а к ним применяются иные правила налогообложения, несоблюдение которых карается со всей строгостью закона. Что же касается владельцев акций данной компании (предприятия), за ними закреплено право обращения в суд, если они считают завышенной заработную плату руководителей.

Регулируемая и организованная рыночная экономика не допускает произвола в установлении вознаграждения руководящему звену корпораций, фирм, предприятий. Профсоюзы, собрания акционеров, налоговая служба, в определенных рамках, и судебная система являются теми инстанциями, которые могут воздействовать на установление и регулирование вознаграждения управленческим кадрам. Все эти субъекты действуют в системе, обеспечивающей равные условия в конкурентной борьбе, социальную стабильность, эффективность развития. Вместе с тем система обеспечивает определенные гарантии управленческим кадрам в их социальном статусе, материальной обеспеченности, формируя устойчивый контингент профессионалов-руководителей.

В условиях Республики Молдова целесообразно также шире применять систему политики оплаты труда, которая принимается всё большим числом государств ЕС и которая направлена на увеличение гибкости системы и ее реформирование. Эта система имеет следующие цели: платить путем гибкого определения факторов оценки оплаты труда, а не за счет автоматического ежегодного прироста в зарплате; платить лучше, если работа выполнена лучше; платить в соответствии с выполненной работой, а не в соответствии с уровнем должности и т.д.

Выходы:

Анализ ситуации в оплате труда показал, что в Молдове до сих пор сохраняется чрезвычайно низкий уровень оплаты труда практически во всех сферах экономики, который несопоставим даже с самым низким уровнем оплаты труда в таких странах ЕС, как Румыния и Болгария. При этом существующие цены на товары и услуги в Молдове практически достигли

мирового уровня и оплата труда работникам должна гарантировать возможность их рационального потребления.

Предложения. Необходимо установить размер минимальной заработной платы, который позволил бы получать работникам бюджетного и реального секторов экономики достойную заработную плату. Размер минимальной заработной платы целесообразно определить не ниже прожиточного минимума, рассчитанного на основе минимальной потребительской корзины с учётом национальных особенностей и практики европейских стран.

Библиографические сноски:

1. Достойный труд: доклад Генерального директора МБТ. 87-я сессия МКТ, 1999 г. / Женева, 1999.
2. Киселев И.Я. Сравнительное трудовое право: учеб. – М.: ТК Велби, Изд-во проспект, 2005. С. 191.
3. Минимальные зарплаты в Европе// <http://www.euromag.ru/catalogs/stat/41680.html>
4. C131 – Minimum Wage Fixing Convention, 1970 (No.131). [Accesat 19.06.2013]. Disponibil: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=normlexpub:12100:0::no:12100:p12100_instrument_id:312276:no
5. R135 – Minimum Wage Fixing Recommendation, 1970 (No. 135). [Accesat 19.06.2013]. Disponibil: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=normlexpub:12100:0::no:12100:p12100_instrument_id:312473:no
6. ЗАКОН Nr. 1432 от 28.12.2000 О порядке установления и пересмотра минимальной заработной платы // <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=312773&lang=2>
7. Hotărâre Guvernului Republicii Moldova nr.299 din 23 aprilie 2014 cu privire la modificarea punctului 1 din Hotărârea Guvernului nr. 165 din 9 martie 2010 („Cu privire la cantumul minim garantat al salariului în sectorul real”, cu modificările și completările ulterioare, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 35, art. 219). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.99-102, art.317.
8. Codul Muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28 martie 2003. În: Monitorul Oficial Republicii Moldova, 2003, nr.159-162, art.648.
9. Жулина Е., Иванова Н. Европейские системы оплаты труда // http://thelib.ru/books/zhulina_elena/evropeyskie_sistemy_oplaty_truda-read.html.

Recomandat spre publicare: 19.11.2015.

PERFORMANȚĂ PRIN CERCETARE ÎN ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ADMINISTRATIVE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN SPAȚIUL EUROPEAN

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДОСТУПА ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ К КАЧЕСТВЕННОМУ ОБРАЗОВАНИЮ

Борис СОСНА, доктор права,
ведущий научный сотрудник ИЮПИ АНМ
Дойна ГРЕКУ, докторант
Государственного университета Молдовы,
магистр права
grecu_doina@yahoo.com

Аннотация: В представленном материале рассматриваются актуальные вопросы правового регулирования обеспечения доступа детей с ограниченными возможностями к качественному образованию.

Проанализировав действующее законодательство, авторы выявили противоречия и коллизии норм, касающихся правового регулирования обеспечения доступа детей с ограниченными возможностями к качественному образованию.

Самым важным является то, что предлагаются изменения и дополнения норм, охватывающих правовое регулирование обеспечения доступа детей с ограниченными возможностями к качественному образованию.

Ключевые слова: образование, инвалид, лицо с ограниченными возможностями, дискриминация, пособие, ребенок, малообеспеченная семья, специальное учреждение, вспомогательная школа.

Rezumat: De punerea discută probleme de actualitate de reglementare juridică a accesului copiilor cu dezabilități la educație de calitate. În urma analizei legislației în vigoare, autorii dezvăluie contradicțiile și conflictul de legi referitoare la reglementarea juridică a accesului copiilor cu handicap la educație de calitate. Cel mai important este faptul că amendamentele propuse la normele referitoare la reglementarea juridică a accesului copiilor cu dezabilități la educație de calitate.

Cuvinte cheie: educație, persoane cu handicap, o persoană cu handicap, discriminare, beneficii, copil, familie cu venituri mici, o instituție, o școală auxiliară

Summary: The submission discusses topical issues of legal regulation of the access of disabled children to quality education. After analyzing the current legislation, the authors reveal the contradictions and conflict of laws relating to the legal regulation of access of disabled children to quality education. The most important is that the proposed amendments to the rules covering the legal regulation of the access of disabled children to quality education.

Key words: education, disabled, a person with disabilities, discrimination, benefits, child, low-income family, an institution, a special school.

Введение:

В Республике Молдова одной из главных проблем лиц с ограниченными возможностями является негативное восприятие лиц с ограниченными возможностями окружающими.

В Республике Молдова лица с ограниченными возможностями чувствуют себя изгоями. Особенно неуютно чувствуют себя дети с ограниченными возможностями. Их негативно воспринимают в детсадах и школах здоровые дети. Многие родители здоровых детей выступают против того, чтобы их дети учились вместе с детьми с ограниченными возможностями.

Право лиц с ограниченными возможностями на образование имеет важное значение, т.к. создает условия для их эффективного участия в жизни общества. Образование позволяет лицам с ограниченными возможностями зарабатывать себе на жизнь своим трудом.

Актуальность исследуемых вопросов заключается в том, что в настоящее время Республика Молдова (РМ) находится на пути Европейской интеграции. При этом одной из

основных задач является необходимость решения вопросов построения правового и социального государства.

Основная часть:

Статья 35 Конституции РМ гласит: «Право на образование обеспечивается обязательным общим образованием, лицейским и профессиональным образованием, высшим образованием, а также другими формами обучения и повышения квалификации.

Государство обеспечивает в соответствии с законом право лица на выбор языка воспитания и обучения.

Изучение государственного языка обеспечивается в учебных заведениях всех уровней.

Государственное образование является бесплатным.

Учебные заведения, в том числе негосударственные, создаются и осуществляют свою деятельность в соответствии с законом.

Высшие учебные заведения имеют право на автономию.

Государственное лицейское, профессиональное и высшее образование в равной степени доступно всем в зависимости от способностей.

Государство обеспечивает в соответствии с законом свободу религиозного образования. Государственное образование носит светский характер.

Преимущественное право выбирать сферу обучения детей принадлежит родителям» [1].

Право на образование гарантировано ст. 2 Протокола № 1 от 20 марта 1952 года к Конвенции о защите прав человека и основных свобод от 4 ноября 1950 года.

Статья 2 Протокола № 1 к Конвенции о защите прав человека и основных свобод гласит: «Никому не может быть отказано в праве на образование. Государство при осуществлении функций, которые оно принимает на себя в области образования и обучения, уважает право родителей обеспечивать такое образование и обучение, которые соответствуют их религиозным и философским убеждениям» [2].

Основным нормативным актом, регулирующим образование в Республике Молдова, является Кодекс об образовании № 152 от 17.07.2014 года [3].

В постановлении Правительства РМ № 1006 от 10 декабря 2014 года «Об утверждении Национальной стратегии развития молодежного сектора 2020 и Плана действий по её реализации» указано, что общая численность населения Республики Молдова на 1 января 2014 года составила 3 557 634 человека или около 3,6 млн. человек [4].

При этом в Республике Молдова проживают свыше 170 000 инвалидов, из которых 30 000 дети.

В докладе «Права человека в Молдове» отмечается, что лица с ограниченными возможностями подвергаются дискриминации, стигматизации и фактически изолированы от общества, и в настоящее время находятся в полной зависимости от социальных пособий.

Согласно ст. 8 закона РМ «О государственных социальных пособиях некоторым категориям граждан» № 499-XIV от 14 июля 1999 года размер пособия лицам с ограниченными возможностями составляет определенный процент от размера индексированной минимальной пенсии для лиц с тяжелыми, выраженным и средними ограниченными возможностями, устанавливаемого ежегодно Правительством, в том числе:

- a) лицам с тяжелыми, выраженным и средними ограниченными возможностями – 30 %;
- b) лицам с тяжелыми, выраженным и средними ограниченными возможностями с детства – 80 %;
- c) детям с тяжелыми, выраженным и средними ограниченными возможностями в возрасте до 18 лет – 80 % [5].

Еще меньше размер пособия по случаю потери кормильца.

Статья 9 закона РМ «О государственных социальных пособиях некоторым категориям граждан» гласит: «Пособие детям по случаю потери кормильца назначается, если умершее лицо

не соответствовало условиям для получения права на пенсию государственного социального страхования.

Пособие детям по случаю потери кормильца назначается лицам в возрасте до 18 лет (учащимся и студентам учебных заведений среднего, среднего специального и высшего образования, кроме заочной формы обучения, - до окончания соответствующего учебного заведения, но не дольше чем до исполнения 23 лет), если они не находятся на полном государственном обеспечении».

Согласно ст. 10 этого закона размер пособия детям по случаю потери кормильца составляет 30 процентов размера индексированной минимальной пенсии по возрасту, устанавливаемого ежегодно Правительством, на каждого ребенка.

В случае потери обоих родителей размер пособия удваивается.

По нашему мнению, порядок получения образования должен устанавливаться не Правительством, а Парламентом. Общие условия реализации права лиц с ограниченными возможностями на образование установлены частями (2)-(7) ст. 29 закона РМ «О социальной интеграции лиц с ограниченными возможностями», которые гласят: «В целях обеспечения доступа детей с ограниченными возможностями к услугам образования они обеспечиваются при необходимости педагогическими кадрами для оказания поддержки/персональными ассистентами/другими вспомогательными услугами и/или разумным адаптированием. Для детей с ограниченными возможностями, находящимися на лечении или реабилитации в течение продолжительного срока в медико-санитарных или санаторно-курортных учреждениях, создаются условия для продолжения учебы в этих учреждениях.

Если лица с ограниченными возможностями при сдаче вступительных экзаменов показывают такой же результат, что и остальные претенденты (оценки, количество баллов и др.), они зачисляются в учебные заведения в приоритетном порядке.

Из общего числа мест, предусмотренных планом зачисления с бюджетным финансированием (по каждой специальности/области профессиональной подготовки, форме обучения и уровню образования), 15 процентов предоставляется абитуриентам с ограниченными возможностями, а в случае, если с их стороны нет заявлений или заявлений меньше указанной доли, оставшиеся места занимаются на общих основаниях. Лицам с ограниченными возможностями, в том числе детям, предоставляется социальная стипендия в соответствии с действующим законодательством.

Государство через Министерство просвещения, другие компетентные центральные и местные органы публичной власти обязано обеспечить доступ к дошкольному, школьному и внешкольному образованию лиц с ограниченными возможностями для получения ими общего среднего, среднего специального и высшего образования, адаптированного к индивидуальным потребностям, в соответствии с индивидуальной программой реабилитации и социальной интеграции.

Государство через Министерство просвещения, другие компетентные центральные и местные органы публичной власти принимает необходимые меры по приему на работу преподавателей, в том числе преподавателей с ограниченными возможностями, имеющих квалификацию в области языка мимики и жестов и/или системы Брайля, а также в области других альтернативных форм коммуникации, и по подготовке профессионалов и персонала, работающего на всех уровнях образования с лицами с ограниченными возможностями.

Ответственные органы публичной власти, учебные заведения обеспечивают:

- a) разумное приспособление условий обучения к индивидуальным потребностям лиц с ограниченными возможностями;
- b) содействие обучению альтернативным формам коммуникации, освоению шрифта Брайля, обучению альтернативным формам письма, ориентирования, навыкам мобильности, а также содействие взаимной поддержке и общению между лицами с одинаковыми проблемами;

- c) содействие обучению языку мимики и жестов и продвижение лингвистической идентификации лиц с ограничениями по слуху;
- d) образование лиц и особенно детей с нарушениями зрения, слуха или глухонемых с использованием наиболее подходящих индивидуализированных программ и языка, путей и методов, а также в среде, максимально способствующей школьному и социальному развитию;
- e) условия для развития и продвижения системы инклюзивного образования;
- f) создание в учреждениях образования всех уровней служб по оказанию помощи лицам с ограниченными возможностями и/или оснащение указанных учреждений необходимым оборудованием для поддержки инклюзивного образования этих лиц и содействия такому образованию.

Министерство просвещения, учебные заведения совместно с представителями общественных объединений лиц с ограниченными возможностями ежегодно устанавливают льготы, связанные с обучением лиц с ограниченными возможностями».

В соответствии с частью (1) ст. 29 закона РМ «О социальной интеграции лиц с ограниченными возможностями» лица с ограниченными возможностями получают общее, среднее специальное и высшее образование в учебных заведениях в порядке, установленном Правительством.

Образование для детей с ограниченными возможностями регулируется ст. 32-34 Кодекса об образовании, в которых дети с ограниченными возможностями именуются детьми с особыми образовательными потребностями.

Статья 32 Образование для детей и учащихся с особыми образовательными потребностями гласит: « Образование для детей и учащихся с особыми образовательными потребностями является неотъемлемой частью системы образования и имеет целью воспитание, реабилитацию и/или восстановление и включение в образование, социальную и профессиональную жизнь лиц с трудностями в обучении, в общении и взаимодействии, с нарушениями чувственного восприятия, с затруднениями в физической, эмоциональной и поведенческой сферах».

Статья 33 Кодекса об образовании гласит: «Образование для детей и учащихся с особыми образовательными потребностями является бесплатным, организуется в общеобразовательных учреждениях, включая учреждения специального образования, а также в форме обучения на дому.

Государство обеспечивает интеграцию в систему образования детей и учащихся с особыми образовательными потребностями посредством:

а) включения ребенка или учащегося с особыми образовательными потребностями в соответствующие группу или класс учреждения специального образования;

б) включения ребенка или учащегося с особыми образовательными потребностями в группу или класс общеобразовательного учреждения.

Государство обеспечивает включение детей и учащихся с особыми образовательными потребностями за счет индивидуализированного подхода, определения формы инклюзии, комплексного обследования и/или переобследования ребенка или учащегося с особыми образовательными потребностями, осуществляющегося на основе утвержденной Министерством просвещения методологии уполномоченными структурами, созданными на центральном и местном уровне и функционирующими в порядке, установленном Правительством

Государство гарантирует трудоустройство молодых специалистов с ограниченными возможностями, окончивших высшие и средние специальные учебные заведения с бюджетным финансированием».

Обеспечению реализации права лиц с ограниченными возможностями на образование способствуют также закон РМ «Об обеспечении равенства» № 121 от 25 мая 2012 года [6] и закон РМ «О деятельности Совета по предупреждению и ликвидации дискриминации и обеспечению равенства» № 298 от 21 декабря 2012 года [7].

Часть (1) ст. 1 закона РМ «Об обеспечении равенства» гласит: « Целью настоящего закона является предупреждение и борьба с дискриминацией, а также обеспечение равных прав всем лицам, находящимся на территории Республики Молдова, в политической, экономической, социальной, культурной и других сферах жизни независимо от расы, цвета кожи, национальности, этнического происхождения, языка, религии или убеждений, пола, возраста, ограниченных возможностей, взглядов, политической принадлежности, а также на основе любого другого подобного признака».

Лица, подвергнутые дискриминации могут обратиться в Совет по предупреждению и ликвидации дискриминации и обеспечению равенства, Положение о деятельности которого является Приложением к закону № 298 от 21 декабря 2012 года.

Совет по предупреждению и ликвидации дискриминации и обеспечению равенства в соответствии со ст. 423⁵ Кодекса Республики Молдова о правонарушениях⁵ № 218-XVI от 24 октября 2008 года составляет протоколы о правонарушениях, предусмотренных ст. 54², 65¹, 71¹ и 71² этого кодекса и направляет их в суд для применения административных наказаний [8].

Согласно ст. 65¹ КоП РМ любое различие, исключение, ограничение или предпочтение по признакам расы, национальности, этнического происхождения, языка, религии или убеждений, пола, возраста, ограниченных возможностей, взглядов, политической принадлежности, а также на основе любого другого признака, проявляющееся:

а) при предоставлении доступа к учебным заведениям любого вида и уровня;

б) вследствие установления критериев приема в образовательные учреждения, основанных на определенных ограничениях, с нарушением положений действующего законодательства;

с) в образовательном процессе, включая оценку приобретенных знаний;

д) в научно-педагогической деятельности,

влечет наложение штрафа на физических лиц в размере от 100 до 140 условных единиц, а должностных лиц в размере от 200 до 350 условных единиц и на юридических лиц в размере от 350 до 450 условных единиц.

Частью (2) ст. 30 КоП РМ установлен 3-месячный срок давности применения административных наказаний за дискриминацию, тогда как частью (2¹) ст. 30 этого кодекса установлен 12-месячный срок давности применения административных наказаний за правонарушения, предусмотренные главой XV книги Первой этого кодекса.

Лицо, полагающее себя жертвой дискриминации, в соответствии со ст. 18 закона РМ «Об обеспечении равенства» может обратиться в суд с иском, который согласно ст. 21 этого закона освобожден от уплаты государственной пошлины.

Выводы:

В Республике Молдова существует ощутимое расхождение между образованием в сельских и городских местностях. Увеличивается разрыв в доступе к образованию для детей с ограниченными возможностями, особенно из малообеспеченных семей в связи с отсутствием во многих населенных пунктах соответствующих учебных заведений и высокой платы за обучение. Таким образом, в Республике Молдова не обеспечено реальное равенство возможностей доступа к образованию.

Государство обеспечивает включение детей и учащихся с особыми образовательными потребностями за счет индивидуализированного подхода, определения формы инклюзии, комплексного обследования и/или переобследования ребенка или учащегося с особыми образовательными потребностями, осуществляемого на основе утвержденной Министерством просвещения методологии уполномоченными структурами, созданными на центральном и местном уровне и функционирующими в порядке, установленном Правительством.

⁵ Кодекс Республики Молдова о правонарушениях –далее КоП РМ

Определение формы инклюзии, оценка и/или периодическая переоценка уровня развития детей и учащихся с особыми образовательными потребностями осуществляются в присутствии родителей или других законных представителей, по их обращению.

Общеобразовательные учреждения, в которые зачислены дети или учащиеся с особыми образовательными потребностями, и учреждения специального образования сотрудничают с учреждениями социальной защиты, другими государственными или частными организациями, физическими или юридическими лицами в стране и за рубежом и пользуются в соответствии с законом поддержкой в организации обучения.

Учреждения специального образования, общеобразовательные учреждения и ответственные органы публичной власти обеспечивают средовые условия и предоставляют образовательные услуги в зависимости от индивидуальных потребностей детей и учащихся с особыми образовательными потребностями, в том числе путем облегчения изучения шрифта Брайля, мимико-жестовых средств выражения, альтернативных способов письма, общения, ориентации и способностей к передвижению.

В общеобразовательных учреждениях работает вспомогательный педагогический персонал, квалифицированный для инклюзии детей и учащихся с особыми образовательными потребностями».

Специальное образование осуществляется в соответствии со ст. 34 Кодекса об образовании, которая гласит: «Специальное образование осуществляется в учреждениях специального образования интернатного и неинтернатного типа и в альтернативных образовательных учреждениях, предоставляющих коррекционно-восстановительную помощь детям и учащимся с нарушениями чувственного восприятия и другими расстройствами, включая тех, кто интегрирован в общее образование, а также методические консультации педагогическим кадрам, работающим в группах или классах, в которых обучаются такие дети/учащиеся, в порядке, установленном Министерством просвещения.

В зависимости от категории особых образовательных потребностей специальное образование организуется в следующих типах учреждений:

- a) специальные учреждения – для детей и учащихся с нарушениями чувственного восприятия (слуха или зрения);
- b) вспомогательные школы – для детей и учащихся с серьезными трудностями в обучении (множественные, сочетанные трудности).

Специальное образование для детей и учащихся с особыми образовательными потребностями осуществляется в соответствии с Национальным куррикулумом, по рамочным учебным планам, утвержденным Министерством просвещения, а также согласно индивидуализированным учебным планам.

В V–XII классах специальных учреждений преподавание школьных дисциплин учащимся с нарушениями чувственного восприятия осуществляется педагогическими кадрами с общей подготовкой, прошедшими курсы специализации в области специальной психопедагогики.

В системе специального образования, организованного для детей и учащихся с особыми образовательными потребностями, работают педагогические кадры с квалифицированной подготовкой в области специальной психопедагогики и социальной помощи».

Право детей с ограниченными возможностями на образование защищается также законом РМ № 60 от 30.03.2012 года «О социальной интеграции лиц с ограниченными возможностями» [9].

Статья 27 этого закона гласит: «Лица с ограниченными возможностями имеют свободный доступ к интеграции в образовательную систему всех уровней наравне с остальными гражданами.

Право на образование не может быть ограничено в связи с трудностями в обучении или другими затруднениями в результате какого-либо ограничения возможностей.

Государство посредством ответственных органов и учреждений гарантирует лицам с ограниченными возможностями необходимые условия для воспитания, образования,

профессиональной подготовки, обучения в соответствии с призванием и непрерывной подготовки без дискриминации и наравне с другими гражданами на протяжении всей жизни.

Библиографические ссылки:

1. Конституция Республики Молдова, Кишинев, 2000 г.
2. Методические рекомендации по обращению в Европейский Суд по правам человека, автор-составитель С.И. Добровольская, Москва, «Новая юстиция», 2007 г., стр. 166-167
3. Кодекс об образовании № 152 от 17.07.2014 года.
4. Постановление об утверждении Национальной стратегии развития молодежного сектора 2020 и Плана действий по ее реализации ,№ 1006 от 10 декабря 2014 г.
5. Закон о государственных социальных пособиях некоторым категориям граждан, № 499-XIV от 14 июля 1999 г. Ст. 8
6. Законом РМ № 60 от 30.03.2012 года «О социальной интеграции лиц с ограниченными возможностями»
7. Закон РМ «Об обеспечении равенства» № 121 от 25 мая 2012 года
8. Закон РМ «О деятельности Совета по предупреждению и ликвидации дискриминации и обеспечению равенства» № 298 от 21 декабря 2012 года .
9. Кодекса Республики Молдова о правонарушениях № 218-XVI от 24 октября 2008 год ст. 423⁵
10. Законом РМ № 60 от 30.03.2012 года «О социальной интеграции лиц с ограниченными возможностями».

Recomandat spre publicare: 19.11.2015.

IDENTIFICĂRI CONCEPTUALE ALE POLITICII EXTERNE, INTERESULUI NAȚIONAL ȘI PROCESUL INTEGRATIONIST

PASCALU Inna
Magistru, lector universitar USEM
inedic@rambler.ru

Summary : Promoting an active foreign policy, consistent, according to the complex processes taking place on the international arena, involves imminent factors to take into account both internal and external ones. Foreign Policy Concept still remains to be insufficient scientifically insufficient based on sincere aspirations and actual estimates on the size of the national interest. Achieving European integration largely depends on the quality of government decisions currently expressed not only at declarative level, but also through actions and concrete steps, the degree of economic and institutional reforms, democratization of the political society. An active, coherent and dynamic, able to promote a positive image of the state, will allow updating the integration of Moldova into European structures.

Keywords: century, integration, authors, foreign and domestic policy, national interest, state, class.

Rezumat: Promovarea unei politici externe active, coerente, în corespundere cu procesele complexe ce au loc pe arena politică internațională, presupune iminent a ființă de factorii interni, cît și de cei externi. Concepția politicii externe rămîne deocamdată a fi insuficientă și insuficientă științific, insuficientă bazată pe aspirații sincere și estimări reale, pe dimensiunile interesului național. Realizarea integrării europene în mare parte depinde de calitatea deciziilor guvernărilor, actualmente exprimate nu doar la nivel declarativ, dar și prin acțiuni și pași concreți, de gradul implementării reformelor economice și instituționale, de nivelul democratizării societății. O politică activă, coerentă și dinamică, în stare să promoveze o imagine pozitivă a statului, va face posibilă actualizarea procesului de integrare a Republicii Moldova în structurile europene.

Cuvinte cheie: secol, integrare, autori, politici externe și interne, interes național, state, clasă.

Întroducere:

În aricol sunt analizate și puse în discuție o serie de probleme legate de multitudinea de procese care au loc atât în interiorul statelor, cât și în exteriorul acestora. Are loc apariția noilor grupări integraționiste, diversificarea formelor organizaționale, evoluția de la modelele simpliste spre altele mai complexe. Drept rezultat, procesele integrării au cuprins practic toate regiunile și statele, contribuind astfel la formarea noilor „matrice” internaționale. Diversitatea paradigmelor integrării permite tuturor statelor, indiferent de locul lor pe arena politică, de potențialul și nivelul de dezvoltare, să-și găsească locul în cadrul acestor procese, creând astfel un larg spectru de uniuni de state.

Rezultate și discuții:

În dependență de autor și de concepție, noțiunea de integrare dobândește un înțeles diferit sau o semnificație cu o nuanță specifică. Alți autori, cum ar fi de exemplu Karl W. Deutsch, caracterizează integrarea drept obținerea, în cadrul unui anumit teritoriu, a unui „sens de comunitate” și a unor instituții suficient de puternice, precum și a unor practici răspîndite care să asigure pentru un timp îndelungat speranța sigură a unor „schimbări pașnice” între statele respective. Pentru E.Haas integrarea este procesul în cadrul căruia actorii politici din diferite structuri naționale sunt convinși să-și modifice legitatea, speranțele și activitățile politice spre un nou centru, ale căruia instituție posedă, ori pretinde să posede jurisdicție asupra statelor naționale preexistente. Unii autori susțin că, țările subdezvoltate nu au destulă pregătire pentru a forma unei uniuni, că noile state independente trebuie mai întâi să se consolideze ca națiuni. Aceasta, credem, este valabil și pentru Republica Moldova. Un factor care favorizează formarea unei uniuni mai largi reprezintă omogenitatea structurii de clasă (prin structura de clasă înțelegem nu atât clasele care alcătuiesc națiunile în cauză, cât relațiile dintre ele, în special clasa aflată la putere).[1] În acest caz, omogenitatea este indispensabilă atât pentru inițierea, cât și pentru desfășurarea procesului de integrare și de unificare supranatională. În ceea ce privește națiunile, rolul lor în integrarea supranatională este de maximă importanță. Anume națiunea este categoria cea mai direct implicată atât în inițierea, cât și în desfășurarea procesului de unificare. Dintre specialiștii români, care au studiat integrarea, P.Suiu o concepe ca pe un proces global care include atât integrarea economică, cât și cea politică, pentru că prin însăși natura lor, politicul și economicul sunt inseparabile. Pe parcursul ultimelor trei decenii ale sec.al XX-lea, gradul înalt de complexitate al intereselor și relațiilor sociale a dat naștere unor dezbateri teoretice active vizavi de esența acestor forme.[2]

Multitudinea de definiții, mai mult sau mai puțin desfășurate, mai precise sau mai confuze, a dus la conturarea câtorva poziții cu privire la definirea dimensiunii de interes național în contextul politicilor externe. Actualmente, conceptul de interes, inclusiv de interes național, capătă noi semnificații, generate de procesele integrative și dezintegrative ce au loc pe continentul european. Dacă în condițiile Europei de Vest acest concept este considerat oarecum un obstacol al integrării, atunci în Estul Europei el se impune pe prim plan, reflectând tendințele statelor de aici de a-și consolida identitatea interesului, de a se găsi pe sine chiar în pofida dezintegrărilor. [3]

De aceea, în viziunea noastră, un interes național real cu potențial de integrare și, respectiv, o politică externă eficientă, la fel integratoare, devin posibile atunci când statul și societatea civilă se completează reciproc, devin parteneri.

Conceptul de „politica externă” trebuie privit în coordonate mai ample, pentru a-i examina izvoarele interne, instrumentele și modelele de realizare, deoarece setul acestor componente poate să se schimbe în timp și să influențeze substanțial asupra caracterului activității statului. Izvoarele interne pot fi interpretate ca seturi ideo-politice, socialeconomice, instituțional -biocratice. Prin setul de izvoare ideo-politice se subînțelege „tabloul lumii” și locul statului în cadrul acestuia, întruchipat în conștiința socială, în acceptarea elitelor politice, liderilor de stat, reieșind din care se formează principalele idei privind promovarea politicii externe. Izvoarele social-economice presupun agregarea intereselor economice și materiale ale indivizilor și grupurilor sociale. Setul instrumentelor de realizare a politicii externe de către stat poate fi destul de larg. La o extremă a acestui spectru se află utilizarea forței, direcționate spre asigurarea intereselor statului, inclusiv metodele de violență, adică utilizarea

forței armate. Pe de altă parte, la cealaltă extremă se află diplomația, înțeleasă ca complex de instrumente și metode non violente în scopul asigurării intereselor de stat. Alte forme tradiționale de realizare a politicii externe sunt: inițierea, diminuarea sau ruperea relațiilor, deschiderea reprezentanțelor statului în organizațiile internaționale și regionale sau participarea în calitate de membru în cadrul acestora, realizarea și menținerea la diferite nivele a contactelor cu reprezentanțele altor state, partide și mișcări cu care statul nu are relații, dar e cointeresat în menținerea dialogului privind soluționarea unor probleme. [4]

De asemenea, mai pot fi distinse următoarele mijloace: politice, economice, militare, informaționale. Structurile statale dispun de organe specializate, competente în realizarea activității politice și a controlului asupra acestei activități: ministerul afacerilor externe sau de relații externe, departamentele sau comitetele parlamentare competente în realizarea politicii externe, ambasadele și reprezentanțele în componență cărora intră specialiști în probleme militare, economice (reprezentanții camerelor), atașați culturali, științifici care activează sub controlul ambasadelor și reprezentanțelor peste hotare, în baza unor programe, misiuni oficiale sau semioficiale. Politica externă, prin scopurile înaintate, prin alegerea mijloacelor și metodelor de realizare a acestor scopuri, reflectă situația internă a statului. Ea se bazează pe resursele de care dispune, pe potențialul profesionist. Tendințele integratoriste actuale au devenit un punct-attractiv al civilizației contemporane, care reprezintă nu doar un aspect al existenței umane, dar și o nouă formă de colaborare. Acestea, la rândul lor, condiționează crearea, funcționarea, dezvoltarea unor uniuni care există doar datorită activității actorilor politici. Uniunea, sau acel „întreg” deja format, reprezintă arealul, mediul în care statele își realizează cooperarea și rezolvă probleme, care se referă nu doar la soarta unor state, în particular, dar deseori și a întregii comunități. Este arealul în care fiecare subiect al dreptului internațional își realizează politica externă. În literatura de analiză politică, politica externă presupune o activitate pe arena internațională. Dar, după cum activitatea politică este deseori condiționată de arealul în care se realizează politica externă a statelor, ea devine un mijloc de realizare și a interesului național. Astfel, după cum afirma Morgenthau H., scopul politicii externe este determinat de interesul național. Interesul național, la rândul său, este considerat o componentă a proceselor integratoriste, de realizarea căruia în mare parte depinde colaborarea statelor. Din cele menționate anterior, am putea concluziona că între noțiunile de „proces integratorist”, „interes național” și „politica externă” există un raport de complementaritate, fiecare noțiune completându-se una pe alta. [5]

Conexiunile între interesul național și politica externă, se disting astăzi printr-un dinamism sporit, uneori chiar neașteptat, depășind considerabil capacitatele analitice existente de a le identifica în toată multivalența, fapt ce le face să nu se conforme la careva scheme statice elaborate de factorul științific. Totuși, fenomenele în cauză capătă cu adevărat sens determinist sau funcțional sau, după cum atestă, de obicei, practica politică internațională, sens mixt, determinist-funcțional, atunci când ele, luate împreună, au unele priorități specifice unul față de altul. Fără a avea careva intenții de supraestimare a interesului național, acestuia îi aparține un rol primar în sistemul corelațiilor sale cu fenomenul politică externă, fapt confirmat de un sir de factori obiectivi. În primul rînd, interesul național se impune drept mobil, generator al activităților externe. Adică acest interes este în felul său o proiecție a politicii externe, o cauză prim pentru ca statul, inclusiv în transformare, să organizeze și să întrețină legături cu alte state. În al doilea rînd, interesul național este factorul de orientare a politicii externe, fie spre menținerea sau spre schimbarea rolului statului pe arena internațională, spre auto-păstrarea și auto-dezvoltarea securității lui naționale și internaționale. În al treilea rînd, interesul național este izvorul de alimentare a politicii externe, de formare și funcționare a mecanismului acesteia. În al patrulea rînd, interesul național este un mijloc de transformare a politicii externe, de creștere sau descreștere a rolului ei în sistemul relațiilor internaționale. [6]

La rîndul său politica externă, prin efortul exponentilor și purtătorilor săi (actorilor și agenților politici, îndeosebi a celor ce dețin puterea), prin realizarea subiectivității acestora, joacă un rol activ față de interesul național, oferindu-i acestuia posibilități de modernizare a mecanismului de influență. Asemenea rol se manifestă în definirea și orientarea interesului, în exprimarea și promovarea lui în anumite limite de timp și spațiu, iar în caz de necesitate, în transformarea, reformularea și redefinirea

lui. Desigur, dacă ținem cont de capacitatele reale ale actorilor antrenați în activitatea externă, de gradul lor de maturitate și voință, potențialul de rol al politicii extene în evoluția interesului național este diferit: în unele cazuri acest rol poate fi pozitiv-constructiv, în alte cazuri – negativ cu tentă destructivă, iar în cazurile de slăbiciune și imaturitate a actorilor această politică are o semnificație nulă. Realitățile politice actuale adesea demonstrează o suprapunere sau o vecinătate imediată a acestor variante de rol a politicii externe, fapt ce împiedică a observa și a înțelege la timp influențele ei complexe și chiar paradoxale asupra interesului național.[7]

Au devenit deja recunoscute și succesele înregistrate de Republica Moldova în domeniul armonizării legislației naționale cu standardele Consiliului European. Țara noastră continuă să-și dezvolte cadrul juridic intern în concordanță cu actele normative ale acestei organizații. Republica Moldova a semnat diverse convenții europene, care sunt în vigoare pentru țara noastră. Noutatea programului constă în faptul că integrarea în Uniunea Europeană este considerată deja obiectiv strategic al politicii externe și a interesului național al Republicii Moldova. Acest obiectiv era văzut în strânsă legătură cu proiectul edificării unui stat democratic și prosper, bazat pe economia de piață, integrat în spațiul european de securitate și stabilitate. Prioritar pentru Republica Moldova trebuie să fie corespunderea proceselor interne criteriilor politice pentru integrarea europeană, iar păstrarea statutului de neutralitate, de neaderare la blocuri militare, ar putea să-i asigure realizarea intereselor politice și economice în scopul prosperității poporului și va contribui în mod real la consolidarea securității atât naționale, cât și a celei regionale. [8]

Interesele naționale trasează obiectivele fundamentale de dezvoltare strategică a societății și statului, solicitînd mobilizarea eforturilor pentru realizarea lor și, prin urmare, determină opțiunile strategice atât de politică internă, cât și de politică externă, care, de altfel, se află într-o strânsă interconexiune. Conflictul transnistrean impus Republicii Moldova din exterior prin invocarea unor pericole imaginare a marcat profund istoria politică și a restrîns substanțial cîmpul de manevrare diplomatică. În general, în istoria statului Moldova deseori este atestată preeminența subiectelor de politică externă asupra celor de politică internă. Cu certitudine, Republica Moldova nu va putea deveni un stat cu adevărat viabil atât timp cât va exista problema transnistreană, oportunitățile de reintegrare presupunînd conjunctură internațională favorabilă, dar care trebuie încadrată într-un context mult mai larg, însotit și consolidat prin eforturi susținute și acțiuni concrete de caracter intern. Din cauza că administrația neconstituțională tiraspoleană pune permanent condiții inacceptabile, ancorate pe absența progreselor în evacuarea forțelor militare rusești din zona de Est a Republicii Moldova, dialogul politic s-a pomenit în impas, nemaivorbind de proiectele de reglementare a conflictului, care unul după altul au eşuat, deoarece n-au întrunit susținere coordonată și n-au fost asumate pînă la capăt. [9]

Părțile percep în mod diferit reglementarea definitivă a conflictului, însă insistența autorităților Tiraspolene asupra independenței proprii este extremă și inacceptabilă sub nici o formă.

Concluzii:

Așadar, definirea intereselor sale naționale reprezintă pentru Republica Moldova o oportunitate de a demonstra că s-a angajat în respectarea valorilor libertății și toleranței, este deschisă dialogului și cooperării bi-și multilaterale, tinde să devină generator de securitate și partener de încredere, obținînd și pe aceste căi mai multă audiență și credibilitate. Interesele naționale ale Republicii Moldova sunt cu precădere de caracter regional, deoarece potențialul ei politic și economic este limitat și deci, nu poate pretinde la roluri și funcții globale pe arena mondială. În plus, ea se află într-o zonă „gri” de insecuritate și instabilitate atât politico-militară, cât și etnoconfesională, fapt care solicită aprofundarea eforturilor pentru consolidarea pozițiilor sale. În condițiile actuale politica externă a statului este concentrată pe promovarea intereselor naționale prioritare prin stabilirea și menținerea relațiilor reciproc avantajoase cu comunitatea internațională, cu țările lumii, la nivel regional și global, precum și extinderea influenței sale asupra altor subiecți ai relațiilor internaționale. Interesele naționale de bază ale Republicii Moldova pe arena internațională se manifestă prin tendințele de menținere a securității naționale, inviolabilitatea frontierelor, pentru consolidarea suveranității și restabilirea integrității teritoriale, crearea condițiilor favorabile pentru soluționarea problemelor interne, precum și

dezvoltarea socio-economică stabilă, în scopul creșterii ponderii țării în general, sporirii prestigiului internațional și influenței sale. Capacitatea de a implementa obiective strategice pe termen lung depinde de mulți factori, dar arsenalul de asigurare a intereselor naționale, inclusiv pe scena internațională este neschimbat de secole, acesta rămâne a fi – politic, ideologic, economic, diplomatic și militar. Pe parcurs de două decenii de suveranitate a statului au fost diferite variante de răspuns la aceste întrebări, care până la urmă nu au condus la avansări serioase în sistemul corelativ de tip „interes național - politică externă” nici față de Europa, nici față de CSI, nici față de țările vecine. Abaterile serioase ale factorului de putere de la obiectivele țintă ale reformării democratice au frânat până la urmă promovarea interesului ei național pe arena internațională. Funcționalitatea acestuia a devenit redusă din cauza dezacordurilor frecvente în realizarea sarcinilor politicii interne și externe ale statului. Dacă în țările cu democrație consolidată sistemul interesului național este pătruns de raporturi relativ echilibrate între cele două câmpuri ale politicii, în care interesul statal și cel civil devin împreună instrument activ al politicii externe pentru a reflecta voința întregii națiuni în relațiile internaționale, atunci în țările de tipul Moldovei aria de manifestare a interesului național este limitată, vizând de obicei aspectul intern al politicii în mare măsură izolat de cel extern sau insuficient concordat cu el.

LITERATURA:

1. Бурляй Я., Интеграционные процессы в западном полушарии//Международная Жизнь, 2002, № 8.
2. Kellstrup Morte, European Integration and Political Theory, 1972, p. 31
3. Brucan S., Dobrescu M. Dialectica politicii mondiale. – București: Ed. "Nemira", 1997, p. 182.
4. Burian A., Talpă V. Evoluția istorică a politicii externe. În: Legea și Viața. 2004. nr. 5.
5. Burian Al. Geopolitica lumii contemporane. Chișinău: Tipogr. Centrală, 2003. p. 456
6. Derriennic J.B. Esquisse de problematique pour une sociologie des relations internationales. Grenoble, 1997.
7. Duroselle J.B. Tout empire perira. Une Vision théorique des relations internationales. Paris: Armand Colin, 1982. 357 p.
8. Dicționar explicativ al limbii române. Ediția a II-a. București: Univers encyclopedic, 1996. 1192 p.
9. Emandi E., Buzatu G., Cucu V. Geopolitica. Iași: „Glasul Bucovinei”, 2004

Recomandat spre publicare: 19.11.2015.

IL DIFFICILE GOVERNO DEL TERRITORIO IN ETÀ MODERNA. UN CASO EMBLEMATICO: IL MEZZOGIORNO D'ITALIA IN ANNI DI EMERGENZA*

Idamaria FUSCO,
Ph.D., researcher CNR-ISSM (Italy)
idamaria.fusco@issm.cnr.it

Abstract: In this paper I tend to examine the difficulties which, during the Modern Age, governments had to deal with to well run a country. In particular, I tend to analyse the case study of the Kingdom of Naples during the plague epidemic in 1656-58. This case study can teach us that it is difficult to govern a country in such a situation, but also that a lot of governments' incomprehensible behaviours are the results of precise choices linked to supply, political, military, economic, fiscal reasons. To better understand these reasons the Kingdom of Naples must be considered one of the parts of the bigger Spanish Empire.

* Il saggio è una versione rivista, ampliata e aggiornata della relazione presentata in occasione del Seminario Scientifico Internazionale *Identitatea Italiei meridionale preunitare și Moldova: studii de caz* (Chișinău, 4 novembre 2011).

Key words: plague, Kingdom of Naples, government, Spanish Empire.

Rezumat: Lucrarea analizează dificultățile pe care le-au întâmpinat guvernele în epoca modernă și particularitățile de soluționare a situațiilor în perioadele de crize. În particular, este analizat cazul Regatului Napoli în timpul epidemiei de ciumă din anii 1656-1658. Acest studiu de caz ne indică dificultățile de guvernare în perioadele de flagel, dar, de asemenea, ne explică și multitudinea factorilor care au acționat asupra situațiilor de criză, a comportamentelor difuze ale guvernelor. Aceste comportamente reprezintă rezultatele alegerilor legate de aspectul politic, militar, economic, fiscal etc. Pentru a înțelege mai bine aceste motive, evoluția Regatului Napoli necesită a fi analizată din punctul de vedere al unui tot întreg și anume a unei părți componente a Marei Imperiuri Spaniol.

Cuvinte cheie: ciumă, Regatul Napoli, guvern, Imperiul Spaniol.

1. Introduzione

In questo lavoro offrirò solo alcuni spunti di riflessione sulle difficoltà cui, nel corso dell'età moderna, andarono incontro i governanti per gestire e amministrare efficacemente il territorio a loro soggetto. In particolare, esaminerò un caso studio emblematico di tali difficoltà: quello del Mezzogiorno d'Italia durante l'emergenza causata, a metà Seicento, da un'epidemia di peste. Per far questo, non mancherò di offrire delle brevi osservazioni sul Mezzogiorno in quanto entità politico-territoriale, sulle principali caratteristiche del governo del territorio nell'Italia e nel Mezzogiorno di antico regime, sull'eziologia della peste e sulla sua diffusione nel bacino del Mediterraneo e nel Mezzogiorno a metà Seicento. Per finire, farò alcune considerazioni sulle responsabilità delle istituzioni di governo meridionali nella diffusione della peste a Napoli e nelle province.

2. Il Mezzogiorno in età moderna: un quadro generale

In età moderna, e in particolare durante il XVII secolo, il Mezzogiorno d'Italia, o Regno di Napoli, era parte di un più vasto impero, quello spagnolo, noto anche come Monarchia Cattolica, il quale controllava territori assai differenti: territori che si affacciavano nell'area mediterranea, quale lo stesso Mezzogiorno d'Italia, ma anche territori oltre-oceano. Questi territori dipendevano dal potere centrale con sede a Madrid. Tuttavia, il potere centrale, pur senza rinunciare a controllare le varie parti soggette all'impero, ne rispettava e tutelava le peculiarità, tanto da indurre un noto studioso a definire la monarchia spagnola di questi anni una "composite monarchy" [1].

Ognuno di questi differenti territori, poi, era governato localmente da un delegato del re, inviato dal potere centrale. Nel Mezzogiorno (e non solo!) questo delegato prendeva il nome di viceré. Il viceré, a sua volta, si avvaleva di alcune istituzioni e di una fitta schiera di funzionari, che operavano a livello centrale (vale a dire a Napoli, la capitale del Regno) e a livello locale (vale a dire nelle dodici province in cui il Regno era suddiviso).

Da questa breve sintesi si comprende come, nel XVII secolo, il sistema di governo del Mezzogiorno si presentasse piuttosto complesso. Il controllo del territorio non era compito facile per le autorità di governo centrali e locali. Ad aggravare tale compito contribuiva una serie di "poteri" locali, rappresentati in particolare dai feudatari e dagli ordini religiosi: poteri locali forti e radicati, rafforzati dalla loro distanza geografica da Napoli capitale e in grado di assumere decisioni autonome, spesso in contrasto con le direttive del viceré e della Monarchia. E più ci si allontanava da Napoli, più i "poteri" locali erano forti e più per il centro era difficile governare efficacemente il territorio.

3. Il controllo del territorio nell'Italia di antico regime

In realtà, le difficoltà di controllo del territorio appena descritte non erano proprie solo del Mezzogiorno, ma caratterizzavano anche gli altri stati italiani di antico regime. Come ha sottolineato una più recente storiografia, lo stato di antico regime era un organismo non accentratore, ma policentrico, e si caratterizzava per "un forte pluralismo di corpi, centri e poteri politici" [2. Pp. 567-568]. In breve, esso poteva essere considerato un "composito aggregato di nuclei territoriali diversissimi tra loro", in cui il governo centrale rappresentava tutt'al più "il fondamento coesivo di questo instabile e mutevole equilibrio" e non "l'effettivo detentore del pieno e indiscusso esercizio del potere sovrano" [3. P. 104].

Questa visione ha contribuito a far emergere l’immagine di un centro che accettava e rispettava le differenti entità locali da esso amministrate, che dialogava e collaborava con loro, nell’ottica di “una continua mediazione” tra le diverse esigenze [4. P. 211]. Ciò non toglie che, col passaggio dal medioevo all’età moderna, le autorità centrali tentarono di esercitare un controllo sempre più pregnante sulle periferie: col tempo, infatti, il governo, pur senza negare alle comunità locali la “titolarità” dei loro diritti, “ne sottopo[se] l’esercizio al proprio controllo” [4. P.138]. Si è parlato a questo proposito, utilizzando categorie giuridiche, di una sorta di “rapporto tutorio” tra centro e periferia. L’autorità centrale si configurava alla stregua di un vero e proprio “tutore” nei confronti delle comunità locali, che assumevano il ruolo di “pupilli” di tali autorità, al pari di una “persona fisica incapace di agire e quindi bisognosa di un tutore che si faccia carico della cura dei suoi interessi” [4. Pp. 138-139].

4. Il controllo del territorio nel Mezzogiorno di antico regime

Questa visione – si crede – può risultare utile anche per leggere alcune vicende del Mezzogiorno spagnolo. Il centro, rappresentato dagli organi con sede nella capitale (viceré e tribunali napoletani) e dai loro delegati in provincia, fu continuamente alle prese con realtà periferiche lontane, preda di poteri locali forti e radicati. E se in alcuni casi Napoli tentò di controllare tali forti poteri locali, in altri casi ne tollerò l’autonomia. Anche perché esercitare il controllo spesso non era compito facile; soprattutto, il buon esito di tale controllo non era sempre garantito.

Si tenga presente che, nel passaggio dal Cinquecento al Seicento, nel Mezzogiorno l’esigenza di controllare il territorio diventa più urgente ed è motivata dalla necessità, da parte del centro, di garantirsi le risorse delle province, divenute più scarse. Infatti, se nel 1500 l’economia meridionale vive una fase ancora positiva, secondo la storiografia tradizionale il 1600 segnerà un momento di crisi economica [5. 6. 7.]. Si è parlato, infatti, di “crisi del Seicento” un po’ per tutti i paesi dell’Europa occidentale, fatta eccezione solo forse per l’Olanda e la Gran Bretagna [8. 9. 10.]. E ciò vale anche per il Mezzogiorno, politicamente ed economicamente legato alla Spagna, un impero travolto anch’esso dalla crisi; quella crisi che avrebbe portato al lento crollo della potenza spagnola [11].

Pertanto, in questa situazione di crisi dell’economia meridionale, per il centro controllare la periferia significherà anche (e soprattutto!) ottenere un migliore controllo delle sue risorse, divenute sempre più indispensabili per sostenere le necessità impellenti del governo meridionale e, più in generale, della Monarchia spagnola, impegnata in molte guerre sul proprio vasto territorio. Tuttavia – s’è già detto – nonostante i ripetuti sforzi dei governanti, tale controllo del centro (Napoli) sulla periferia (le province) non fu sempre esercitato con successo. Quindi, se già in una situazione di “normalità” il governo centrale non riusciva a esercitare un pieno e completo controllo della periferia, di cui anzi “tollerava” alcune forme di autonomia, queste difficoltà di controllo tendevano inevitabilmente ad aggravarsi in tempi di emergenza.

E’ quanto a me interessa in questa sede, in cui intendo analizzare il governo del territorio in una situazione di emergenza, quale fu quella che si verificò in occasione dell’epidemia di peste che, tra il 1656 e il 1658, colpì il Regno di Napoli. Con lo scoppio dell’epidemia, gli equilibri, già precari, tra il centro (Napoli) e la sua periferia (le dodici province) si infransero. La distanza tra il centro napoletano e le lontane periferie si acuì e Napoli perse ancora di più il controllo delle sue province e delle loro risorse. Una perdita di controllo, questa, grave in una situazione, quella determinata da un’epidemia, in cui maggiori erano divenute le necessità finanziarie del governo centrale.

Alla luce di queste considerazioni, si comprende come lo studio di questa epidemia sia, ai miei fini, particolarmente interessante, in quanto essa determina una situazione “limite”, dà una “scossa” alla società, “esaspera” i problemi e li fa emergere con maggiore evidenza, consentendomi quindi di esaminarli meglio. Ma prima di andare oltre, diamo alcuni cenni rapidi sulla peste, per poi analizzare brevemente le principali “tappe” di questa grave epidemia nel Mezzogiorno.

5. La peste in antico regime

In età moderna la peste era un male endemico che, seppure in apparenza sopito, conviveva con gli uomini. In realtà, se ne sapeva assai poco. Solo grazie alle scoperte fatte da Alexander Yersin nel

1894⁶, si comprese che la peste non era una malattia propria dell'uomo, ma era un male che viveva a stretto contatto con alcuni animali, in particolare con i topi: e solo quando il numero dei roditori diminuiva vertiginosamente, allora la pulce, portatrice del bacillo, si trasferiva sull'uomo, trasmettendogli la malattia. Dato che i topi vivevano vicino agli uomini (sulle navi, nelle fogne cittadine, nei granai in campagna), era facile che un'epidemia di peste scoppiasse improvvisamente e poi si diffondesse in territori anche lontani.

Per l'uomo la malattia era mortale, si trasmetteva facilmente e causava indici di mortalità assai elevati. Poiché non se ne conosceva bene l'eziologia, era difficile bloccarne in tempo la diffusione; e, una volta diffusa, la peste non lasciava scampo. Come ricorda il medico Pedro Barba nel suo trattato pubblicato a Madrid nel 1648 (f. 3), il primo rimedio contro la peste era proprio la “prevenzione da questo male”, cioè evitare che il contagio si diffondesse: infatti, una volta diffusosi, “solo Dio – scriveva Barba - può rimediare con la sua onnipotenza alla strage che esso fa”.

Una volta che il male si era già propagato in un centro, l'unica soluzione per evitare l'ulteriore diffusione era l'isolamento, sia degli ammalati in strutture appositamente create, quali i lazzeretti, sia in genere dell'intera popolazione del centro infetto, attraverso cordoni sanitari che impedissero a chiunque di allontanarsi dalla località appestata. Tutto ciò significava per gli abitanti vivere imprigionati (e sentirsi prigionieri) all'interno dello stesso centro dove vivevano, all'interno delle loro stesse case, in attesa di una morte quasi certa. Come ricorda Albert Camus [12. P. 77], la sensazione della gente era quella di essere “condannati, per una colpa ignota, a un inconcepibile imprigionamento”. E se qualcuno riusciva ad accettare tale stato, “per altri invece – ricorda ancora Camus -, d'allora in poi, l'unica idea [era] quella di evadere dalla prigione”. Molti, quindi, preferivano darsi alla fuga. Una soluzione, questa, favorita dal panico e dalla paura di ammalarsi e, per quanto vietata dai bandi ufficiali, largamente praticata, sia dai potenti sia dalla povera gente. Del resto, erano i medici stessi a consigliarla. Con la fuga, la propagazione del male in territori anche lontani era inevitabile.

6. L'epidemia di metà Seicento nel bacino del Mediterraneo e nel Mezzogiorno

Ma torniamo ora al Regno di Napoli e all'epidemia che a me qui interessa [13]. Quando attaccò il Mezzogiorno nel 1656, la peste si era già diffusa in altri paesi europei. Da Algeri, nel continente africano, la peste era penetrata in Spagna: a Valenza nel giugno del 1647 e in Aragona nella primavera del 1648, oltre che in varie altre località spagnole dell'area valenziana, andalusa e catalana. A partire, poi, dal 1652, il male si era propagato in Sardegna, “agevole ponte fra la Spagna e l'Italia”, per toccare quindi le città e i territori di Napoli, Roma e Genova.

La peste attaccò il Regno di Napoli nella prima metà del 1656, colpendo in un primo tempo la capitale, tra marzo e maggio. Il male non abbandonò Napoli fino ad agosto e solo a dicembre la capitale fu dichiarata ufficialmente libera dalla peste.

Frattanto, da Napoli la peste si propagò nelle altre province meridionali. Nonostante le misure adottate per limitare i movimenti di uomini e di merci, molti individui fuggirono dalla capitale infetta, non solo i potenti (nobili e clero), ma anche la gente comune. Così la loro fuga dalla capitale facilitò una rapida e ampia propagazione della peste negli altri territori del Regno. Prima la peste colpì le province più vicine a Napoli, poi si diffuse in direzione nord e sud, raggiungendo aree assai distanti da Napoli. Così, a causa di questi facili movimenti e della mancanza di controllo del territorio da parte della autorità centrali e locali, già nell'estate del 1656 la peste aveva attaccato numerose province meridionali⁷.

⁶ Fu Yersin a individuare il bacillo della peste. Fino ad allora la medicina non era riuscita a diagnosticare il male, che peraltro presentava sintomi comuni ad altre malattie (Calvi G., *L'oro, il fuoco, le forche, la peste napoletana del 1656*. In: *Archivio Storico Italiano*, 1981, disp. III, p. 412). La causa ultima della peste restava la maledizione di Dio e il rimedio soprattutto la preghiera.

⁷ Cfr. la figura 1. L'immagine prova che tra maggio e agosto del 1656 la peste, appena scoppiata a Napoli, si era già ampiamente propagata nel Regno. A testimonianza che gli spostamenti di uomini e di merci avvennero immediatamente e non furono bloccati dalle autorità.

Anche in provincia, ben presto le popolazioni iniziarono ad allontanarsi dalle terre colpite; così, alla diaspora dalla capitale si aggiunse quella non meno pericolosa da un territorio a un altro del Regno. Questi flussi favorirono non solo l'ulteriore diffusione della peste, ma anche il perdurare del male all'interno del Regno. Infatti, appena un centro riusciva a liberarsi dalla peste, correva il rischio di essere riattaccato a causa di questi spostamenti minori⁸.

Così, un anno dopo lo scoppio dell'epidemia a Napoli, nel maggio-agosto del 1657, la peste era ancora presente in varie località del Mezzogiorno, anzi si era spinta in zone più lontane. Il lungo perdurare della peste nel Regno è ancora più evidente se si pensa ai numerosi focolai accesi nel 1658 [13]. Tali focolai riguardavano alcuni centri nuovi o località non del tutto guarite. E' chiaro che, a questo punto, la peste non proveniva più da Napoli, oramai sana, ma era legata a tali flussi migratori minori provinciali o infra-provinciali.

La peste, quindi, infierì in tutto il Regno durante il 1657 e ancora nel 1658, risparmiando solo in parte la Calabria Ultra e completamente Terra d'Otranto, che rappresentavano le due province più lontane dal centro di diffusione, cioè da Napoli. E il Mezzogiorno fu completamente libero dalla peste solo alla fine del 1658⁹. Così, prima di scomparire del tutto, la peste aveva soggiornato nel Regno per più di due anni, da marzo-maggio del 1656 a settembre del 1658. E finalmente l'11 dicembre 1658 il governo concedeva a tutti i centri del Mezzogiorno di commerciare liberamente tra loro e con la capitale; inoltre, il governo rimuoveva ogni ostacolo alla libera circolazione del Regno con gli altri territori stranieri, come Roma e Genova.

Nel lungo periodo in cui rimase nel Regno, oltre a Napoli, la peste colpì quasi la metà dei centri meridionali, con picchi di circa il 90 per cento dei centri in Principato Citra e in Principato Ultra, di più del 66 per cento in Terra di Lavoro, di quasi il 50 per cento in Contado di Molise e in Capitanata, del 33 per cento in Basilicata e in Abruzzo Citra, e di circa il 25 per cento in Abruzzo Ultra e in Terra di Bari [14. P.119]. Anche la mortalità fu assai elevata, toccando indici del 50 per cento nella capitale e del 43 per cento nel Regno considerato nel suo complesso [14. P.125].

Tale elevata mortalità, oltre al gran numero di centri colpiti e alla lunga permanenza della peste nel Regno (più di due anni), testimonia come, durante l'emergenza epidemica, le autorità centrali avessero perso completamente il controllo del territorio da essi amministrato. Infatti, come s'è detto, il male si diffuse grazie alla fuga dalla capitale e poi dagli altri centri infetti; una fuga che le autorità centrali non furono in grado di controllare.

Tentiamo, quindi, di comprendere perché questi flussi migratori, tanto pericolosi per la salute collettiva, non vennero bloccati dalle autorità centrali e locali. Per rispondere a questo quesito, analizzerò le responsabilità delle istituzioni nella diffusione della peste a Napoli e nelle province [15], per poi esaminare alcuni provvedimenti adottati dalle istituzioni locali per tentare di controllare i flussi migratori, con risultati più o meno positivi.

7. Le responsabilità delle istituzioni nella diffusione della peste a Napoli

La peste colpì Napoli a causa dello spostamento di persone e merci infette provenienti forse dalla Sardegna [16]. La peste, quindi, penetrò facilmente nella capitale seguendo la via marittima.

Nel caso della capitale, il primo centro del Mezzogiorno colpito dalla peste, molti comportamenti delle istituzioni possono essere letti alla luce della parola "sorpresa". In realtà, la notizia della presenza della peste in territori non molto lontani dal Mezzogiorno giunse nella capitale probabilmente molto prima della peste¹⁰. Tuttavia, non sempre acquisire l'informazione equivaleva ad avere gli strumenti per fronteggiarla. Generalmente – s'è visto - poco si sapeva delle cause della peste. L'unico rimedio era bloccare il male alle porte della città.

⁸ Un esempio: a Polla, in Principato Citra, l'epidemia aveva ripreso vita per ben sei volte nello spazio di nove mesi, ogni volta proveniente da uno dei centri vicini.

⁹ Basti osservare la figura 2, che indica l'inizio e la fine della peste nel Regno.

¹⁰ Già ad aprile, per esempio, il viceré si pose il problema se concedere la "libera pratica", vale a dire l'accesso al porto di Napoli, alle imbarcazioni provenienti dall'isola di Malta: cfr. Archivio di Stato di Napoli (d'ora in avanti ASN), *Segreterie dei viceré, Scritture diverse*, fascio 204, fasc. non numerato (15 aprile 1656).

A Napoli vari furono i fattori che condizionarono il comportamento iniziale delle autorità, che non impedirono subito il movimenti di uomini e di merci. In primo luogo, la scarsa conoscenza dell'eziologia della malattia, vale a dire l'ignoranza. Infatti, i contemporanei avevano un'idea poco chiara di quando e come la peste avesse invaso la capitale. Inizialmente, si pensò all'uso eccessivo di alcuni alimenti cattivi. In un secondo tempo, poi, nacque il sospetto che la peste fosse causata da alcune polveri velenose, sparse dai nemici della Spagna allo scopo di far sollevare la popolazione. Queste spiegazioni, che poco avevano a che fare con la peste, vennero assecondate dalle autorità napoletane e dai governanti di altri territori della Monarchia.

In secondo luogo, la paura di ammettere che esisteva il rischio di un possibile contagio favorì la diffusione del morbo nella capitale. La paura non solo dei medici, e cioè la paura di dure reazioni contro di loro da parte delle autorità¹¹, ma della popolazione e delle stesse autorità di governo. Ma cosa temevano le autorità? Innanzitutto, ammettendo che la capitale era stata colpita dalla peste, esse temevano di scatenare un'ondata di panico tra la popolazione e quindi di perdere del tutto il controllo della città. Poi, esse ben sapevano che dichiarare ufficialmente che Napoli era contagiata equivaleva a condannarla all'isolamento, con rischi gravi per l'approvvigionamento cittadino: insomma, se da un lato era necessario impedire a chiunque di entrare in città, in modo da limitare il pericolo di un'ulteriore diffusione dell'epidemia, dall'altro proibire del tutto i movimenti delle persone destinate a rifornire la città di alimenti equivaleva a condannare la popolazione alla fame. Infine, ragioni politico-militari condizionarono le scelte delle autorità, che non poterono né vollero limitare del tutto il movimento di soldati e delle navi, segnatamente di quelle militari, neppure nei mesi peggiori dell'epidemia, essendo esse costrette a rispondere alle necessità belliche della Monarchia Cattolica.

In terzo e ultimo luogo, oltre all'ignoranza e alla paura, anche il non poter contare su un numero sufficiente di medici e di ufficiali di grado inferiore, in modo da adottare tempestivamente i provvedimenti necessari, favorì il dilagare della peste nella capitale. Molti ministri regi morirono, molti poi si dettero per primi alla fuga. Mancavano i medici e il personale incaricato di raccogliere i cadaveri e di gestire i lazzeretti e persino le guardie destinate a controllare le porte cittadine. Inoltre, numerosi furono i casi di corruzione tra i ministri regi, disposti, ad esempio, a lasciar andar via da Napoli individui senza nessun controllo in cambio di denaro.

In breve, era difficile controllare quanto avveniva in città in questi mesi di emergenza epidemica. E così i tre elementi appena descritti, vale a dire l'ignoranza, la paura e la carenza di personale, condizionarono l'azione di governo che, specie all'inizio, si mostrò incerta, debole e quindi poco efficace. Dietro a questi tre elementi c'è, da un lato, l'obiettiva difficoltà di individuare il problema "peste", ma, dall'altro, anche il non volerlo e non poterlo affrontare in modo efficace, alla luce delle scarse conoscenze dell'epoca. L'unico provvedimento valido sarebbe stato limitare i flussi di uomini e di merci, ma esso non venne completamente adottato, un po' per necessità, un po' per scelta.

8. Le responsabilità delle istituzioni nella diffusione della peste nelle province

Una volta diffusa la peste a Napoli, le autorità erano di fatto consapevoli che dalla capitale l'epidemia si poteva propagare altrove nel Regno. Ciò nonostante, neppure davanti a questa certezza le autorità posero un freno ai flussi migratori che da Napoli si dirigevano nelle province. Per comprendere le ragioni di tali scelte pericolose per la salute collettiva, bisogna interrogarsi sui provvedimenti, se vi furono, adottati in questi anni dalle autorità centrali per governare il territorio e sugli eventuali ostacoli che esse incontrarono nei loro compiti di governo. Per far questo, distinguerò tre fasi, che qui di seguito vado ad analizzare.

8.1. Le responsabilità delle istituzioni nella diffusione della peste nelle province: una prima fase

¹¹ E, in realtà, il timore dei medici non era infondato, come dimostra la vicenda del medico napoletano Giuseppe Bozzuto riportata da Salvatore De Renzi (*Napoli nell'anno 1656* [1867]. Napoli: Celi Editore, 1968, pp. 18 e segg.). In particolare, Bozzuto fin dapprincipio parlò di contagio a Napoli, entrando in contrasto con tutti gli altri medici. E il viceré, intimorito dalle conseguenze di quanto Bozzuto affermava, non solo non gli prestò ascolto, ma lo rinchiuse anche in carcere, liberandolo solo in seguito, quando, ammalatosi anch'egli di peste, gli concesse di andare a morire a casa sua.

Una prima fase corrisponde ai mesi in cui il male imperversava a Napoli. Siamo nell'estate del 1656. Sono questi i mesi della fuga di individui, infetti e sani, dalla capitale verso le province. In questi mesi, Napoli e i suoi governanti erano troppo impegnati a risolvere le difficoltà interne alla capitale per potersi interessare anche di quanto stava accadendo in provincia. Inoltre, mancò al centro la possibilità di amministrare efficacemente la periferia: infatti, il viceré, chiuso nel suo palazzo, vide la peste colpire persino la propria corte¹², molti ministri regi morirono o si dettero alla fuga, la stessa attività dei tribunali napoletani subì una temporanea interruzione¹³. Insomma, all'inizio non si adottò nessun provvedimento che bloccasse la fuga dalla capitale.

8.2.1. *Le responsabilità delle istituzioni nella diffusione della peste nelle province: una seconda fase*

Una seconda fase corrisponde agli anni in cui la peste era terminata a Napoli ma non ancora nelle province. Con la fine del morbo a Napoli, le autorità napoletane, risolti i problemi più urgenti causati in città dalla peste, iniziarono a mostrare un interesse crescente verso la realtà periferica. Il viceré chiese continuamente informazioni ai ministri dislocati in periferia sulla situazione sanitaria, demografica, economica e finanziaria delle università meridionali. Questa frenetica attività, peraltro non sempre andata a buon fine, del viceré e dei ministri nella capitale dimostra come la peste avesse innescato nuovi meccanismi di controllo, forse maggiori che in passato. Del resto, ora più che nei tempi andati, la necessità di riconquistare la periferia era divenuta particolarmente pressante, proprio a seguito della separazione più radicale tra i vari territori del Regno che il male stesso aveva determinato [13].

Uno dei principali rimedi adottati dal centro in questi anni fu il bando vicereale del 20 ottobre del 1656. Nel tentativo di arginare la fuga e davanti al pericolo che la peste potesse infettare l'intero Mezzogiorno, con tale bando il viceré disponeva che nessuno lasciasse la propria località di residenza per andare ad abitare in un centro diverso della stessa o di un'altra provincia. Tuttavia, era prevista un'eccezione nel caso di coloro che si muovevano per motivi commerciali, purché provvisti dei bollettini di sanità, mentre chi, alla data di emanazione del bando, si fosse già spostato, era obbligato a rispettare un periodo di quarantena¹⁴. Ma, al di là di queste eccezioni, il bando ne prevedeva un'altra ben più grave. Infatti, era previsto un trattamento diverso in favore del duca di Noci e della contessa di Conversano, cui veniva espressamente concesso di andare a risiedere a Trani, in Terra di Bari, senza obbligo di quarantena. Si sa che la contessa aveva iniziato la sua fuga da Napoli fin da quando il male era apparso nella capitale, rifugiandosi prima a San Giorgio a Cremano, nel Napoletano (ASN, *Segreterie dei viceré, Scritture diverse*, fascio 206, fasc. 5; 22 giugno 1656), e poi, a mano a mano che il morbo avanzava, ad Acquaviva, in Terra di Bari. Una volta, poi, che anche questa provincia era stata attaccata dal male, la contessa avrebbe deciso di fuggire in Terra d'Otranto. In breve, per sfuggire alla peste, la contessa aveva trasgredito gli ordini vicereali, con il rischio di infettare tutti i centri posti lungo il suo cammino, e pertanto aveva scatenato l'aperta riprovazione del Collaterale. Il Collaterale aveva ordinato alla contessa di ritornare immediatamente a Trani, assieme al duca di Noci (ASN, *Regio Collaterale Consiglio, Notamenti*, vol. 60, f. 194r; 9 ottobre 1656). Ordine, questo, che rimase disatteso (ASN, *Regio Collaterale Consiglio, Curiae*, vol. 121, ff. 187v-189r; 12 gennaio 1657. [17].

¹² ASN, *Segreterie dei viceré, Scritture diverse*, fascio 206, fasc. 104 (21 luglio 1656). Il 1° agosto, nel palazzo vicereale, la maggior parte della "famiglia domestica" del viceré e alcuni ministri erano deceduti (*ivi*, fasc. 151). In realtà, fin dal 21 giugno tre persone residenti a palazzo risultavano ammalate (*ivi*, fasc. 1).

¹³ Il Regio Collaterale Consiglio, ad esempio, il tribunale che coadiuvava il viceré nelle sue funzioni di governo, rimase inattivo per più di un mese, come risulta dai suoi *Notamenti*, libri che rappresentavano una sorta di verbale delle sue riunioni: infatti, il tribunale non si riunì dal 10 luglio al 18 agosto del 1656, dato che non si riusciva a raggiungere il numero legale necessario per la seduta, a causa della morte o della malattia di alcuni reggenti (ASN, *Regio Collaterale Consiglio, Notamenti*, vol. 60, f. 175r). È quanto ricorda anche De Renzi (1968, p. 108).

¹⁴ ASN, *Regio Collaterale Consiglio, Affari diversi II*, fascio 36, fasc. 58. I bollettini (o fedì) di sanità (o di salute) venivano concessi dalle autorità con sede nella capitale e nei singoli centri meridionali e attestavano lo stato di salute delle località e, quindi, di chiunque vi si allontanasse. Essi permettevano ai beneficiari di muoversi nel Mezzogiorno, in genere per motivi commerciali e per soddisfare esigenze di approvvigionamento delle università, e di accedere ad altri centri sani, purché tali beneficiari non fossero passati per località infette. La quarantena, invece, consisteva in un periodo di isolamento della durata di quaranta giorni.

Del resto, se alcuni nobili avevano la loro parte di responsabilità, non ne era certo esente la corte che, grazie al bando citato, aveva di fatto legittimato, almeno in parte, lo spostamento di individui potenzialmente infetti all'interno del territorio meridionale. E' anche vero che eccezioni di tal sorta, che segnano l'incapacità e l'impossibilità della corte di governare efficientemente il territorio, rappresentano anche una sorta di compromesso con alcuni potenti locali. Compromesso che costò caro al Mezzogiorno, che si appesantì soprattutto a causa di decisioni di questo tipo.

Al di là di questi provvedimenti, il controllo delle periferie lontane era reso difficile anche dalla scarsa collaborazione da parte dei ministri regi dislocati in provincia, dai vari abusi commessi localmente da nobili e da alti prelati, dai numerosi atti di corruzione e dalla falsificazione dei bollettini di sanità, dalla fuga dei soldati, che si aggiravano senza nessuna precauzione sul territorio infetto, e dalla impossibilità di impedire alcuni movimenti della popolazione, che si recava fuori le mura dei centri per lavori e per partecipare a fiere e mercati.

Spesso, poi, la responsabilità dei governanti fu grave. Sono questi i casi in cui la corte non volle di fatto adottare provvedimenti adeguati che impedissero la diffusione del male. Tuttavia, situazioni di questo tipo non testimoniano l'incapacità delle istituzioni centrali di governare efficacemente il proprio territorio, in modo da arginare il contagio, ma la precisa volontà della corte di assumersi un rischio, in modo da non bloccare alcune attività economiche rilevanti, in cui essa aveva un interesse diretto. Tale interesse personale della corte giustifica, addirittura, la maggiore attenzione mostrata dalla corte nei confronti della realtà locale. L'esempio più eclatante è la fiera di Foggia, in Capitanata, che, assieme alle altre attività connesse alla Regia Dogana, rappresentava il centro di attivi traffici legati all'economia pastorale del Regno. Traffici grazie ai quali la corte ricavava buona parte dei propri introiti. Nel caso della fiera di Foggia, nonostante il concreto rischio di contagio, le autorità tentarono di portare avanti la manifestazione a ogni costo, in un primo momento arrivando a negare che l'epidemia avesse attaccato la popolazione cittadina e in un secondo tempo, una volta accertata la presenza del male all'interno del centro, a fare di tutto per ripristinare lo stato di salute nella località. E la fiera si svolse regolarmente, sia nel 1656 che nel 1657, segnando la sorte degli abitanti di Foggia e di tutti coloro che da più parti, e soprattutto dagli Abruzzi, vi si recarono. Foggia infatti si contagiò [13. P. 89 e seg.].

In ogni caso, al di là delle responsabilità del governo centrale (che ci furono), un efficace controllo del territorio da parte del centro trovò alcuni ostacoli a livello locale. In primo luogo, la popolazione spesso non osservò le disposizioni emanate. Infatti, una cosa era emanare un bando, altro cosa era ottenerne il rispetto. Perciò, nonostante fosse stato proibito a chiunque di andare a vivere altrove, molti non porsero orecchio ai divieti e quindi o si trasferirono in campagna o addirittura si spinsero in altri centri della stessa o di altre province. Del resto, con il peggiorare dell'epidemia, spesso era la semplice paura a indurre gli abitanti dei centri, non solo infetti ma anche sani, ad abbandonare le proprie case. Poi, una volta scoppiato il male, era difficile esercitare un controllo all'interno dei singoli centri, spesso abbandonati dagli stessi amministratori locali. Così, vi era chi si impossessava di oggetti appartenuti agli infermi o continuava ad abitare assieme agli ammalati, contribuendo a diffondere il male.

In secondo luogo, numerosi ufficiali regi morirono o abbandonarono i loro incarichi in provincia. Anche questo elemento rese difficile il governo del territorio da parte del centro. Infatti, mancava chi facesse osservare le disposizioni in provincia.

In terzo luogo, neppure i ministri regi operanti a livello locale osservarono gli ordini impartiti dal centro e spesso si macchiarono di atti infamanti. Lontani dagli occhi della capitale, non di rado essi si comportarono quali altrettanti governanti dei territori a essi soggetti. E talvolta la capitale non riusciva neppure a sapere cosa avveniva in provincia, figurarsi a governare! Del resto, la peste aveva eretto delle barriere ancora più alte tra la capitale e le province. E non furono solo gli ufficiali regi a commettere ogni sorta di abusi, ma anche i potenti locali, nobili e religiosi, che la peste aveva reso ancor più lontani dal controllo della capitale.

In quarto e ultimo luogo, a ostacolare un efficace governo del territorio da parte del centro vi fu anche il banditismo. I banditi erano aumentati a seguito dell'epidemia, favoriti dalla confusione prodotta dal morbo e dalle difficoltà economiche provocate dalla peste. L'incremento dei banditi sul

territorio meridionale negli anni dell’epidemia costituisce una prova ulteriore della perdita di controllo del territorio provinciale da parte delle autorità della capitale [18].

8.2.2. Le responsabilità delle istituzioni nella diffusione della peste nelle province: una seconda fase. I provvedimenti adottati a livello locale

Laddove il governo centrale fu assente o carente nei suoi compiti di governo, quali furono i provvedimenti adottati a livello locale? Abbandonati a sé stessi, i centri tentarono di tutelarsi come meglio poterono. Talvolta chiesero aiuto al potere centrale¹⁵, talvolta riposero le loro speranze nei poteri locali, i quali però a volte li aiutarono, a volte li abbandonarono a sé stessi¹⁶, ma più spesso i centri trovarono in sé stessi la forza per tutelarsi.

Tralasciando i singoli casi, ricordiamo qui due interessanti casi provinciali, relativi alle province più distanti dalla capitale, in cui ci fu una mobilitazione generale contro la peste. In primo luogo, gli Abruzzi. La diffusione dell’epidemia negli Abruzzi fu meno capillare e devastante rispetto ad altre aree, sia per la distanza delle due province abruzzesi da Napoli, sia per l’asperità del loro territorio, costituito per lo più da alte montagne, in grado di rallentare il cammino dei fuggitivi, ma soprattutto per i maggiori controlli predisposti a livello provinciale. Infatti, le due province abruzzesi collaborarono per custodire il passo di Castel di Sangro, porta di accesso a entrambi gli Abruzzi per chiunque provenisse da Napoli [13. P. 93].

In secondo luogo, il caso davvero peculiare e di successo di Terra d’Otranto, che si salvò del tutto dalla peste, nonostante gli attacchi dei fuggitivi napoletani. Si tratta di un caso particolarmente interessante, in quanto testimonia, da un lato, lo strapotere dei poteri locali, in grado di organizzare un proprio sistema difensivo al di là di ogni intervento diretto del potere centrale, e, dall’altro, la completa assenza del potere centrale in periferia. Assenza che, paradossalmente, nel caso di Terra d’Otranto, si rivelò particolarmente benefica. Certo, anche per questa provincia la lontananza da Napoli giocò un ruolo di rilievo. Tuttavia, in Terra d’Otranto fu soprattutto un efficiente sistema di controllo del territorio predisposto a livello provinciale a giocare un ruolo di fondamentale importanza: un controllo che fu possibile organizzare anche grazie alla distanza dalla capitale. In genere, l’epidemia rafforzò lo stato di isolamento, quasi di “autogoverno”, in cui la provincia pugliese viveva anche in tempi di “normalità”.

In particolare, fin da quando in Puglia era giunta la notizia della peste napoletana, si era pensato di isolare Terra di Bari e Terra d’Otranto, per impedire ai tanti che fuggivano dalla capitale di mettervi piede. Pertanto, in un primo momento, le autorità di entrambe le province pugliesi avevano collaborato tra di loro, ponendo delle guardie presso il fiume Ofanto, tre miglia più a nord di Barletta, ma presto tale collaborazione era venuta meno, sembra a causa del ritiro, da parte del preside del Barese, dei suoi soldati di guardia. Il preside di Terra di Bari, se inizialmente aveva mobilitato l’intera provincia perché pagasse un buon numero di persone destinate alla custodia dei territori, in seguito aveva deciso di lasciare i passi incustoditi, appropriandosi il denaro corrisposto dai centri per sostenere le guardie e pretendendo illegittimamente somme dalle università per esimerle da tali spese di custodia. In tal modo, Terra di Bari si era appestata nel giro di poco.

Diversamente, in Terra d’Otranto i ministri dei centri e quelli regi che operavano a livello locale e il vescovo di Lecce, assieme a molti baroni, avevano deciso di salvaguardare almeno il proprio territorio: avevano pertanto ordinato alle singole terre di confine di predisporre un più attento controllo delle porte

¹⁵ Si pensi a Molfetta, in Terra di Bari, la cui popolazione, temendo di essere abbandonata dai propri ministri, grazie ai quali fino ad allora era riuscita a preservarsi dalla peste, chiedeva al Collaterale di ordinare loro di non assentarsi per nessuna ragione dal centro e di non rinunciare al loro incarico (ASN, *Regio Collaterale Consiglio, Partium*, vol. 503, ff. 195v-196r; 20 ottobre 1656).

¹⁶ Controversa a proposito è la vicenda del vescovo di Ascoli, in Capitanata, che alcune fonti accusano di essersi rinchiuso in un luogo sicuro, abbandonando la popolazione in preda all’epidemia (ASN, *Regio Collaterale Consiglio, Affari diversi II*, fascio 34, fasc. 122; 2 ottobre 1656), mentre altre fonti rivolgono tali gravi accuse al duca di Ascoli, sottolineando come il vescovo, invece, durante l’epidemia avesse fatto giungere da Candela il grano necessario alla popolazione. E il suo interessamento per la popolazione gli sarebbe costata la vita (in seguito, infatti, il vescovo stesso sarebbe morto di peste) (*ivi*, fascio 38, fasc. 46; 28 febbraio 1657). E’ difficile sapere dove sia la verità; né, molto probabilmente, mai la accertò il potere centrale, spesso all’oscuro di quanto avveniva in provincia.

e tutti avevano contribuito alle spese per pagare le guardie poste a tutela dell'intera provincia. Persino i baroni avevano versato ciascuno fino a 4-6 ducati al mese, mentre i governi locali si erano autotassati e lo stesso avevano fatto il vescovo e gli altri prelati della provincia: così, era stato raccolto il denaro necessario per pagare le guardie per ben due mesi. Solo grazie a tale sistema di controllo il territorio si era salvato dalla peste [13. Pp. 94 e seg.].

Insomma, il caso di Terra d'Otranto rappresenta un esempio davvero unico di stretta collaborazione tra persone diverse fra loro, di fronte a un potere centrale lontano. Né tale collaborazione a livello provinciale impedì alle università di impegnarsi anche singolarmente nella tutela del proprio territorio¹⁷. E quando, dopo qualche mese, in provincia alcuni baroni rifiutarono di continuare a sobbarcarsi la spesa destinata alle guardie di confine, il governatore di Lecce insorse, preoccupato dalla presenza dell'epidemia in Terra di Bari, chiedendo al viceré di intervenire egli stesso: a causa di questi pochi baroni, infatti, si era interrotta ogni attività di controllo delle province (ASN, *Segreterie dei viceré, Scritture diverse*, fascio 209, fasc. 169). E bastava poco – era risaputo – perché anche Terra d'Otranto si infettasse.

Per concludere, il caso quasi unico di Terra d'Otranto sembra dimostrare che talora la progressiva attenuazione del controllo esercitato dal centro, attenuazione peraltro frequente in società di antico regime, non si tradusse necessariamente in inefficienza, specie se il controllo fu esercitato efficacemente a livello locale. La più profonda conoscenza della realtà locale e la capacità di organizzare più da vicino la difesa del territorio si trasformarono spesso in elementi di forza per alcune realtà provinciali. Verrebbe quasi fatto di dire che ci furono casi in cui le disfunzioni del governo centrale, incapace di controllare le province, e la frammentazione dei poteri si trasformarono da fattori negativi in fattori positivi. Insomma, la lontananza dalla capitale risultò, in quel frangente, addirittura benefica.

8.3. *Le responsabilità delle istituzioni nella diffusione della peste nelle province: una terza fase*

Passando, infine, alla terza fase, dopo il 1658, terminata l'epidemia in tutto il Regno, con il ritorno alla “normalità”, i tentativi di controllo da parte del centro delle realtà periferiche diventeranno più evidenti. A questo punto, tali tentativi troveranno una forte giustificazione nella necessità, da parte delle autorità centrali, di accertare, soprattutto ai fini fiscali, la consistenza della popolazione dopo la mortalità provocata dalla peste.

Verranno così avviate nuove operazioni di “numerazione” delle famiglie rimaste. Tali operazioni rappresenteranno un “formidabile strumento di conoscenza e controllo del territorio” [19. P. 251; 20. P. 236], essendo esse volte ad accertare, soprattutto ai fini fiscali, la consistenza della popolazione dopo la mortalità provocata dal morbo, ma costituiranno anche la principale occasione di scontro tra una capitale intenta a verificare la situazione demografico-fiscale delle province dopo la peste, per garantirsi le risorse necessarie, e una periferia impegnata a dimostrare la propria incapacità a sostenere nuovi pesi¹⁸.

Pertanto, in questi anni (e non solo!), i maggiori conflitti tra il centro e le realtà periferiche si giocheranno sul piano economico-fiscale. La fiscalità sarà lo strumento principale utilizzato dal centro per conoscere quanto accaduto in provincia durante la peste e quindi per riconquistare il controllo delle sue province. Una fiscalità legata alla necessità di ottenere delle entrate indispensabili alla vita stessa del Regno e divenute più urgenti dopo i danni provocati dal morbo. Ma, al di là delle necessità interne, tali entrate serviranno per rispondere alle richieste finanziarie della Monarchia Cattolica. Richieste che non vennero mai meno, neppure nei momenti in cui il male più imperversava. In questo senso, il rapporto e il conflitto tra Napoli-centro e province-periferie devono essere letti alla luce di una relazione assai più ampia, che considera il Napoletano una delle tante periferie di un più vasto impero, quello appunto spagnolo [13].

9. Conclusioni

¹⁷ La popolazione di Ostuni, per esempio, aveva nominato 100 uomini per custodire il centro e – ne era convinta – se era ancora sana, lo doveva solo a queste guardie (ASN, *Regio Collaterale Consiglio, Partium*, vol. 508, ff. 117v-118v; 13 gennaio 1657).

¹⁸ Alla numerazione era infatti legato il pagamento delle imposte.

In questo lavoro si è sottolineato che, per comprendere le modalità con cui il governo controllava e amministrava il territorio a esso soggetto, bisogna liberarsi delle categorie contemporanee e leggere le vicende alla luce delle categorie dell'epoca. Tali categorie vengono scosse, messe in discussione e talvolta mutano in occasione di una situazione di emergenza, qual è quella che qui ho analizzato. Un'emergenza che, in quanto tale, risulta difficile da gestire da parte del governo centrale.

Tuttavia, il caso del Regno di Napoli durante la peste del 1656 insegna che, certo, esiste una difficoltà a gestire questo tipo di emergenza e a controllare il territorio, ma insegna anche che molti comportamenti delle autorità centrali sono, sì, talvolta dettati dall'ignoranza e da obiettive difficoltà, ma spesso sono anche voluti. Per motivi annonari, politico-militari, economici, fiscali. Motivi, questi, che risultano comprensibili solo se si inserisce il Regno di Napoli nel suo contesto temporale e, quindi, in un contesto geografico più ampio, che non è certo l'Italia, ma l'impero spagnolo.

Principale bibliografia e riferimenti

1. J.H. Elliott, *A Europe of Composite Monarchies*, in *Past and Present*, CXXXXVII (1992), pp. 48 e segg.
2. G. Chittolini, *Il 'privato', il 'pubblico', lo Stato*, in G. Chittolini, A. Molho, P. Schiera (a cura di), *Origini dello Stato. Processi di formazione statale in Italia fra medioevo ed età moderna*, il Mulino, Bologna, 1994, pp. 567 e seg.
3. S. Zamperetti, *Magistrature centrali, rettori e ceti locali nello Stato regionale veneto in età moderna*, in L. Mannori (a cura di), *Comunità e poteri centrali negli antichi stati italiani. Alle origini dei controlli amministrativi*, 1997, cit., pp. 103 e segg.
4. L. Mannori, *Il sovrano tutore. Pluralismo istituzionale e accentramento amministrativo nel Principato dei Medici (Secc. XVI-XVIII)*, Giuffrè Editore, Milano, 1994.
5. L. De Rosa, *Il Mezzogiorno spagnolo tra crescita e decadenza*, Il Saggiatore, Milano, 1987.
6. G. Galasso, *Alla periferia dell'impero. Il Regno di Napoli nel periodo spagnolo (secoli XVI-XVII)*, Einaudi, Torino, 1994.
- A. Lepre, *La crisi del XVII secolo nel Mezzogiorno d'Italia*, in *Studi Storici*, 1981, fasc. 1, pp. 51 e segg.
7. T. Aston (a cura di), *Crisi in Europa. 1560-1660*, trad. it., Giannini, Napoli, 1968.
8. R. Romano, *L'Europa tra due crisi*, Einaudi, Torino, 1980.
9. P. Malanima, *La crisi del Settecento in Italia*, working paper CNR-ISSM, 2003, n. 14.
10. J.H. Elliott, *La decadenza della Spagna*, in T. Aston (a cura di), *Crisi in Europa. 1560-1660*, 1968, cit., pp. 229 e segg.
A. Camus, *La peste*, Bompiani, Milano, 1999.
11. I. Fusco, *Peste, demografia e fiscalità nel Regno di Napoli del XVII secolo*, Franco Angeli, Milano, 2007.
12. Fusco, *La peste del 1656-58 nel Regno di Napoli: diffusione e mortalità*, in *Popolazione e Storia*, 2009, 1, pp. 115 e segg.
13. Fusco, *Istituzioni, movimenti di uomini ed epidemie: il caso della peste del 1656 nel Regno di Napoli*, in M.R. Carli, G. Di Cristofaro Longo, I. Fusco (a cura di), *Identità mediterranea ed Europa. Mobilità, migrazioni, relazioni interculturali*, CNR-ISSM. Napoli, 2009, pp. 81 e segg.
14. F. Manconi, *Castigo de Dios. La grande peste barocca nella Sardegna di Filippo IV*, Donzelli, Roma, 1994.
15. Fusco, *Istituzioni centrali e "poteri" locali: il governo del territorio nella Puglia di età moderna*, in S. Milillo (a cura di), *Cultura e società a Bitonto e in Puglia nell'età del Rinascimento*, Congedo Editore, Galatina (Bari), 2009, pp. 77 e segg.
16. Fusco, *Banditismo e saccheggi in tempo di epidemia: il Regno di Napoli nella seconda metà del Seicento*, in G. Alfani e M. Rizzo (a cura di), *Nella morsa della guerra. Assedi, occupazioni militari e saccheggi in età preindustriale*, Franco Angeli, Milano, 2013, pp. 111 e segg.

17. Bulgarelli Lukacs, *Conoscenza e controllo della periferia attraverso lo strumento fiscale: l'esperienza del Regno di Napoli*, in L. Mannori (a cura di), *Comunità e poteri centrali negli antichi stati italiani. Alle origini dei controlli amministrativi*, Cuen, Napoli, 1997, pp. 243 e segg.
18. G. Muto, *Comunità territoriali e forme del controllo amministrativo nel Mezzogiorno spagnolo*, in L. Mannori (a cura di), *Comunità e poteri centrali negli antichi stati italiani. Alle origini dei controlli amministrativi*, cit., p. 225 e segg.
19. P. Barba, *Breve, y clara resumpta, y tratado de la essencia, causas, prognostico, preservación, y curación de la peste*, Alonso de Paredes, Madrid, 25 maggio 1648.
20. G. Calvi, *L'oro, il fuoco, le forche, la peste napoletana del 1656*, in *Archivio Storico Italiano*, 1981, disp. III, pp. 405 e segg.
21. S. De Renzi, *Napoli nell'anno 1656* [1867], Celi Editore, Napoli, 1968.

Recomandat spre publicare: 14.10.2015.

Figura 1. *La diffusione dell'epidemia nel Regno di Napoli (maggio-agosto 1656)*

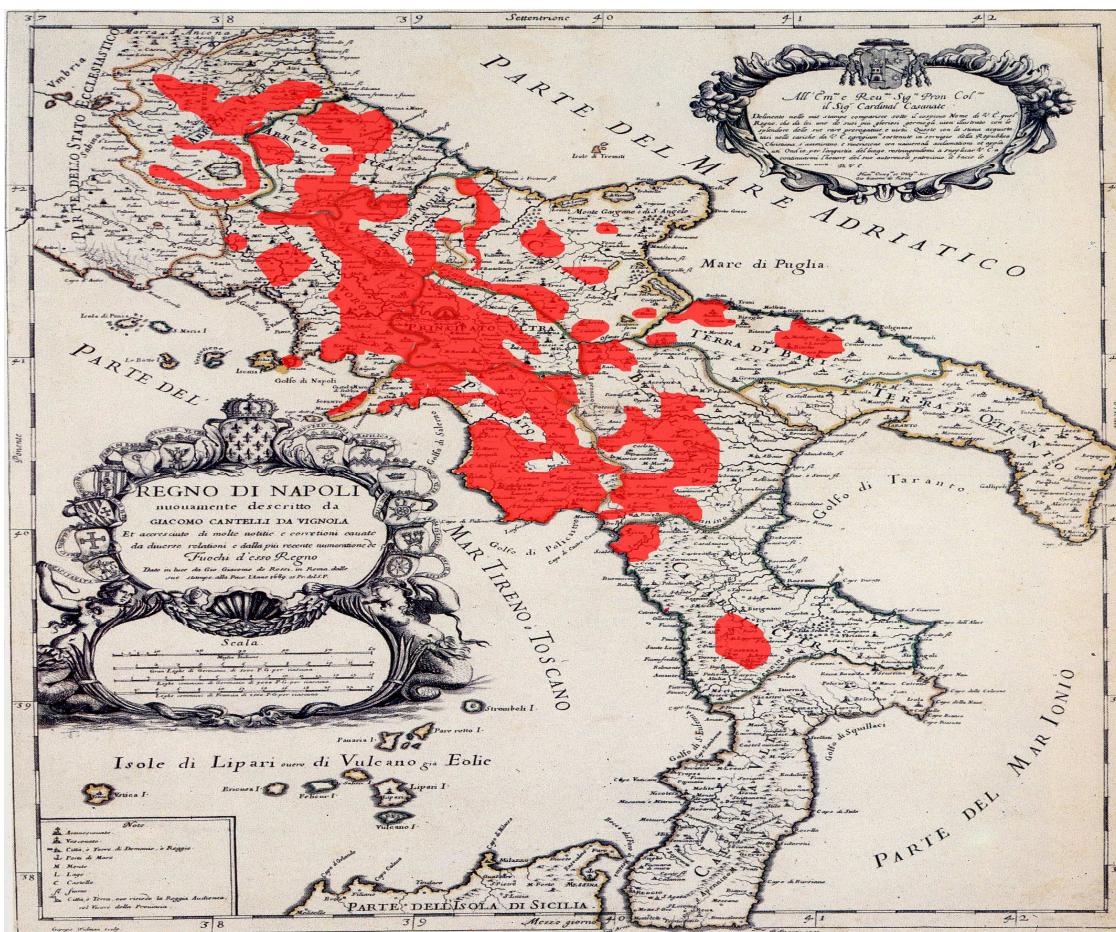
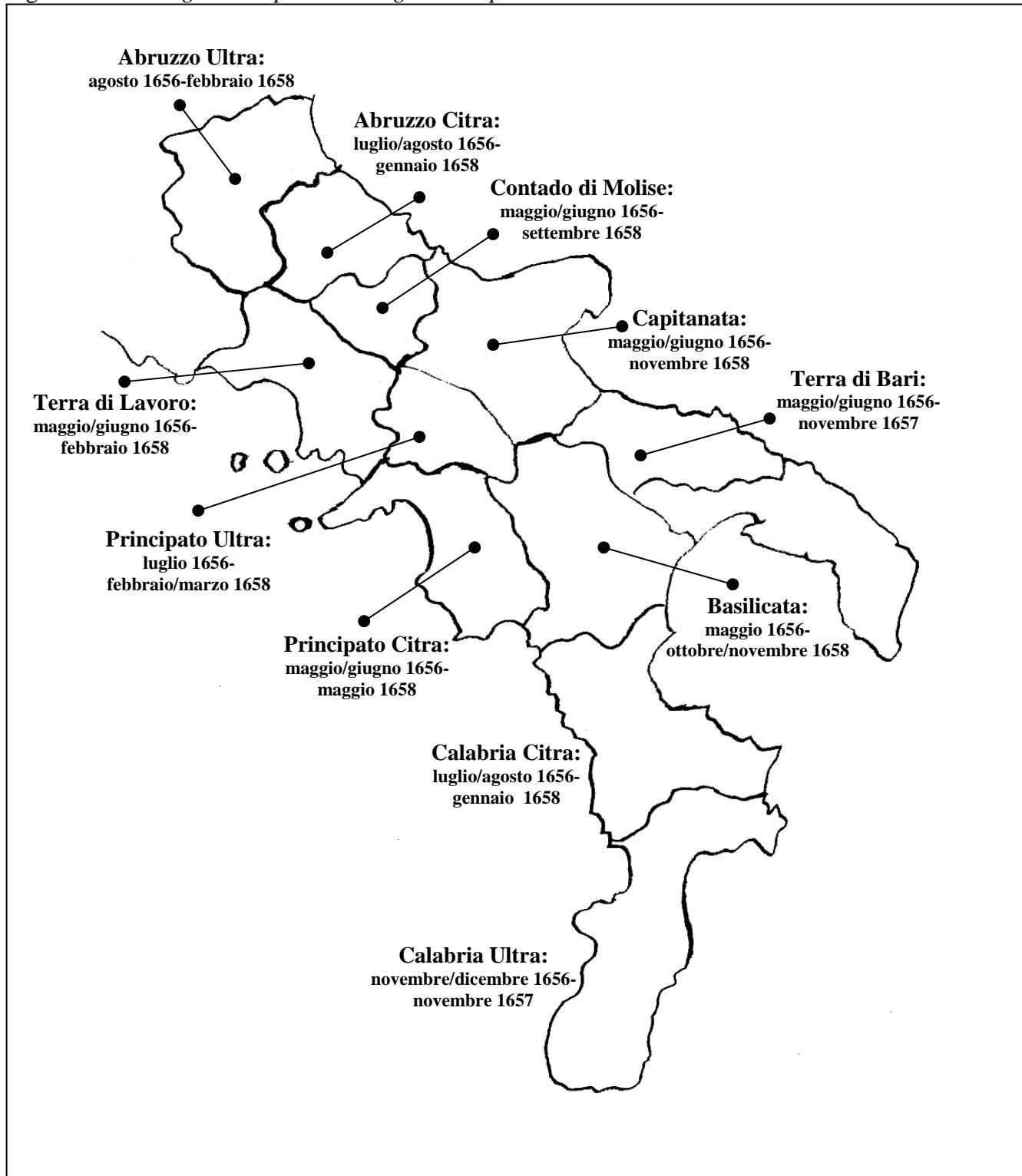

Figura 5. Cronologia della peste nel Regno di Napoli

ȘTIINTELE SOCIAL - UMANISTE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE

LINGUISTIC FEATURES IN LEGAL TEXTS

Matilda PARLLAKU

PhD, Department of Albanian Language
Faculty of History and Philology
University of Tirana

Summary: In the general sense of the word a law refers to a normative provision that sets a legal rule for mandatory application. We distinguish on one hand the constitutional laws that define fundamental rights, organization of public powers and the relations between them, the organic laws to build the institutions of the Republic. We studied the role of some language issues that give "power" to legal texts for the realization of their understanding and application, such as: accuracy, clarity and linguistic purity.

Keywords: language aspect, the word a law, legal texts, linguistic features of a legal text.

Introduction

The object of this study is to analyze some linguistic, morphological and syntactical issues that give "power" to legal texts, in terms of implementation of these features in a legal text, so that it will be understandable and easily applicable. These features are: accuracy, clarity and linguistic purity.

The aim is to highlight the language aspect not only in the formulation of laws and other regulations adopted in accordance to them and during their application but also in understanding and using them to solve various legal issues during court processes: disputes or conflicts, to which they serve as a reference.

To carry out this study we followed the methodology of corpus study. The corpus was based on the Constitution and some of the codes that apply in Albania, namely the Constitution of RA, the Civil Code (hereinafter the CC), the Criminal Code (hereinafter CrC), Family (hereinafter FC), Code of Administrative Procedure (hereinafter CAP), Code of Civil Procedure (hereinafter CCP), Criminal Procedure Code (hereinafter CPC).

In the general sense of the word **a law** refers to a normative provision that sets a legal rule for mandatory application. We distinguish on one hand the constitutional laws that define fundamental rights, organization of public powers and the relations between them, the organic laws to build the institutions of the Republic.¹⁹

The code appears as a collection of normative provision, united in a work, which represents the logical line of books, titles, chapters, sections, and sometimes subsections, paragraphs and articles. Codes exclusively consist of texts of laws or regulations of an official content. Special texts, repealed texts, commentaries, bibliographies, references to doctrines and jurisprudence that publishers introduce in the text or pursuant to the articles of the code, do not have the force of law.²⁰

¹⁹ Au sens large, une "loi" est une disposition normative et abstraite posant une règle juridique d'application obligatoire. On distingue d'une part, les lois constitutionnelles qui définissent les droits fondamentaux, fixent l'organisation des pouvoirs publics et les rapports entre eux, les lois organiques qui structurent les institutions de la République et pourvoient aux fonctions des pouvoirs publics Dictionnaire du droit privé, Serge Braudo, © 1996-2015 Serge Braudo, Conseiller honoraire à la Cour d'Appel de Versailles et Avocat au Barreau de Paris, <http://www.dictionnaire-juridique.com/definition/code.php>, last consulted, on 13.11.2015

²⁰ "Un Code se présente comme un ensemble de dispositions normatives, placées dans un ouvrage présentant dans une même reliure une suite logique de Livres, de Titres, de Chapitres, de Sections, quelque fois de Sous-sections de Paragraphes et enfin, d'articles. Les Codes contiennent exclusivement des textes de lois ou de règlements ayant une teneur officielle. Les textes spéciaux, les textes abrogés, les commentaires, les bibliographies, les références de doctrine et de jurisprudence que les éditeurs insèrent dans le texte ou à la suite des articles des Codes qu'ils éditent, n'ont pas force de loi." ibid

A code collects and incorporates all domestic legal provisions in a given field. In some cases, its provisions may also reflect international and European obligations. This allows the code to be homogeneous and clear.²¹

We have chosen to consult codes as legal texts, precisely because they are a collection of gathered laws, or laws that have undergone the process of codification²²). Reference to these texts was done with the purpose of investigating the questions we have raised, then went on to find out the data, the language examples, to use in our analysis and continued with the discussion of strictly syntactic issues, namely the use of some conditional conjunctive phrases in these texts.

Issues to be addressed in the paper:

1. Specific overview of the selected corpus of study;
2. General characteristics of a legal text;
3. Linguistic features of legal texts;
4. Use of conditional conjunctions in these texts;
5. Conclusions
6. References

1. Specific overview of the selected corpus of study

The law is an agreement made by a community of people, which applies to all people who directly or indirectly participated in its drafting. Laws establish rules and act within certain time limits. Codes, on the other hand, contain norms and are expected to have some stability, to be coherent and clear.²³

Laws may be criminal (that sanction punishment in case of anti-social behavior), *civil* (allowing lawsuits among persons with judicial ability to act, i.e.: damages or requesting a court order to conduct or not a certain action), *constitutional* (that create the legal basis for the state functioning, including usual human rights and freedoms in a special section).

These legal texts: *laws, decrees, decisions, codes, regulations, instructions, orders* etc. from a neutral point of view are simply and only helping means, which are referred to by the professionals of the right to address particular issues in judicial practice. It is the specialized persons in the legal issues that deal with the technical aspect of their drafting. From the translator and especially the linguist's point of view, these texts are not seen from their formal side, but also from the content and the intent of understanding the meaning they transmit through linguistic tools.

As far as the translators are concerned, we are not to deal with this, they see these legal texts in terms of adapting the proper terminology with the original text, as well as that of loyalty to the translation taking into account the preservation of syntactic structures built through the interaction of morphological tools.

Whereas the linguist (and *jurilinguist*-person who examines in the quality of a lawyer and a linguist, as you shall see in this study) reads and reviews these texts with a deeper goal, not only to understand the content, but also to see them as a subject of a deeper language analysis. He is especially interested in their language structuring and their role in the transmission of meaning to achieve the purpose which they were designed for.

2. General characteristics of the legal text

²¹ Manual i hartimit të ligjeve, një udhërrëfyes për procesin legjislativ në Shqipëri, botim i mundësuar nga Bashkimi European, në kuadër të programit CARDS të BE-së për Shqipërinë në bashkëpunim me Ministrinë e Drejtësisë dhe Misionin European i Asistencës për sistemin shqiptar të drejtësisë EURALIUS, Publisher Pegi, Tiranë, 2010, p. 48

²² Koncepti formal i kodifikimit është ai i konsolidimit që synon grumbullimin e dispozitave ekzistuese ligjore në një formë të caktuar, por pa ndryshuar thelbin e dispozitave. Kodifikimi është një veprintari që synon të përgjigjet ndaj kompleksitetit të ligjeve ose legjislacionit në përgjithësi, duke lehtësuar përdorimin e normave. ibid, f. 44-45

²³ ibid, p. 44

One of the categories of texts of administrative and state activity style is the legal text (including law, decree, decision, order, code, instructions, and regulations).²⁴

Laws are drafted by legislators as the persons in charge to formulate different laws in specific areas, as well as civil servants and state officials responsible for legislative policy planning and implementation of legal reform.

- i. Structure of the laws should not be a logical puzzle, but it must comply with the normal way of thinking of a citizen with average intellect;
- ii. Legal concepts should be expressed in terms that are as well-defined as possible, so that there is no room for alternative interpretations. It is also important that such provisions be developed according to the principles of legal certainty and predictability of laws;
- iii. General rules should not be loaded with many exceptions, limitations or deviations;
- iv. Their linguistic clarity makes them easy to read and understandable. The law must balance accuracy with understanding.²⁵

The style of laws being as simple as complicated, should be understood both in every its division and subdivision, and in its entirety. Its political character appears in the fact that everything is done on behalf of the state and in function of the everyday lives of each of us. Laws are useful because they determine the rules for coexistence and norms of interaction among members of the community with clear positive goals and presume sanctions for those who by not respecting them affect this harmony either directly or indirectly. The tone of these texts is contained, correct, and even cold²⁶. Public discourse is compelling and impersonal one.²⁷

Another characteristic that distinguish these texts is the way they are structured in articles, paragraphs and subparagraphs, as well as the titles given to them with the aim of facilitating their reading and the meaning.

3. Linguistic features of legal texts

What we need to understand at the beginning of the presentation of the linguistic features of a legal text is to identify and discuss the issue of using language in the function of communication. In this case it is exactly the written language which is put in the function of communication and that is why it should be clearer and more precise to realize its communicative function.

The stylistic function of the discourse of these texts is denotative and prescriptive, making their application mandatory. Legal texts are written tending not to be misunderstood rather than to be understood, says Xh. Llosi.²⁸

It is intended that complete statements, with the objective appearance, [...] that want to anticipate all sides, compress in one place the circumstances, in their logical relations with the completion and appropriate prescription.²⁹

The fact that these legal texts, these human agreements are issued on behalf of the state and approved by it, by turning them an obligation to be implemented by all the people, makes it necessary the linguistic purity and grammatical correctness as well as a detailed explanation, through concise expression, to avoid any ambiguity. Some of the linguistic features of the texts where linguistic communication is limited in written forms, features that are required to be taken into account when drafting them are:

²⁴ Manual i hartimit të ligjeve, një udhërrëfyes për procesin legislativ në Shqipëri, botim i mundësuar nga Bashkimi Europian, në kuadër të programit CARDS të BE-së për Shqipërinë në bashkëpunim me Ministrinë e Drejtësisë dhe Misionin Europian i Asistencës për sistemin shqiptar të drejtësisë EURALIUS, Publisher Pegi, Tirana, 2010, p. 11

²⁵ ibid, p. 82-83

²⁶ Xh. Llosi, Stilistika e gjuhës shqipe dhe pragmatika, second edition, Publisher SHBLU, Tirana 2001, p. 205

²⁷ Manual i hartimit të ligjeve, një udhërrëfyes për procesin legislativ në Shqipëri, botim i mundësuar nga Bashkimi Europian, në kuadër të programit CARDS të BE-së për Shqipërinë në bashkëpunim me Ministrinë e Drejtësisë dhe Misionin Europian i Asistencës për sistemin shqiptar të drejtësisë EURALIUS, Publisher Pegi, Tirana, 2010, p. 11

²⁸ Xh. Llosi, Stilistika e gjuhës shqipe dhe pragmatika, second edition, Publisher SHBLU, Tirana 2001, p. 204

²⁹ Ibid, p. 207

1) Use short phrases, not complex, to ensure clarity of the issue or concept to express and ease of understanding of the content. Maintaining the right order, not neutral and without inversion of the main or secondary parts in sentence or phrases as a whole, helps to understand its meaning and avoid unnecessary lengthening as in the following example:

If for justified reasons is difficult to obtain the evidence at trial or because of its significance or its nature there is a risk of its loss or damage, the court may order the verification of the letter by a member of the panel or the rogatory commission be controlled by the local court of the location of the file or allow it to be photocopied or certified photograph. (CCP, article 252)

In such cases, when the sentence is extended, it would be better that it be divided into a few.

2) It is advisable to use narrative style instead of the reference one in these kinds of texts, as the language is simpler and the text is easy to understand:

The deadline for making statements, filing documents or carrying out other actions in court is considered passed at the time when, as a rule, offices are closed to the public. (Article 144, paragraph 5, CPC)

The heavy style in these texts is seen in the presence of structures, which could be simplified. What makes the style heavy and difficult to understand is the fact that there are parallel structures repeated in the same article and deviations from the language norm in the use of any verb (has) that cannot create links with the word before and after it (the decision and obligation). The reader is lost in mid sentences that extend without any reason:

With the decision that has, the court shall order the defendant not to stand in a certain place and do not go there without his authorization. With the decision that has residence obligation, the court shall order the defendant not to leave without its authorization from the municipality territory where he usually resides. (Article 235, 1.2, CPC)

3) It is noted the increased presence of verbal nouns formed mainly with the suffix *-im* that show action, state or result of action, which exacerbate the text and make it more abstract: *qëndrimin, përcaktimin, vlerësimin, përjashtimin, mosrespektimin, verifikimin, vlerësimin, vendimin, mosfillimin, pezullimin, verifikimin, procedimin, kallëzimin, detyrimin, kundërshtimin, pretendimin, identifikimin, konfirmimin, deponimin, shoqërimin, refuzimin, paralajmërimin, mospranim, pëlqim.* (attitude, determination, assessment, exclusion, disrespect, verification, evaluation, decision, suspension, verification, processing, reporting, obligation, opposition, claim, identification, confirmation, testimony, accompanying, refusal, warning, rejection, approval.)

4) Passive voice of verbs helps to understand the way the subject participates in the action carried out by the verb. It serves to emphasize the outcome of the action or the elements/persons that experience the action. In texts that form of the verb is used to indicate a neutral point of view and it is recommended to be avoided as much as possible and replaced by the active voice, which shows more clearly the restriction or obligation for the person who has an assigned obligation.

5) It is very important to use the punctuation marks correctly, especially the comma, in the case of phrases put between commas and which may cause misunderstandings, but the most important thing is to remember that they serve only as clarifying to the meaning and not as authentic expression of the legal text.³⁰ The question mark, the exclamation mark, the hyphen, parentheses, various signs such as showing the paragraph or the percentage etc. should be avoided.

6) Modal verbs must be used with other verbs to build a predicate and depending on the sentence where they are used they may indicate an obligation, necessity or prohibition. Therefore care should be taken in using them to avoid ambiguities in the text.

³⁰ Manual i hartimit të ligjeve, një udhërrëfyes për procesin legjislativ në Shqipëri, botim i mundësuar nga Bashkimi European, në kuadër të programit CARDS të BE-së për Shqipërinë në bashkëpunim me Ministrinë e Drejtësisë dhe Misionin European i Asistencës për sistemin shqiptar të drejtësisë EURALIUS, Publisher Pegi, Tirana, 2010, p. 113

These are the patterns of the most complicated syntactic structures of syntax books, with sentences burdened with wordy phrases, with strong links of its parts, with relative clauses and often having restrictive or predictive-hypothetical meaning.³¹

4. Use conjunctive conditional phrases in these texts

In addition to clearly setting the general norms, the law specifies sanctions to those who, either by being ignorant of the laws or not wanting to implement them are subject to punishment of these sanctions.

In writing the condition norms it is used the conditioning under which "if/in case" + "condition" then" the result" ("në qoftë se" + "kushti" atëherë "rezultati"). This result is a consequence of the condition met, which is given in the subordinate clause and that has served as starting point.

A copy of the decision of seizure of property is handed to the person concerned, in case he is present. (Article 208, paragraph 3, CPC)

In order to reinforce this condition the word *only* can be used by restricting the condition. These are genuine conditional sentences, used to formulate various natural and social laws that express conditioning between facts and reality phenomena.

It can be judged by arbitration procedure only if there is an agreement of the parties, hereby they agree to submit to arbitration disputes which have arisen or may arise from a contract concluded between them. (Article 403 CCP)

The semantic and structural feature of conjunction and conjunction phrases certain structures and many connotations to sentences.

Based on the main function of these *conjunctions and conjunctions phrases*, that show the semantic and syntactic relations of clauses in a sentence, we will present examples of their usage in the legal texts reviewed.

If (Në qoftë se):

The conjunction phrase *në qoftë se* is formed by the verbal form of verb to *be* in present tense, subjective mood, which is put between two subordinate conjunctions, as is conditional – *në* (if) and the other is a complementizer – *se* (that). Though other verb moods can be used with the phrase *në qoftë se*, in the case of conditional sentences used in the administrative and judicial style (in law drafting) the most commonly used mood is the indicative one. This results from the conditioning needed, that these texts have verbs in indicative mood. In most cases the present tense is used as it refers to all time and indefinite time (it has an internal value), because it presents the action named by the speaker as real.

They contain a possible or impossible condition at the time of the discourse. They are formed with verbs in indicative and conditional mood. They indicate a possible condition and usually conditional sentences with *në qoftë se* have a predicate formed with verbs in indicative mood, with all the tenses of this mood, but mostly present and future tense:

If only a part of the act is absolutely invalid, the entire act would be considered null and void, in case the part that is retractable is so important that, without it, the act does not achieve his goal. (Article 117/3, CAP)

The use of indicative mood shows that the speaker presents the action named by the verb of the independent clause as real, which makes the action in the principal clause as real and sure

If the items pledged or mortgaged are lost or become invalid, the payment of the amounts for which insurers are obliged or third parties liable for compensation, is extracted from the payment of loans associated with the pledge or mortgage, unless they are used for repair loss or depreciation of items. (Article 535, Civil Code)

³¹ Xh. Lloshi, Stilistika e gjuhës shqipe dhe pragmatika, second edition, SHBLU, Tirana 2001, p. 207

In case (Në rast se)

This conjunction phrase is formed by the noun **case** (*rast*) in the indefinite form of the objective case, preceded by the preposition **in** (*në*) and followed by the complementizer – **se** (that). The conjunction phrase **në rast se** as a result even the sentences built with it are relatively young in Albanian.

In case in the first auction is not submitted any bid, then, after five days of its conclusion, the court bailiff, calling the debtor, makes a new assessment and assigns a second auction for the sale of the item. (Article 557, CPC)

Sentences with **in case** emphasize the *casual and alleged character* of proving the condition rather than the sentences with “**if**” and have more clearly expressed assumption, suspicion for the realization of the condition, the randomness of their certification. Verb tenses used in the construction of these sentences make condition possible to be met.

In case even in the fourth voting neither of the two candidates has received the required majority, a fifth voting is conducted. (Article 87 of the RA Constitution)

A particular thing to be underlined regarding the emphasized conditional meaning, coming from the noun imbedded in the conjunction phrase is the fact that when this noun in the indefinite form is turned definite, the condition which is only one becomes clearer.

In case the contract is set the exclusivity clause in favor of the supplier, the other party cannot obtain supplies of the same type from third parties nor can realize, by means of its own, production of items forming the object of the contract, if for this there is no agreement to the contrary or the law otherwise is available. (Article 779, Civil Code)

Provided that / with the condition (Me kusht që)

The phrase **provided that** (*Me kusht që*) is relatively young in Albanian, therefore, so are the sentences constructed with it. They express possibility modality. The verb of the subordinate clause is in the subjunctive mood.

The right to resign is guaranteed, but with the condition to be submitted at least six months before the end of the calendar year or within the period provided by the statute. (Article 48, Civil Code)

Sentences with the phrase **me kusht që** (provided) have an emphasized conditional meaning by the lexical element, the word **condition**, (*kusht*) that makes a part of this phrase.

Publication ban is lifted when the time set by law for state archives or when the time limit of ten years from the date the decision has become final, provided that the publication is authorized by the Minister of Justice. (Article 103 CCP)

This type of sentence is distinguished from other conditional sentences with other more common conjunction and conjunction phrases. Its position at the beginning of the sentence indicates that this phrase has not achieved the flexibility of a conditional conjunction.

Registration of a loan in money that brings interest makes the interest remain in the same order of priority with it, provided that the interest is specified in the registration. (Article 577, Civil Code)

The principal clause has a weak meaning of the result, whereas the subordinate clause has rather a restrictive meaning. The conditional meaning is clear, when the actions of both sentences, principal and subordinate clauses, refer to the future.

Conclusions

1. Legal texts: *laws, decrees, decisions, codes, regulations, instructions, orders* are belong to the category of texts of the administrative and state activity and hold the features of this style;
2. The codes are a set of normative provisions, united in a work, which represent in a logical way of books, titles, chapters, sections, subsections, sometimes, paragraphs and articles.
3. We studied the role of some language issues that give "power" to legal texts for the realization of their understanding and application, such as: accuracy, clarity and linguistic purity.

4. The sentences of these texts are the most complicated cases of syntax books, with sentences burdened with wordy phrases, with strong links of its parts, often having restrictive or predicative-hypothetical meaning;
5. Conjunctive phrases are a "par excellence" case of expressing condition in the conditional norms of legal texts, where the result (a legal case under trial) is the outcome of the condition met (violation of law).

References:

1. Kodi Civil i Republikës së Shqipërisë, Miratuar me ligjin nr.7850, datë 29.7.1994,
2. Kodi i Familjes i Republikës së Shqipërisë botim i Qendrës së Publikimeve Zyrtare shtator, 2003
3. Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë, Miratuar me ligjin nr.7895 datë 27.1.1995 dhe ndryshuar me ligjin nr.8204, datë 10.4.1997, ndryshuar me ligjin nr. 8279, datë 15.1.1998, ndryshuar me ligjin nr.8733, datë 24.1.2001, ndryshuar me ligjin nr.9017, datë 6.3.2003, ndryshuar me ligjin nr.9030, datë 13.3.2003, ndryshuar me ligjin nr.9086, datë 19.6.2003, ndryshuar me ligjin nr.9188, datë 12.2.2004, ndryshuar me ligjin nr.9275, datë 16.9.2004 Botim i Qendrës së Publikimeve Zyrtare, Tetor, 2004
4. Kodi i Procedurës Administrative Botim i Qendrës së Publikimeve Zyrtare, Dhjetor, 2003
5. Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë i azhurnuar deri në Shkurt 2004, bashkë me praktikën gjyqësore Botim i Qendrës së Publikimeve Zyrtare Shkurt, 2004
6. Kodi i Procedurës Civile i Republikës së Shqipërisë (Miratuar me ligjin nr.8116, datë 29.3.1996 dhe ndryshuar me ligjet nr.8431, datë 14.12.1998 dhe nr.8491, datë 27.5.1999 dhe nr.8335, datë 18.10.1999 dhe nr.8812, datë 17.5.2001 Botim i Qendrës së Publikimeve Zyrtare, Mars, 2002
7. Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, Botim i Qendrës së Publikimeve Zyrtare, Tetor, 2003
8. Manuali hartimit të ligjeve, një udhërrëfyes për procesin legjislativ në Shqipëri, botim i mundësuar nga Bashkimi Europian, në kuadër të programit CARDS të BE-së për Shqipërinë në bashkëpunim me Ministrinë e Drejtësisë dhe Misionin Europian i Asistencës për sistemin shqiptar të drejtësisë EURALIUS, Shtëpia botuese dhe shtypshkronja Pegi, Tiranë, 2010
- a. *ndryshuar me ligjin nr.8536, datë 18.10.1999 dhe nr.8781, datë 3.5.2001. Botim i Qendrës së Publikimeve Zyrtare Shtator, 2003*

Recomandat spre publicare: 19.11.2015.

LA TRADUCTION DES TEXTES DE PRESSE : LE CAS DE LA SIGLAISON

Fjoralba DADO,
Dr., Faculté des Langues Étrangères,
Département de Français
Université de Tirana, Albanie
albadado@yahoo.com

Résumé : La traduction des sigles, à première vue, peut sembler plutôt facile. Mais la pratique en témoigne souvent du contraire, surtout en classe de traduction où les étudiants ont du mal à trouver dans la langue d'arrivée l'équivalent d'un sigle abordé dans le texte de départ, d'une part parce qu'il s'agit d'interpréter les initiales et de l'autre part de trouver des équivalences en langue d'arrivée. Donc, cette communication s'attache à étudier d'où provient cette difficulté d'équivalences et à dresser une liste non exhaustive des différents choix effectués pour résoudre le problème du transfert des sigles en langue d'arrivée (albanais). À part cela, tout en prenant en compte la nature flexionnelle de la langue albanaise, nous allons aussi mettre l'accent sur un phénomène particulièrement grave que l'on rencontre dans la presse écrite et la communication audiovisuelle de notre pays, à savoir la violation presque continue des règles relatives à l'écriture des sigles en albanais. Nous avons choisi d'utiliser, des exemples tirés des textes extraits dans la plupart des cas

du journal « *Le Monde* » et traités en classe de traduction avec les étudiants de premier et second cycle d'études ainsi que des articles de la presse albanaise caractérisés par l'abondance des sigles.

Mots clé: La traduction, les sigles, classe de traduction, les étudiants

Abstract :

The translation of acronyms at first glance, may seem rather easy. But in practice often reflects the contrary, especially in translation class where students have struggled to find the target language equivalent of an acronym addressed in the original text, in part because they have to interpret the initials and secondly to find equivalences in the target language. Thus, this paper attempts to study the source of this problem equivalence and establish a non-exhaustive list of different choices to solve the problem of the transfer of abbreviations in the target language (Albanian). Apart from that, taking into account the inflectional nature of Albanian language, we will also focus on a particularly serious phenomenon encountered in print and audiovisual communication in our country, namely the violation almost continuous of acronyms orthography in Albanian. We chose to use, at one hand, texts covered in class translation with the students of undergraduate and graduate studies, extracts in most cases from newspaper "Le Monde" and, to the other hand, articles of the Albanian press characterized by the abundance of acronyms.

Keywords: The translation, acronym, translation class, students.

La siglaison

Le but de cette communication est d'étudier les sigles et de fixer quelques lignes de conduite essentiellement pour les apprenti-traducteurs à la lumière de l'observation de la pratique actuelle de leur traduction et écriture en langue albanaise. Nous allons nous concentrer sur le domaine de la presse où actuellement le phénomène de la siglaison est en pleine expansion. En effet, l'utilisation des sigles est un phénomène international qui était rare au 19e siècle. Après la seconde guerre mondiale les sigles gagnent beaucoup de terrain parce qu'ils, [...] limitent l'emploi des mots longs et économisent ainsi la dépense articulatoire et mémorielle" (Riegel et allii 1995:551). Le nombre des sigles est en perpétuelle prolifération surtout grâce aux techniques d'informations et de communications. En Albanie, c'est après la chute du communisme, dans les années '90, que la siglaison devient un phénomène florissant. L'ouverture du pays vers le monde entier fait que, outre les autres domaines, même celui de la langue albanaise se trouve "menacée" par l'influence des langues étrangères, surtout de l'anglais et de l'italien. Aujourd'hui la siglaison est devenue un phénomène à la mode dont le cadre d'emploi n'est plus exclusif à la langue écrite, Il s'utilise dans la langue parlée : p.ex. *FLM – Faleminderit* (*Fr. Merci*), *KLM – Kalofsh mirë* (*Fr. Amuse-toi bien !*), etc.

La création des sigles et des acronymes est une tendance interne de chaque langue. Ces unités linguistiques jouissent du statut des unités lexicographiques parce qu'il existe aussi des dictionnaires de sigles et d'acronymes.

Après ce court panorama historique de la siglaison, nous tenons à préciser ce que nous entendons par ce terme. Abréviation, siglaison, sigle, acronyme, sont tous des termes qui partagent certains traits sémantiques communs mais qui en effet sont bien différents l'un de l'autre. Nous proposons quelques définitions du Petit Robert 2001 pour rendre ces termes plus clairs :

Abrévation- 2♦ Retranchement de lettres dans un mot, de mots dans une phrase pour écrire plus vite ou prendre moins de place. *Abrévation de Mademoiselle en Mlle, de kilomètre en km, de c'est-à-dire en c. -à-d.*

◊ Mot écrit en abrégé. *L'abrévation se prononce toujours comme le mot entier.*

Liste des abréviations.

Siglaison ♦ Didact. Formation des sigles à partir des premiers éléments (lettres, noms des lettres, syllabes) des mots d'un syntagme.

Sigle 1♦ Hist. Initiale servant d'abréviation. *Les sigles des manuscrits anciens.*

2♦ Ling. Suite des initiales de plusieurs mots qui forme un mot unique prononcé avec les noms des lettres. O.N.U. *se prononce comme un sigle [oεny] ou comme un acronyme [ony]. Dérivé formé sur un sigle* (ex. cégétiste, de C.G.T.)

Acronyme ♦ Ling. Sigle prononcé comme un mot ordinaire. « *Ovni* » et « *sida* » sont des acronymes.

Après ces définitions, on conclut que l'abréviation est un important facteur de création lexicale. Du point de vue sémantique, « abréviation » est le terme hypéronimique qui désigne un vaste ensemble composé de plusieurs paradigmes, comme l'aphérèse³², la syncope³³, l'apocope³⁴, les sigles, les acronymes, etc., alors que la siglaison est le phénomène de la formation des sigles et des acronymes. Les acronymes seront acceptés comme des sigles acronymiques, c'est-à-dire comme un sous-ensemble du processus de la siglaison. Dans notre communication on s'attachera à l'étude des sigles et des acronymes et de la problématique posée par leur traduction en albanais.

Deux mots sur les sigles en albanais et nécessité de précisions terminologiques

L'albanais range les sigles et les acronymes du français parmi les mots composés en les dénommant *shkurtesat* (fr. *abbréviations*), c'est-à-dire des mots formés du groupement de deux ou plusieurs mots abrégés (Akademia, 1995 : 74-75). Voilà encore le sens de ce terme dans le *Dictionnaire de la langue albanaise*, édition 2006:

Shkurtés/ë,-a f.sh. -a(t) gjuh. Mot obtenu par l'union de syllabes, sons ou lettres initiales d'un groupe de mots (p.ex. *INSIG* Institut i Sigurimeve – FR. litt. Institut d'Assurance).

Dans l'édition du *Dictionnaire de la langue albanaise* de 2006 il n'existe pas les termes *sigle* et *acronyme*. Cependant, dans l'édition de 1980 il apparaît l'entrée « *sigël* » (Akademia, 1980 : 1749):

SIG/ËL, ~LA, ~LAT 1. Réduction d'un ou plusieurs mots exprimant un nom propre ou une autre dénomination. *ATSH*(« *Agjencia Telegrafike Shqiptare* »/ Fr. :*Agence Télégraphique Albanaise*). *Elb.* (« *Elbasan* »-une ville au centre de l'Albanie³⁵)

À partir de ces définitions proposées par les dictionnaires susmentionnés, nous concluons que les deux souffrent d'imprécision surtout en ce qui concerne la relation hyperonimie/hyponimie. La première définition est trop générale alors que la deuxième, plus ancienne, mélange à la fois les abréviations et les sigles que nous avons déjà expliqués dans la première partie de cette communication.

Il faut préciser également l'absence des termes *sigle* et *acronyme* dans les travaux linguistiques et lexicologiques en langue albanaise. Nous sommes de l'avis que le développement de la terminologie est important parce que cela aide à l'explicitation des termes, à la précision des concepts et à une correcte compréhension. Jacqueline Percebois, à partir de la terminologie anglaise, parle du phénomène de la *siglaison*, processus de réduction, et affirme que l'acronymie est un sous-ensemble de ce processus (Meta 2001 : 627-645).

Les linguistes albanais se suffisent à la seule distinction de deux grands ensembles de mots résultant de la réduction des mots constituants. Parmi ces linguistes qui dans leur travaux traitent le phénomène de l'abréviation, nous pouvons mentionner Hasan Çipuri (SF 3 1998 : 132-145), Drita Garuci (Garuci, 1972 : 475-476), Rami Memushaj (Memushaj, 2002 : 154-158), etc. Memisha et Bregasi ont consacré au phénomène de l'abréviation, une œuvre toute récente « *Les dénominations abrégées en albanais* » où ils parlent de la difficulté à bien préciser la terminologie relative au phénomène en question (Memisha, Bregasi, 2008 : 13). Cependant, ils gardent le terme « *shkurtesat* » pour identifier à la fois les sigles et les acronymes tout en empruntant la terminologie et la catégorisation des abréviations de même qu'ils figurent dans la *Grammaire de l'albanais I*.

³² Suppression du début d'un mot, p.ex. l'autobus – le bus.

³³ Suppression de lettres ou syllabes à l'intérieur d'un mot, p.ex. Bonsoir- Bsoir, Monsieur – M'sieur, Shtëpi - Shpi.

³⁴ Suppression de lettres ou syllabes à la fin d'un mot, p.ex. la photographie – la photo, kilogram - kile

³⁵ Notre explication

Dans le premier ensemble, sont regroupés les sigles obtenus par le rassemblement des syllabes initiales des mots : *mapo* (*magazinë popullore*- fr. *grand magasin populaire*), *Profarma* (*Prodhime farmaceutike* – fr. *produits pharmaceutiques*) , etc. Ces sigles sont les équivalents des acronymes français et ne constituent pas un procédé assez productif.

Dans le deuxième ensemble, on distingue deux sous-ensembles :

- les sigles obtenus par le rassemblement des lettres initiales d'un groupe de mots, p.ex. : *ATSH* (Fr. *Agence Télégraphique Albanaise*), *OKB* (Fr. *Organisation des Nations unies*), *RTSH* (Radio et Télévision Albanaise), etc.

Remarque orthographique 1 :

Puisque ces sigles sont accentués sur la dernière syllabe et que les consonnes se prononcent avec « ë » accentué à la fin, ce qui fait que ces mots soient déclinés selon le même paradigme du mot *gjë-ja* (troisième déclinaison) ;

- les sigles obtenus par le rassemblement des sons initiaux d'un groupe de mots, par exemple : *NATO* (Fr. *OTAN*), *KEMP* (Fr. *Commission d'Expertise Médicale du Travail*), *TEC* (Fr. *Central thermo - électrique*), etc.

Remarque orthographique 2 :

Le genre de ces sigles dépend de leur lettre finale. Si la lettre finale est une consonne, le sigle sera du genre masculin, p.ex. : *TEC-i* et si c'est une voyelle, il sera du genre féminin, p.ex. : *NATO-ja*,etc.

Ce n'est pas sans intention que l'on se réfère ici aux normes orthographiques relatives à l'écriture des sigles en langue albanaise. Puisque les sigles et les acronymes revêtent les caractéristiques des unités lexicales, ils jouissent d'une autonomie au niveau de l'expression et du contenu, ils sont prononcés soit alphabétiquement (sigle) soit comme un mot (acronyme), ils apportent « les informations grammaticales » (désinences) et assument une fonction syntaxique dans la phrase (sujet, complément d'objet direct ou indirect, complément du nom, complément circonstanciel, apposition, etc.). A partir de problèmes morphologiques, orthographiques, syntaxiques et lexicaux relatifs à l'emploi des sigles et acronymes dans la presse albanaise, nous voulons concentrer notre attention essentiellement sur la bonne prononciation et le respect de la nature flexionnelle de l'albanais dans l'emploi de ces unités, tout en faisant référence à « *L'orthographe de la langue albanaise* » (Akademia, 1973 :155). L'albanais contrairement au français garde encore vivante sa nature flexionnelle. Nous venons d'affirmer que les sigles en tant qu'unités lexicales et surtout nominales deviennent normalement objet de déclinaison, tout comme les noms. Mais il arrive très souvent que ce critère morphologique ne soit pas respecté :

- 1) *Këtë herë protagonist ka qenë marsejezi me origjinë algjeriane, që ka fyer një gazetar të AFP, i cili kërkonte thjesht t'i bënte disa pyetje në zonën "miks". GAZETA SHQIPTARE / 25.06. 2015*

Ce phénomène est très répandu dans la presse électronique où la place limitée dans l'écran mène à une disparition presque continue des désinences grammaticales. La forme correcte serait:*të AFP*- *së*.

En ce qui concerne la prononciation en albanais des sigles, surtout étrangers, elle aussi présente beaucoup de lacunes. Il s'agit d'un souci qui n'est pas seulement le nôtre, mais qui est également partagé par les linguistes eux-mêmes. Gjovalin Shkurtaj, dans une interview intitulé « *L'albanais en crise, comment peut-on le sauver ?* », apparue dans le quotidien albanais *Koha Jonë* du 22 août 2012, met particulièrement l'accent sur la prononciation des sigles empruntés des langues étrangères. Selon lui, la plus part des présentateurs de la radio ou de la télévision, des journalistes et des rédacteurs, mais aussi des gens lettrés, prononcent de manière incorrecte, ce qui va à l'encontre de la

nature phonétique de l'albanais, les sigles, ainsi que les noms propres, qu'ils soient étrangers ou albanais.

Le sigle FBI a toujours été prononcé « FëBëI » alors que aujourd'hui "les modernes" disent [EfBiAi]. Toujours selon Gj. Shkurtaj, ils sont bien minoritaires ceux qui disent « dërgoj një [SëMëSë] (fr. envoyer un SMS) car la plupart prononcent le sigle SMS [EsEmEs].

Nous partageons le même avis avec Gj. Shkurtaj et nous estimons qu'il est temps de mettre en œuvre des mécanismes de politique linguistique, le plus vite possible, pour empêcher cette pression corrosive des langues étrangères, surtout des langues qui présentent une nature différente de celle flexionnelle de la langue albanaise. Il est évident que chaque langue a sa propre façon d'exploiter les possibilités qu'offrent divers moyens linguistiques; Dans ce cas, même les sigles n'y font pas exception.

Après ce passage en revue, plutôt théorique, des règles générales qui régissent la formation des sigles et acronymes en albanais et de quelques remarques orthographiques et phonétiques, force est de constater qu'il est temps d'introduire dans notre langue une terminologie précise comme celle qui existe déjà depuis longtemps dans les autres langues, telles que le français, l'anglais, etc.

Nous avons choisi d'utiliser la terminologie française qui fait la différence entre les sigles et les acronymes en tant que produits ou représentations du phénomène de la siglaison.

Après la théorie la pratique ! Dans ce qui suit, nous allons traiter la problématique des sigles et acronymes du point de vue de la traduction. Il s'agit donc de savoir que faire lorsque dans un texte à traduire du français vers l'albanais, on trouve des sigles. Nous allons les analyser dans la suite et dans un contexte contrastif français albanaise et parfois albanaise français.

La traduction des sigles en albanais : différentes tendances

Comme il a été dit, l'emploi des sigles et des acronymes est fréquent aussi bien en français que en albanais. Mais la principale différence entre leur utilisation par le français et par l'albanais réside dans le fait que, en français ils ont connu une période de prospérité et d'abondance, alors qu'en albanais, leur utilisation est relativement modérée, on note plutôt les sigles créés à des noms d'institutions, organisations, sociétés, c'est à dire à une catégorie particulière de noms propres. Cependant il ne faut pas nier l'importante influence de l'anglais et l'emprunt des sigles anglais.

A part cela, nous l'avons déjà expliqué ci-dessus que les sigles en albanais puisqu'ils revêtent les caractéristiques des noms fléchissables ce qui constituent une raison de plus pour ne pas permettre une bijection sur les sigles français.

Nous allons voir plusieurs cas de figure qu'on a tirés des textes traités et traduits en classe avec les étudiants de traduction et des articles de certains quotidiens albanais. Donc, nous proposons de travailler avec un corpus composé de textes parallèles, c'est-à-dire des textes de langues différentes, français et albanais, mais qui présentent des aspects pragmatiques et thématiques semblables. L'absence d'une place particulière consacrée aux sigles dans les dictionnaires bilingues français – albanais complique un peu la tâche des apprenti-traducteurs qui se perdent une fois qu'ils se trouvent en présence de sigles. D'une part, ils ont le grand souci de saisir le sens du texte entier et de l'autre coté de le traduire ou le reformuler correctement en langue d'arrivée. Il n'y a pas mal de cas où ils laissent les sigles sans traduction parce que à la fin d'une recherche documentaire sur Internet (dans la plus part des cas ils n'effectuent pas une telle recherche) ils ne les ont pas trouvés ou ils les ont trouvés et compris mais ont hésité à les reformuler et les écrire en albanais. La plus part d'eux essayent de traduire tous les sigles à partir de leurs unités composantes ce qui ne résulte pas toujours correct. Cependant, force est de constater qu'il y a de ceux qui, instinctivement, traduisent l'appellation en albanais tout en gardant le sigle étranger entre parenthèses ou non.

Voyons maintenant les différents cas de figure constatés dans notre corpus que nous allons essayer d'analyser la traduction ou la décision de laisser le sigle dans la langue d'origine.

Ici on fera une distinction entre les sigles à usage international et ceux à usage local ou interne.

Les premiers sont surtout de source anglaise et française. Ce phénomène est lié avec le développement et la suprématie économique, politique, sociale et culturelle des pays d'origine.

A) Lorsque les sigles ou acronymes désignent des organismes internationaux importants et influents, et sont composées de mots d'usage général, ils sont pour la plupart traduits (UE, ONU, OMS, BCE, FMI, etc).

- 1) *Il dit, en substance, que la Grèce a fait sa part du chemin, et que les créanciers du pays (FMI, UE, BCE) doivent à leur tour bouger.* LE MONDE | 1.6. 2015
- 2) “*Zgjidhja politike*”, që ka kërkuar sérish në Luksemburg dje ministri grek i Financave, Janis Varoufakis, përfshin një falje të borxheve ose të paktën një ristrukturim të borxhit të detyrimeve shtetërore kundrejt FMN-së dhe BOE-së. SHQIP | 19.6.2015

Dans ce cas nous avons affaire au phénomène constaté par F. Agolli et Z. Karapici, à savoir la traduction de l'appellation étrangère et formation du sigle en albanais (Gjuha Jonë 2, 1983 : 97-99).

B) Lorsque les acronymes sont entrés dans l'usage comme de vrais noms, ils ne se traduisent pas et on ne se soucie même plus de leur appellation originale. Ces sigles sont plutôt en anglais, tels que NATO (*North Atlantic Treaty Organisation*), UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation*), UNICEF (*United Nations Children's Fund*), et certains sont des sigles français : FIFA (*Fédération Internationale des Football Associations*), UEFA (*Union Européenne des Associations de Football*), etc. Ces sigles apparaissent en anglais dans tout texte de la presse albanaise, même si quelques fois ils sont précédés ou suivis de l'appellation reformulée en langue d'accueil:

- *Sekretari i përgjithshëm i NATO-s, Jens Stoltenberg, shprehu dje shqetësimet pas publikimit të informacioneve se Rusia ndoshta po transporton ndihma ushtarake në Siri.* SHQIP | 10.9. 2015.
- *Berati dhe Gjirokastra kanë dalë nga lista e UNESCO-s, për trashëgiminë botërore në rrezik, duke lënë në këtë listë vende si Afganistani, Kili, Egjipti, Indonezia, etj.* SHQIP | 7.7.2015
- *Edhe pse ajo nuk është anëtare e Kombeve të Bashkuara, Kosova njoftoi më herët këtë vit se ka në plan të bashkohet me Organizatën e Kombeve të Bashkuara për Arsimin, Shkencën dhe Kulturën (UNESCO).* Siç pritej, reagimi i Serbisë ishte i menjëhershëm dhe i ashpër. MAPO | 18.9. 2015

C) Lorsque le sigle a un usage interne dans un pays particulier et, par conséquent, a une référence plus concrète (les partis politiques, les organismes de police, les entreprises, etc.), la tendance générale est de respecter la forme originale. Il arrive souvent que l'utilisation de tels sigles dépasse les frontières du pays d'origine pour être assimilé dans la langue d'accueil. Ici on a distingué deux tendances :

- il y a des exemples où les sigles FBI, KGB, CIA, etc., ne sont pas traduits, et cela s'applique non seulement, à l'albanais mais à d'autres langues aussi.

- *Un rapport du Sénat américain paru mardi 9 décembre, critique très sévèrement les méthodes de torture de la CIA dans le cadre de la « guerre contre le terrorisme » après les attentats du 11 septembre 2001.* LE MONDE | 9.12.2014
- Raporti i CIA-s ka qenë tepër optimist për ekonominë e Europës, e cila ka pësuar disa goditje në fillim të këtij viti, por që sërisht është kthyer kohët e fundit në rrjetë e saj normale drejt rritjes. GAZETA SHQIP | 6.9.2015

- Dans d'autres exemples apparaissent des sigles à usage extrêmement local, comme les noms des organisations et institutions françaises : UMP, RPR, CNRS, ENA, etc., qui ne se traduisent pas. Ce groupe représente un degré de difficulté plus important et les étudiants ont du mal à les faire passer en langue d'arrivée. Face à ce genre de sigles, même les attitudes des journalistes albanais divergent. Nous avons trouvé des exemples où les noms des partis politiques apparaissent sans aucune modification ou traduction, voire sans explication ou explicitation :

- *Kandidatë të tjerë të mundshëm të **UMP** për presidencën mund të jenë edhe Alain Juppe dhe Francois Fillon. Korrespondenti i BBC thotë se një përqindje më e ulët votash nga sa pritej për zoti Sarkozy, mund të inkurajojë liderët e tjerë të **UMP** të ngrihen kundër tij.* MAPO | 30.11.2014
- *Ata janë takuar në vitet 1980, kur ishin në shërbim të të njëjtit njeri, Jacques Chirac. Alain Juppé ishte asokohe sekretar i përgjithshëm i partisë **RPR**, dhe i riu Nicolas Sarkozy, zëvendësi i tij.* MAPO | 11.10.2014

Imaginons un peu le lecteur albanais, une fois devant ces sigles qui vont atteindre la clarté du texte. Nous avons dû effectuer une recherche sur internet (surtout pour le second cas) pour comprendre le sens du sigle RPR –Rassemblement pour la République (parti politique français de droite revendiquant le gaullisme). Pour ne pas risquer la clarté du texte, nous sommes de l'avis que tout au début du texte (de l'article) doivent apparaître les deux, et la traduction ou explicitation de l'appellation étrangère et le sigle original, tout comme dans l'exemple suivant où il s'agit de la traduction en français d'un article albanais :

- *On le voit chez nous par exemple avec les actions du mouvement Vetëvendosja ["autodétermination", dont les membres prônent le départ immédiat de l'administration internationale au Kosovo et l'unification de l'ancienne province yougoslave avec l'Albanie voisine]. Les opérations coup de poing de VV, notamment le blocage de la frontière avec la Serbie, peuvent avoir des conséquences catastrophiques pour notre jeune pays.*

COURRIER INTERNATIONAL / 30 janvier 2012

En ce qui concerne les sigles des noms d'institutions françaises, plus précisément des noms de grandes écoles ou centre de recherche, même si on n'en a trouvé aucun exemple, nous proposons de traduire en albanais les appellations respectives et de les accompagner des sigles français mis entre parenthèses ou non :

CNRS – Centre national de recherche scientifique
en albanais : *Qendra kombëtare e kërkimit shkencor (CNRS)*

La même attitude peut être adoptée en cas de sigles qui sont l'abréviation du nom d'un produit français (TGV), d'un diplôme ou d'une formation (CM2, DEUG, LMD). Cependant, on peut opter à remplacer surtout les sigles des diplômes ou formations par une expression générale :

- *62% des professeurs des écoles débutants estiment que la réussite des élèves est un objectif qui ne peut pas être atteint. Ce malaise éclaire un constat social accablant : un quart des élèves ont des acquis fragiles en fin de CM2.* LE MONDE | 24.04.2014
- *62% e mësuesve të shkollave fillore mendojnë se objektivi i arritjes së nxënësve nuk mund të realizohet. Ky shqetësim i tyre nxjerr në dritë një fakt shoqëror dëshpërues : një e treta e nxënësve paraqesin pamfjatushmëri njohurish në fund të nivelit CM2 ou klasës së pestë (CM2).* (notre traduction)

D) Lorsque le sigle renvoie à une réalité étrangère connue et utilisée dans le monde entier, il n'est pas traduit ou modifié : USB (*Universal serial bus*), DVD (*Digital Versatile Disc*), CD (*Compact Disc*), MTV (*Music Television*), ADSL (*Asymmetric Digital Subscriber Line*), ADN, etc.

Il est évident que la plupart des sigles de ce groupe appartiennent au domaine de l'informatique et ne subissent aucune modification ou traduction. Ils sont empruntés tels quels par la langue d'accueil. Cela s'explique par la forte influence de l'anglais dans le marché de l'informatique. Force est de constater que ces sigles ont survécu par rapport à toute tentative de francisation. En ce qui concerne l'albanais, qui est loin de créer des politiques d'albanisation de la terminologie dans différentes domaines de spécialité, nous pouvons affirmer la totale dominance de l'anglais surtout dans le domaine informatique.

- *En réponse, Jeep (groupe Fiat Chrysler) s'est empressé de diffuser le 23 juillet une mise à jour — pouvant être chargée chez les concessionnaires ou par les clients eux-mêmes avec une clé USB — à destination des conducteurs américains concernés, soit 1,4 million de personnes.* LE MONDE | 2.9.2015
- *San Disk ka arritur të ndërtojë **USB-në** më të vogël të parë deri më sot. Bëhet fjalë për **USB** 3.0 flash drive e cila sipas kompanisë ka përmasa më të vogla se një monedhë.* MAPO | 2.6.2015
- *Në të njëjtën kohë, ata janë zgjeruar në kombet gjysmë periferikë dhe përfaqësojnë tregje të rëndësishme të reja ku ka kërkesa të forta për produktet amerikane të të gjitha llojeve, duke filluar nga **CD** dhe **DVD**, për filma dhe për internet.* MAPO | 24.7.2015
- *Une réunion de groupes et d'artistes solo du rock et de la pop venus pour interpréter chacun quelques chansons, retransmise en direct dans le monde entier par la **MTV**.* LE MONDE | 12/02/2012
- *Taylor Swift triumfon sërisht në **'MTV Music Video Awards'*** GAZETA SHQIP | 31.8.2015

Un autre cas constaté est celui des sigles utilisés dans le domaine médical tels que ADN, SIDA, etc. L'albanais, il a emprunté ces sigles du français : ADN ou *acide désoxyribonucléique*, SIDA ou *syndrome de l'immunodéficience acquise*.

- *Comme le rapporte le site de RFI, le Parlement de ce petit pays pétrolier a adopté mercredi 15 juillet, à la demande du gouvernement, une loi ordonnant aux citoyens koweïtiens ainsi qu'aux résidents étrangers de subir un test **ADN** afin d'établir une base de données nationale.* LE MONDE | 15.7.2015
- *Më shumë se 90% e **ADN-së** njerëzore nuk bën asgjë vërtet të dobishme dhe zgjatja e madhe mund të mos jetë më shumë se bagazh biologjik i ndërtuar gjatë viteve të evolucionit, pretendojnë kërkuesit e Oksfordit.* GAZETA SHQIP | 26.7.2014

Mais il n'y pas mal de cas où l'on utilise le sigle anglais AIDS et lorsqu'on parle du virus on dit HIV/AIDS. Dans un quotidien albanais, nous avons trouvé un article qui traite de la maladie de SIDA. Le journaliste, il fait un mélange de sigles, en utilisant tout au long du texte à la fois le sigle anglais et français de la maladie.

- 3) ***SIDA, 20 raste të reja për pesë muaj.** Në pesë muajt e parë të këtij viti, në vendin tonë janë konfirmuar 20 raste të reja me virusin HIV/AIDS. Mjekët bëjnë të ditur se midis të prekurve, për fat të mirë nuk ka asnjë fëmijë të infektuar.* MAPO | 26.05.2014

Dans ce cas, trouver un équivalent albanais il ne sert à rien parce que la traduction en albanais de l'appellation originale est *Sindromi i Pamjaftueshmërisë Imunitare të Trashëguar* et le sigle serait SPIF. Cependant, ce qu'il faut faire c'est d'adopter une seule attitude du début jusqu'à la fin, c'est-à-dire de choisir entre le sigle anglais et celui français.

Eléments de conclusion

La siglaison répond à un besoin de communication et d'économie linguistique. Les sigles et les acronymes, en tant que actualisation de ce phénomène, constituent un mode d'expression en pleine expansion dans tous les domaines d'activité et de spécialité. Ces unités figurent également dans la presse écrite et même si en apparence elles ne posent pas de problème, en pratique, il arrive souvent le contraire, surtout lorsqu'il s'agit de traduire en albanais des textes français. S'il y avait une seule technique à traduire les sigles et les acronymes, tout serait facile pour le traducteur. Mais à partir du matériau analysé, qui à vrai dire est assez limité, il est évident qu'il n'existe pas de technique unique et applicable dans toutes les situations pour traduire ces unités. En albanais les sigles sont traduits de deux manières générales.

S'il existe une traduction officielle du nom de l'organisation ou du sigle, il suffit de l'utiliser. Dans ce cas, il y a traduction de l'appellation étrangère et formation d'un sigle albanais. Exemple : Fr. Organisation mondiale de la santé (OMS) > Al. Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSH).

Mais lorsque les sigles n'ont pas d'équivalent en albanais, c'est le cas des sigles qui désignent des réalités propres à la France et aux Français, n'existant pas dans la réalité albanaise et n'ayant pas d'appellations correspondantes.

Dans cette situation, il est préférable de traduire leur nom et puis, entre parenthèses insérer l'acronyme ou le sigle en langue d'origine, suivi du nom complet dans la langue d'origine. Exemple : « UMP » -[Bashkimi i Lëvizjes Popullore]. Le traducteur joue ainsi un rôle de médiateur interculturel par excellence. Il peut introduire des explicitations dans la traduction pour faciliter au lecteur la compréhension du contenu du texte en général et des sigles en particulier.

References:

1. Agalliu, F., Karapici, Z. 1983. Cilat nga shkurtesat e huaja shqiptohen?. Gjuha Jonë 2. Tiranë.
2. Akademia e Shkencave, Instituti i Gjuhësisë. 1995. Gramatika e gjuhës shqipe I. Tiranë.
3. Akademia e Shkencave, Instituti i Gjuhësisë. 2006. Fjalor i gjuhës së sotme shqipe. Tiranë.
4. Akademia e Shkencave, Instituti i Gjuhësisë. 1980. Fjalor i gjuhës së sotme shqipe. Tiranë.
5. Akademia e Shkencave, Instituti i Gjuhësisë. 1973. Drejtshkrimi i gjuhës shqipe. Tiranë.
6. Çipuri, H. 1988. "Shkurtesat dhe vendi i tyre në terminologjinë e sotme të gjuhës shqipe". SF 3. Tiranë.
7. Garuci, D. 1972. "Mbi drejtshkrimin e shkurttimeve". Kongresi i drejtshkrimit të gjuhës shqipe. Tiranë.
8. Memisha, V., Bregasi, M. 2008. Emërtimet e shkurtuara në shqipe. Vlorë : Botimet Europrint.
9. Memushaj, R. 2002. Hyrje në gjuhësi. Tiranë : Toena.
10. Nakos, D. 1990. "Sigles et noms propres", Meta : journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal, vol. 35, n° 2, 1990, p. 407-413.
11. Percebois, J. 2001. "Fonctions et vie des sigles et acronymes en contextes de langues anglaise et française de Spécialité", Meta : journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal, vol. 46, n° 4, 2001, p. 627-645.
12. Petit Robert, édition 2001.
13. Riegel, M., et allii. 1995. Grammaire méthodique du français, Paris : PUF.
14. Rodriguez Gonzalez, F. 1991. "Translation and Borrowing of Acronyms: Main Trends", International Review of Applied Linguistics, 29, 2, pp. 179-188.

Recomandat spre publicare: 19.11.2015.

LES NOMS PROPRES : DE LA FIGURE DU DISCOURS À UN ÉLÉMENT DU LEXIQUE

Eglantina GISHTI

Prof. asoc. dr. Faculté des Langues Étrangères,
Département de Français
Université de Tirana, Albanie
egishti@yahoo.com

Fjoralba DADO

Dr. , Faculté des Langues Étrangères,
Département de Français
Université de Tirana, Albanie
albadado@yahoo.com

Résumé : *L'emploi des noms propres est lié étroitement au contexte à tel point qu'ils assument des nuances, voire des connotations différentes. Cependant, ces nouvelles connotations ne se trouvent pas entièrement lexicalisées, tel est le cas des noms propres devenus des noms communs. La lexicalisation des noms propres aux noms communs atténue le lien avec le concept auquel fait référence le nom propre d'où la nécessité d'une analyse de leur rôle en discours et dans le lexique de la langue en général.*

Mots clé: *La lexicalisation, noms propres, rôle en discours.*

Abstract: *The use of proper nouns is closely linked to the context to that point that they acquire different connotations. However, these new connotations are not fully lexicalized, as it is the case of proper nouns having the statute of the common noun. Lexicalization of the proper nouns to common ones attenuates the link with the concept it refers to. So, their analysis is very important in ensuring the role they play in the discourse of the language and in the lexicon, in general.*

Keywords: *Lexicalization, the proper nouns, play in the discourse.*

Introduction

La lexicalisation des noms propres occupe une place importante dans l'analyse du lexique français. Le statut des noms propres est bien précis dans les dictionnaires qui lui sont entièrement consacrés. D'ailleurs, cette situation devient complexe avec leur emploi en discours et leur recensement dans un dictionnaire de langue parce que à la conception de ce type de dictionnaire tout entier consacré à la langue, il est important de tenir compte d'une autre dimension, celle d'un dictionnaire contextuel qui est remarquable par l'abondance des exemples et des constructions, le classement systématique des niveaux d'usage, l'étude des rapports synonymiques et antonymiques, voire la mise de la langue en discours. Alors, cette analyse portera premièrement sur l'emploi des noms propres en noms communs, à savoir la lexicalisation des noms propres et leur statut dans un dictionnaire de langue. À la fin l'analyse sera consacrée à la dérivation de ces noms.

1. Les emplois discursifs des noms propres

Les discours offrent aussi de nombreux exemples de créativité auxquels leur fréquence confère une régularité certaine, malgré leur apparente irrégularité. D'une part la valeur de certains vocables semble s'éloigner résolument de la signification des lexèmes qui leur correspondent. D'autre part, on peut rencontrer des mots, néologismes ou emprunts, qui ne semblent pas relever du lexique français.

Affirmer que la mélatonine est "l'horloge parlante de notre organisme", c'est se livrer à une métaphore, c'est-à-dire la comparer, implicitement, à l'horloge parlante (Mortureux, 2000 : 103). Dans cet emploi véritablement figuré, la signification de "horloge parlante" n'a pas grand-chose à voir avec la retransmission radiophonique ou téléphonique de l'heure. Un emploi figuré de ce genre est différent de ce qui a été observé dans le Petit Robert (Petit Robert, 2001).

"*Par ext. L'horloge parlante, procédé de diffusion de l'heure par appel téléphonique*".

La mention des emplois figurés paraît superflue dans les dictionnaires, puisque, par définition, elle ne concerne que des acceptations lexicalisées; leur apparition dans un discours ne témoigne d'aucune

originalité. Au contraire, les figures du discours sont plus ou moins inventées par l'énonciateur (plus ou moins parce que certaines d'entre elles ont tellement de succès qu'elles sont reprises et finissent parfois par s'institutionnaliser. Beaucoup d'elles changent même le sens. En effet, dans un deuxième contexte (C2) le premier sens (E) devient E2, c'est-à-dire qu'il prend un sens nouveau "b" par opposition à sa signification habituelle "a". En schématisant, on pourrait dire que E1/"a" dans C1 devient E2/"b" dans C2. Cette transformation est généralement désignée sous le terme de "changement de sens" (Schulz, 2003 :99). Et, ce dernier se trouve lexicalisé et par conséquent "comptabilisé" dans les dictionnaires. Cependant l'emploi figuré se caractérise par un changement de sens que prend l'expression E dans un contexte donné. Mais ce sens nouveau n'est pas obligatoirement lexicalisé.

Tous les discours en produisent, la littérature, la presse ou la publicité. Les discours scientifiques sont loin d'en être exempts, mais leur repérage et leur interprétation échappent plus facilement aux locuteurs non spécialistes; par ailleurs, si la figure est pertinente, elle se fige assez vite en terme spécialisé, elle se lexicalise du domaine concerné. Dans d'autres cas le mot se colore seulement d'une connotation, dont le sens reste toujours contextuel. Prenons à titre d'exemple les vers du poème *Tragédie en mer (Le vaisseau négrier)*.

Ainsi pourvue que la métaphore est l'ajout d'un signifié à un autre, lorsqu'il existe entre eux une relation de similitude, d'intersection. Cette relation indique qu'il y a des traits communs entre les deux signifiés.

Mer! Pourquoi n'effaces-tu pas
avec l'éponge de tes vagues
cette souillure de ton manteau?³⁶

Efface signifie "élimines"; *éponge* veut dire "matériel utilisé pour éliminer"; *manteau*, "superficie"; *souillure*, "vaisseau négrier". Nous avons des métaphores parce que, entre les deux signifiés, il y a un trait commun: par exemple, entre *manteau* et *superficie* il y a en commun le trait /partie externe et visible/; entre *effacer* et *éliminer* il y a la similitude du trait /suppression/. Cet usage n'apparaît aujourd'hui lexicalisé. Son apparition et l'effet qu'elle produit restent très liés à la situation d'énonciation précise qui caractérise le discours dans lequel on le rencontre. Le sens des mots est purement contextuel.

D'ailleurs, la langue évolue et ce qui a été considéré à un moment de l'histoire d'une langue comme une figure de style, par exemple, une métaphore vive ne l'est plus à un autre moment parce que « une figure encore vivante pour un locuteur peut être totalement morte pour un autre » (Picoche & Honeste, 1994 : 23). Par exemple, on a du regarder bizarrement la première personne qui a parlé du 'pied de la table'; alors qu'aujourd'hui, cette métaphore ne provoque plus un sentiment bizarre. Ceci ne doit pas faire oublier ce fait essentiel que pour un locuteur particulier à un moment donné, une métaphore soit vive ou lexicalisée".

1.1 L'antomomase, l'anthroponyme et l'éponymie

Autres figures semblent "violenter" l'organisation lexicale. Marie-Françoise Mortureux (2000 :105) explicite ayant recours à l'exemple des micros souris.

Les courses de micro souris arrivent en France. La première aura lieu à Paris le 9 mai prochain, dans le cadre de la semaine Micro-Expo 81. Ces souris ne sont pas des Mickey à dossard et n'ont de souris que le nom et la taille. Ce sont des petits robots mobiles et autonomes dotés d'une "intelligence artificielle" qui leur permet de reconnaître un environnement donné. (R. Clavaud, Le Monde, 3/5/1981)

La phrase "ces souris ne sont pas des Mickey à dossard ...", veut dire "Ces (micro-) souris ne sont pas des souris munies d'un dossard" (comme les hommes ou d'autres animaux qui participant à une course). Le nom propre de la souris mise en scène dans les fameux dessins est employé comme nom commun pour designer les souris. Cette substitution du nom propre d'un individu à un nom commun est un pur exemple d'antomomase. Il suppose que l'individu ainsi baptisé a acquis une notoriété suffisante pour que l'emploi de son nom propre en nom commun ait du sens.

³⁶ Castro Alves. "Tragédie en mer (Le vaisseau négrier)". In: PALLOTTINI, Renata (org.) (1998). *Anthologie de la poésie brésilienne*. Traduction d'Isabel Meyrelles. Paris, Editions Chandeneige.

Toutes ces figures (antonomases, anthroponymes, éponymes) vont à l'encontre de la distinction, syntaxique et sémantique, entre nom commun et nom propre.

Nous insistons sur le phénomène au moment où l'usage se généralise et le nom commun accède à la nomenclature des dictionnaires de langue. Petit Robert. (2001)

chimère - *Monstre à tête et poitrail de lion, ventre de chèvre, queue de dragon, crachant des flammes. Bellérophon tua la Chimère. Fig. et vx Assemblage monstrueux.*

Donc du nom propre d'un monstre mythologique qui est très bien présenté dans l'article, est créé un nom commun dont l'acception spécialisée est couramment connue.

chimère - *Biol. Organisme créé artificiellement par greffe ou fécondation, à partir de deux cellules, embryons ou organes de génotypes différents (aussi hybride). Chimère de caille et de poulet. Appos. Des souris-chimères.*

M.-N. Gary-Prieur (2001 : 84-85) estime que « la communication d'un nom propre par antonomase exige un certain éloignement par rapport au personnage source ». Parfois l'origine de celui-ci est oubliée ainsi sa connaissance nécessite le recours à l'étymologique. L'exemple du mot "auguste / Auguste" l'explique parfaitement:

- *au départ, "auguste" est en adjectif, signifiant majestueux, vénérable, solennel, divin (en latin, *augustus, a, um*).*

- *en 27 av. J.-C, Octave premier empereur romain, reçoit du Sénat le titre d'*Imperator Caesar Augustus*. "Auguste" sera désormais son titre et son nom. On accepte qu'un adjectif vaut ici pour un nom commun.*

- *dès la fin du I^e siècle, le titre "d'auguste" est adopté par les empereurs romains.*

- *à la fin du IIIe siècle, Dioclétien instaure le système de la tétrarchie: l'empire est gouverné par quatre empereurs, deux empereurs de premier plan (appelés augustes) assistés de deux coempereurs (appelés césars). Le mot "auguste" devient un nom commun (le mot césar aussi, d'ailleurs) et voici l'antonomase du nom propre pour un nom commun.*

C'est plutôt la lexicalisation au sens strict, lexicographique, du terme qui exige cet éloignement, l'antonomase a lieu même si le lien avec le porteur est encore prégnant : la plupart de ceux qui emploient le nom *un Rambo* savent qui est Rambo. Ce qui est important, ce n'est pas d'oublier que le nom commun *rambo* provient d'un nom propre, mais de le savoir sans le traiter différemment d'un autre nom dérivé d'un verbe ou d'un nom commun.

La position de M.-N. Gary-Prieur semble partagée par les lexicographes français car comment expliquer l'absence, dans les dictionnaires de langue, d'antonomases courantes telles qu'un *hitler* ou un *einstein* sinon par le fait que l'image de leur référent est encore trop présente? (Vaxelaire, 2007 :4)

Selon le cas, même l'antonomase peut être rattachée à la métaphore, figure qui sert à établir un rapport de ressemblance entre deux réalités, ou encore à la métonymie, figure qui consiste à désigner une réalité par un nom associé à une autre réalité qui lui est sémantiquement liée. À la différence de ces figures, l'antonomase implique nécessairement le nom propre. Citons à titre d'exemples :

- *C'est un vrai don Juan! (un séducteur)*

- *Un camembert (fromage qui tient son origine du village de Camembert)*

Exemples d'antonomases métaphoriques :

- *un Tartuffe (nom propre qui remplace un nom commun, un hypocrite)*

- *un Apollon (nom propre qui remplace un nom commun, un bel homme)*

Exemples d'antonomases métonymiques :

- *As-tu lu le dernier Werber? (nom propre qui remplace un nom commun; on parle d'un livre en le désignant par le nom de son auteur)*

- *Washington retirera ses soldats en janvier prochain. (nom propre qui remplace un nom commun; on parle du gouvernement américain en employant le nom de la capitale américaine).*

Pourtant le dictionnaire ne les comporte pas tous, le cas des deux noms ci-dessus mentionnés : Werber et Washington. Par contre, dans le millésime du 1993, les noms et les adjectifs des nationalités (les gentilés) ont été retranchés, ex. cubain, ivoirien, etc. Ils sont traités dans une annexe intitulée « Liste des noms communs et des adjectifs correspondant aux noms propres de personnes et de lieux ».

Comme explique Jean Claude Boulanger (2003 :181-182), même si on ne les trouve pas ces noms avec le statut de chef d'articles, ils peuvent être relocalisés dans la rubrique des entrées cachées.

2. Les règles morphologiques

Puisqu'ils se sont conçus comme des noms communs alors ils présentent toutes les caractéristiques de variation en nombre, à savoir ils s'accordent en nombre selon le sens ou le contexte de la phrase, mais dont la valeur n'en est pas une de particularisation, mais bien d'identification à un ensemble d'où les noms : "les italiens", "les français". Concernant ces gentilés le problème n'est pas toujours très net. Et, parfois il est délicat de déterminer si le nom doit ou ne doit pas recevoir une majuscule.

Ces gentilés s'écrivent fréquemment avec une majuscule: les Français, des Parisiens etc. Petit Robert (2001): *Un Français, une Française*, s'écrit avec une majuscule, tandis que conservant la forme de l'adjectif substantivé s'écrit sans majuscule.

Il n'est pas rare que, par emphase, certains auteurs mettent une majuscule à un nom commun qu'ils veulent mettre en valeur ou sur lequel ils entendent attirer l'attention du lecteur: *Étude sur le romantisme, pour "Étude sur le romantisme"*.

Concernant le nombre, il faut pourtant remarquer que certains de ces mots restent toujours des noms singuliers – tel le cas de scarlatine.

Quelques exemples d'antonomases contenant le mot « saint », et qui en se lexicalisant perdent leur majuscule. Petit Robert (2001) : *Un chien : le saint-bernard, un vin : le saint-émilion, un gâteau : le saint-honoré, un fromage : le saint-nectaire*.

Notons cependant que les noms de marques déposées, doivent, lorsqu'ils sont lexicalisés, conserver la majuscule, ceci pour des raisons de légalité : *Kleenex, Klaxon, Frigidaire, Scotch, Solex, Mobylette...*

Il arrive que les noms employés en antonomase soient utilisés non pour identifier un individu en tant qu'être unique, singulier ou totalement différent, mais bien plutôt pour référer à des personnes semblables, par le talent ou par le caractère, aux individus dont le nom est utilisé.

- a. *Se sont les mécènes qui font les Virgiles (G. Heniot, les fils de la Louve, pg. 266)*
- b. *Des harpagons, des séraphins, des Mécènes, des Cicérons*

Ici la présence de s du pluriel à ces noms comme le signe d'un net effacement du caractère de totalement différent des individus au profit du type.

Dès que l'antonomase du nom propre se lexicalise, la sensation d'avoir affaire à un nom commun domine. La majuscule est conservée tant que le lien avec le nom propre originel est conscient. Dès lors que ce lien n'est plus conscient, le propre devient un véritable nom commun autonome, s'écrivant par conséquent sans majuscule. Il existe de par le monde de nombreux *arcs de triomphe* (nom commun), mais pour un parisien, "*l'Arc de triomphe*" (nom propre) ne peut désigner qu'un seul arc de triomphe, celui de la place de l'Etoile, à Paris. Pour un historien, une période de prospérité succédant à une période de crise est souvent appelée *renaissance* (nom commun), par exemple la *renaissance carolingienne* au IXe siècle, mais lorsqu'on parle de la *Renaissance* (nom propre), cela désigne toujours la même période, le XVIe siècle. Ainsi que les *poubelles* ne te souviennent pas « *Poubelle* » le nom du préfet qui généralisa l'emploi de ce contenant.), ou le *lycée* (Le « *Lycée* » le lieu où enseignait Aristote à Athènes.)

Le plus souvent, le nom propre devenu un nom commun est précédé d'un déterminant, ce qui marque le fait qu' « au lieu de désigner un particulier [par exemple : la personne de Molière], le Npr [nom propre] dénote maintenant un type ou une catégorie, dont les membres sont interprétés comme portant une certaine ressemblance avec un particulier bien connu, portant le Npr en question » (Jonasson, 1991 :64).

3. Les dérivés des noms propres sur base nom commun dans le dictionnaire de langue

De nombreux dérivés de noms propres se rencontrent en discours. Même beaucoup sont mentionnés dans les dictionnaires et paraissent enregistrés en langue. Il est toujours pris comme un fait acquis que la productivité morphologique des noms propres est faible, comme l'indique la citation ci-dessous (Molino, 1982:10).

Le nom propre a une possibilité minimale de productivité morphologique (morphologie dérivationnelle). [...] les noms propres semblent avoir, moins que les noms communs, la possibilité de s'adjoindre préfixes, suffixes ou mots pour engendrer dérivés et composés. [...] il semble bien que la grande masse des noms propres est peu ou pas productive dans ce domaine. Dès lors qu'un sens particulier apparaît, comme dans donjuanesque, donquichottisme, herculéen, on considère que les noms propres qui en sont la base sont "devenus noms communs" (Molino, 1982:34).

L'examen des dérivés de noms propres devenus noms communs dans le dictionnaire le Petit Robert confirme l'augmentation du point de vue quantitatif des dérivés suffixaux, et de plus, une certaine diversité concernant la base sur laquelle ils sont construits et les relations sémantiques entre la base et le dérivé. Citons à titre d'exemple le mot ampère.

*Npr1 Ampère..... (Dérivé ampère)
Métonymie – lexicalisation
Nc ampère (Dérivé ampérage)*

La dérivation construite sur un anthroponyme par exemple repose sur ce schéma de nomination – désigner une classe d'objets ou de substances d'après le nom de la personne qui en est l'inventeur ou l'introducteur. Exemples:

*Robin – robinier “arbre”
Curie – curium “métal”
Chalandon – chalandonnette “maison individuelle”
Guillotin – guillotine “instrument”*

Nous observons donc une grande dispersion formelle pour des opérations sémantiques et catégorielles identiques parce qu'il n'y a aucun procédé, aucun modèle morphologique qui leur corresponde spécifiquement. Ce qui ne veut pas dire que les suffixes se répartissent arbitrairement. De la même façon que *brightisme* s'intègre au paradigme des noms de maladies en -isme, *robinier* rejoint celui des noms d'arbres en -ier et *curium* celui des noms des métaux en -ium.

2.1 La nature des suffixes

Les dérivés se construisent principalement avec des suffixes savants et spécialisés. Par exemple : sciences naturelles (les dérivés en -ia, -ite, -ium, -ol) *camelia*, *dahlia*, *hortensia*, *adamites*, *magnésium*, *zirconium*. Certains suffixes savants rappellent également des personnages plus au moins célèbres de l'histoire ou de la littérature.(-ade, -ales, -ide) qui sont pris tels quels en français p.ex. *Bacchanals*, *noachides*.

Il y en a des cas de dérivation par analogie: par exemple, sur le modèle de *iliade* ou *bacchanals*, les dérivés plus modernes comme *henriade*, *napoleonide* indiquant une manie, une admiration pour la personne dont les noms *napoléon*, *henry*, etc. mais qui ne se sont pas encore «comptabilisés » dans les dictionnaires de langue.

La plupart des noms construits sont “appellatifs” “dénommatifs”, servant à “donner un nom “à une classe d'objets ou de personnes” et dans ce cas le dérivé se met directement en relation avec le contenu du nom. (Roché, 2003:84). Ainsi *tartufferie* signifie “comportement hypocrite” et renvoi au contenu très connu de Tartuffe.

D'autres suffixes nominaux comme **able**, **-ade**, **-age**, **-aie**, **-aille**, **-ement**, **-esque**, **-ique**, **-isme**, **-oir**, **-on**, résultent très productifs. Les nombreuses créations peuvent indiquer parallèlement une doctrine philosophique ou politique (le cas de -isme et -iste) et attribuent aussi un comportement ou un caractère donné, et ces dérivés appartiennent aux domaines spécialisés. Ex. *Phaéton*: *vieille voiture* ...

Conclusion

L'emploi des noms est lié étroitement au contexte à tel point qu'ils assument des nuances, voire des connotations différentes. Cependant, ces nouvelles connotations ne se trouvent pas entièrement

lexicalisées, tel est le cas des noms propres devenus des noms communs. La lexicalisation des noms propres aux noms communs atténue le lien avec le concept auquel fait référence le nom propre surtout au cas des dérivés appartenant aux domaines des sciences naturelles (dahlia, ampérage..).

En ce qui concerne les règles morphologiques, ces noms propres se soumettent aux règles de la grammaire. Puisqu'ils se sont conçus comme des noms communs alors ils présentent toutes les caractéristiques de variation en nombre, à savoir ils s'accordent en nombre selon le sens ou le contexte de la phrase, mais dont la valeur n'en est pas une de particularisation, mais bien d'identification à un ensemble d'où par exemples les noms : "les italiens", "les français". Concernant ces gentilés le problème n'est pas toujours très net. Et, parfois il est délicat de déterminer si le nom doit recevoir ou pas une majuscule, et on recourt très rapidement à un dictionnaire. En outre, le nom propre a une possibilité minimale de productivité morphologique (morphologie dérivationnelle). Les noms propres semblent avoir, moins que les noms communs, la possibilité de s'adoindre préfixes, suffixes ou mots pour engendrer dérivés et composés. Il semble bien que la grande masse des noms propres est peu ou pas productive dans ce domaine. Dès lors qu'un sens particulier apparaît, comme dans donjuanesque, donquichottisme, herculéen, on considère que les noms propres qui en sont la base sont "devenus noms communs. D'ailleurs, un détours par la dérivation sémantique se révèle nécessaire pour décrire l'écart qui s'établit, dans le cas des noms propres plus qu'ailleurs, entre base et dérivé.

References:

1. Cormier C. M., Francoeur A., Boulanger J. C. (2003), *Les dictionnaires le Robert : Genèse et évolution*, Montréal.
2. Dubois, J., (1971) *Introduction à la lexicographie, le dictionnaire*. Paris: Larousse.
3. Jonasson, (1991), Quelle est la forme lexicale et la fonction grammaticale? <http://www.info-metaphore.com>.
4. Leroy S., « Les dérivés de noms propres dans le TLFi : quelles bases pour quels sens ? », Corela [En ligne], HS-1 | 2005, mis en ligne le 16 février 2005, consulté le 29 septembre 2015. URL : <http://corela.revues.org/1146>
5. Melka, F.J. (2002). La création morphologique dans le dictionnaire. In F. Melka & M.C. Augusto (Eds.), *De la lexicologie à la lexicographie/From Lexicology to lexicography*, Utrecht, p. 95-117.
6. Mortureux, M-F., (2000). *La lexicologie entre langue et discours*, Paris, Éd. Sedes, Coll. "Campus linguistique".
7. Picoche J., (1994), *De l'Hapax à la lexicalisation*, Paris.
8. Szhulz, P.,(2003, "Saussure et le sens figuré", *Les Cahier du C.I.E.L*, Université de Paris, Colete Cortès Éd.p.97-108.
9. Vaxelaire, J.L. (2005). *Les noms propres: Une analyse lexicologique et historique*, Paris, Honoré Champion.

Dictionnaires:

10. Le Petit Robert (version électronique, 2.1, 2001)
11. Le Petit Robert 2007
12. TLF (version électronique) <http://www.cnrtl.fr/lexicographie/>

Recomandat spre publicare: 19.11.2015.

Annexe : Tableau des suffixes

Les suffixes	Exemples PR/ TFi
-erie	Tartufferie; rouennerie Égérie, chouannerie
-age	Cicéronage, massicotage
-ide	Adonide
-ienne	augustinien, ienne
-isme, -iste	Bonapartisme, bouddhisme, darwinisme, diéséliste, donjuanisme; donquichottisme; dreyfusisme; calvinisme, freudisme, masochisme; mongolisme, marxisme, minerviste; morphinisme, dreyfusisme, épicurisme, érotisme, hébertisme, hermaphrodisme, hitlérisme, jansénisme, jésuitisme, judaïsme, nestorianisme, nicotinisme, onanisme, pindarisme, platonisme, platonisme, poujadisme, pyrrhonisme, bovarysme, césarisme, chauvinisme, daltonisme, trotskysme, mithridatisme, nicotinisme, bimétallisme
-ier	Robinetier, montgolfière (montgolfier) Pinardier, dinandier, bougainvillier, frangipanier
-ien	bohémien, ienne, épicurien, ienne, galiléen, enne, vespasienne, hertzien, ienne, plutonien, ienne, newtonien, ienne
-ion	Irisation, pasteurisation, chaptalisation, mithridatisation
-ite	Judaïcité, valentinite
-ine	Nicotine
-ite	Judaïcité, valentinite
-ade	Gasconnade, jérémiade, pantalonnade
-ium	Einsteinium, europium, nobélium, prométhium, frigidarium
-ard	dreyfusard, arde
-iste	Minerviste, diéséliste, orphéoniste
-ie	Misanthropie, dionysies
-on	Machaon, orphéon
-ia	Magnolia, forsythia, fuchsia, gardénia, gerbera, brucella, cattleya, dahlia
-at	Mécénat

PREFIXUL EXPRESIV O- ÎN LIMBA ROMÂNĂ

George RUSNAC,
Doctor în filologie,
conf.univ.USEM

Abstract: By taking into consideration the inner factor of genesis as well as the development of the language, the author does not sustain the idea of borrowings which some etymologists consider as being efficient and correct as far as Romanian prefixes are concerned. This factor is well demonstrated by indigene and expressive nature of this one.

Keywords: etem – primary particular motivation, etemem – general primordial motivation, aloed – etymologic variant

Rezumat: Invocând ponderea factorului intern în geneza și evoluția limbii, autorul respinge soluția împrumutului, pe care unii etimologi o consideră utilă și corectă în cazul prefixului românesc *o-*, și demonstrează natura indigenă și expresivă a acestuia.

Cuvinte cheie: etem „motivare primară particulară”, etemem „motivare primordială generală”, aloet „variantă etimologică”.

Introducere:

Drept punct de plecare în alegerea acestui subiect ne-a servit încercarea nereușită a lui Virgil Nestorescu-1 [Cercetări etimologice.- București: Univers Enciclopedic, 1999, p.90-91] de a lămuri apariția lui *o-* din rom. *a se ogârji* „slăbi foarte tare, a ajunge numai piele și oase”; „a face pozne, năzdrăvăni, nebunii” (var. *ogârji*, *ogârsi*, *ogrăsi*, *ocârji*, *ogârci*, *odârji*, *pogârji*) [DLR-2: cf. bg. *gărča* „a face cute”, *gărčav* „slab, pipernicit”]. Respingând presupusele etimoane străine, pe care le invocă DLR [2], Tiktin [3] și Cioranescu [4], Nestorescu [1] reține varianta *a ocârci*, derivată (ca și *a ogârji*) de Scriban [5] din v.sl. **o – kurčiti*. Pentru a susține soluția împrumutului pe care o crede utilă și corectă, Nesterescu consideră „că trebuie să ne adresăm graiurilor bulgărești care dispun de un cuvânt foarte apropiat atât ca formă, cât și ca sens. Este vorba de perechea verbală *agrăčoveja*, *ogrăčovavam* „a deveni slab, pipernicit, a slăbi foarte tare” [1, p.90-91].

Or, în situații de genul acesta, e mai bine să ne adresăm în primul rând sistemului lexical din care face parte elementul cercetat, și apoi să apelăm, dacă e cazul, la datele altor limbi. Procedând astfel, a obținut rezultate pertinente Cioranescu [4], care admite pentru *a ogârji* statutul de creație expresivă, alături de *a cocârja* și *a zgârci*, fără a exclude, ce-i drept, și posibilitatea unui împrumut (<v.sl. *kurčiti*). Deși statutul respectiv e corect identificat, motivarea lui rămâne înclară. Simplă raportare la *cocârja* și *zgârci* nu e în măsură să limpezească situația, odată ce atât *cârje*, cât și *a zgârci* sunt tratate în același dicționar [CDER-4] ca împrumuturi.

Rezultate și discuții:

Pentru a depăși asemenea stare incertă de lucruri, se cere o reorientare mai fermă a cercetărilor etimologice de la fetișizarea tradițională a împrumutului la relevarea ponderii factorului intern în geneza și evoluția limbii. Sintematica și sistemul lexical românesc, precum și legile la care apelăm constant în cercetările noastre etimologice (a) legea oscilației fonematice nelimitate în cadrul aceluiași tip – vocoid – nonvocoid – de variație din structurile aloetice radicale și afixale); b) legea schimbării sinestezice a sensurilor – G. Rusnac, Etimologia structurală: principii, metodă și obiective (1) //RLŞL, 1997, nr.6, p.44) pun în valoare, fără dubiu, originea indigenă a formațiilor expresive menționate anterior. Totodată, constatăm, prin prisma noii orientări, că seriile aloetice radicale și afixale nu se limitează la cele depistate până la noi, ci cuprind și zone neluate în calcul: *cotârjă* „cuvânt cu care se alungă caprele”; „cuvânt de batjocură despre caii bătrâni, neputincioși, slabii, urâți și netrebnici”; „nume de batjocură dat copiilor slabii și zburdalnicii” (var. *coterjă*) [s. Pop-7 //DR-5, p.178; DA-8: cf. scr. *kotrešan*, *šna*, *šno*, „zburlit, cu părul ca de capră”], *cotarlă* „câine prost, de nici o treabă, pogârjit de foame, slab, urât, scârbos”; „copil neastâmpărat”; „pisică”; „om bătrân și rău” [DA-8: cf. *cotei*, însoțit, în DLR-2, de marca: et. nesigură; B.P.Hasdeu-9, p.267: origine dacă; CDER-4: creație expresivă; SDE-10: <slavon. *kotelj* „pisică”] (indigen, etem: <mic>, cf. *stei* „colț ascuțit de stâncă” – DLR-2: et. nec.; - indigen, etem: <ascuțit, țepos>), *pogârjit* „slab, pipernicit”; „zgârcit, avar”; „om lacom, nesătul, flămând” [DLR-2: et. nec.] (indigen, etem: <strâns, ghemuit>) etc.

Astfel, *o-* inițial din anumite cuvinte românești apare ca un element al seriei aloetice prefixale indigene: *co-* (*a se cocârja* „a se încovoia” [DA-8], *po-* (*pogârjit*, supra), *bo-* (*bobir* „poamă sau fructe foarte mici” [DA-8: cf. *bombir* „un fel de plantă”, fără et.]) (indigen, etem: <mărunt>, cf. *berc*, *berg* „cu coada scurtă sau scurtată, fără coadă” [DA-8: fără et.]), *nă-* (*năpârstoc* „vas, recipient foarte mic”; „cantitate infimă de ceva”; „pici, puști”; „om mic de statură”; „copil mezin” [DLR-2] (confundat passim cu *năpârstoc* „degetar” <bg. *naprăstok*; indigen, etem: <mic>, cf. *pârslea*, *prâslea* „mezinul” [DLR-2: cf. *prâsnel* <slavon. *prîsteni*, *prûsteni*] – indigen, etem: <mic>, cf. *pircit*, *chircit*, *firav* etc.), *tă-* (*a se tăbârci* „a se cocoșa de bătrânețe” [DLR-2], *to-* (*a se topârci* „id.” [ib.]), *ho-* (*a se hodârni* „a

se slăbi de la încheieturi”; „a se povârni”; „a slăbi, a se muia, a se hodoroji” [Udr.-11], cf. *a se dârnăi* „a se zgudui” [DA-8: cf. sb. *dramati se* „a se zgudui, a se scutura”] (indigen, etem: <a (se) clătina>, cf. *dârmon* „ciur mare” [ib.], a *dârnăi* „a plânge”; „a stărui” [ib.]), *o-* (*a (se) odârni* „a întărca”; „a nu mai putea de foame sau de osteneală”; „a se sfriji” [DLR-2: <scr. *odrenuti* „a alunga”] (indigen, eteme: <a micșora>, <a fugări>), *s-* (*scârtă* „gireadă” [DD-12; indigen, etem: <strânsură, grămădire>], *a scârti* (despre lapte) „a se închega, a se brânzi prin încălzire la foc” [DLR-2: et.nec.; indigen, etem: <a se grămădi>, cf. *a se zgârci* urm.]), *z-* (*a se zgârci* „a se contracta”; „a da dovadă de avariție” [DLR-2: <v.sl. *sûgrûciti sen* „a se strâng”; indigen, etem: <a se închirci>], *f-* (*frașcă* „coțofană” [DA-8: fără et.]; indigen, etem: <gureșă>, cf. *a roșcăni* „a scârțai sub picioare” [DLR-2: onom.]), *v-* (*vrașcă* „id.” [ib.]), *h-* (*hreasc* „vreasc” [ib.: <v.sl. *hvrastū* „vreasc”; „stejar”; „tufiș”]; indigen, etem: <troșnet>, cf. var. *reasc*, *rasc*, *rascotă* [ib.] și *a se răsti*, *rosti* „a răcni” [ib.: et. nec.]), *g-* (*grapă* „boroană” [DA-8: et. nec.; SDE-10: „Or. necl. Prob., moștenit din lat. dunăreană, în care e împrumutat din daco-moesică. Comp. alb. *grep* „cârlig”. Existența expresiei „*a se ține grapă de cineva*”, precum și verbele *a grăptăna*, *a zgreptăna* ar confirma această supozиie și ar arăta că în trecut pe linie semantică prototipul lui *grapă* se situa mai aproape de termenul albanez citat. Cf. bg. *grapa* „boroană”; „grebla”]; indigen, etem: <răcăitoare>, cf. interj. *rep* care „redă o izbitură ritmică” [Udr.-11]) etc.

Și tranșele radicale formează, prin fluctuația segmentelor de expresie, o serie aloetică, asociată, spre deosebire de cea prefixală, cu o succesiune etemică bine conturată: *-gâr-*, *-gr-*, *-gr-*, *-câr-*, *-bir-*, *-bâr-*, *-pâr-*, *-dâr-*, *-vâr-*, *-ras-*, *-râs-*, *-raș-*, *-rap-*, *-reb-* etc./ <încovoiat> - <ghemuit> - <mârunt> - <slăbit> - <micșorat> - <îngrămădit> - <râcâit> - <troșnet> - <râcnet> - <lovit> - <ticnit> etc. E un flux aloeto-etemic în care se înscriu perfect multe creații lexicale indigene atribuite abuziv împrumuturilor sau elementelor de origine necunoscută: *bârnă* „tulpină (groasă) de arbor fătuină cu barda sau cu securea, întrebunțată mai ales în construcții” [DA-8: <paleosl. *brûvîno* „id.”] (edicator pentru etemul indigenului *bârnă* e relația dintre sinonimul *sleafă* (*șleafă*) „bucată groasă de lemn (despicată dintr-un trunchi)” [DLR-2] și interj. *cleaf!*, „care imită zgomotul celor ce mănâncă zgomotos și lătratul câinilor” [DA-8], ceea ce sugerează zgomotul despicării sau al cioplirii, cf. *zbârn* „zbârnăit”, etem: <cioplitură, despicătură>. Să se comp. formația analogică *crac*), *bârnă* „ceață amestecată cu ploaie măruntă, burhai” [ib.: „Pare a fi rezultatul unei reconstruirii greșite din cuv. *bârnătă* (= *burniță*), care, în loc de a se despărți în *bură* + *nijă*, a fost analizat în elementele *bârnă* + *iță*”] (indigen, etem: <forfotă, curgere>), *bârneată*, *brâneț* „șiretul care se bagă prin îndoietura de sus a izmenelor, a ițarilor sau a cioarecilor, spre a-i strângă pe mijloc” [ib.: <*brâne*, pl. lui *brâu*> (indigen, etem: <făsie>, cf. *bâneț de moșie* „o făsie de pământ” [ib.], *bârnaciu* „oacheș, negricios” [ib.: <ung. *barnás* „id.”] (indigen, etem: <închis>), *brâu* „cingătoare lată purtată de țărani și țărance” [ib.: et. nec. (cuv. e străvechi în limbă – se găsește și la arom. *brân*, la megl. *brân*, la istorrom. *brâv* – și e înrudit cu alb. *bres* – *brezi* „id.”, cf. mbreń „încing”, obscur și el”)] (indigen, etem: <făsie>), *scârlete* „săniuță pentru copii”; „epitet pentru un om mic de statură sau pentru un copil vioi, iute, neastâmpărat” [DLR-2: et.nec.] (indigen, eteme: <mic>, <zburdalnic>), *cârlan* „miel sau ied întărcat (până la un an)”; „mânz până la doi ani”; „cal de la doi până la șase ani”; „bârbat care se ține numai după femei” [DA-8: et. nec.] (indigen, eteme: <mic, Tânăr>, <vioi, neastâmpărat>), *gârlan* (despre copii) „fără căpății, care stă toată ziua pe drumuri și pe gârlă (la scăldat)” [ib.: <*gârlă* <bg. *gärlo*>] (indigen, etem: <neastâmpărat, hoinar>), *cârlig* „unealtă (de lemn sau de fier) adusă la un capăt, cu care se poate apuca ceva sau de care se poate atârna ceva” [ib.: et. nec.] (indigen, etem: <încovoiat>) etc.

Liantul sinestezic care unește creații aparent divergente e format din convergența etemică: <lovitură> - <cioplitură> - <fărâmă> - <făsie> - <iute, vioi> - <înghesuire, grămădire, închidere> etc. Ceea ce pare amorf, dispersat și incompatibil devine structurat, coerent și congruent, proces corelat, în planul expresiei, cu o economie evidentă de mijloace.

În lumina acestor adevăruri vom descoperi și alte numeroase formații indigene prefixate cu (*h)o-, dar înstrăinate de etimologia tradițională: *a (se) obrăzi* (*obrăza*) „a se face de batjocură”; „a certă”; „a se supăra” [DLR-2: <obraz <v.sl. *obrazū*; de fapt, viceversa: substantivul e postverbal (*a obrază* = *obrăza* > *obraz*.)] (indigen, etem: <făcătură>, comp. sin. *chip* <închipa „a închipui, a construi”, cf. și *a achipui* „a pipăi”, etem: <a frământa>, deși tradițional radicalul respectiv e raportat*

împrumuturilor maghiare). Pentru rad. *-br-*, cf. indigenele *a boroboti* „a certa pe cineva” [ib.], *a horoboti* „a trebăului” [Udr.-11].

O intersectare cu corespondente similare slave presupun și româneștile *a oboroci* (*obroci*) „a înșela”; „a fermeca” (confundat cu *a obroci* „a da oilor ovăz” – *oboroc* <ucr. *uborok* – DLR-2) (indigen, etem: <a vorbi>), *a (se)obrăci* „a se logodi”; „a se feri”; „a opri” [ib.: <slavon. *obročiti*] (indigen, etem: <a vorbi>).

Contiguitatea ideilor <a lovi>, <a opri>, <a apărea brusc> probează indigenatul și explică semnificația primordială a formațiilor: *a (se) odihni* „a fi în repaus”; „a se opri, a poposi”; „a dormi”; „a zacea în mormânt”; „a se potoli, a se astâmpăra” (var. *odicni*, *odigni*, *odehni*, *odini*, *hodini*, *hodigni*, *hudini*) [ib.: <bg. *otdihna*; SDE-10: <v. sl. *otǔdǔhnonti* „a răsufla, a respira”, comp. bg. *otdihna* „a răsufla”; „a se odihni”; rus. *otdohnut'* „a se odihni”] (indigen, etem: <a încetini, a slăbi, a opri, a cădea>, cf. *a-i tihni* (*ticni*, *tigni*, *tini*, *timni*) „a-i prii, a se bucura în liniște de ceva” [ib.: <v. sl. *tihnoniti*], *tihňa* „odihnă”, tineală = ticneală = tigneală „id.” [ib.], a oticni = a otihni = a otinci „a icni”; „a sughița”; „a obosi” [ib.: cf. *icni* <bg.; de fapt, de origine onomatopeică, cf. *a hicni* „id”, *hâc* ! „sunet reflex, ca o gâfăitură scurtă pe care îl scoate cineva când îl lovește tare” [DA-8], *a (se) obosi* „a-i slăbi cuiva puterile (fizice sau intelectuale) în urma unei activități îndelungate și susținute” [DLR-2, SDE-10: <bg. *oboseja*, scr. *obositi* „a rămânea desculț, a-și pierde potcoavele”; SDE remarcă: „Evoluția semantică nu e întru totul clară”. E o acoperire eufemistică a unei ipoteze aberante] (indigen, etem: <trudit>, cf. *a bosoli* „a înghesui” [DA-8]), *a (se)osteni* „a se potoli”; „a conteni, a înceta”; „a obosi”; „a se trudi”; „a se chinui, a se frâmânta”; „a obosi umblând” [DLR-2: <sl. (cf. sl. *ustajon* „a înceta”, bg. *ustanja* „a se liniști”, rus. *ustat'* „a obosi, a ostensi”)] (indigen, etem: <a gâfăi>, v. *a otihni* „a obosi”, supra), *a (se) ostoi* „a se potoli”; „a (se) calma”; „a alina”; „a se opri”; „a se usca” [ib.: <v. sl. *ustojuti* „a sta”] (indigen, legat de *a (se)toi* „a lărmui”; „a mustra”; „a (se) calma, a (se) liniști”, extras eronat din tc. *toy* „petrecere, banchet” [ib.], de *toică* „bătă mare”; „par” [ib.: et. nec.] (indigen, etem: <lovitură>, cf. *toiag* cu același etem), *a (se) ostovi* „a (se) ostoi” [ib.: v. *a (se) ostoi*, supra] (indigen, înrudit cu *a (se) istovi*, pe care DA [8] îl derivă eronat din *istov* „sfârșit, capăt” – în realitate substantivul e un derivat postverbal – și îl confundă cu *istov* „adevărat” <paleosl. *istovъ* „id.”; în privința indigenatului, să se comp. și cu *a tăuji* „a lovi” [DLR-2: et. nec.], *tăujer* „băt, nuia” [ib.: et. nec.] etc.; de fapt, -toi, -tov și tău – reprezentă aloetele aceleiași tranșe radicale indigene).

Contiguitatea etemică semnalată mai sus legitimează raportarea formațiilor *a (se) oteși* „a (se) potoli”; „a bate foarte tare” [ib.: <slavon. *utěšiti*, cf. scr. *utešiti*] (indigen, etem: <a lovi, a frânge>) și *a oteși* „a răsări, a se ivi” [ib.: et. nec.] (indigen, etem: <a apărea, a se iți>) la baza derivativă *a teși* „a turți” [ib.: <bg. *teša*] (indigen, etem: <a poci>, cf. *a tojera* „a reteza (vârful unui copac)” [ib.: et.nec.], *tejiac*, „copac uscat, lipsit de coajă și de crengi” [ib.: et. nec.]).

Polarizarea etemică ne permite să asociem tranșele radicale indigene *-pr-* și *-por-* din *a opri* și *a porni*, reunite sub semnul unei sforțări comune de opunere-declanșare și cognate cu forme similare slave.

Distingem derive cu pref. indigen *o-* analizabile și semianalizabile.

Analizabile:

- în raport cu un substantiv: *opovon* „puhoi” – *povon* „id.” [ib.: <v.sl. *povoni*] (indigen, cf. aloetele *pohoi*, *povoi*, *puvoi*, *pâhoi*, *covoi*, *hopoi* etc. <*a povoi*, *a pohoi*, *a buhăi*, *a bufni* etc.); *omușor* „uvulă”; „mărul lui Adam” – *mușor* „id.” [ib.] (indigen, etem: <cocoloș, obiect sferic>); *ovreg* „ogrinji” [ib.: et.nec.] – *vreg* [ib.: <v.sl. **vreži*, cf. bg. *vrež*] (indigen, etem: <rest, rămășiță>, cf. *a se vârci* „a se zgârci, a se chirci” [ib.]); *opor*, în expr. *a pune ~ „a se împotrivă”* – *por*, în expr. *a se pune în pori (cu cineva)* „a se pune rău (cu cineva)” [LR-16] (indigen, etem: <a se contrazice, a se lua la harță, a se opune>);

- cu un verb: *a (se) oteși* – *a teși*, supra; *toi* „larmă”; „încăierare, luptă” [DLR-2] – *a (se)toi* „a face larmă”; „a certă”; „a se calma, a (se) liniști” [ib.]; *a orăpăi*, „a bocăni” – *a răpăi* „id.” [ib.]; *a ovârși* „a întregi” – *a vârși* „id.” [ib.] (indigen, etem: <a ajunge la capăt, la vârf>, cf. *a sfârși*); *a se otătăi* „a se rățoi” [ib.: „Formație onom.”] – *a tătăi* „a îngâna un cântec” [ib.].

Semianalizabile:

- *a (se) opări* [ib.: <bg. *oparja*, scr. *opariti*] – *a se pârpoși „id.”* [ib.: et. nec.] (indigen, dovedă aloetia tranșei radicale: *-păr-*, *păr-*); *a se ofili* – *a se ovili „id.”* [ib.] (indigene, etem: <a se muia, a se degrada>, cf. *feleștiuc* „cârpă” [DA-8] – indigen, etem: <ceva moale> - *vilnic* „neputincios” [Bărbuț-13] – indigen, etem: <subrezit>, *- ofilit = dovilit* [DLR-2]); *a (se) oglindi* „a privi, a se uita cu atenție (la ceva sau la cineva)”; „a se reflecta, a se proiecta pe o suprafață lucioasă sau într-o oglindă”; „a se răsfrânge în ...”; „a înfățișa, a reprezenta”; (în expr.) *se oglindează de primăvară* „se desprimăvărează” [ib.: <v.sl. *oglendati sen* „a privi împrejur”] (indigen, etem: <a scăpi>), înrudit cu *a oligni* „a luxa, a scrânti” (var. *olihni*, *olini*, *oglini*, *oglinti*) [ib.: cf. scr. *ulegnuti* „a îndoi”] (indigen, etem: <a clinti>; <*o-* + *g-* + *lin-* + *t-* + *-i*, rad. *-lin-* e aloetul lui *lic* „interj. care redă o scânteiere, o scăpare, un licăr; exprimă o mișcare sau o senzație scurtă” [Udr.-11] *-olini*, *oglini*, *oglinti*, supra; *a ogorî* „a desțeleni”; „a prăsi”; „a săpa” [DLR-2: v. *ogor*] (de fapt, *ogor* <a *ogorî*> – *a ogârji*, supra, *a se ogârî* „a se sfrijii” [ib.: v. *ogar* <magh. *agár*>] (viceversa: *ogar* <*ogârî*> – *ogar* „animal mare și slab” [ib.].

Valoarea prefixului indigen *o-* – constă în întărirea ideii exprimate de tema derivatului.

Să nu se confunde afixul respectiv cu elementul de compunere omonim, la origine numeral adjectival, *o* din *oleacă* „puțin”, atribuit nejustificat împrumuturilor grecești (<ngr. *óligaki* „id.” [ib.]) (indigen, <*o* + *lic(ă)*, supra, etem: <*o* țâră>). Există și pericolul confuziei cu *o*, element inițial al unui radical expresiv *ol-* (*oleac* „drac” [ib.: et. nec.] – indigen, etem: <pocitanie>, cf. *bolea* „căpcăun” [DA-8], *hólje* „spirit răufăcător” [ib.], *olós* „pitic” [DLR-2: et.nec.] (indigen, v. *oleac*, supra), *oleajă* „lucru vechi, uzat” [ib.: et. nec.] (indigen, etem: <fărâmă, poceală>), *olișcă* „strămătură” [ib.: et. nec.] (indigen, etem: <făsie, zdreanță>), *onanie* „păocitanie”; „diavol” [V.Bogrea-14 // DR, IV, partea a 2-a, p.836: ... după toată probabilitatea, identic cu *Onan* (*Annan*), numele tristului personaj biblic (Geneza, XXXVIII, 6-11), după care s-a denumit în știință o urâtă perversiune sexuală...”; SDE-10: <ngr. *o nanos* „pitic”] (indigen, etem: <stranieta>, cf. *hontâc* „cuvânt prin care arătăm că cineva șchioapătă când umblă” [DA-8], *şont* „șchiop”; „pocit, caraghios” [DLR-2: cf. magh. *sânta*, rom. *ciot*], *deșanț* „lucru curios,izar” [Şăineanu-15: Or.nec.] (indigenatul formațiilor invocate e probat de aloetia tranșei radicale: *hon-*, *şon-*, *-şan-*); *omăt* „zăpadă”; „nămete” [DLR-2: <ucr. *obmet* „măturate”; „pospai”; SDE-10: „Împrumut slav. Comp. slavon *umetū* „bălgar”; rus. *umet* „îngrămadire, vrăuire”; „şanț”; „adăpost cu val”; „bălgar” (<*umetat'* „a arunca”; „a îngrămadă”...) (indigen, etem: <noian, puhoi>, cf. *nămete*, *homete*) etc.

Raportul de variație liberă între tranșele prefixale *o-* și *a-* din formațiile indigene *a oligni* „a luxa, a scrânti” [DLR-2: Cf. scr. *ulegnuti* „a îndoi”] – *a alicni* „a șcioapătă puțin” [LR-16]; *a otânci* „a lovi, a sparge” [DLR-2: et.nec.] – *a atânci* „id.” [ib.]; *a (se) omiji* (*omizi*) „a clipi din ochi”; (expr.) *a se omizi de ziuă* „a se crăpa de ziuă” [ib.: <slavon. *oměžiti*] – *a amiji* „a mijii” [DLR-2: <bg. *miza*; SDE-10: <v.sl.] (indigen, etem: <a mici>); *oler* „ler, interj”. [DLR-2]; *a obosi* – *a abosi* [ib.] etc. denotă existența unui prefix *a-* indigen în limba română, nesemnalat de etimologi, confundat cu *a-* din lat. *ad-*, cf. Finuța Asan [17] // Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română, vol. al II-lea, p.3-15. Acest prefix e degajat de formațiile atribuite fondului latin, împrumuturile slave sau altor împrumuturi: *a astâmpăra* [DA-8: <lat. **extemperare*; Asan-17, p.10: <*stâmpăra* (indigen, etem: <a tâmpi, a conteni>, cf. *a ostâmpi* „a obosi, a slăbi” (indigen, etem: <a încetini>), omonim cu *a ostâmpi* „a de depărta de...” [DA-8: <slavon. *otûstonpiti*]; *a (se) arunca* [Lexiconul de Buda-18, DA-8, Asan-17, p.5: <lat. *averruncare* „a îndepărta (de la cineva) un rău”; Cihac-19: <lat. *runcare* „a plivi”; Scriban-5, Cioranescu-4: lat. *eruncare* „a plivi”.

În sprijinul ipotezei latine se invocă it. *arroncare*, dar se trece peste faptul că verbul italian moștenește și sensul etimonului latin. Verbul românesc e indigen, cu etemul <a lansa zbârnăind> și structura *a + *runca* (= *a se runcăi* „a se agita”); *a (se) azvârli* [DA-8 : „<paleosl. **vrūliti* (**hrūliti*, din *vrūlū*, *hrūlū* „iute, repede, vehement”, bg. (h) *vrl(j)am*, sb. *vrljiti* „a azvârli, a arunca”). La acest **vârli* s-a adăugat un *z-* după onom. *zvârr!*, iar *zvârli*, după analogia lui *aruncá*, a primit și un *a-*, cu atât mai ușor, cu cât în limba română se găseau forme paralele ca: *stâmpăra* – *astâmpăra*, *sfînți* – *asfinți*; Scriban-5: <v.sl. *súvrūliti*; Cioranescu-4, s.v. *sfâr*, DLR-2, v.s. *zvârli*, Vinereanu-20: creație onom.; SDE-10: împrumut sudsl.: scr. *vrljiti*, bg. (h)*vârlja*] (indigen, etem: <a lansa (sfârâind)>); *a*

asfinți „a apune” [Miklosich-21, Cihac-19, CADE-22, DU-15, DA-8: <sfânt <v.sl. *sventū*; DU-15 explică astfel schimbarea de sens: „scăpătarea sau moartea aparentă a soarelui e considerată ca o sanctificare a astrului”; Scriban-5: <v.sl. *světiti*: „înțelesul de „a răsări” s-a transmis celui de „a apune”, aşa cum *crepuscul* se zice și despre dimineată și despre seară”; SDE-10: <v.sl. **otušvětiti*, la care adaugă: „or neclară”] (indigen, etem: <a dispărea>, cf. *a zvânta, a zvinti* „a pierde, a nimici” – DLR-2), a se vedea G.Rusnac-23, p.147-148.

Și în cazul pretinsei proveniente latine a rom. *a alerga* (<**allargare* <*largus* sau derivat pe teren românesc: a- + subst. larg, pentru ultima ipoteză a se vedea Asan-17, p.10) se invocă, în genere, datele altor limbi române: it. *allargare* „a lărgi”; „a mări”; „a întinde”, it. *allargatura* „lărgire”, v.fr. *alargier* „a lărgi”, prov. *alargar*, cat. *allargar*, sp. port. *alargar* „a (pre)lungii”; „a întinde”; „a mări” [cf. CDDE-24]. Însă aceste date nu confirmă semantic evoluția sensului „larg” > „a alerga”, fapt remarcat de Al.Cioranescu [4], care, fidel preferințelor tradiționale latine, propune, incert, un alt etimon latin, tot atât de neconvincător sub raportul conținutului: *lēgāre* „a încredința, a da o însărcinare”; „a trimite ca deputat”; „a delega (pe cineva) pe lângă un comandant”; „a lăsa prin testament”. Ambele ipoteze fac abstracție de contribuția factorului intern în geneza rom. *a alerga*.

Prin semul „toi” („punctul culminant, momentul de maximă intensitate al unei acțiuni sau al unui fenomen în desfășurare”) și prin expresie verbală *a alerga* se apropie de substantivul *ler* „vreme, timp”; „toi”; „farmec, haz” [DA-8: „Poate, același cuvânt ca *ler* din colinde”, ultimul „din Halleluiah, Domine, invocație ce revine în Psalmi cântări de preot la biserică”] (indigen, etem: <intensitate maximă>). Această apropiere ne permite să identificăm rad. *-ler-* în *a alerga* și în aloetele radicale: (-) *lean-* (*alean* „dor” [Cihac-19: <sl. *alinū* „perfid”; DA-8, CDER-4 ş.a.: <magh. ellen „contra”] – indigen, etem: <zbucium>, trimiterea la maghiară fiind rezultatul unei confuzii cu prepoziția regională *alean* „spre”, de origine maghiară; *leana* „învârtită”; „sârbă” [DA-8: „De la numele de persoană *Leana*”] – indigen, etem: <mîșcare rapidă>; *leancă* „(a)lergătoare” (la țesut); (în expr.) *a o lua leanca* (sau *la leancă*) „la fugă”; *a umbla leanca* „fără rost, haimana”; *leanca, băiete!* „tunde-o, pe aici și-e drumul!”; *leangă* „leagăn” [DA-8]; *leg* – (a (se) legăna); *lic*(-) (*lic*, interj., supra) etc.

Concluzii:

Pornind de la axioma primatului factorului intern în geneza și evoluția limbii, am repudiat ideea împrumutului, pe care unii etimologi o consideră utilă și corectă în cazul prefixului românesc o-, și am scos în evidență, pe bază de probe concluante, natura indigenă și expresivă a acestuia.

Referințe bibliografice

1. Nestorescu, V. Cercetări etimologice.- București: Univers Enciclopedic, 1999.
2. DLR – Academia Română, Dicționarul limbii române, serie nouă (literele M, N, O, P, R, S, Ș, T, Ț, U, V, W, X, Y, Z, D – Deținere).- București: EA, 1965 ș.u.
3. TDRG –Tiktin, H. Rumänisch-deutsches Wörterbuch, 2., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron, I – III.- Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1985-1989.
4. CDER - Cioranescu, Al. Diccionario etimológico rumano.– Universidad de la Laguna, 1958-1966.
5. Scriban, Aug. Dicționarul limbii românești.- Iași: Presa Bună, 1939.
6. Rusnac, G. Etimologia structurală: principii, metodă și obiective (1) // RLSL, 1997, nr.6, p.43-51.
7. Pop, S. Câteva capitole din terminologia calului // DR V, Cluj: Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, p.51-271.
8. DA - Academia Română. Dicționarul limbii române, serie veche (literele A – B, C, F – I, D – De, J, L - Lojniță).- București: Socie et comp. și C. Sfetea, 1913-1949.
9. Hasdeu, B.P. Cuvinte den bătrâni, I.- București: Editura Didactică și Pedagogică, 1983.
10. SDE - Academia de Științe a RSS Moldovenești, Institutul de Limbă și Literatură. Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești, redactori: N.Raievski, M.Gabinschi.- Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1978.
11. Udrescu, D. Glosar regional Argeș.- București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.

12. DD – Academia de Științe a RSS Moldovenești. Institutul de Limbă și Literatură. Dicționar dialectal (cuvinte, sensuri, forme), v. IV. Coordonator Rubin Udler.- Chișinău: Știința, 1986.
13. Bărbuț, D. Dicționar de grai oltenesc.- Craiova: Mileniul III, 1990.
14. Bogrea, V. Etimologii // DR, IV, partea a 2-a.- Cluj: INstitutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1927, p.786-856.
15. DU – Șăineanu, L. Dicționar universal al limbii române, ed. a VI-a, revăzută și adăugită.- Craiova: Scrisul Românesc, 1929.
16. LR₂ – Societatea de Științe Istorice și Filologice din Republica Socialistă Română. Lexic regional – II. Redactor coordonator Lucreția Mareș.- București: Editura Științifică, 1967.
17. Asan, F. Prefixul *a-* <lat. *ad-* // Academia RPR, Institutul de Lingvistică din București. Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română, vol. al II-lea.- București: EARPR, 1960, p.3-15.
18. Lesicon românesc - latinesc – unguresc – nemțesc, care de mai mulți autori în cursul a treizeci și mai multor ani s-au lucrat.- Buda [Budapest], 1825.
19. DEDR - Cihac, A.de. Dictionnaire d'étymologie daco-romane. I. Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes; II. Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-modernes et albanais.- Francfort A/M – Berlin - Bucarest, 1870, 1879.
20. Vinereanu, M. Dicționar etimologic al limbii române. Pe baza cercetărilor de indo-europenistică.- București: Alcor Edimpex, 2008.
21. Miklosich, Fr. Die slavischen Elemente im Rumunischen.- Wien, 1862.
22. CADE – Candrea, I.- A. și Adamescu, Gh. Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”.- București: Cartea Românească, 1931.
23. Rusnac, G. Reconsiderări etimologice // LR, 1992, nr.2, p.146-149.
24. CDDE –Candrea, I.-A., Densusianu, Ov. Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (*a - putea*).- Pitești – București: Editura „Paralela 45”, 2003.

Recomandat spre publicare: 19.11.2015.

LA COMPOSANTE CULTURELLE DANS LE DEVELOPPEMENT DE LA LITTERATIE EN LANGUE ETRANGERE

Eldina NASUFI
Dr. , Université de Tirana
Faculté des Langues Etrangères
Département de français
Adresse mél: Eldina_n@yahoo.com

Abstrait: La culture est un aspect indissociable de la langue. La question de la culture dans le cadre de la littératie qui de nos jours même dans les pays développés acquiert une importance majeure. Dans cet article on analyse les trois compétences à acquérir dans le domaine: la compétence communicative, textuelle et cognitive. Le terme culture apparaît plutôt dans les démarches appartenant à l'approche communicative de la langue. Au cas où de différentes disciplines sont apprises en langue étrangère, la lecture prend une importance capitale.

Mots clés: litteratie, la compétence culturelle, la compétence interculturelle, niveau de la littératie, niveau scolaire.

Introduction

Dans notre pratique de l'enseignement de la langue étrangère (du FLE) nous remarquons que ce qui pose problème aux apprenants en matière de réception et de production des textes n'est pas toujours le niveau linguistique, la structure du texte ou la forme du discours travaillé, mais c'est aussi

et surtout la référence à un univers culturel inconnu pour eux. Cet univers culturel n'est pas toujours facile à découvrir et cela va de soi que ce n'est point difficile à enseigner soit quand il s'agit de développer des compétences réceptives, soit des compétences de production. Une très bonne compréhension des aspects linguistiques d'un texte, ne garantit guère une aussi bonne compréhension de ses aspects culturels.

La manière dont on appréhende les éléments culturels dans les supports à comprendre et dans les écrits à produire varie en fonction du contact que l'on a avec la langue/culture cible et de notre passé d'apprentissage, de la culture générale et de celle de la question spécifique traitée, de l'ouverture sur l'interculturel ainsi que de notre culture de l'écrit. Or, dans notre société il est devenu impératif de lire et d'écrire en s'exposant et en se servant de différents supports. Dans un contexte scolaire et plus précisément universitaire il est impératif de travailler le rapport que l'on a avec l'écrit, parce qu'il véhicule des valeurs importantes pour l'éducation d'un futur citoyen du monde et non pas seulement pour celle d'un futur professeur de langue ou de traducteur/interprète.

La plupart des chercheurs qui s'intéressent au domaine de l'écrit reconnaissent que les trois compétences à acquérir dans ce domaine ce sont la compétence communicative, textuelle et cognitive. L'aspect culturel présent dans les écrits fait partie intégrante de toutes les trois compétences ci-dessus mentionnées indépendamment de la tendance à voir un lien plus fort de cet aspect avec celle communicative. Pour être plus précis prenons le cas de la rédaction de la lettre manuscrite que l'on rédige en français. Dans ce cas il ne s'agit pas uniquement de rédiger en français un contenu communicatif, mais aussi de respecter des contraintes textuelles à la française qui correspondent à cette forme d'écrit. Les éléments culturels apparaissent dans la manière dont on conçoit la disposition des différentes rubriques par exemple *Formation, Expérience professionnelle* aussi bien que dans les formules d'adresse et de conclusion. Ces dernières dans la culture française sont différentes selon que l'on s'adresse à un homme ou à une femme et les différences ne sont pas évidentes uniquement dans le changement du genre, mais aussi dans la structure des formules.³⁷

Nous traiterons de la question de la culture dans le cadre de la littératie qui de nos jours même dans les pays développés acquiert une importance majeure. Il suffit uniquement de lire tous les travaux du CECR et les rapports de l'Unesco sur cette question pour se rendre compte de l'intérêt qu'elle porte dans le domaine de l'enseignement/apprentissage du FLM/FLE/FLS.

1) Cadre théorique

1.1) Le concept de la littératie

Ce phénomène qui inquiète didacticiens, chercheurs, parents, apprenants, enfants est très souvent simplifié sous la définition capacité à écrire ou à lire en langue étrangère, mais en réalité elle concerne aussi tout ce qui "relève de la pratique sociale, des relations, de la connaissance, du langage et de la culture"³⁸. Si nous nous référons à la lecture en langue étrangère, il suffit de mentionner le contexte universitaire où elle est vue comme un moyen pour acquérir des connaissances, indépendamment de la discipline où on l'applique. Fayol et Gombert mettent en évidence que "l'école doit assurer pour tous...le passage d'une situation initiale d'une dépendance relative à une situation définitive d'autonomie aussi relative"³⁹.

Au cas où de différentes disciplines sont apprises en langue étrangère, la lecture prend une importance capitale, parce que si le processus de la lecture est interrompu, ralenti ou obscurci par des difficultés linguistiques ou culturelles, alors le but de la lecture ne sera pas atteint. Quand il s'agit d'interpréter les valeurs et le sens d'un texte en particulier, le point de départ est justement un processus réussi de la lecture. C'est pour cette raison que le caractère utilitaire de l'écrit «pousse

³⁷ Par exemple pour la formule de conclusion *En vous remerciant d'avance pour l'attention que vous voudrez bien porter à mon dossier de candidature, je vous prie de croire...à l'assurance de mes sentiments très respectueux (à un homme)/de mes très respectueux hommages (d'homme à femmes)*.

³⁸ La littératie au service de l'apprentissage (2004) : <http://www.edu.gov.on.ca/fre/document/reports/literacy/panel/literacyf.pdf>, consultée le 18/03/2012

³⁹ Fayol M., Gombert J.E. (1992): *Psychologie cognitive de la lecture*, PUF, Paris, p.25

l'étudiant à classifier les textes dans une taxonomie triadique : textes littéraires, médiatiques et d'études»⁴⁰.

Dans le cas de la production écrite il est important de souligner qu'il y a de différents niveaux d'écriture comme il suit :

NIVEAU DE LA LITTERATIE	NIVEAU SCOLAIRE
■ alphabétisation: «acquisition des concepts de l'écriture et la maîtrise des mécanismes de décodage»	Ecole primaire, deuxième classe
■ <i>littératie fonctionnelle</i> : « la capacité à reconstruire et à reproduire la structure sémantique du texte en respectant la perspective choisie par l'auteur»	Ecole primaire, cinquième classe
■ <i>littératie académique</i> : «la capacité à construire de nouvelles connaissances en partant d'un texte et d'informations contextuelles et en s'appuyant sur des connaissances antérieures»	Ecole secondaire, deuxième année
■ <i>littératie critique</i> : «la compétence à transférer des connaissances et des processus acquis dans de nouvelles situations» (analyse, évaluation, lien entre les connaissances).	Fin de l'école secondaire.
■ <i>littératie créative</i> : «trouver de nouvelles situations à des problèmes compliqués en s'appuyant sur des connaissances acquises au préalable» (intégration et structuration des connaissances acquises-élaboration et création de nouvelles connaissances).	Les connaissances requises à l'université

La littératie est vue donc non pas comme un objet qui représente des objectifs pratiques et des objectifs concrets, en tenant compte du fait que nous avons affaire avec des générations qui manifestent un intérêt très faible par rapport à l'écriture et à la lecture.

1.2) La culture et la compétence interculturelle

La culture est un aspect indissociable de la langue, c'est pourquoi il est très important de voir comment on peut l'aborder quand il s'agit de faire une analyse pré pédagogique des documents proposés aux apprenants, mais en même temps de vérifier la bonne réception de cet aspect de la part de ceux-ci. Il serait nécessaire quand même de mettre en évidence que le terme *culture* apparaît plutôt dans les démarches appartenant à l'approche communicative de la langue, alors que l'approche interculturelle est un point de vue que prône surtout le CECR. Nous faisons la nôtre la conception de Beacco, car elle nous semble refléter au mieux cette différence entre culture et interculturel, mais aussi parce que nous retenons que l'acquisition d'une compétence interculturelle passe d'abord par une l'acquisition des contenus culturels. Ainsi, cet auteur explicite comme ci-dessous la différence dont nous sommes en train de parler.

- la compétence culturelle, constituée de savoirs et de savoir-faire relatifs à la société à laquelle on appartient (cette compétence pourrait aussi être nommée *sociale*) ;
- la compétence interculturelle, constituée de savoirs et de savoir-faire relatifs à la découverte de cultures/sociétés non connues ; cette connaissance et cette expérience de l'altérité peuvent rétroagir sur les valeurs, attitudes et opinions de chacun, sur les perceptions de soi et même modifier ses appartenances.⁴¹

Ce qui rend plus complexe et plus difficile la compétence interculturelle c'est que les apprenants doivent la repérer non au niveau de la civilisation, mais à celui des échanges concrets langagiers écrits ou oraux. En outre ils doivent se servir des aspects culturels qu'ils connaissent pour construire leurs propres discours écrits ou oraux.

⁴⁰ Grossmann F. (1999) :« Littératie, compréhension et interprétation des textes », in Repères n°19, p.142

⁴¹ Beacco J. C (2007): L'approche par compétences dans l'enseignement des langues, Didier, Paris, p. 59

2) Travailler la culture en compréhension des écrits et en production écrite

2.1) La méthodologie du travail

La première question qu'un professeur se pose est quelle serait la méthodologie du travail adoptée pour travailler sur ces aspects culturels, car il est nécessaire d'opérer des choix importants au niveau des documents, des activités à proposer et de la pédagogie adoptée. Il est de mise de prévoir une plus grande quantité de travail quand il s'agit de travailler sur un enseignement du français général et sur celui du français sur objectifs spécifiques. Dans le deuxième cas les références culturelles peuvent poser un véritable problème à un public apprenant, car il faut également maîtriser le domaine de référence, un domaine qui peut être un terrain inconnu même pour le formateur ou l'enseignant.

-Entre les documents authentiques et ceux fabriqués, le professeur doit privilégier ceux authentiques, parce qu'ils exposent immédiatement l'apprenant à la culture cible. C'est ce que note également Zarate qui considère le document authentique comme un médiateur de la réalité⁴². Le risque que l'on court quand on choisit ces documents est un choix erroné du niveau du document, ce qui fait que l'apprenant bloque, parce qu'il se sent incapable de comprendre et de réagir. Le document authentique est particulièrement efficace pour l'acquisition de la culture, car il s'agit d'"un échantillon prélevé au sein des échanges ayant réellement eu lieu entre les natifs de la langue enseignée/apprise et donc être conforme à leurs pratiques langagières authentiques : il doit correspondre aussi précisément que possible aux intérêts et préoccupations des étudiants"⁴³,

-Les activités à proposer bien évidemment doivent être bien construites en fonction du niveau des apprenants et de leurs centres d'intérêt. Ces activités doivent s'articuler autour de thématiques spécifiques, mais aussi universelles comme le racisme, l'écologie, le développement durable, les énergies renouvelables, le commerce équitable, l'égalité homme-femme, la jeunesse, l'éducation en Europe etc...

-La pédagogie qui convient le mieux à l'acquisition des éléments culturels est celle de la tâche, cette dernière étant partie inhérente du soubassement théorique du CECR. Dans le cadre de cette approche il n'est pas à exclure non plus une pédagogie différenciée que l'on utilise au cas où au sein du groupe il y a des différences de niveau significatives.

2.2) Exemples de supports contenant des références culturelles

Le premier exemple est un texte du niveau B2 qui contient une référence culturelle dans le titre, ce qui empêche tout d'abord une compréhension globale du texte, ensuite ne permet pas facilement aux apprenants de faire des hypothèses de lecture. Nous porterons ici une transcription partielle de ce document :

Erasmus : c'est pas «l'auberge espagnole» pour tout le monde !

«Partir en Erasmus», l'expression est désormais consacrée tant le programme européen d'échanges universitaires est connu du grand public. L'an dernier, la Commission européenne a fêté, en quinze ans d'existence, son...millionième Erasmus !

.....
(www.europeplusnet.info/article168.html)

Dans ce titre de texte apparaît l'expression idiomatique «*l'auberge espagnole*» qui en fait n'est pas du tout expliquée ni dans le chapeau de l'article, ni dans le corps du texte. Si les apprenants peuvent connaître le sens littéral de cette expression, pas tous connaissent le contexte qui se cache derrière cette expression et son lien avec les bourses Erasmus. Il s'agit en réalité du film de Cedric Klapisch intitulé *L'auberge espagnole* où l'on décrit l'expérience de colocation d'étudiants étrangers qui ont bénéficié d'une bourse Erasmus pour faire des études à Barcelone. Ce qui est mis en évidence

⁴² Zarate G. (2004): *Médiation culturelle et didactique des langues*, Conseil de l'Europe, p.47.

⁴³ Besse H. (1984) : «Eduquer à la perception interculturelle» in Le Français dans le Monde n° 188. Hachette/Larousse, Paris, p. 21.

dans ce film ce sont les bienfaits et les atouts des échanges de cultures et de la communication plurilingue dans le cadre de cette mobilité étudiante.

Dans un autre texte le titre peut contenir un sigle qui se réfère à une réalité française que les apprenants ne connaissent pas surtout quand ils n'ont jamais voyagé en France.

Trois plantes pour discrimination contre un cinéma, la SNCF... et des tribunaux. Le combat des handicapés s'installe dans les prétoires.

La lassitude a fait place à la colère. Sous la pression de ses adhérents, l'Association des paralysés de France (APF) a décidé de porter son combat pour l'accessibilité sur le terrain judiciaire.
Libération, novembre 2003

La SNCF (Société nationale des chemins de fer français) ne doit pas poser de problème de compréhension à un apprenant de français qui connaît relativement bien la culture et la langue française, mais pour le public avec lequel nous travaillons ça ne résulte pas être une réalité évidente.

Le troisième exemple que nous avons choisi est un support qui peut servir de prétexte à une production écrite portant sur le sujet de la corrida. Nous portons cet exemple pour souligner que dans quelques cas si nous avons affaire à des contextes culturellement éloignés, il devient difficile de réaliser des tâches de lecture et dans ce cas de production écrite. Voici une partie de ce document toujours du niveau B2 :

Faut-il interdire les corridas ?

En 2000, un jugement de la cour d'appel de Toulouse a permis la reprise des corridas dans des villes dites de «tradition taurine». Les militants anticorrida tentent de les faire interdire. Est-il légitime que cette pratique renaisse, après parfois des décennies d'interruption ? Simon Cassas, directeur des arènes de Nîmes : la réintroduction des corridas dans les villes ou la tauromachie existe de façon ancestrale est légitime.

L'Express, 19 juillet 2004

Si on demande à un public d'apprenants albanais de rédiger un texte argumentatif pour ou contre les corridas il leur sera difficile de se baser uniquement sur le texte, car pour eux il ne sera pas vraiment évident de faire une liste d'arguments favorables à la corrida ou défavorables à celles-ci. Dans le contexte albanais la corrida n'est pas présente comme phénomène donc un lecteur/apprenant albanais devrait tout d'abord faire un plus grand effort d'interprétation au niveau de la réception, mais aussi une recherche plus approfondie d'arguments liés à ce contexte.

2.3) Quelques techniques à utiliser pour travailler la culture en CE et PE⁴⁴

Les techniques utilisées par les professeurs pour améliorer le niveau de la littératie au niveau universitaire, peuvent être multiples en fonction des tâches à réaliser. On ne pourrait pas prétendre de proposer ici des listes exhaustives de techniques, mais nous essaierons de porter dans le cadre de cette intervention celles qui reviennent le plus souvent dans les écrits des méthodologues et des concepteurs de cours en FLE.

- La technique du remue-méninges dans le cadre du travail sur la compréhension des écrits est largement répandue et son utilisation fait l'unanimité parmi les chercheurs didacticiens. Quand on travaille sur les éléments culturels cette technique permet de mettre à l'aise le public avec lequel on travaille, car ils ressentent que malgré les références culturelles qui leur échappent ils peuvent trouver un point de repère d'où partir. Ce point de repère ça peut être pourquoi pas leur propre culture, ce qui constitue un des postulats les plus importants du CECR. Pour reconnaître la culture de l'autre, pour mieux aborder l'altérité, il faut commencer tout d'abord par

⁴⁴ Désormais Compréhension de l'écrit et Production écrite

reconnaitre la sienne. «L'interculturalité existe en fonction de la présence de la langue-culture étrangère en contact avec la langue-culture maternelle».⁴⁵

- Mettre en place plus souvent la pédagogie par projets ce qui permet aux apprenants d'apprendre de manière active la culture de l'autre. Cette pédagogie est à envisager surtout sur la compétence de la production écrite , ce qui n'exclut pas celle de la compréhension des écrits, parce qu'au moment où l'apprenant fait un travail de recherche il va se documenter et consulter de différents documents qui sont reliés au thème traité. Par exemple demander aux apprenants de créer une bande dessinée sur le sujet des éoliennes, les pousse tout d'abord à découvrir les caractéristiques d'un genre pour le moment inédit en Albanie, puis à connaître l'utilisation de l'énergie du vent dans les pays développés et enfin à mettre ces éléments dans un produit final et commun.
- Etablir une vraie progression dans l'acquisition des thèmes universels prévus par le CECR. Si les enseignants de langue prétendent former un acteur social capable de se déplacer partout dans l'Europe, il faudrait exposer le plus possible les apprenants à des contextes culturels européens et qui s'inscrivent dans les préoccupations d'un monde qui va vers la globalisation. Le professeur peut construire des corpus de textes portant sur les sujets les plus récurrents surtout avec des articles de journaux français qui contiennent des références culturelles les plus variées et les plus riches possibles. Cette progression pourrait être spirale si l'on veut traiter quelques les mêmes arguments pendant le passage d'un niveau à un autre. (exemple passage du niveau B au niveau C du CECR). Traiter des questions comme les OGM, le foulard dans les institutions publiques, les biocarburants, la pollution, le monde des entreprises en France constituent des sujets très intéressants autour desquels un enseignant peut construire des corpus très riches en informations.

En guise de conclusion, la culture est un aspect du développement de la littératie qu'il faut développer à tous les niveaux en proposant des activités attrayantes, efficaces et diversifiées aux apprenants. Quand les possibilités de contact ou de voyage dans le pays dont on apprend la langue sont très peu nombreuses, le mieux ce serait de découvrir les aspects culturels à travers une didactique de l'écrit. En se référant au contexte universitaire, il faut admettre néanmoins que la littératie et la culture sont parties composantes de toutes les disciplines, car il s'agit non seulement d'un apprentissage DU français, mais également de celui EN français.

Références bibliographique:

1. Beacco J. C (2007): *L'approche par compétences dans l'enseignement des langues*, Didier, Paris.
2. Besse H. (1984) : «Eduquer à la perception interculturelle» in *Le Français dans le Monde* n° 188. Paris. Hachette/Larousse.
3. Fayol M., Gombert J.E. (1992): *Psychologie cognitive de la lecture*, PUF, Paris.
4. Grossmann F. (1999) :« Littératie, compréhension et interprétation des textes », in *Repères* n°19. Hoxha Dh. (2009): «En quelle mesure et de quelle manière le contact des cultures en classe de FLE contribue-t-il dans l'enrichissement de l'identité culturelle des élèves albanais ? » in *Langues, éducation et inter culturalité*, Conférence Internationale, Mediaprint, Tirana.
5. Zarate G. (2004): *Médiation culturelle et didactique des langues*, Conseil de l'Europe.

Sitographie

6. *La littératie au service d l'apprentissage* (2004) :

<http://www.edu.gov.on.ca/fre/document/reports/literacy/panel/literacyf.pdf>, consultée le 18/03/2012

Recomandat spre publicare: 19.11.2015.

⁴⁵ Hoxha Dh. (2009): «En quelle mesure et de quelle manière le contact des cultures en classe de FLE contribue-t-il dans l'enrichissement de l'identité culturelle des élèves albanais ? » in *Langues, éducation et interculturalité*, Conférence Internationale, Mediaprint, Tirana.

ASPECTELE DEPENDENȚEI PSIHICE, FIZICE ȘI FACRORII DE RISC A CONSUMULUI DE DROGURI

Silvia CHEIANU

Dr., conferențiar universitar

Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată.

silviacheianu@mail.ru

Summary. Lutte contre le trafic et la consommation de drogues illicites a été et est national et international un problème social complexe, dont les voies de la manifestation, les conséquences et les moyens de résoudre les facteurs intéressées, tant institutionnels des Etats et l'opinion publique, car il est un phénomène extrêmement grave et dangereux pour la santé, et à la stabilité économique et sociale et le développement des institutions démocratiques sonore des Etats. Actuellement, la production et la consommation de drogues ont vu une énorme explosion, qui a entraîné des bénéfices provenant du trafic illicite par des organisations bien établies

Mots-clés: le trafic de drogue, la consommation, les facteurs internes, des facteurs externes, la criminalité, les comportements déviant

Reumat: Combaterea traficului și a consumului ilicit de droguri a reprezentat și reprezentă nivel național și internațional o problemă socială complexă, ale cărei modalități de manifestare, repercusiuni și moduri de soluționare interesează atât factorii instituționali ai statelor, cât și opinia publică, datorită faptului că este un fenomen deosebit de grav și periculos, atât pentru sănătatea populației, cât și pentru stabilitatea economico-socială și buna dezvoltare a instituțiilor democratice ale statelor. În prezent, producția și consumul de droguri au cunoscut o explozie extraordinară, ce a decurs din profiturile obținute în urma traficului ilicit de către organizații bine puse la punct. Vechile locuri geografice unde se cultivau plante din care se obțineau droguri, au atrăs atenția traficanților care au preluat acest obicei, transformându-l într-o activitate organizată

Cuvinte cheie: drog, trafic, consum, factori interni, factori externi, infracțiune, comportament deviant.

Întroducere

Problema consumului de droguri în Republica Moldova, ia proporții din ce în ce mai mari, în special printre populația tânără, devenind un factor negativ în dezvoltarea societății și punând în pericol sănătatea publică. Cu trecerea timpului, narcomania "întinerește", iar astăzi vârsta medie a celor care încearcă pentru prima dată drogurile este de 13 ani, iar speranța de viață în rândul persoanelor dependente de droguri este de 21 de ani.

În fiecare an cca 800-1000 tineri încep să consume droguri și alte substanțe care acționează asupra psihicului necesitând implicarea programelor de profilaxie și tratament antidrog.

Potrivit datelor statistice, prezentate de IMSP Dispensarul Republican de Narcologie, în mun. Chișinău de la începutul anului curent au fost înregistrate aproximativ 435 de persoane afectate de narcomanie, dintre care 4,8% cu vîrstă pînă la 18 ani.

Astfel, în mun. Chișinău, la finele lunii septembrie incidența prin narcomanie constituia 57,5 la 100 mii populație. În prezent sub supraveghere medicală în cadrul secțiilor consultative a instituției medico-sanitare publice se află 6789 persoane afectate de narcomanie. Majoritatea au vîrstă de pînă la 30 de ani, 92,3% din ei fiind bărbați.

Rezultate și discuții:

Flagelul drogurilor este unul din fenomenele cele mai complexe, mai profunde și mai tragice ale lumii contemporane. Într-un cadru legal, drogurile, sunt utilizate ca medicamente cu acțiune asupra sistemului nervos, unele fiind prescrise cu succes împotriva durerii și în unele boli mintale. De exemplu, morfina este medicamentul cel mai eficace împotriva durerilor puternice.

Într-adevăr, drogurile sunt în primul rînd medicamente, dar dacă subiectul nu este bolnav, dacă sunt utilizate în doză puternică sau dacă sunt amestecate cu alte medicamente sau cu alcool, aceste produse schimbă comportamentul obișnuit al omului. Astfel toxicomanii care își injectează sau inhalează morfină, spre exemplu, caută mereu senzații de placere puternică de scurtă durată, care apoi va fi urmată de o lungă perioadă de liniște și uneori de somn.[1]

Efectele scontate ale drogurilor sunt de trei feluri:

- excitație psihologică, veselie, sentimentul de tensiune psihică și uneori reacții violente. Ele accelerează activitatea sistemului nervos central (SNC). Din această categorie de droguri stimulente fac parte: cocaina, amfetaminele, crack-ul și.a.
- calm psihologic, relaxare psihică sau somnolență. Drogurile incetinesc activitatea SNC. Din această categorie de droguri, numite sedative sau depresoare, fac parte: opiu și derivații săi (morphina și heroina), barbituricele, tranzilizantele, hipnoticele și.a.
- modificarea percepției, senzații auditive, vizuale și olfactive. Aceste droguri perturbează activitatea SNC, din acest motiv numindu-se halucinogene sau delirogene (atunci când tulbură rațiunea, pornindu-se de la senzațiile proprii). De exemplu: LSD, cannabis, mescalina și.a.

Flagelul drogurilor reprezintă fenomenul cel mai complex, profund și tragic al lumii contemporane, în condițiile în care, anual, miliarde de dolari și sute de mii de oameni sunt antrenați în acest maraj al morții numit „Traficul și consumul ilicit de droguri”. În perspectiva anilor viitori, amplierea acestui fenomen este deosebit de îngrijorător și datorită faptului, că nu există o statistică clară și precisă a producției, traficului, consumului de droguri și numărului celor decedați din cauza drogurilor [2].

Un exemplu elocvent, din acest punct de vedere, îl constituie escaladarea problematicii în România începând cu anul 1990, când traficul ilicit și abuzul de droguri au surclasat toate pronosticurile specialiștilor, astfel că dintr-o țară de „tranzit” a devenit una „consumatoare de droguri”. Alarma socială născută din proliferarea, fără precedent, a drogurilor conduce la idei, de loc mulțumitoare, că strategiile de luptă adoptate împotriva acestui fenomen, în general vorbind, de către comunitatea mondială și de Guvernul României, în special, s-au dovedit a fi ineficient.

În prezent, traficul ilicit de droguri este o activitate criminală foarte lucrativă, cu caracter supranational, care acționează în conformitate cu legile economiei de piață, având drept scop imediat alimentarea centrelor de consum și, ca finalitate, obținerea unor enorme beneficii, ceea ce presupune, în mod justificat, interesul statului de a-și orienta, în mod cât mai eficient, propria politică în lupta antidrog, pentru apărarea sănătății proprietății și salvarea valorilor socio-morale.[3, pag.50]

Cu toate ca fiecare infracțiune de trafic de droguri, prevăzuta în Legea nr.143/2000 cu modificările și completările ulterioare își are individualitatea sa, ele au însă și unele aspecte comune, pe care le enumar în continuare.

1. Aspecte comune privind obiectul juridic
2. Aspecte comune privind obiectul material al infracțiunilor de trafic ilicit de droguri
3. Aspecte comune privind situația premisă
4. Aspecte comune privind pedeapsa
5. Aspecte comun privind locul săvârșirii unor infracțiuni din cele prevăzute în Legea nr.143/2000
6. Aspecte comune privind subiectul activ al infracțiunii de trafic ilicit de droguri (infractorul) [3,pag. 79]

„Dependența sau toxicomania este o stare de intoxicație cronică, caracterizată prin necesitatea constrângătoare de folosire a unor substanțe medicamentoase sau toxice”.

Se poate spune că „toxicomaniile sunt sinucideri lente, fără intenție sau accidente prin supradoză”. Organizația Mondială a Sănătății definește toxicomania ca fiind „pierderea libertății de a se abține de la toxic”. Ea se caracterizează prin patru stări definitorii:

- dependență psihică – necesitatea de ordin psihologic de a folosi un anumit drog;
- toleranță – diminuarea progresivă a efectului la repetarea administrării rezultând necesitatea creșterii dozei pentru a se obține efectul scontat;
- dependență fizică – constă în necesitatea de a continua folosirea substanței respective pentru a evita tulburările, uneori grave, ce apar la întreruperea administrării și sunt cunoscute sub denumirea de „sindrom de abstinență” sau „sevraj”;
- psihotoxicitatea – se manifestă prin tulburări de comportament, uneori cu caracter psihotic. Acestea apar în condițiile folosirii îndelungate și abuzive de doze mari de produse stupefiante (cocaină, amfetamine, și.a.)

Astfel, dependența psihică sau fizică față de anumite droguri, cu care se confruntă orice toxicoman, este o formă de consum voluntar, abuziv, periodic sau cronic a substanțelor dependogene, fără a avea la bază sau o motivație medicală. [1,pag. 120]

Dependența psihică, considerată mai periculoasă decât cea fizică, este definită ca o stare psihică, particulară, manifestată prin dorința imperioasă și irezistibilă a subiectului de a continua utilizarea drogului și de a înlătura disconfortul psihic. Dependența psihică se manifestă printr-o nevoie irezistibilă de a folosi acel mijloc, care este drogul, pentru a influența, a schimba sau a controla dispoziția sufletească, sentimentelă sau chiar conștiința de sine. Ea poate fi însotită sau nu de dependență fizică și toleranță. Dependența fizică sau adicția, este tot rezultatul administrării îndelungate a unui drog, manifestându-se, de îndată, la reducerea dozelor sau întreruperea completă a administrării drogului, situații ce vor genera o serie de manifestări fizice, care îmbracă aspectul sindromului sp Schema evoluției consumului de drog de la prima administrare și până la stadiul de dependență gravă:[6].

- a) Începem să folosim drog căutând bună dispoziție denumită euforie, sau căutând senzații noi, sau imitând semenii care ne asigură că "merită să încerci".
- b) Luăm drogul, obținând sau neobținând trăirile așteptate. Este faza aşa numitului "uz recreațional".
- c) Eventual cantitățile administrate antrenează riscuri pentru funcționarea individului ca membru al societății sau pentru propria sănătate.
- d) După un timp, în cazul unui mare număr de substanțe se constată o adaptare a organismului care face necesară administrarea unei cantități mai mari de drog pentru a obține același efect.
- e) Apariția, în sfârșit, a incapacității de a întrerupe consumul de drog prin voință proprie semnalează faptul că ne aflăm deja în stadiul de "dependentă".
- f) Dacă administrarea este totuși întreruptă în mod abrupt, vom trăi o suferință cu simptome mintale și fizice, distințe pentru fiecare clasă de substanțe. Este "sindromul de abstinență" sau de "sevraj".

Comportamentul autodestructiv - suicid, automedicația, presiunea grupului interesat economic în vânzarea de droguri sau politic de destabilizarea situației ("mafia") completează lista factorilor cauzali ai începerii consumului de drog și ai abuzului.

Perturbarea dispoziției afective este foarte frecventă și se traduce prin euforie, stări depresive, anxietate etc, stările acestea apărând fie ca efect direct al intoxicației, fie ca efect de dorit post-toxic.

Perturbări ale personalității, trăsături antisociale de personalitate pot fi accentuate de necesitatea de a obține bani pentru a procura substanțe ilegale. Felul de a fi suspicios începând cu instabilitatea dispoziției, pot genera la toxicomani violență.

Când o dependență apare din cauza uzului de substanțe psihooactive în adolescență ea se însotește de o tulburare de conduită și inacapacitatea de a termina studiile.[2,pag 10]

Consumatorul de droguri este clar o victimă. El are probleme serioase în relația cu familia, societatea și cu propria lui viață. Cu toate acestea, conform legislației, societatea îi poate trata ca pe infractori dacă săvârșesc și infracțiuni. În acest context, izolarea lor poate deveni definitivă; în ciuda faptului că toxicomanul are nevoie de asistență, el riscă excluderea socială și pedeapsa penală.

Trebuie să semnalez faptul că și în legătură cu problema analizată, - cauzele consumului de droguri - sunt numeroase abordări, mai mult sau mai puțin fundamentate științific. Comun acestor puncte de vedere este premisa potrivit căreia nu există un anumit tip de personalitate asociat cu consumul de droguri. Oamenii, provenind din toate paturile sociale, cu probleme familiale sau fără astfel de probleme, cu bani sau fără posibilități financiare, cu studii sau fără, încearcă drogurile dintr-o mulțime de motive, cum ar fi curiozitatea, dorința de a trăi o nouă stare de conștiință, de a evada din realitate, de a scăpa de durerea fizică sau de necazuri, de a se adapta vieții cotidiene sau de a fi acceptați de către ceilalți ori pur și simplu de a se elibera de plăcuteală. Toți spun că la început au făcut-o în urma unui impuls ocasional, când drogurile le-au oferit exact ceea ce căutau, după care nu au mai putut renunța și au devenit dependenți. Walter Reakless a făcut o clasificare a factorilor ce

influențează comportamentul, împletind perspectivele socială și psihologică în cadrul teoriei înfrângării, în:

- factori de presiune socială (condiții de locuit și economice precare, status social scăzut, lipsa oportunităților, conflicte familiale);
- factori de atragere — doar 10% din consumatori încep în mod solitar consumul (anturajul rău, subcultură delincventă și criminală, grupuri deviante); înfrângere externă (grupuri sportive, familie);
 - înfrângere internă (produs al internalizărilor - forța eului, autoconceptualizare, rezistență față diversiunilor);
 - presiunile interne (tensiuni interne, ostilitate, agresivitate, sentimente de inadecvență și inferioritate, afecțiuni organice).

Citându-i pe J. Molto și C. Radel, autorii Sociologiei medicale susțin că, „fără îndoială, nu există etiologie pentru toxicomanie, ci există, totuși, o serie de factori care adeseori coexistă”. Acești factori - culturali, economici, sociali, religioși și.a. - sunt grupați de autori în două categorii: factori socio-culturali și factori individuali.[4,pag.55]

Factorii socio-culturali se referă la căutarea unei plăceri insolite prin transgresarea interdicției și gustul riscului; apartenența la un grup favorabil utilizării drogului; în căutarea unei spiritualități în izolare de lume; un mod de a protesta; precaritate, izolare socială, neintegrare, trăirea exclusiv în prezent.

Factorii individuali - nu se referă la existența unei personalități proprii toxicomanului, ci vizează, cel mai adesea, anumiți indivizi „fragilizați” înaintea întâlnirii cu drogul și care prezintă:

- intoleranță frustre;
- nevoie imperioasă de satisfacție;
- agresivitate patologică;
- inadaptare ce poate merge până la comportamente deviante;
- relații părinte - copil perturbate (adesea precoce);
- tulburări psihopatologice de gravitate variabilă: crize de adolescentă, psihopatie, schizofrenie.

De asemenea, presiunea grupului social și disponibilitatea drogului sunt calificați factori determinanți majori în inițierea și menținerea consumului de droguri. În general, utilizarea tutunului, alcoolului și cannabisului precede uzul de cocaina și opioide. Acele persoane care încep să consume drogurile cele mai dezaprobată social, cum ar fi heroina, provin din familii dezorganizate sau au o relaționare deficitară cu părinții și prezintă adesea o stimăde sine redusă.

Printre *concluziile* rezultate la studiile relevante mai sus apreciez ca fiind semnificative: Conduitele adictive nu sunt rezultatul doar al acțiunii factorilor externi subiectului (factori sociologici și potențialul adictiv al substanței), fără avea și o legătură cu personalitatea lui. Pe de altăparte nu există „personalitate toxicomană” în sensul unei structuri univoce, dar există un ansamblu de factori psihodinamici cu o importanță relativă în dobândirea dependenței.

Și, în sfârșit, motivația pentru inițierea consumului de drog, în dependență în precădere după perioadele abstinente sunt implicați și factori psihopatologici. Unii consumatori au mari dificultăți în a diferenția și a descrie ceea ce simt (sentimente), dificultate numită alexitimie. Pe de altăparte, atât din punct de vedere farmacologic, cât și simbolic, utilizarea drogului îi ajută toxicomanii în controlul ego-ului asupra actelor, astfel drogul putând fi privit ca o formă de automedicație.[16,pag.14]

Hawkins și colaboratorii au grupat diferențele categorii de *factori de risc* în două mari grupe:

- factorii sociali și culturali amplii (contextuali), adică factorii relațional sau încadrati prin aspecte legale și normative sociale expuse sau percepute în relație cu comportamentele de consum sau abuz de droguri;
- factorii cu caracter individual și interpersonal.

Putem menționa, ca fenomenul consumului de droguri este unul cu determinare și impact social, fiind unanim acceptat faptul, că este vorba de o problemă socială, de primă mărime, ca rezultat

al unui anumit tip de influență a societății, a mediilor de socializare: familia, școala, grupul de prieteni, cartierul, societatea în ansamblu.

S-au dat multe explicații consumului de droguri, în funcție de perspectiva științifică a autorilor din diverse domenii: biologică, medicală, psihologică sau socială, modele centrate pe individ sau societate.

Teoriile sociologice se centrează pe principiul normelor, regulilor sociale și devianței de la ele (teoriile lui Merton), pun accent pe asimilarea lor în interacțiune cu ceilalți (teoria învățării sociale), pe controlul social (sau deficitul de control) din partea instanțelor de socializare, pe sub cultură ca set de norme ce conduce la o socializare “deviantă” ori pe valori de socializare “selectivă”.

Familia reprezintă mediul primar de viață al copilului și instanța socializării primare. În familie se asimilează și se recreează experiența umană, se constituie spațiul de viață, ființa umană având cea mai lungă și cea mai complexă copilărie dintre toate viețuitoarele. Familia conferă totodată un statut legal și psihologic membrilor săi. Importanța familiei în dezvoltarea normală a copilului este sublimată în psihologia și pedagogia de după anii 1960. Ulterior, structurarea teoriei atașamentului, observațiile făcute asupra fenomenului de deprivare materială prezent la copiii de vârstă mică au consolidat ideea importanței familiei pentru dezvoltarea normală a copilului.

Violența domestică afectează funcționarea familiei în cele mai evidente dar și în cele mai ascunse mecanisme ale sale. Ea conduce la construirea unor destine nefericite pentru toți membrii săi. Există caracteristici ale vieții familiei unde este prezentă violența care sunt dimensionate în timpul prezent, dar există trăsături psihice dezvoltate de membrii familiei violente care vor proiecta o evoluție negativă a indivizilor cu pierderi pentru ei însăși dar și pentru societate.[5,pag 65]

Copiii străzii – reprezintă o altă consecință a unui stil parental neadecvat care împinge copilul către consumul de substanțe, de obicei - inhalanți. În concluzie putem spune că mediul familial impropriu, moștenirea genetică, structura de personalitate îl determină pe individ să alunece pe pantă toxicomanie. Factori precum: supărarea, durerea, tracul timidului, conflictualitatea, prozelitismul pot fi elemente din această nefericită întâlnire dintre toxicoman, drog și contextul psihosocial dat.

Printre factorii de risc ambientali pentru consumul de droguri la adolescenți putem enumera: defavorizarea economico-socială, comunitatea dezorganizată, tranziția, accesibilitatea, legile și normele comunității.

Cei individuali pot fi: antecedente de alcoolism și toxicomanie în familie, imaturitatea afectivă, metode de educație familială slabe și inconstante, comportament antisocial sau eșecurile școlare, hiperactivitatea etc.

Considerată un factor cheie în dezvoltarea societății, școala, prin rolul său educativ, constituie unul dintre cele mai puternice instrumente de care dispunem pentru a modela viitorul copiilor. Tot aici se caută și soluția tuturor problemelor grave și cronice cu care se confruntă societatea contemporană, deși se știe că socializarea în școală nu are profunzimea celei din familie. Obiectivul major al școlii este acela de a oferi un context adecvat învățării și dezvoltării, în care toți beneficiarii să se pregătească să înțeleagă lumea în care trăiesc și în care vor deveni activi în viitor. Dat fiind statutul ei privilegiat, care provine din funcția de asigurare a reproducerei valorice a societății, educația din școală contemporană suportă presiuni tot mai mari din partea celorlalte subsisteme ale societății. Școala este prima instituție care îi confruntă pe elevi cu exigențele integrării socio normative și toate cercetările demonstrează convingător că modul în care se adaptează un copil la școală reprezintă principalul indicator predictiv cu privire la calitatea conduitei sale socio profesionale ca adult.

Grupul de prieteni este un predictor foarte evident și pentru consumul de substanțe. Cei mai expoși sunt și cei mai sensibili la influențele semenilor săi, crezând că vor găsi prin legăturile cu aceștia o modalitate de a fi în siguranță, de a scăpa de privirile și supravegherea „depozitarilor legii”. Căldura grupului nu este decât aparentă, afilierea este superficială, relațiile cvasi-inexistente. Totul este centrat pe produs și nici o altă preocupare nu pare a fi posibilă: dacă unul dintre membrii ar hotărî să lase grupul, ar fi considerat trădător și nu ar putea decât să fie exclus, orice diferență fiind considerată ca „insuportabilă”.[7, pag,49]

Adolescența este o perioadă vulnerabilă din perspectiva consumului de substanțe psihoactive, suprapunându-se adesea peste etapa marilor deziluzii. Acum este mai evident discrepanță dintre lumea ideală și cea reală, mai pregnant dezamăgirea, când se pierd reperele anterioare, considerate absolute, de sprijin, care îl determină pe copilul de ieri să înceapă lupta cu sine pentru a decodifica sensurile. Adesea se ajunge la consumul de substanțe doar în semn de răzvrătire în raport cu normele socialului, iar uneori influența grupului îl împinge spre consum.

Putem concluziona că adolescența este o perioadă de confuzie valorică în care se adoptă cu ușurință comportamente neconformiste, de multe ori la sugestiile prietenilor, părinții având o autoritate mai scăzută în fața lor. Adolescenții sunt foarte dornici să încerce senzații noi și de aceea încălcarea normelor sociale este de multe ori atractivă pentru ei. Toate aceste caracteristici sunt factori de risc și cresc vulnerabilitatea lor față de consumul de droguri.[2,pag.35]

Un alt factor cu putere de predicție al consumului de droguri poate fi reprezentat de locul de reședință al tinerilor și anume cartierul. De regulă, cartierul sau zona, pot fi descrise prin anumite caracteristici ce le fac ușor de recunoscut pentru locuitorii comunității. Astfel există „zone bune”, „zone problematice”, cartiere bogate, modeste sau sărace, având anumite caracteristici prin care se disting. Astfel, o zonă săracă va fi de cele mai multe ori o zonă nesigură, cu probleme sociale multiple. Aici sunt concentrate excluziunea socială, sărăcia, spații de locuit necorespunzătoare și criminalitatea ridicată. Aici accesul la droguri ilegale este mai ușor, iar contactul cu consumatorii și traficanții este mai probabilă. Aici este prezent mai intens și consumul de droguri legale. Faptul de a locui într-o rejiune urbană este o condiție de acces la asemenea cartiere și un predictor mai bun în ceea ce privește consumul de droguri ilegale.

O altă categorie de tineri sunt cei care, sub influența curentelor din Occident se orientează împotriva valorilor clasice ale societății. De multe ori în aceste culturi zis „revoluționare” valorile pozitive sunt reprezentate de indiferență, de opoziție cu societatea. De obicei, tinerii devin pasivi față de obligațiile sociale, prezintând interes scăzut față de școală, în cadrul familiei, munca este devalorizată, proiecțiile de viitor sunt neconturate.

Uzul timpuriu al substanțelor „tolerate” de către societate (tutun, alcool) constituie uneori o poartă de intrare pentru folosirea drogurilor ilicite, mai ales dacă vulnerabilitatea biologic sau trăsăturile psihopatologice ale individului predispus la apariția fenomenelor de dependență.

Concluzii:

Pentru Republica Moldova dependența de droguri constituie o problemă de anvergură semnificativă prin caracterul său multifactorial, dinamic și schimbător, care afectează predominant grupul persoanelor de vîrstă tînără, cuprins între 14-35 de ani. Drept rezultat, fenomenul consumului de droguri în republică reprezintă un subiect de interes major pentru sănătatea publică, favorizând mortalitatea în urma supradozării, suicidelor, transmiterea HIV, hepatitelor virale, tuberculozei, marginalizând persoana și contribuind la săvîrsirea unor infracțiuni.

Răspîndirea acestui fenomen ia amploare în Republica Moldova după anii 90, atunci cînd situația s-a modificat și țara noastră a devenit nu numai o țară de tranziție și depozitare, ci una de producere și consum al drogurilor. Condițiile climaterice favorizează creșterea macului opiatei, care se cultivă pe întreg teritorul țării. Din el, în condiții casnice sau „laboratoare” se extrageau opiumul.

În abordarea problemei consumului de droguri, Republica Moldova se bazează pe conceptul Organizației Mondiale a Sănătății „Sănătate pentru Toți în secolul al 21-lea, conform căruia consumul de droguri este o problemă ce periclitează sănătatea publică și care ar putea împiedica dezvoltarea sănătoasă a cetățenilor și a societății în context mai larg. La data de 1 ianuarie 2012, pe malul drept al rîului Nistru, în baza de date a IMSP Dispensarul Republican de Narcologie erau înregistrați oficial 9449 consumatori de droguri. În decursul anului 2011, pe malul drept al rîului Nistru, în baza de date au fost înregistrate 1062 cazuri noi de consum de droguri, numărul acestora fiind mai mare comparativ cu anii precedenți. Numărul estimat de consumatori de droguri injectabile în Republica Moldova, grup cu cea mai înaltă prevalență supradozelor, este de peste 31 000 persoane, pentru ambele maluri ale rîului Nistru.[6].

La prevederea criteriului social, se cer elucidate și calitățile personalității consumatorului de SPA, întrucât nu toți oamenii care au încercat influența drogurilor le folosesc excesiv. Deci, vorbind despre aspecte și consecințe fundamentale ale consumului de droguri la nivel fizic, nu putem neglija repercusiunile psihosociale ca efect al acestui consum, afectându-i nu numai pe consumatori, ci și mediul în care ei trăiesc. Antecedentele de risc în ceea ce privește consumul de droguri aglumează diferite niveluri:

- 1) Antecedente comportamentale cu caracter individual;
- 2) Antecedente atitudinale cu caracter individual;
- 3) Antecedente psihologice cu caracter individual;
- 4) Antecedente cu caracter familial;
- 5) Antecedente cu caracter comunitar.

Oamenii primesc droguri pentru a-si schimba gindirea, comportamentul si simturile. Aceste feluri de substance se numesc psihoactive si includ alcoolul si tutunul, la fel si drogurile naturale si produse. In trecut majoritatea drogurilor folosite erau produse din plante naturale.

Relaxarea artificiala si usurarea de la neliniste si stres mintal tinde sa produca dependenta psihologica si renuntarea de la utilizarea lor este problematica. Dependenta poate duce la supradoxoză acută, care la rindul lor poate cauza moartea din cauza depresiei respiratorii. Stimulantele (spre exemplu cocaina, ckracul, amfetamina) sunt agenti care activeaza ,sporesc sau maresc activitatea neurala. In primul rand ei cauzeaza frisoane, dureri de cap, hipertensiune si batai de inima sporite.Efectele de lunga durata sunt greata, insomnia, pierdere greutatii,convulzii si depresia.

Drogurile si motivele consumului acestuia variază de la o zona la alta si in functie de timp. Un motiv al consumului de droguri in mediul social este folosirea lor ca labrifiant social, de la o conversatie cu o ceasca de cafea, de la o noapte petrecuta in bar.Drogurile il ajuta pe consumator sa devina mai calm, mai deschisi, mai prietenosi mai relaxanti. Un alt motiv al consumului de droguri este ca acesta par sa confere o usurare temporara, un fel de evadare pentru o perioada de timp. Oamenii incearcă sa se detaseze de o intreaga serie de probleme: stres, bani, griji, familii destramate.

Unele persoane extind acesta idee si incearcă sa se detaseze de toata lumea reala. Ele nu pot lupta cu lumea reala si consuma droguri pentru a-si crea o lume fantastica alternativa. Un alt motiv pentru care oamenii consuma droguri este reprezentat de presiunea exercitată in cadrul unui grup.

Dependenta de droguri poate fi psihologica sau fizica, sau ambele. Dependenta psihologica se petrece in mintea omului, consumatorul simte ca nu poate gindi normal si sa supravetiuaica fara ajutorul drogului, In cazul dependentii fizice ,nervii.muschii ,inima si alte organe ale corpului au nevoie de drog pentru a-si continua functionarea.

Referințe bibliografice:

1. Anton Alexandra. Teoriile drogului. Romania.Editura Polirom,Iași 2012
2. P.Abraham. Ghid de preventie a consumului de droguri în Editura Detectiv.București,2007.
3. P.Abraham, D. Nicolăiescu. Justiția Terapeutică. O nouă abordare în tratamentul consumatorului de droguri. Editura Concordia, Arad.,2006.
4. G. Ferrol. Adolescenții și toxicomania.Editura Polirom,Colecția Collegium,Iași,2000.
5. I.Mitrofan. Terapia toxicodependenței- posibilități și limite.Editura Sper,2003.
6. Raportul annual Consumul și traficul ilicit de droguri în RM în anul 2010” Chișinău 2011.
7. Короленко Ц.П., Донских Т.А. Семь путей к катастрофе. – Новосибирск, 1990.

Recomandat spre publicare: 19.11.2015.

RECENZIE
la monografia
“Методология исследования оценки
развития научной деятельности в Молдове”
(autor Aurelia Şușu-Țurcan)

Depășirea tendințelor de criză în economie, cu o treptată trecere pe calea creșterii economice este posibilă numai prin activarea activităților științifico-tehnice cu implementarea rezultatelor în practică.

Conceptul "economie bazată pe cunoaștere", a primit în ultimii ani pe scară largă în literatura economică mondială, ca o recunoaștere a faptului că parametrii de creștere economică sunt determinați direct de cunoștințele științifice și tehnice.

Actualitatea și necesitatea elaborării unei astfel de lucrări științifice cum este monografia **"Методология исследования оценки развития научной деятельности в Молдове"** (**Metodologia de cercetare a evaluării activității științifice în Republica Moldova**) constă în faptul că în studiu s-a efectuat nu numai sistematizarea sistemului național de indicatori utilizat pentru analiza activității științifice, dar a fost propusă și perfecționarea acestuia, asigurând o importanță sporită a cercetării economico-statistice realizate.

Prezenta lucrare are menirea de a ajuta înțelegerea conținutului și modului de utilizare a metodelor și tehnicielor de evaluare statistică în fundamentarea deciziilor, în special în demersul economic actual. Lucrarea este binevenită deoarece este necesară întregii societăți, și a mediului academic în special, cărora le lipsesc metodologile de evaluare autohtone în acest domeniu vast, care ar reflecta indicatorii dezvoltării științifico-inovaționale ale Republicii Moldova.

Tematica acoperită în cadrul lucrării este pentru prima dată abordată în contextul racordării metodologiilor naționale la cerințele internaționale.

Noutatea cercetării constă în dezvoltarea metodelor de analiză statistică a indicatorilor ce caracterizează gradul de dezvoltare a sferei științifice, precum și utilizarea eficientă a potențialului științific existent.

Obiectul de studiu în această lucrare este activitatea științifică în Republica Moldova. Lucrarea are un „iz autohton”, prezentând material ilustrativ bazat pe informație statistică concretă, utilizând specificul economiei naționale. Subiectul studiului prezintă un set de indicatori care descriu activitatea științifico-tehnică a țării.

Autorul pune la dispoziție un ghid util de însușire a metodologiilor și clasificatoarelor statistice, ce ar fi necesar de a le aplica în Moldova în vederea racordării evaluării statistice a activității științifice din țara noastră.

Lucrarea științifică are o logică tradițională de expunere a materialului teoretic și practic cu un caracter concret și este constituită din 3 capitulo:

În primul capitol intitulat „Bază teoretică și metodologică de evaluare statistică a activității științifice” unde este prezentată și sistematizat cadrul metodologic pentru evaluarea activității științifice în Republica Moldova și bazele conceptuale de construcție a sistemului de indicatori statistici pentru a evalua activitatea științifică în Republica Moldova în conformitate cu standardele internaționale.

În capitolul 2. „Evaluare statistică a activității științifice a Republicii Moldova” sunt prezentate aspectele metodologice ale tendințelor de cercetare statistică în dezvoltarea tehnico-materială și științei moldovenești. De asemenea este prezentată analiza statistică a personalului științific. Este analizat mecanismul de finanțare a activităților de cercetare și evaluat impactul a realizărilor științifice.

În capitolul trei sunt analizate modalitățile de perfecționare a evaluării statistice a activității științifice în Republica Moldova.

Cercetările doamnei dr. conf. Aurelia ȚURCAN au dat posibilitate de a preciza conceptul metodologic de evaluare corecta a dezvoltării științei; s-au evidențiat particularitățile metodologice ale

procesului de evaluare al dezvoltării științei în Republica Moldova. Au fost analizate problemele metodologice a evaluării dezvoltării științei și propus un sistem corelat de indicatori de evaluare a acestui sector în Republica Moldova. De asemenea a fost efectuată analiza economico-statistica a dezvoltării științei pe componente aparte și efectuate comparații internaționale.

Aceasta lucrare științifica are o valoare deosebită, deoarece poate fi cu succes utilizată nu numai de comunitatea științifica, dar și în procesul de studiu pentru studenți, masteranzi și toți cei interesați de evaluarea corecta și calitativa a situației economice și inovaționale a Moldovei. Lucrarea are o mare valoare științifică și prezintă interes atât pentru cercetătorii științifici din domeniu, pentru cercetători științifici din diferite domenii biologie, medicină, sociologie, dar și pentru practicieni.

Reprezentând o lucrare științifică **monografie** este recomandată pentru editare, fiind o cerință obiectivă a sporirii nivelului calitativ de evaluare a activității științifice din țară.

V.DOGA

Profesor universitar,
doctor habilitat

Alexandru GRIBINCEA

Profesor universitar,
doctor habilitat

CERINȚE de prezentare a articolelor științifice în Revista științifică USEM «VECTOR EUROPEAN»

În scopul asigurării calității și evaluării echitabile a publicațiilor științifice, autorii, la prezentarea articolelor spre editare, sunt rugați să țină cont de următoarele criterii:

- ✓ Conținutul articolului trebuie să corespundă unui nivel științific înalt al revistei științifice pentru a putea fi acreditată în categoria „C” a Academiei de Științe a Moldovei.
- ✓ Articolul trebuie să dețină caracter original și să conțină o nouitate determinată, reflectând rezultatele actuale ale cercetării efectuate de către autor, și care conține un element clar privitor la inovația științifică a cercetării și propria contribuție a autorului.
- ✓ Sunt acceptate pentru publicare materialele care anterior nu au fost publicate în alte ediții și nu au fost destinate pentru publicarea simultană în diverse ediții.
- ✓ Lucrarea trebuie să prezinte interes pentru un mediu vast de cititori ai revistei.
- ✓ Articolele sunt expuse recenzării obligatorii. Pentru doctoranzi (competitori) este obligatorie recenzarea articolelor de către conducătorul științific. Pot fi publicate doar articolele care au primit recenzii pozitive.

Colegiul Redacțional are dreptul de a nu accepta publicarea materialelor în caz de: a) plagiat; b) nerespectare a cerințelor privind condițiile de prezentare a articolelor; c) conținutul articolului este neadecvat cu profilurile revistei.

Articolele și recenziile se prezintă la redacție conform cerințelor de prezentare cu două luni până la editare, pe suport electronic și tipărite.

Structura articolului:

1. **Titlul articolului** (TIMES NEW ROMAN, **Bold**, **14 pt, centrat**); în limba **română și engleză**;
2. **Autorul articolului sau Autorii** – se vor scrie la un rând distanță față de titlu, cu **TNR 12**, bold, *cursiv*, aliniat stânga, astfel: se va scrie prenumele cu litere mici urmat de numele autorului cu litere mari. Dacă sunt mai mulți autori și de la instituții diferite, vor fi trecuți în ordine și vor fi marcați cu 1,2,3 etc. pentru identificarea mai jos a instituției din care provin. Se trec doar gradul și titlul științifico-didactic, nu și funcțiile autorilor. Se indică **email-ul** autorului cu care se va purta corespondența.
3. Lucrarea științifică se prezintă **în limba română** sau **în limba engleză**. Ca excepție pot fi prezentate lucrări științifice în alte limbi (rusă, franceza, germană etc.) având obligatoriu rezumate în engleză și română.
4. **Rezumat: (Abstract: / Аннотация:)** (Times New Roman, **10 pt, cursiv**, 300 semne, în limba **română și engleză**);
5. **Cuvinte cheie:(Keywords: / Ключевые слова:)** - (Times New Roman, **10 pt, cursiv**, maximum 5-8 cuvinte reprezentative, în limba **română și engleză**);
6. **Textul** trebuie să cuprindă obligatoriu următoarele părți:
 - **Introducere (Introduction: Введение:)** - Introducerea va prezenta sintetic necesitatea cercetărilor efectuate, argumentând științific oportunitatea acestora. Se vor face referiri la fluxul principal de informații și rezultate ale cercetărilor în domeniu, citându-se în paranteză pătrată numărul autorului (lucrării) studiat(e), aşa cum apare în bibliografia de la sfârșitul lucrării;
 - **Materiale și metode** (pentru științele socio-umaniste se indică în caz de necesitate);
 - **Rezultate și discuții: (Results and discussions:/Основная часть:)** - este redat *Conținutul de bază* al lucrării în care se vor prezenta rezultatele obținute în urma cercetărilor, în succesiune logică pentru a permite cititorului să interpreteze corect datele. Prezentarea rezultatelor semnificative trebuie însotită de discuții, comentarii care să facă referiri la interpretarea științifică a acestora. Se vor face comparații cu rezultatele obținute de alți autori din literatura de specialitate studiată.

- **Concluzii:(Conclusion:/Выводы:)** - Se vor trece principalele idei, concluzii, propuneri, recomandări etc. importante care se desprind în urma cercetărilor efectuate;
- **Referințe bibliografice: (Bibliography references: Библиографические сноски:)** – maxim **15-20 referinte.** Referințele bibliografice se plasează la sfârșitul articolului în ordine alfabetică (*Nume, inițiala prenumelui, titlu, editură, an, pagini – Times New Roman, 12, Alignment left*). Bibliografia va conține până la **15-20 referinte bibliografice.** În text se vor indica trimiteri bibliografice (de ex., [5, p.5]).

Textul va fi scris cu:

- *Caractere – Times New Roman; 12 pt; interval – 1,0;*
Paper size: A4 210 x 297 mm, Margins: top – 15 mm, bottom – 20 mm, left – 20 mm, right – 20 mm, alineat – 100 mm.
- Lucrarea științifică poate fi prezentată va conține **6-8 pagini A4.**

În caz dacă lucrarea este mai mare (până la 20 pag.) aceasta va fi publicată ca studiu atribuindu-se la categoria de articol de sinteză sau studii.

- **Elementele grafice (tabele și figuri)** se vor plasa, nemijlocit, după referința respectivă în text. Toate elementele, obligatoriu, sunt însotite de **denumire și număr de ordine** (deasupra tabelului, sub figură), **sursă** și, după necesitate, **informație suplimentară:** note, legendă (sub element). Se admit figuri scanate doar de calitate înaltă. **La includerea în lucrare a elementelor grafice, autorii sunt rugați să țină cont de formatul de editare a revistei.**

IMPORTANT: *Lucrările care nu vor respecta instrucțiunile menționate privind tehnoredactarea nu vor fi publicate.*

Articolele tipărite se semnează de către autor și se fixează data.

Toate articolele publicate trec prin Instituția de recenzare (Anexă).

Recenzia se scrie în limba română (rusă) și este însotită de semnătura recenzentului (cu gradul științific de doctor habilitat, doctor conferențiar, doctor) și stampilă. Se trimită odată cu articolul în forma electronică.

Colegiul redațional își asumă responsabilitatea și dreptul de a apela la alt recenzent pentru lucrare.

Manuscrisul articolului nu se restituie.

IMPORTANT:

Autorii poartă integral responsabilitatea pentru acuratețea calculelor, datelor experimentale și interpretările științifice, precum și pentru corectitudinea redactării în limba engleză, franceză etc.

De asemenea, autorul semnează pe fiecare din exemplarele de control (ro, en) declarația privind responsabilitatea pentru autenticitatea materialului spre editare:

Notă: Declar pe proprie răspundere că lucrarea prezentată este autentică, fără tentă de plagiere.

Data prezentării: _____

Semnătura: _____

Pentru publicarea articolelor nu se încasează taxe.

Trimiterea lucrării(lor) presupune ca acestea sunt originale și nu au mai fost publicate sau fac obiectul publicării în alte reviste.

Lucrările in extenso se vor expedia prin e-mail și vor purta numele și prenumele primului autor, având extensia « doc » sau « docx ». **Exemplu:** Horatus Adelaida 1.doc; Horatus Adelaida 2.doc

Lucrările se vor expedia pe adresa email: aurelia-turcan@mail.ru

Colegiul redațional al revistei «VECTOR EUROPEAN»

**REGULAMENTUL
cu privirea la recenzarea articolelor științifice în
Revista „Vector European”**

1. Articole științifice primite de redacția Revistei „Vector European” trec prin Instituția de recenzare. Revista „Vector European” a adoptat un sistem de recenzare a articolelor și materialelor prezentate spre publicare:
 1. Recenzarea de către Redactor științific și Colegiul de recenzenți științifici de profil (**main editor peer review**);
 2. Recenzie de „nivel deschis (**open peer review** - autorul și recenzentul se cunosc reciproc) – recenzia este transmisă la redacție de către autor;
 3. Recenzie de nivel „orb-unilateral (**single-blind** – recenzentul știe despre autor, autorul - nu);
 4. Colegiul redațional își asumă responsabilitatea și dreptul de a apela la alt recenzent pentru lucrare în caz dacă nu se ajunge la un consens. În acest caz se trimită spre recenzare de nivel „orb-dublu” (**double-blind** - atât recenzentul, cât și autorul, nu știu unul despre altul).
2. Fiecare articol științific necesită să aibă recenziile:
 - deschise: primul nivel – recenzia (decizia) redactorului-șef; al doilea nivel - recenzia unui recenzent oficial, specialist în domeniu (doctor sau doctor habilitat) (vezi Modelul 1 al Recenziei ANEXA 2.);
 - confidențiale (oarbe): al treilea nivel – recenzia redactorului științific sau a unui membru al consiliului redațional sau al colegiului de redacție) (vezi Modelul 2 al Recenziei ANEXA 2.);
 - ; al patrulea nivel – la decizia consiliului redațional și recenzentul poate fi doar din exterior.
Pentru publicarea articolelor doctoranzilor și competitorilor la gradul de doctor, în afară de recenzia unui specialist în domeniu se cere și recomandarea spre publicare din partea catedrei de profil.
3. Analizând recenziile, redacția evaluează prezența în articole a elementelor de actualitate a problemei științifice pe care autorul pretinde să o soluționeze. Recenzia necesită să descrie în mod clar valoarea teoretică sau aplicativă a investigației, și să coreleze constatăriile autorului cu concepții științifice existente. Un element de bază al recenziei ar trebui să fie aprecierea de către recenzent a contribuției personale a autorului articolului la soluționarea problemei. Este necesar de a menționa în recenzie coresponderea stilului, logicii și nivelului de accesibilitate a expunerii științifice a materialului de către autor, precum și un aviz privind fiabilitatea și valabilitatea concluziilor.
4. După primirea recenziilor, redacția analizează articolele prezentate și adoptă decizia finală, în baza unei evaluări complete, privitor la publicarea sau ne-publicarea articolelor.
În baza deciziei adoptate autorului i se comunică, prin e-mail sau poștă, informația cu privire la evaluarea articolului și decizia adoptată. În cazul că se refuză de a publica articolul, recenzenții rămân anonimi.
5. Colegiul de redacție își rezervă dreptul de a trimite articolul la o recenzie suplimentară externă anonimă (double-blind). Redactor-șef, în asemenea caz, trimite recenzentului o scrisoare în care solicită recenzarea, atașând la scrisoare articolul și modelul conform căruia se recomandă de a efectua recenzia.
6. Prezența recenziilor pozitive nu este un motiv suficient pentru publicarea articolului. Decizia finală privitor la publicarea articolului este adoptată de consiliul redațional.
7. În cazul în care există o critică substanțială din partea recenzentului, însă articolul, la general, este evaluat pozitiv, consiliul redațional poate aprecia articolul ca polemic și poate decide de a-l publica în rubrica *Discuții*.
8. Originalele recenziilor sunt păstrate la Revista „Vector European”.

MODEL 1.

RECENZIE

**la articolul științific pentru Revista științifică a
Universității de Studii Europene din Moldova
"VECTOR EUROPEAN,,**

Nume / Prenume autorului (autorilor)

Nume / Prenume conducătorului

Denumirea articolului:

Volumul pagini, c.a.

Limba

Nume / Prenume recenzentului

Gradul științific

Instituția

Rezultatele recenziei asupra articolului:

Gradul de noutate și importanță a articolului:

Prezența în articol a elementelor de actualitate a problemei științifice abordate:

Valoarea teoretică sau aplicativă a investigației:

Obiectile recenzentului:

Recomandări (dacă există):

Decizia finală

DATA:

SEMNĂTURĂ

Date de contact:

MODEL 2

RECENZIE- EVALUARE
la articolul științific _____

pentru Revista "VECTOR EUROPEAN,"

2. Evaluarea pe baza formularului de mai jos.

(Vă rugăm, acordați punctaje de la 0 - 10 pentru fiecare dintre criteriile menționate în formular.)

1.	Titlul este relevant și reflectă subiectul lucrării	
2.	Abstractul sintetizează conținutul articolului	
3.	Introducerea prezintă relevanța studiului în domeniul respectiv și citează principalele rezultate obținute de alți autori în acel domeniu	
4.	Lucrarea se încadrează în domeniul ales, fiind relevantă din punct de vedere științific	
5.	Articolul prezintă coerentă, modul în care este abordată tema este adekvat.	
6.	Sursele folosite sunt adecvate (autori de prestigiu, baze de date oficiale, exemple ilustrative etc.)	
7.	Lucrarea prezintă originalitate, este semnificativă pentru teoria sau practica economică	
8.	Concluziile reprezintă o sinteză relevantă a rezultatelor cercetării și trasează clar perspectivele	
9.	Surse bibliografice adecvate, recente. Există o legătură între sursele redate la finalul lucrării și referințele de pe parcurs	
10.	Lucrarea utilizează un limbaj academic, adekvat, nu prezintă greșeli	

Recomandări:

1. Articol acceptat în forma sa inițială
2. Acceptat cu modificări minore
3. Acceptat cu modificări substanțiale
4. Articol respins

DECIZIA_____

Nume, prenume evaluatorului_____

Semnătura_____

Data_____

REVISTA ȘTIINȚIFICĂ „VECTOR EUROPEAN”

Bun de tipar 23.12.2015.

Format A4

Coli editoriale 16,45

Tipar Digital. Hârtie ofset. Garnitura Times New Roman

Comanda nr. 34. Tirajul 100 ex.

Centrul editorial
USEM

Tipografia
PRINT-CARO